IUCN

Ghidul privind Aplicarea Categoriilor de Management al Ariilor Protejate

Editat de Nigel Dudley

WCPA
WORLD COMMISSION ON PROTECTED AREAS

Fundación Biodiversidad

JUNTA DE ANDALUCIA
CONSEJERÍA DE MEDIO AMBIENTE

Ghidul privind Aplicarea Categoriilor de Management al Ariilor Protejate

UICN

Fondată în 1948, UICN (Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii) reunește state, agenții guvernamentale și o mare diversitate de organizații neguvernamentale într-un parteneriat mondial aparte: în total peste 1000 membri din aproximativ 160 de țări. Ca uniune, UICN caută să influențeze, să încurajeze și să acorde asistență societăților din întreaga lume pentru a conserva integritatea și a diversitatea naturii și pentru a se asigura că utilizarea resurselor naturale este echitabilă și sustenabilă din punct de vedere ecologic. UICN se bazează pe punctele forte ale membrilor, rețelelor și partenerilor săi pentru a le pune în valoare capacitățile și pentru a sprijini alianțele la nivel global, în sensul salvgardării resurselor naturale la nivel local, regional și mondial.

Website: www.IUCN.org

Comisia Mondială pentru Arii Protejate (CMAP)

Comisia Mondială pentru Arii Protejate (CMAP) este cea mai importantă rețea mondială de specialişti și administratori de arii protejate, având 1.300 de membri din 140 de țări. CMAP este una dintre cele șase comisii benevole ale UICN și este administrată de Programul pentru Arii
Protejate de la sediul UICN din Gland, Elveția. Misiunea CMAP este de a promova crearea și managementul efectiv al unei rețele mondiale reprezentative de arii protejate terestre și marine, prin care să contribuie integral la misiunea UICN.

Website: www.IUCN.org/themes/wcpa

Consiliul Regional pentru Mediu al Juntei de Andalucía

Consiliul Regional pentru Mediu al Juntei de Andalucía este agenția guvernului regional al provinciei Andalucía care răspunde de conservarea naturii, aplicarea reglementărilor și politicilor de mediu privind utilizarea și managementul resurselor naturale, declararea și managementul ariilor protejate, precum și definirea, dezvoltarea și implementarea strategiei și politicilor legate de reducerea și adaptarea la schimbările climatice.

Fundación Biodiversidad

Fundación Biodiversidad (Fundația pentru Biodiversitate) este o organizație non-profit înființată în 1998, ca urmare a angajamentelor asumate de Spania după ratificarea Convenției privind Diversitatea Biologică. Aceasta desfășoară activități în domeniul conservării, studierii și utilizării durabile a biodiversității, precum și al cooperării internaționale pentru dezvoltare. Prin Cooperare Internațională, Fundación Biodiversidad reușește să unifice eforturi, să creeze sinergii și să promoveze colaborarea cu organizații, instituții și programe naționale și internaționale.

Ghidul privind Aplicarea Categoriilor de Management al Ariilor Protejate

Editat de Nigel Dudley

Desemnarea entităţilor geografice şi prezentarea materialului din această carte, nu implică în niciun fel exprimarea vreunei opinii din partea UICN sau a altor organizaţii participante în ceea ce priveşte statutul politico-juridic al vreunei ţări, teritoriu sau arie, sau a autorităţilor acestora, sau în ceea ce priveşte delimitarea frontierelor sau limitelor acestora.

Vederile exprimate în această publicaţie nu reflectă neapărat pe cele ale UICN sau ale altor organizaţii participante.

Publicată de: IUCN, Gland, Switzerland

Copyright: © 2008 International Union for Conservation of Nature and Natural Resources

Reproducerea acestei publicaţii în scop educativ sau alte scopuri necomerciale este autorizată fără a necesita solicitarea permisiunii în scris de la deţinătorul drepturilor de autor, cu condiţia citării integrale a sursei.
Reproducerea acestei publicaţii spre vânzare sau în alte scopuri comerciale este interzisă fără solicitarea prealabilă în scris a permisiunii din partea deţinătorului drepturilor de autor.

Citare: Dudley, N. (Editor) (2008). Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN. x + 86pp.
ISBN: 978-2-8317-1086-0

Fotografiile de pe copertă: Coperta 1: Discuţie purtată cu comunităţile locale din zona Morondava, Madagascar legat de zonarea dintr-o arie protejată propusă pentru conservarea unei specii rare de baobab © Nigel Dudley
Coperta 4: Noua Caledonie © Dan Laffoley

Prezentare grafică: Bookcraft Ltd, Stroud, UK

Producător: IUCN Publications Services

Tipografie: Page Bros, Norwich, UK

Disponibilă la: IUCN (International Union for Conservation of Nature)
Publications Services
Rue Mauverney 28
1196 Gland
Switzerland
Tel +41 22 999 0000
Fax +41 22 999 0020
books@IUCN.org
www.IUCN.org/publications

Un catalog al publicaţiilor UICN este de asemenea disponibil

Texul acestei cărţi este tipărit pe Greencoat Velvet 100gsm (reciclat, FSC).
Traducere: ProPark Fundaţia pentru Arii Protejate

Cuprins

Cuvânt înainte vii
Mulţumiri viii
Introducere x

1. Istoric 1
Arii protejate 2
Istoricul categoriilor UICN de arii protejate 3
Obiectivul categoriilor UICN de management al ariilor protejate 6

2. Definiţie şi categorii 7
Noua definiţie UICN a ariilor protejate 8
Principii 10
Definiţia sistemului de arii protejate şi abordarea ecosistemică 10
Categorii 11
Obiectivele comune ale tuturor celor şase categorii de arii protejate 12
Categoria Ia: Rezervaţie naturală strictă 13
Categoria Ib: Arie naturală de sălbăticie 14
Categoria II: Parc naţional 16
Categoria III: Monument natural 17
Categoria IV: Arie cu management activ al habitatului/speciei 19
Categoria V: Peisaj terestru/marin protejat 20
Categoria VI: Arie protejată cu resurse gestionate 22
Relaţiile dintre categorii 24

3. Administrare 25
Administrarea ariilor protejate 26
Administrarea de către populaţii indigene şi comunităţi locale 28
Administrarea privată 31

4. Aplicarea categoriilor 33
Alegerea categoriei corecte 34
Desemnare 39
Raportare 40
Întărirea procedurii de desemnare a categoriilor 40

5. Utilizarea categoriilor 43
Utilizarea categoriilor UICN de arii protejate ca instrument de planificare a conservării 44
Planificarea pentru schimbări climatice 45
Utilizarea categoriilor UICN de arii protejate ca instrument pentru politici de conservare 48

6. Aplicaţii specializate 51
Arii protejate forestiere 52
Arii protejate marine 55
Arii protejate de ape interioare 58
Situri naturale sacre 64
Geodiversitate 66
Refacerea naturală şi categoriile UICN de arii protejate 67

7. Iniţiative internaţionale privind conservarea 69
Convenţia Patrimoniului Mondial 70
Convenţia Ramsar 73
Convenţia privind Diversitatea Biologică 75

8. Eficacitatea categoriilor UICN 77
Evaluarea managementului şi categoriile UICN 78

Apendice. Tipologie şi glosar 81

Referinţe 85

Tabele

1. Explicarea definiţiei ariei protejate 8
2. „Parcuri naţionale" în diverse categorii 11
3. „Matricea ariilor protejate UICN": un sistem de clasificare a ariilor protejate cuprinzând categoria de management şi tipul de administrare 27
4. Relaţia dintre mărimea ariei protejate şi categorie 36
5. Analiza SWOT (puncte tari, puncte slabe, oportunităţi şi ameninţări) a categoriilor aflate sub influenţa schimbărilor climatice 47
6. Exemple de arii protejate forestiere, precum şi de păduri bine conservate care nu sunt arii protejate forestiere 54
7. Diferenţierea dintre ariile de conservare a conectivităţii, precum coridoarele biologice, zonele insulare de protecţie şi zonele tampon din interiorul şi din afara ariilor protejate 55
8. Clasificarea Marelui Recif de Corali 57
9. Aplicarea categoriilor în cadrul ariilor protejate marine 57
10. Exemple de arii protejate din diferite categorii destinate protecţiei zonelor umede continentale 61
11. Compatibilitatea dintre diferite strategii de protecţie a zonelor umede continentale şi categoriile UICN 62
12. Cele mai potrivite categorii de arii protejate pentru diferitele tipuri de ecosisteme din zonele umede continentale 63
13. Exemple de situri sacre din categoriile UICN 65
14. Exemple de geodiversitate în diferite categorii de arii protejate UICN 67
15. Indicaţii privind categoriile de arii protejate UICN adecvate pentru diferite aspecte ale geodiversităţii 67
16. Ghid orientativ privind refacerea naturală în diferite categorii UICN 68
17. Schimbarea în timp a relaţiilor dintre siturile naturale aparţinând Patrimoniului Mondial şi ariile protejate 71
18. Elemente din cadrul CMAP de evaluare a eficienţei managementului ariilor protejate 78
19. Definiţiile termenilor utilizaţi în cadrul ghidului 81

Figuri

1. Caracterul natural şi categorii UICN de arii protejate 24
2. Zone şi categorii UICN de arii protejate 38
3. Procesul de desemnare a categoriilor de arii protejate 40
4. Frecvenţa apariţiei categoriilor de arii protejate UICN în siturile de patrimoniu natural mondial de biodiversitate şi non-bodiversitate 73

Cuvânt înainte

Ariile protejate rămân în continuare elementele fundamentale de construcţie a tuturor strategiilor de conservare naţionale şi internaţionale, sprijinite de guverne şi instituţii internaţionale precum Convenţia privind Diversitatea Biologică. Ele reprezintă principalele eforturi de a proteja speciile ameninţate din întreaga lume şi sunt tot mai mult recunoscute ca furnizori esenţiali de servicii de ecosistem şi de resurse biologice; componente cheie ale strategiilor de contracarare a schimbărilor climatice; iar în unele cazuri chiar mijloace de protecţie a comunităţilor umane ameninţate sau siturilor de mare valoare culturală şi spirituală. Acoperind aproape 12 procente din suprafaţa terestră a globului, sistemul mondial de arii protejate reprezintă un angajament pentru viitor; un licăr de speranţă pentru ceea ce pare a fi uneori o alunecare descurajantă spre un declin al mediului înconjurător şi al societăţii.

Însă ariile protejate nu sunt în niciun caz entităţi uniforme; presupun o varietate mare de obiective de management şi sunt administrate de numeroşi factori interesaţi. La una din extremităţi, câteva situri sunt atât de importante şi de fragile încât nu-i este nimănui permis accesul la ele, pe când alte arii protejate cuprind peisaje terestre şi marine tradiţionale, locuite, în care acţiunile omului au dat formă unor peisaje culturale cu biodiversitate ridicată. Unele situri sunt deţinute şi gestionate de guverne, altele de persoane fizice, companii, comunităţi şi grupuri confesionale. Ajungem să ne dăm seama că există forme de administrare mult mai variate decât presupuneam până de curând.

Categoriile UICN de management al ariilor protejate reprezintă un cadru global, recunoscut de Convenţia privind Diversitatea Biologică, pentru clasificarea varietăţii de tipuri de management al ariilor protejate. Comprimarea multitudinii aproape infinite de abordări în şase categorii nu poate reprezenta mai mult decât o aproximare. Însă profunzimea interesului cât şi pasiunea dezbaterilor care privesc revizuirea acestor categorii arată că, pentru mulţi conservaţionişti şi alte persoane interesate, ele reprezintă un cadru general important, care contribuie la stabilirea managementului şi a priorităţilor din ariile protejate la nivel mondial.

Nu ne-am grăbit să facem această revizuire. Totul a început cu un proiect de cercetare consultativ de doi ani, a cărui rezultatele au fost raportate la Congresul Mondial pentru Conservare de la Bangkok din 2004 şi care a stat la baza unei rezoluţii prin care se cerea stabilirea liniilor directoare prezentate în această carte.

În anii care au urmat, UICN s-a consultat cu un mare număr de membrii ai săi, în cadrul unor întruniri speciale, conferinţe, dezbateri online şi printr-o corespondenţă ce uneori părea interminabilă.

Suntem conştienţi că rezultatele nu sunt perfecte – o asemenea sarcină ar fi imposibilă. Dar suntem convinşi că interpretarea definiţiei şi a categoriilor de arii protejate prezentate aici reprezintă opinia majorităţii membrilor UICN. Ele sunt completate de tipurile de administrare UICN, care demonstrează importanţa pe care o acordă Uniunea aspectelor legate de administrare.

În anii următori ne vom strădui să promovăm sistemul de clasificare pe categorii, să traducem ghidul în mai multe limbi şi să ne asigurăm că este aplicat cu eficienţă, în vederea maximizării continue a potenţialului sistemului global de arii protejate.

Mulțumiri

Revizuirea ghidului UICN survine unui lung şi exhaustiv proces consultativ desfăşurat la nivelul UICN. Le suntem foarte recunoscători membrilor UICN, ai Comisiei Mondiale UICN pentru Arii Protejate şi ai Grupului de Lucru pentru Categorii, pentru ajutorul lor acordat în compunerea şi obținerea acordului asupra variantei finale a textului. Publicația de față este rezultatul acestei revizuiri, şi a devenit posibilă ca urmare a generoasei contribuţii financiare din partea Fundación Biodiversidad, Spania. Fundación Biodiversidad (Fundația pentru Biodiversitate) este o fundație non-profit, creată în 1998 ca urmare a angajamentelor asumate de către Spania prin ratificarea Convenției de Diversitate Biologică. Ea efectuează activități în domeniile conservării, studierii, şi utilizării sustenabile a biodiversității, precum şi în cel al cooperării internaționale în sprijinul dezvoltării.
Prin cooperare internațională, Fundación Biodiversidad reuşeşte să unifice eforturi şi să genereze sinergii, şi totodată să promoveze colaborarea între organizațiile, instituțiile şi programele internaționale.

În primul rând mulţumim numeroaselor persoane care au emis comentarii cu privire la proiectul *Speaking a Common Language (Vorbim aceeaşi limbă)*, şi care a dus la realizarea raportul final scris de Kevin Bishop, Nigel Dudley, Adrian Phillips şi Sue Stolton, reprezentând o cercetare preliminară în vederea revizuirii categoriilor. O listă completă de mulţumiri este inclusă în raportul acestui proiect, însă, recent trebuie să o evidențiem pe Natalia Danilina, vicepreşedinte CMAP pentru zona de nord a Eurasiei, pentru a fi asigurat traducerea întregului raport în limba rusă.

În continuare, adresăm mulţumirile şi recunoştinţa noastră tuturor persoanelor care au scris studii comandate sau independente privitoare la aplicarea categoriilor şi sugestii privind textul revizat. Printre ei se numără: Robin Abell, José Antonio Atauri, Christian Barthod, Charles Besancon, Harry Biggs, Luigi Boitani, Grazia Borrini-Feyerabend, Peter Bridgewater, Jessica Brown, Phillip Bubb, Neil Burgess, José Courrau, Roger Crofts, Nick Davidson, Jon Day, Phillip Deardon, Benita Dillon, Charlie Falzon, Lucy Fish, Pete Frost, Roberto Gambino, John Gordon, Craig Groves, David Harmon, Marc Hockings, Sachin Kapila, Cyril Kormos, Ashish Kothari, Dan Laffoley, Harvey Locke, Stephanie Mansourian, Josep-Maria Mallarach, Claudio Maretti, Carole Martinez, Kenton Miller, Brent Mitchell, John Morrison, C. Niel, Gonzalo Oviedo, Jeffrey Parrish, Andrew Parsons, Marc Patry, Jean-Marie Petit, Adrian Phillips, Kent Redford, Liesbeth Renders, Carlo Rondinini, Deborah Bird Rose, Fausto Sarmiento, David Sheppard, Daniela Talamo, Daniel Vallauri, Bas Verschuuren, John Waugh şi Bobby Wishitemi. Fondurile utilizate pentru conceperea unora din aceste lucrări au venit din partea BP, şi le suntem foarte recunoscători pentru sprijinul acordat.

O parte esențială a acestui proces de revizuire a fost organizarea Summitului Categoriilor UICN, desfăşurat în Almeira, Spania (7-11 mai 2007). Summitul pentru Categorii a fost organizat şi implementat cu sprijin financiar şi instituţional din partea Juntei din Andaluzia, Fundación Biodiversidad şi a Centrului Mediteranean de Cooperare din cadrul UICN. Consiliul Regional de Mediu al Juntei din Andaluzia a furnizat sprijin logistic şi tehnic pe parcursul Summitului, sub formă de studii de caz şi de activități de teren, care au contribuit foarte mult la succesul evenimentului. Consiliul Regional de Mediu al Juntei din Andaluzia este agenția guvernului regional din Andaluzia care are ca responsabilități conservarea naturii, aplicarea regulamentelor şi politicilor de mediu privitoare la utilizarea şi managementul resurselor naturale, declararea şi managementul ariilor protejate, precum şi definirea, dezvoltarea şi implementarea măsurilor de diminuare a efectelor schimbărilor climatice, şi adoptarea de strategii şi politici de adaptare.

Un mare număr de persoane au acordat o săptămână din timpul lor pentru a discuta revizuirea categoriilor în cadrul Summitului UICN. Mulţumiri speciale le sunt datorate următorilor experți, care au luat parte la aceast Summit: Tarek Abulhawa, Andrés Alcantara, Germán Andrade, Alexandru Andrasanu, Suade Arancli, Margarita Astralaga, José Antonio Altauri, Jim Barborak, Brad Barr, Christian Barthod, Louis Bélanger, Charles Besancon, Ben Böer, Grazia Borrini-Feyerabend, Peter Bridgewater, Tom Brooks, Jessica Brown, Susana Calvo Roy, Sonia Castenãda, Carles Castell Puig, Miguel Castroviejo Bolivar, Peter Cochrane, Peter Coombes, José Courrau, Botella Coves, Roger Crofts, Marti Domènech I Montagut, Marc Dourojeanni, Holly Dublin, Nigel Dudley, Abdellah El Mastour, Ernest Enkerlin Hoeflicj, Reinaldo Estrada, Jordi Falgarona-Bosch, Antonio Fernández de Tejada González, Georg Frank, Roberto Gambino, Javier Garat, Sarah Gindre, Craig Groves, José Romero Guirado, Manuel Francisco Gutiérrez, Heo Hag-Young, Marc Hockings, Rolf Hogan, Bruce Jeffries, Vicente Jurado, Ali Kaka, Sachin Kapila, Seong-Il Kim, Cyril Kormos, Meike Kretschmar, Zoltan Kun, Dan Laffoley, Kari Lahti, Maximo Liberman Cruz, Harvey Locke, Axel Loehken, Arturo Lopez, Elena López de Montenegro, Nik Lopoukhine, Ibanez Luque, Maher Mahjoub, Josep Maria Mallarach, Moses Mapesa, Claudio Maretti, Vance Martin, María Teresa Martín Crespo, Carole Martinez, Baldomero Martinez, Julia Marton-Lefèvre, Mehrasa Pehrdadi, Rosa Mendoza Castellón, Kenton Miller, Susan Miller, Carmen Miranda, Fernando Molina, Sophie Moreau, Gérard Moulinas, Marta Múgica, Eduard Müller, Anread Müseler, Olav Nord-Varhaug, Juan Carlos Orella, Gonzalo Oviedo, Ana Pena, Milagros Pérez Villalba, Christine Pergent-Martini, Rosario Pintos Martin, Anabelle Plantilla, Francisco Quiros, Mohammed Rafiq, Tamica Rahming, Anitry Ny Aina Ratsifandrihamanana, Kent Redford, Manuel Rodriguez de Los Santos, Pedro Rosabal, Juan Carlos Rubio Garcia, Alberto Salas, Francisco Sanchez, Ana Elena

Sánchez de Dios, José Luis Sánchez Morales, Mohammed Seghir Melouhi, Peter Shadie, David Sheppard, Sue Stolton, Gustavo Suárez de Freitas, Daniela Talamo, Tony Turner, Rauno Väisänen, Tafe Veselaj, Nestor Windevoxhel şi Stephen Woodley.

În plus, au avut loc întruniri regionale pentru a se discuta pe tema categoriilor, în cadrul celei de-a II-a Conferinţe ASEAN pe tema Parcurilor de Patrimoniu şi a celei de-a IV-a Conferinţe Regionale pe tema Ariilor Protejate din Asia de Sud-est, desfăşurată la Sabah, Malaezia; în asociere cu UNEP World Conservation Monitoring Centre (Centrul Mondial de Monitorizare a Conservării) din Nairobi, Kenya; la cel de-al II-lea Congres pe tema Parcurilor din America Latină, de la Bariloche, Argentina, şi la Întrunirea europeană organizată de CMAP la Barcelona în Spania. Le suntem recunoscători organizatorilor, printre care se numără Christi Nozawa, Anabelle Plantilla, Geoffrey Howard, Sue Stolton, Carmen Miranda şi Roger Crofts. Le suntem de asemenea recunoscători tuturor persoanelor care au participat la workshop-urile respective, şi ale căror idei au avut o contribuţie în conceperea ghidului final.

De asemenea, au avut loc întruniri în cadrul Consiliului Internaţional al Mineritului şi Metalelor şi al Asociaţiei pentru Conservare Ecologică a Industriei Internaţionale de Petrol (IPIECA), ambele desfăşurate la Londra, dar şi o întâlnire specială a reprezentanţilor din industrie cu UICN, la Gland în Elveţia, iar noi le mulţumim organizatorilor acestor evenimente.

Multe persoane au opinat în legătură cu definiţiile ariilor protejate, în legătură cu totalitatea liniilor directoare sau doar o parte a lor, iar mai mulţi au luat parte la dezbateri online. Printre cei care au trimis comentarii scrise, sau au luat parte la întrunirile organizate, se numără, în afară de cei menţionaţi mai sus: Mike Appleton, Alberto Arroyo, Andrea Athanus, Tim Badman, John Benson, Juan Bezaury, Stuart Blanch, Andrer Bouchard, José Briha, Kenneth Buk, Eduardo Carqueijeiro, Brian Child, Thomas Cobb, Nick Conner, Marina Cracco, Adrian Davey, Fekadu Desta, Jean Pierre d'Huart, Paul Eagles, Joerg Elbers, Neil Ellis, Penny Figgis, Frauke Fisher, James Fitzsimmons, Gustavo Fonseca, Alistair Gammell, George Gann, Brian Gilligan, Fernando Ghersi, Hugh Govan, Mary Grealey, Michael Green, Larry Hamilton, Elery Hamilton Smith, Alan Hemmings, John Hough, Pierre Hunkeler, Glen Hvengaard, Tilman Jaeger, Jan Jenik, Graeme Kelleher, Richard Kenchington, Saskia de Koning, Linda Krueger, Barbara Lausche, Richard Leakey, Mary Kay LeFevour, Li Lifeng, Heather MacKay, Brendan Mackey, Dave MacKinnon, Vinod Mathur, Nigel Maxted, Jeffrey McNeely, Mariana Mesquita, Paul Mitchell, Russ Mittermeier, Geoff Mosley, Fulori Nainoca, Juan Oltremari, Sarah Otterstrom, Thymio Papayanis, Jamie Pittock, Sarah Pizzey, Dave Pritchard, Allen Putney, Joanna Robertson, Jaime Rovira, Tove Maria Ryding, Heliodoro Sánchez, Andrej Sovinc, Rania Spyropoulou, Erika Stanciu, David Stroud, Surin Suksawan, Martin Taylor, Djafarou Tiomoko, Joseph Ronald Toussaint, Frank Vorhies, Daan Vreugdenhil, Haydn Washington, Sue Wells, Rob Wild, Graeme Worboys, Eugene Wystorbets şi Edgard Yerena. Mulţi au trmis răspunsuri colective, în numele unui grup de colegi, al unei instituţii sau al unui ONG.

David Sheppard, Pedro Rosabal, Kari Lahti şi Tim Badman, din cadrul Programului UICN pentru Arii Protejate (PPA), au contribuit, pe parcursul întregului proiect, cu sfaturi de specialitate şi asistenţă la nivel de politici; de asemenea, Delwyn Dupuis, Anne Erb şi Joanna Erfani (PPA) au pus la dispoziţie sprijin şi asistenţă administrativă de la sediul central UICN din Gland. Nik Lopoukhine, Preşedinte CMAP, a furnizat sprijin constant întregului proces, aşa cum au făcut-o şi membrii Comitetului Director CMAP. În special Trevor Sandwith, Roger Crofts şi Marc Hockings care au oferit viziuni proprii detaliate asupra întregului text, sau Grazia Borrini-Feyerabend şi Ashish Kothari care au comentat asupra numeroaselor versiuni ale secţiunii privind administrarea. Sfaturile tehnice şi referitoare la politici ale lui Gonzalo Oviedo, consilier superior pe teme de politici sociale în cadrul UICN, au fost fundamentale în ce priveşte relaţia dintre administrare şi problemele specifice populaţiilor indigene.

Peter Cochrane şi Sarah Pizzey de la Parks Australia au planificat şi întreprins o îndelungată călătorie prin cinci state australiene, cu scopul de a discuta cu zeci de profesionişti în domeniul ariilor protejate, atât în cadrul unor întruniri formale cât şi în teren. Acest aport de cunoştinţe a extins semnificativ înţelegerea noastră despre obstacolele şi oportunităţile legate de impunerea unor noi linii directoare, şi ne-a permis să ne experimentăm ideile.

Munca legată de categoria Ib a fost coordonată de Grupul de Lucru pentru Ariile Naturale de Sălbăticie, condus de către Vance Martin, iniţiativa în domeniul categoriilor aparţinându-i lui Cyril Kormos. Poziţia faţă de categoria a V-a UICN a fost formulată mai departe prin intermediul a două întruniri ale grupului de lucru dedicate abordărilor peisagistice, finanţate cu generozitate de guvernul Cataluniei şi de către un consorţiu de agenţii conservaţioniste din Marea Britanie: Natural England, Scottish Natural Heritage şi Countryside Council for Wales. Jessica Brown prezidează grupul de lucru şi tot ea a organizat întrunirile, cu asistenţă din partea lui Jordi Falgarone şi Andy Brown. Poziţia faţă de categoria a VI-a a fost formulată în urma activităţii unui Grup de Lucru nou-creat pentru Categoria a VI-a, condus de Claudio Maretti, precum şi în cadrul unei întruniri din cadrul Congresului pe tema Parcurilor din America Latină şi Caraibe, desfăşurat la Bariloche în Argentina.

Introducere

Acest ghid este oferit ca să ajute la aplicarea categoriilor UICN de management al ariilor protejate, care clasifică ariile protejate în funcţie de obiectivele lor de management.
Categoriile sunt recunoscute de organisme internaţionale precum Naţiunile Unite şi de multe guverne naţionale ca fiind standardul mondial de definire şi înregistrare a ariilor protejate şi ca atare sunt tot mai des încorporate în legislaţiile guvernamentale. De exemplu, *Programul de Lucru pentru Arii Protejate al* CDB (Convenţia pentru Diversitate Biologica) „*recunoaşte valoarea unui sistem unic internaţional de clasificare a ariilor protejate şi avantajul oferirii de informaţii comparabile de la o ţară la alta şi de la o regiune la alta, şi prin urmare salută efortul actual al Comisiei Mondiale pentru Arii Protejate din cadrul UICN de a îmbunătăţi sistemul de categorii UICN…*"

Ghidul aduce toate clarificările posibile privind înţelesul şi modul de aplicare al acestor categorii. Sunt descrise definiţiile şi categoriile şi sunt discutate aplicaţiile în anumite biomuri şi abordările de management.

Scopul iniţial pentru care a fost conceput Sistemul Categoriilor UICN de management al ariilor protejate a fost de a se ajunge la un consens privind înţelegerea conceptului de arii protejate, atât în fiecare ţară în parte, cât şi între ţări. Este un aspect subliniat în introducerea ghidului de către preşedintele de atunci al CNPPA (Comisia pentru Parcuri Naţionale şi Arii Protejate cunoscută acum sub numele de Comisia Mondială pentru Arii Protejate), P.H.C. (Bing) Lucas care a scris: „*Acest ghid are o semnificaţie specială deoarece este destinat tuturor celor implicaţi în fenomenul ariilor protejate, oferind un limbaj comun prin care managerii, planificatorii, cercetătorii, politicienii şi grupurile comunitare din toate ţările vor putea face schimb de informaţii şi de viziuni*" (UICN 1994).

După cum remarcă Phillips (2007), ghidul din 1994 urmărea de asemenea: „*să diminueze confuziile legate de utilizarea mai multor termeni diferiţi pentru descrierea ariilor protejate; să ofere standarde internaţionale pentru contabilizarea la nivel global şi regional şi să creeze un sistem comparativ între ţări, utilizând un cadru comun pentru colectarea, prelucrarea şi diseminarea datelor legate de ariile protejate; şi în general să îmbunătăţească comunicarea şi înţelegerea dintre cei implicaţi în conservare*".

Această utilizare a categoriilor de arii protejate ca mijloc pentru a „vorbi aceeaşi limbă" s-a extins considerabil după adoptarea ghidului din 1994. În particular, au existat o serie de aplicaţii ale sistemului de categorii în cadrul unor politici la diferite niveluri: internaţional, regional şi naţional. Ghidul de faţă tratează deci o gamă mai largă de aspecte şi oferă mai multe detalii decât versiunea din 1994. Ele vor fi completate, dacă este necesar, de ghiduri mai detaliate, pentru categorii individuale, aplicaţii în anumite biomuri şi alte arii specializate. În urma consultărilor extensive din cadrul UICN şi a membrilor săi, începând cu 1994 au fost efectuate o serie de modificări adiţionale, inclusiv în definirea unei arii protejate sau a câtorva categorii.

Ar trebui ca "aria protejată" "să fie un termen inclusiv sau exclusiv?

O dilemă fundamentală legată de definiţia şi de categoriile de arii protejate este cea dacă termenul de „arie protejată" ar trebui să fie un termen general, care să poată include o varietate largă de tipuri de management terestru şi acvatic, care în mod *incidental* prezintă o importanţă pentru conservarea biodiversităţii şi a peisajului, sau dimpotrivă, să reprezinte in termen mai precis care să descrie o formă particulară de sistem de management *destinat* special conservării. Interpretarea diferă de la o ţară la alta, ceea ce face ca uneori o comparaţie să fie dificil de realizat: unele situri care sunt luate în considerare ca arie protejată într-o ţară nu vor fi neapărat privite ca atare într-o altă ţară. UICN a încercat să stabilească un oarecare consens pe această temă între principalele părţi interesate. Deşi recunoaştem că rămâne la latitudinea fiecărei ţări de a determina o arie protejată, cele mai multe opinii exprimate de membrii UICN şi alţii se înclină în favoarea unei definiţii în general mai restrânse.

Un subînţeles ar fi că nu toate ariile care sunt valoroase din punct de vedere al conservării – de exemplu pădurile bine gospodărite, zonele de utilizare durabilă, zonele de exerciţii militare sau diferitele forme de desemnare a unui peisaj – vor fi recunoscute ca „arii protejate" în sensul dat de UICN. Nu avem intenţia de a denigra sau submina astfel de eforturi de management sustenabil. Recunoaştem că aceste metode de management au valoare pentru conservare, dar ele nu se încadrează în definiţia dată de UICN ariei protejate, aşa cum apare în acest document.

1. Istoric

Prima parte a acestui ghid pregăteşte cadrul prin prezentarea a ceea ce UICN defineşte ca „arie protejată”.
Este analizat istoricul categoriilor UICN de arii protejate, inclusiv procesul actual de revizuire a ghidului. Sunt explicate apoi obiectivele principale ale categoriilor în sensul dat de UICN. În final, sunt oferite într-un glosar definițiile principalilor termeni utilizați în ghid pentru a asigura o înțelegere coerentă a acestuia.

Arii protejate

Ariile protejate sunt esențiale pentru conservarea biodiversității. Ele reprezintă piatra de temelie a practic tuturor strategiilor naționale și internaționale de conservare, fiind rezervate pentru menținerea funcționării ecosistemelor, pentru a servi ca refugii pentru specii și a menține procese ecologice care nu ar putea supraviețui în majoritatea peisajelor terestre sau marine intens gestionate. Ariile protejate acționează ca repere prin intermediul cărora am putea înțelege interacțiunea omului cu lumea naturală. Astăzi, ele sunt adesea singura speranță care ne-a mai rămas de a stopa dispariția a multe specii amenințate sau endemice. Ele vin în completarea măsurilor de realizare a conservării și utilizării durabile a biodiversității adoptate în afara ariilor protejate conform îndrumărilor CDB, cum ar fi Principiile Malawi și Addis Abeba (CDB VII/11–12). Majoritatea ariilor protejate se află în ecosisteme naturale sau aproape naturale, sau care au fost refăcute, deși există excepții.

Multe arii protejate conțin caracteristici majore ale istoriei pământului și ale proceselor geologice, în timp ce altele oglindesc interacțiunea subtilă dintre activitățile omului și natură, în cadrul peisajelor culturale. Ariile protejate mai mari și cu valoare naturală ridicată oferă de asemenea condiții favorabile unei evoluții și unei viitoare adaptări și refaceri ecologice, ambele devenite tot mai importante în condițiile unei schimbări climatice rapide.

Astfel de locuri prezintă și avantaje directe pentru om. Oamenii – atât cei care locuiesc în interiorul sau în apropierea ariilor protejate, ca și cei aflați la mai mare depărtare – au de câștigat de pe urma oportunităților de recreere și refacere oferite de parcurile naționale și de ariile naturale de sălbăticie, prin prisma potențialului genetic al speciilor sălbatice și al serviciilor de mediu oferite de ecosistemele naturale, cum ar fi de exemplu proviziile de apă. Multe arii protejate au și un rol esențial pentru societățile umane vulnerabile și păstrează locuri de valoare precum siturile naturale sacre. Deși multe arii protejate sunt desemnate de guverne, altele sunt tot mai adesea desemnate de comunități locale, populații indigene, societăți caritabile de mediu, persoane private, companii și alții.

Există un interes uriaș și în continuă creștere față de lumea naturală, iar ariile naturale ne oferă oportunități de a interacționa cu natura într-un mod tot mai puțin accesibil în alte condiții.

Ele ne oferă spațiul care altfel ne lipsește, pe o planetă tot mai exploatată și mai aglomerată.

Ariile protejate reprezintă de asemenea un angajament față de generațiile viitoare.

Majoritatea oamenilor cred de asemenea că avem obligația morală de a preveni pierderea de specii ca urmare a activităților noastre, fapt susținut și de învățăturile celor mai multe dintre credințele religioase ale lumii (Dudley și *colab*. 2006). Protecția peisajelor emblematice este considerată importantă și dintr-o perspectivă culturală mai largă, iar ariile protejate cu valoare simbolică sunt la fel de importante pentru patrimoniul unei țări ca, de exemplu, construcțiile celebre precum Catedrala Notre Dame sau Taj Mahal, sau echipele naționale de fotbal sau lucrările de artă.

Dezvoltarea sistemului mondial de arii protejate

Astăzi, aproximativ o zecime din suprafața terestră se află sub un anumit regim de arie protejată. În ultimii 40 de ani, domeniul global al ariilor protejate a crescut de la o suprafață egală cu cea a Regatului Unit la una echivalentă cu cea a Americii de Sud. Mai sunt însă de rezolvat probleme semnificative. Multe arii protejate nu sunt încă pe deplin instituite sau administrate. Ariile protejate marine se află cu mult în urma ariilor protejate terestre și a zonelor umede continentale, deși în prezent se depun eforturi considerabile pentru rectificarea situației. Marea majoritate a ariilor protejate au fost identificate și publicate în secolul XX, în urma a ceea ce a reprezentat aproape cu siguranță una dintre cele mai mari și rapide schimbări conștiente ale managementului terenurilor din istorie (deși nu atât de amplă pe cât este degradarea neplanificată a terenurilor ce a avut loc în aceeași perioadă). Această schimbare a valorilor nu este încă pe deplin recunoscută și înțeleasă. Continuă să fie desemnate noi arii protejate, acest proces fiind intensificat în 2004, când Convenția pentru Diversitate Biologică (CBD) a stabilit *Programul de lucru pentru Ariile Protejate*, pe baza principalelor concluzii ale celui de-al V-lea Congres Mondial UICN pe tema Parcurilor[1], care urmărește completarea sistemelor de arii protejate reprezentative din punct de vedere ecologic din întreaga lume, și care are aproximativ o sută de obiective cu termene limită de îndeplinire. Acest lucru este necesar pentru că deși ritmul de creștere a fost impresionant, multe dintre ariile protejate au fost create în zone izolate, nepopulate sau slab populate ca de exemplu munți, calote glaciare sau tundre, și încă mai există goluri notabile în cadrul sistemelor de arii protejate ale ecosistemelor forestiere și de stepă, în zonele de deșerturi și semideșerturi, de apă dulce și, mai ales, în zone costiere și marine. Multe specii de plante și animale din lume nu au populații viabile cuprinse în arii protejate, iar o proporție substanțială a rămas complet în afara ariilor protejate (Rodrigues și *colab*. 2004). De aceea este probabil că și în viitor vor continua să fie stabilite noi arii protejate. Un fenomen important din ultimul deceniu este creșterea nivelului de profesionalism în selectarea ariilor protejate, prin utilizarea unor tehnici precum analiza diferențelor ecologice, sau de tip GAP (Dudley și Parrish 2006).

În același timp, s-a constatat o creștere rapidă a înțelegerii noastre privind modul în care aceste arii trebuie administrate. În graba de a stabili arii protejate, adesea pentru a salva fragmente de suprafețe terestre și acvatice naturale din calea asaltului subit al dezvoltării, s-au stabilit adeseori arii protejate fără o analiză

[1]Desfășurat la Durban, Africa de Sud, în septembrie 2003.

atentă a tehnicilor şi capacităţilor necesare pentru administrarea lor. Cunoaşterea sporeşte rapid la toate nivelurile de management, de la specialiştii superiori în planificare la rangerii de pe teren, şi a apărut o reţea tot mai sofisticată de voluntari pregătiţi să susţină dezvoltarea sistemelor de arii protejate. Într-o evoluţie paralelă, multe comunităţi locale şi populaţii tradiţionale şi indigene încep să perceapă ariile protejate ca pe o modalitate de a proteja locurile importante pentru ele, ca de exemplu siturile naturale sacre administrate pentru servicii de mediu precum apa curată sau menţinerea stocurilor de peşti.

Varietatea protecţiei

Termenul de „arie protejată" reprezintă aşadar o formă simbolică a unui ansamblu uneori impresionant de clasificări de zone terestre şi acvatice, dintre care câteva dintre cele mai cunoscute sunt *parc naţional, rezervaţie naturală, arie naturală de sălbăticie, arie cu management activ al habitatului/speciei şi zonă de peisaj protejat*, dar el poate include şi denumiri precum arii speciale de conservare de interes comunitar. Mai important, termenul se referă la o gamă largă de abordări de management, de la situri strict protejate în care doar anumite persoane au acces, la parcuri în care accentul se pune pe conservare, dar în care vizitatorii sunt bineveniţi, sau la abordări mult mai puţin restrictive în care conservarea este integrată stilului de viaţă tradiţional (şi uneori mai puţin tradiţional) al oamenilor, sau are chiar loc în paralel cu utilizarea limitată şi durabilă a resurselor. În unele arii protejate sunt interzise activităţi precum colectarea produselor comestibile, vânătoarea sau extracţia resurselor naturale, în timp ce în altele acestea sunt acceptate şi chiar necesare ca parte a managementului. Abordările ariilor protejate terestre, a zonelor umede continentale sau marine, pot la rândul lor varia semnificativ, iar aceste diferenţe sunt explicate în continuare în ghid.

Varietatea reflectă recunoaşterea faptului că acţiunea de conservare nu se realizează întotdeauna pe aceeaşi cale şi că ceea ce poate fi de dorit sau fezabil într-un loc poate deveni contraproductiv sau imposibil din punct de vedere politic în altul. Ariile protejate sunt rezultatul unui binevenit accent pus pe planificare şi grijă faţă de natură pe termen lung, dar care uneori poate presupune un preţ de plătit de către cei care locuiesc în interiorul sau în apropierea ariilor destinate protecţiei, prin prisma pierderii drepturilor, a terenurilor sau a accesului la resurse. Există presiuni tot mai puternice şi justificate pentru a se ţine seama în mod corespunzător de nevoile oamenilor atunci când sunt stabilite ariile protejate şi uneori acestea trebuie să ţină cont de „compensaţii" pentru a putea satisface nevoile de conservare. Dacă în trecut guvernele erau cele care adeseori decideau asupra ariilor protejate şi informau doar după aceea localnicii, astăzi accentul se pune pe un dialog mai intens cu factorii interesaţi şi pe luarea unor decizii comune referitor la modul în care aceste zone ar trebui stabilite şi administrate. Astfel de negocieri nu sunt niciodată uşoare, dar de obicei aduc rezultate mai bune şi mai durabile atât pentru conservare cât şi pentru oameni.

UICN recunoaşte că multe dintre metodele de stabilire şi administrare a ariilor protejate sunt pertinente şi pot contribui substanţial la strategiile de conservare. Acest lucru nu înseamnă că sunt la fel de utile în orice situaţie: priceperea în alegerea şi combinarea diferitelor metode de management, este adesea factorul hotărâtor pentru dezvoltarea unui sistem eficient şi funcţional de arii protejate. Unele situaţii vor necesita o protecţie strictă; altele pot funcţiona mai bine, sau vor avea de beneficiat de pe urma unor metode de management mai puţin restrictive sau de pe urma unei zonări a unor diferite strategii de management în cadrul aceleiaşi arii protejate.

Descrierea diferitelor metode de abordare

În încercarea de a înţelege mai bine şi descrie diferitele metode de abordare, UICN a stabilit o ***definiţie*** a ceea ce poate fi şi ce nu poate fi o arie protejată, identificând apoi şase ***categorii*** diferite de arii protejate, în funcţie de obiectivele de management, una dintre acestea având două subdiviziuni. Deşi categoriile aveau iniţial un obiectiv destul de modest de a contribui la colectarea datelor şi informaţiilor privind ariile protejate, ele s-au dezvoltat cu timpul ca instrument mai complex. Astăzi, categoriile sintetizează pe de o parte filozofia UICN privind ariile protejate şi contribuie de asemenea la crearea unui cadru în care pot fi combinate diverse strategii de protecţie cu sistemele de management favorabile din afara ariilor protejate, într-o abordare coerentă a conservării naturii. Categoriile UICN sunt folosite acum în scopuri diverse, precum planificare, stabilire de reglementări şi negociere a folosirii terenurilor şi a apei. În cadrul acestui document sunt descrise categoriile şi sunt explicate modurile de utilizate a acestora pentru a planifica, implementa şi evalua strategiile de conservare.

Atenţie însă: ariile protejate există într-o mare varietate de forme – mărime, localizare, metode de abordare a managementului şi obiective.

Orice încercare de a împărţi acest ansamblu complex în doar şase categorii nu poate fi decât o aproximare. Definiţia dată de UICN ariei protejate şi categoriilor nu este o cămaşă de forţă, ci un cadru care să ajute la o mai bună aplicare a strategiilor.

Istoricul clasificării UICN a ariilor protejate

Deoarece ariile protejate, în sensul modern al cuvântului, au fost create de la o ţară la alta în secolul XX, fiecare ţară şi-a elaborat propria metodă de management al acestora, şi iniţial nu existau standarde sau o terminologie comune. Una dintre urmări a fost că la nivel naţional se utilizează mulţi termeni diferiţi pentru a descrie ariile protejate pe lângă care mai există şi o varietate de sisteme internaţionale de arii protejate create pe baza unor convenţii mondiale (de ex. siturile în patrimoniu mondial UNESCO) şi acorduri regionale (ex. siturile Natura 2000 din Europa).

Primul efort de clarificare a terminologiei s-a făcut în 1933, în cadrul Conferinței Internaționale pentru Protecția Faunei și Florei de la Londra. Aceasta a stabilit patru categorii de arii protejate: *parc național; rezervație naturală strictă; rezervație pentru faună și floră; și rezervație cu interzicere a vânătorii și colectării.* În 1942, Convenția Emisferei Occidentale pentru Protecția Naturii și Conservarea Speciilor Sălbatice a inclus si ea patru tipuri de termeni: *parc național; rezervație națională; monument al naturii; și rezervație de sălbăticie strictă* (Holdgate 1999).

În 1962, nou-formata Comisie a UICN pentru Parcuri Naționale și Arii Protejate (CPNAP), astăzi Comisia Mondială pentru Arii Protejate (CMAP), a pregătit o *Listă mondială a parcurilor naționale și a rezervațiilor echivalente*, pentru Prima Conferință Mondială pentru Parcuri Naționale, desfășurată în Seattle, la care s-a adugăgat o lucrare privind nomenclatura, scrisă de C. Frank Brockman (1962). În 1966, UICN a editat a doua versiune a ceea ce a devenit o publicație periodică cunoscută astăzi sub numele de Lista ONU a ariilor protejate, utilizând un sistem de clasificare simplu: parcuri naționale, rezervații științifice și monumente ale naturii. A doua Conferință Mondială a Parcurilor, desfășurată în 1972, a cerut UICN să *"explice motivele pentru care ariile protejate sunt desemnate aparte; și să elaboreze standarde și o nomenclatură adecvate pentru aceste zone"* (Elliott 1974).

Toate aceastea au stat la baza deciziei CPNAP de a elabora un sistem de categorii pentru ariile protejate. Un raport al grupului de lucru (UICN 1978) a susținut că sistemul de categorii ar trebui să: oglindească felul în care parcurile naționale pot fi completate de alte tipuri de arii protejate; să fie util națiunilor în elaborarea categoriilor de management care să răspundă nevoilor lor; să ajute UICN să asambleze și să analizeze datele privind ariile protejate; să înlăture ambiguitățile și inconsecvențele; și să asigure că *„indiferent de nomenclatura utilizată de fiecare țară (…) o arie de conservare să poată fi recunoscută și inclusă într-o categorie prin intermediul obiectivelor pentru care este de fapt administrată"*. Au fost propuse zece categorii, definite în principal de către obiectivul de management, toate fiind considerate importante, fără ca vreo categorie să fie mai valoroasă decât alta:

Grupul A: Categorii pentru care CPNAP își va asuma responsabilități speciale

I Rezervație științifică
II Parc național
III Monument natural/ zonă naturală de interes național
IV Rezervație pentru conservarea naturii
V Peisaj protejat

Grupul B: Alte categorii care prezintă importanță pentru UICN, dar care nu se află exclusiv sub incidența CPNAP

VI Rezervație cu resurse gospodărite
VII Rezervație antropologică
VIII Arie gestionată pentru utilizări multiple

Grupul C: Categorii care fac parte din programe internaționale

IX Rezervație a biosferei
X Sit aflat în Patrimoniu Mondial (natural)

Totuși, curând au început să devină evidente limitările acestui sistem. El nu conținea o definiție a ariei protejate; se utilizau mai mulți termeni pentru a descrie toate cele zece categorii; o singură arie protejată putea fi încadrată în mai mult de o categorie; iar din sistem lipseau ariile protejate marine.

Revizuirea și propunerea de noi categorii

În 1984 CPNAP a creat un grup de lucru pentru actualizarea categoriilor.

Acesta a prezentat un raport în 1990, recomandând crearea unui nou sistem în jurul categoriilor I-V, definite în 1978, și abandonarea categoriilor VI–X (Eidsvik 1990). CPNAP a menționat acest raport în cadrul Congresului Mondial al Parcurilor din 1992, desfășurat la Caracas, Venezuela. În cadrul unui seminar de trei zile organizat la acel congres, a propus menținerea unei categorii apropiate de ceea ce fusese anterior categoria a VIII-a pentru ariile protejate în care unul dintre obiective era utilizarea sustenabilă a resurselor naturale. Congresul a fost de acord cu această propunere și, în ianuarie 1994, la ședința Adunării Generale a UICN de la Buenos Aires, a fost aprobat noul sistem. În același an, UICN și Centrul Mondial pentru Monitorizarea Conservării au publicat o serie de linii directoare (UICN 1994), prin intermediul cărora s-a definit o „arie protejată" – *O suprafață terestră și/sau marină destinată în mod special protejării și menținerii diversității biologice și a resurselor naturale și culturale aferente, și administrată prin mijloace legale și alte mijloace efective* – și șase categorii:

Arii adminsitrate cu precădere pentru:

I Protecție strictă [Ia) Rezervație naturală strictă și Ib) Arie naturală de sălbăticie]
II Conservarea și protecția ecosistemului (Parc național)
III Conservarea caracteristicilor naturale (Monument al naturii)
IV Conservare prin management activ (Arii de gestionare a habitatelor/speciilor)
V Conservarea peisajului terestru/marin și recreere (Peisaj protejat)
VI Utilizare sustenabilă a resurselor naturale (Arie protejată cu resurse gestionate)

Ghidul din 1994 are la bază câteva principii fundamentale: la baza stabilirii categoriilor stă obiectivul principal de management; desemnarea într-o categorie nu reprezintă un comentariu privitor la eficacitatea managementului; sistemul de categorii este internațional; denumirile naționale ale ariilor protejate pot fi diferite; toate categoriile sunt importante; iar un grad de intervenție umană este subînțeles.

Evoluție după 1994

De la data publicării ghidului, UICN a promovat activ înțelegerea și utilizarea sistemului de categorii. S-a implicat în publicarea unor documente care să explice modul de aplicare a liniilor

directoare în contexte geografice specifice sau de altă natură (de ex., EUROPARC şi UICN 1999; Bridgewater şi *colab*. 1996) şi în publicarea unui volum specific de linii directoare pentru categoria a V-a de arii protejate (Phillips 2002).

Sistemul de categorii a reprezentat piatra de temelie a declaraţiei de poziţie a CMAP privind mineritul şi ariile protejate, care a fost preluată într-o recomandare (numărul 2.82) adoptată la Congresul Mondial UICN pentru Conservare de la Amman, din 2000.

UICN a obţinut aprobarea sistemului din partea Convenţiei privind Diversitatea Biologică, la cea de-a VII-a Conferinţă a Părţilor semnatare a CDB, organizată la Kuala Lumpur în februarie 2004. La Congresul Mondial al Parcurilor de la Durban (2003) şi la Congresul Mondial privind Conservarea de la Bangkok (2004), au fost formulate propuneri de a se adăuga la aceste categorii o dimensiune administrativă.

În final, UICN a susţinut un proiect de cercetare al Universităţii din Cardiff, Marea Britanie, privind utilizarea şi performanţa sistemului din 1994: *Vorbim aceeaşi limbă*. Rezultatele au fost discutate la Congresul Mondial al Parcurilor din 2003 şi au fost publicate cu ocazia Congresului Mondial pentru Conservare din 2004 (Bishop şi *colab*. 2004). O sinteză a lucrărilor a fost publicată de asemenea în PARKS, în 2004 (UICN 2004). Proiectul a ajutat la înfiinţarea Grupului de Lucru pentru Categorii din cadrul CMAP şi la iniţierea procesului de revizuire care a dus la elaborarea noului ghid.

Procesul de revizuire actual

Ghidul actual este rezultatul unui proces intensiv de consultări şi modificări, coordonat de un grup de lucru special constituit în cadrul CMAP, care a colaborat îndeaproape cu membrii CMAP ca şi cu alte cinci comisii ale UICN. Grupul de lucru şi-a întocmit planul de lucru iniţial pe baza rezultatelor proiectului *Vorbim aceeaşi limbă*, având însă un mandat mai cuprinzător din partea UICN de a analiza toate aspectele fiecărei categorii. S-a lucrat timp de 18 luni la culegerea informaţiilor, discutând şi ascultând opinii de-a lungul unei serii de etape:

- **Cercetare:** multe persoane din cadrul şi din afara reţelei CMAP au contribuit la revizuirea ghidului prin redactarea unei serii de documente de lucru, privind diferite aspecte ale categoriilor. Au fost scrise aproximativ 40 de lucrări, pornind de la lucrări de dezbatere şi ajungând până la lucrări care formulau propuneri foarte specifice sau sugerau pasaje de text pentru noul ghid. Împreună, acestea formează o resursă importantă care analizează modul în care o serie de obiective de management al ariilor protejate contribuie la conservare.
- **Şedinţe şi discuţii:** grupul de lucru a desfăşurat o serie de şedinţe în întreaga lume, sau a contribuit la alte şedinţe programate, pentru a da oamenilor ocazia de a-şi expune opiniile, speranţele şi preocupările legate de metodele de abordare a managementului ariilor protejate. Principalele şedinţe s-au referit la:
  - **Categoria a V-a:** întâlnire comună cu Grupul de Lucru pentru Peisaje din cadrul CMAP în Catalonia, Spania, în 2006, sprijinit de guvernul Cataloniei, pentru a elabora un punct de vedere privind abordarea categoriei a V-a şi cea peisagistică, urmată de o nouă întâlnire a grupului de lucru în 2008, în North Yorkshire, Anglia;
  - **Categoria a VI-a:** întâlnire în Brazilia pentru elaborarea unui document de poziţie şi planificarea unui manual tehnic în 2007;
  - **Europa:** discuţie la întâlnirea europeană a CMAP, în Barcelona, pentru a aduna opiniile membrilor europeni ai CMAP în 2007;
  - **Africa de Sud şi Est:** atelier de două zile în Nairobi, în 2006, în colaborare cu UNEP-WCMC, la care au participat reprezentanţi din 13 state africane;
  - Asia de Sud-est: atelier de două zile privind administrarea şi categoriile, desfăşurat în cadrul conferinţei regionale din 2007 de la Kota Kinabalu, în Sabah, Malaezia, cu reprezentanţi din 17 ţări;
  - **America Latină:** discuţie în cadrul congresului latinoamerican pentru arii protejate, din 2007, de la Bariloche, Argentina, axat în particular pe aspectele legate de categoria a VI-a, arii protejate marine şi rezervaţii ale populaţiilor indigene;
  - Consiliul Internaţional pentru Minerit şi Metale: prezentare urmată de discuţii ce au condus la elaborarea unui document de lucru de către membrii ICMM în anul 2007.
  - **A mai existat o serie de întruniri mai mici:** de exemplu, cu Comitetul UICN din Marea Britanie, Consiliul Canadian pentru Arii Ecologice, Programul WWF pentru Ştiinţa Conservării, Conservation International, UNESCO, factori interesaţi din industrie, toate la sediul UICN etc.
  - În plus, a existat un **„summit"** global pe tema categoriilor de arii protejate, desfăşurat în Spania în mai 2007, finanţat şi susţinut tehnic de guvernul regional din Andaluzia, Ministerul Mediului din Spania şi "Fundación Biodiversidad". La el au participat peste o sută de experţi din întreaga lume, care au discutat timp de patru zile o serie de aspecte legate de categorii. Deşi nu a fost o întrunire pentru luare de decizii, diferitele poziţii consensuale la care s-au ajuns în cursul întâlnirii au ajutat la stabilirea unei forme a ghidului revizuit.
- **Pagina de Internet:** Grupul de lucru are un sit internet dedicat pe pagina CMAP, unde sunt disponibile toate documentele relevante etc.: www.IUCN.org/themes/wcpa/theme/categories/about.html
- **E-forum:** În cadrul pregătirii reuniunii la vârf, UICN şi grupul de lucru au coordonat o discuţie on-line deschisă tuturor în legătură cu categoriile, care a oferit informaţii extrem de valoroase pe baza cărora să se conceapă etapele ulterioare ale procesului de revizuire.

Au fost elaborate o serie de planuri pentru realizarea ghidului, cu ocazia şedinţei Comitetului de Iniţiativă din cadrul Comisiei Mondiale pentru Arii Protejate din septembrie 2007, iar acestea au fost revizuite pe baza comentariilor exprimate de membrii

Comitetului de Inițiativă. Diferitele versiuni de planuri au fost redactate exclusiv în limba engleză, o limitare determinată de lipsa de fonduri, deşi versiunea finală a ghidului este publicată integral în engleză, franceză şi spaniolă, cu rezumate în alte limbi. Ghidul a fost pus la dispoziția tuturor membrilor CMAP şi a tuturor celor interesați pentru a fi comentat, multe dintre aceste comentarii fiind ulterior incluse în text. Referitor la definiția ariei protejate a avut loc o consultare separată.

Comitetul de Inițiativă al CMAP s-a reunit din nou în aprilie 2008 la Cape Town şi a discutat în detaliu planul de realizare a ghidului atât în sesiune deschisă cât şi în grupuri separate pentru a rezolva aspecte particulare.

Deciziile finale privind propunerile ce urmau a fi adresate membrilor UICN au fost formulate de către preşedintele CMAP, acolo unde a fost cazul.

Obiectivul categoriilor de management al ariilor protejate conform UICN

UICN consideră categoriile de management al ariilor protejate ca pe un standard global important pentru planificarea, înființarea şi managementul ariilor protejate; în secțiunea de față sunt conturate principalele utilizări recunoscute. Acestea au evoluat de la publicarea ghidului inițial de categorii din 1994, iar lista utilizărilor posibile este mai lungă. Pe de altă parte, categoriile sunt uneori utilizate ca instrumente ce depăşesc obiectivele lor inițiale, probabil din absența unei alternative, şi trebuie să facem deosebirea dintre utilizările susținute de UICN şi cele față de care este neutră sau cărora li se opune.

Obiectivele pe care UICN le sprijină şi le încurajează activ

Facilitarea planificării ariilor protejate şi a rețelelor de arii protejate

- Facilitarea unui instrument de planificare a rețelelor de arii protejate şi de practici de planificare la o scară mai largă, a conservări bioregionale sau ecoregionale;
- Încurajarea guvernelor şi proprietarilor sau administratorilor de arii protejate să dezvolte sisteme de arii protejate cu o gamă diversă de obiective de management adaptate situației naționale şi locale;
- Recunoaşterea diferitelor tipuri de management şi administrare.

Îmbunătățirea managementului informațiilor referitoare la ariile protejate

- Pentru crearea unor standarde internaționale care să ajute la colectarea datelor la nivel global şi regional dar şi informarea cu privire la eforturile de conservare, pentru facilitarea realizării de comparații între țări şi pentru stabilirea unui cadru pentru evaluările la nivel global şi regional;
- Pentru crearea unui cadru care să ajute la colectarea, prelucrarea şi diseminarea datelor referitoare la ariile protejate;
- Pentru îmbunătățirea comunicării şi a înțelegerii între cei implicați în conservare;
- Pentru reducerea confuziei care a apărut în urma adoptării mai multor termeni diferiți pentru descrierea aceloraşi tipuri de arii protejate în diferite părți ale lumii.

Contribuție la reglementarea activităților din ariile protejate

- Pentru utilizarea categoriilor ca ghid de reglementare a activităților la nivel național sau internațional, de exemplu, prin recomandarea anumitor activități în cadrul unor categorii, în conformitate cu obiectivele de management al ariei protejate.

Scopuri care devin tot mai comune, pe care UICN le sprijină şi legat de care este dispusă să ofere recomandări

- Oferirea unei baze legale – un număr tot mai mare de țări utilizează categoriile UICN ca bază sau una dintre bazele legale pentru clasificarea ariilor protejate;
- Stabilirea bugetelor – unele țări stabilesc mărimea bugetelor alocate anual ariilor protejate pe baza categoriilor acestora;
- Utilizarea categoriilor ca instrument de lobby – ONG-urile utilizează categoriile pentru a promova obiectivele de conservare şi nivelul adecvat de activități antropice;
- Interpretarea sau clarificarea utilizării şi administrării terenurilor – unele comunități indigene sau locale utilizează categoriile ca instrument util pentru stabilirea de sisteme de management precum ar fi rezervațiile indigene;
- Oferirea unor instrumente care să ajute la planificarea sistemelor de arii protejate prin intermediul unei serii de obiective de management şi tipuri de management.

Obiective cărora li se opune UICN

- Utilizarea categoriilor ca scuză pentru a obliga oamenii să părăsească pământul pe care îl ocupă în mod tradițional;
- Schimbarea categoriei pentru a scădea nivelul de protecție a mediului înconjurător;
- Utilizarea categoriilor pentru a susține dezvoltarea insensibilă față de mediu în ariile protejate.

2. Definiție şi categorii

În această secțiune sunt prezentate pe scurt definițiile date de UICN ariei protejate, sistemului de arii protejate şi celor şase categorii. Definițiile sunt explicate termen cu termen şi ar trebui să fie aplicate ținând cont de principiile pe care le însoțesc. Categoriile sunt descrise în funcție de obiectivul principal, de alte obiective, de trăsăturile distinctive, de rolul în peisajul terestru sau marin, de punctele unice şi acțiunile compatibile sau incompatibile.

Noua definiție a ariei protejate dată de UICN

Definiția UICN este dată şi explicată, expresie cu expresie

Membrii UICN au colaborat la formularea unei definiții revizuite a ariei protejate, prezentată în continuare. Prima formă a acestei noi definiții a fost elaborată la o întâlnire pe tema categoriilor desfăşurată în mai 2007 în Almeria, Spania, şi ulterior a fost îmbunătățită şi revizuită succesiv de mai mulți membri ai UICN-CMAP.

O arie protejată este: **„Un spațiu geografic clar definit, recunoscut, destinat şi administrat, prin mijloace legale sau alte mijloace efective, cu scopul de a realiza conservarea pe termen lung a naturii, precum şi a serviciilor de ecosistem şi a valorilor culturale asociate".**

În utilizarea sistemului de categorii, primul pas este de a determina dacă situl se încadrează sau nu în această definiție şi al doilea pas este de a decide categoria cea mai adecvată în care ar trebui inclus.

Această definiție include foarte multe într-o propoziție scurtă. În Tabelul 1 este analizat pe rând fiecare cuvânt şi/sau expresie şi sunt explicate mai pe larg sensurile.

Tabelul 1. Explicarea definiției ariilor protejate

Termen	Explicația	Exemple şi detalii suplimentare
Spațiu geografic clar definit	Cuprinde suprafețe de uscat, zone umede, marine şi litorale sau o combinație de două sau mai multe dintre acestea. „Spațiul" are trei dimensiuni, de ex. dacă spațiul aerian de deasupra unei arii protejate este protejat față de aparate de zbor la joasă înălțime, sau în cazul ariilor protejate marine atunci când apa până la o anumită adâncime este protejată, sau când fundul mării este protejat, dar nu şi apa aflată deasupra lui, sau zonele aflate sub suprafața terestră care nu sunt întotdeauna protejate (de ex. sunt permise activitățile de minerit). „Clar definit" sugerează o arie definită spațial cu limite stabilite şi marcate de comun acord. Aceste limite pot fi uneori reprezentate de elemente fizice care se deplasează în timp (ex., malul râului) sau de acțiuni de management (ex., zone cu interdicție de pescuit).	**Rezervația Naturală Wolong** din China (categoria Ia, terestră); **Parcul Național Lacul Malawi** din Malawi (categoria a II-a, majoritar de apă dulce); **Rezervația Marină Masinloc şi Golful Oyon** din Insulele Filipine (categoria Ia, majoritar marină) sunt exemple de arii din biomuri foarte diferite, dar toate sunt arii protejate.
Recunoscut	Sugerează faptul că protecția poate include o serie de moduri de administrare, declarate de oameni, sau identificate de stat, dar că astfel de situri trebuie într-un fel recunoscute (în particular prin introducerea lor în Baza de Date Mondială a Ariilor Protejate – WDPA).	**Aria Protejată Indigenă Anindilyakwa** (IPA) a fost autodeclarată de comunitățile aborigene din peninsula Groote Eylandt, una dintre numeroasele IPA autodeclarate recunoscute de guvern.
Destinat	Sugerează asumarea unui angajament pentru conservare pe termen lung, prin intermediul: • Convențiilor şi acordurilor internaționale; • Legislației naționale, provinciale şi locale; • Cutumei; • Acordurilor dintre ONG-uri; • Politicilor trusturilor private şi ale companiilor; • Schemelor de certificare.	Cradle Mountain – **Parcul Național Lake St Clair** din Tasmania, Australia (categoria a II-a, stat); **Sanctuarul Piscicol Nabanka** din Insulele Filipine (arie conservată de către o comunitate tradițională); **Rezervația Port Susan Bay** din Washington, SUA (privată) sunt toate arii protejate, dar statutul lor juridic diferă considerabil.
Administrat	Presupune unele măsuri active de conservare a valorilor naturale (şi eventual de altă natură) pentru care a fost stabilită aria protejată; de remarcat că „administrat" poate include o decizie de a lăsa aria neatinsă dacă aceasta este cea mai bună strategie de conservare.	Sunt posibile numeroase opțiuni. De exemplu **Parcul Național Kaziranga** din India (categoria a II-a) este administrat în principal prin controlul braconajului şi eliminarea speciilor invazive; insulele din **Parcul Național Archipelago** din Finlanda sunt administrate prin metode agricole tradiționale, pentru a menține speciile asociate pajiştilor.
Mijloace legale sau alte mijloace efective	Înseamnă că ariile protejate trebuie să fie ori publicate în Buletinul Oficial (adică recunoscute de dreptul civil), recunoscute în baza unor convenții sau acorduri internaționale, ori administrate prin alte mijloace efective dar nelegiferate, ca de exemplu prin intermediul unor reglementări tradiționale recunoscute oficial, prin care ariile sunt conservate de comunități tradiționale, sau prin intermediul politicilor unor organizații neguvernamentale înființate.	**Parcul Național Flinders Range** din Australia este administrat de autoritatea de stat din Australia de Sud; **Rezervația Naturală Attenborough** din Marea Britanie este administrată de Wildlife Trust din comitatul Nottinghamshire, în asociere cu compania de exploatare a balastului, în proprietatea căreia se află situl; iar **Parcul Național Alto Fragua Indiwasi** din Columbia este administrat de triburile Ingano.

Termen	Explicația	Exemple şi detalii suplimentare
… cu scopul de a realiza	Sugerează un oarecare nivel de eficacitate – un element nou, care lipsea din definiția dată în 1994, dar care a fost cerut cu tărie de mulți administratori de arii protejate şi alții. Deşi categoria va fi determinată tot prin prisma obiectivului, eficacitatea managementului va fi înregistrată progresiv în Baza de Date Mondială pentru Arii Protejate şi cu timpul va deveni un criteriu important ce va contribui la identificarea şi recunoaşterea ariilor protejate.	**Convenția privind Diversitatea Biologică** cere părților să efectueze evaluări ale eficacității managementului.
Pe termen lung	Ariile protejate ar trebui administrate în continuu şi nu ca o strategie de management pe termen scurt sau temporară.	Măsurile temporare, precum retragerea pe termen scurt a unor terenuri din circuitul agricol prin acordarea de plăți compensatorii, sau rotațiile în managementul pădurilor comerciale, sau stabilirea temporară a unor zone de protecție piscicolă nu sunt considerate arii protejate în sensul recunoscut de UICN.
Conservare	În contextul acestei definiții conservarea se referă la ocrotirea *in-situ* a ecosistemelor şi habitatelor naturale şi semi-naturale şi a populațiilor viabile de specii care se găsesc în mediul lor natural, iar în cazul speciilor domestice sau cultivate (vezi definiția agrobiodiversității în Anexă), în mediul în care şi-au creat proprietățile lor caracteristice.	**Parcul Național Yellowstone** din Statele Unite (categoria II) are obiective de conservare axate în particular pe menținerea unor populații viabile de urşi şi lupi, dar cu obiective mai ample de păstrare a întregului ecosistem funcțional.
Natura	În acest context, termenul de natură se referă *întotdeauna* la biodiversitate, la nivel genetic, de specie şi ecosistem, iar adesea *şi la* geodiversitate, geomorfologie şi valori naturale în sens mai larg.	**Parcul Național Pădurea Impenetrabilă Bwindi** din Uganda (categoria a II-a) este administrat în primul rând pentru protecția pădurilor naturale de munte şi în special a gorilei de munte. **Rezervația Naturală Națională Insula Rum** din Scoția (categoria a IV-a) a fost înființată pentru protecția unor caracteristici geologice unice.
Servicii de ecosistem asociate	Înseamnă aici servicii de ecosistem care sunt legate, dar nu interferează cu obiectivul de conservare a naturii. Acestea pot include servicii de aprovizionare de exemplu cu hrană şi apă; servicii de reglementare precum controlul inundațiilor, secetei, bolilor şi degradării terenurilor; servicii suport precum formarea solului şi a ciclurilor nutritive; şi servicii culturale precum cele recreative, spirituale, religioase şi alte beneficii cu caracter nematerial.	Multe arii protejate asigură şi servicii de ecosistem: de ex. **Parcul Național Gunung Gede** din Insula Java, Indonezia (categoria a II-a), contribuie la aprovizionarea cu apă a oraşului Djakarta; iar **Parcul Național Sundarbans** din Bangladesh (categoria a IV-a) contribuie la protecția țărmurilor împotriva inundațiilor.
Valori culturale	Sunt acele valori care nu interferază cu rezultatul conservării (*toate* valorile culturale dintr-o arie protejată trebuie să respecte acest criteriu), incluzând îndeosebi: • cele care contribuie la rezultatul conservării (de ex. practici tradiționale de management de care au ajuns să depindă specii cheie); • cele care se află ele însele sub amenințare.	Multe arii protejate conțin situri sacre, de ex. **Parcul Național Nyika** din Malawi conține un lac, o cascadă şi un munte sacru. Gospodărirea tradițională a pădurilor pentru aprovizionarea cu cherestea pentru temple din Japonia a avut ca rezultat crearea unora dintre cele mai vechi păduri ale țării, precum pădurea străveche protejată de lângă **Nara**. Pădurile **Kaya** de pe litoralul Kenyei sunt protejate atât pentru biodiversitate cât şi pentru valorile culturale.

Aspectele tridimensionale ale ariilor protejate

În unele situații, ariile protejate trebuie să țină cont de cele trei dimensiuni ale activităților umane. Aceste aspecte pot fi: protecția spațiului aerian de deasupra unei arii protejate, de exemplu față de tulburările create de zborul la joasă înălțime al avioanelor, elicopterelor şi baloanelor cu aer cald; limitarea activităților umane sub suprafața terestră, ca de exemplu mineritul şi alte industrii extractive. Aspectele specifice siturilor marine şi zonelor umede se referă la pescuit, dragare, scufundări şi zgomot subacvatic. Mai multe țări au inclus aspectele tridimensionale ale activităților umane în legislația lor referitoare la ariile protejate; de exemplu în Cuba este interzis mineritul în arii protejate. UICN încurajează guvernele să aibă în vedere prevederi legale generale pentru a ocroti ariile protejate față de activitățile intruzive desfăşurate deasupra sau dedesubtul suprafețelor terestre şi acvatice. Guvernele sunt încurajate să se asigure că se fac evaluări prin care să fie confirmate efectele potențiale ale unor astfel de activități înainte de a se lua decizii cu privire la autorizarea lor şi, dacă este cazul, cu impunerea unor anumite limitări sau condiții.

Principii

Definiția trebuie aplicată în contextul unui set de principii, prezentate în continuare:

- Pentru UICN, numai ariile în care obiectivul principal este conservarea naturii pot fi considerate arii protejate; astfel pot fi incluse multe arii care au şi obiective diferite, la acelaşi nivel, dar în caz de conflict, conservarea naturii va avea prioritate;
- În cadrul ariilor protejate trebuie să se prevină sau să se elimine, dacă este cazul, orice exploatare sau practică de management care ar afecta obiectivele pentru care au fost desemnate;
- Alegerea categoriei trebuie să se bazeze pe obiectivul (obiectivele) principal(e) declarat(e) pentru fiecare arie protejată;
- Sistemul nu este conceput ierarhic;
- Toate categoriile contribuie la conservare, dar obiectivele trebuie alese din punct de vedere al unei situații particulare; nu toate categoriile sunt la fel de utile în orice situație;
- Orice categorie poate exista sub orice formă de administrație şi invers;
- Este de dorit şi trebuie încurajată existența unei diversități de metode de management, deoarece reflectă multitudinea de căi prin care comunitățile din întreaga lume îşi exprimă punctul de vedera asupra valorii universale a conceptului de arie protejată;
- Categoria trebuie schimbată dacă prin evaluare se demonstrează că obiectivele de management declarate pe termen lung nu se potrivesc cu cele ale categoriei desemnate;
- Totuşi categoria nu reflectă eficiența managementului;
- Ariile protejate trebuie de obicei să urmărească menținerea sau, în mod ideal, creşterea gradului de stare naturală a ecosistemului pe care îl protejează;
- Definiția şi categoriile de arii protejate nu trebuie să fie folosite ca scuză pentru a deposeda oamenii de pământul lor.

Definiția sistemului de arii protejate şi abordarea ecosistemică

Categoriile trebuie aplicate în contextul sistemelor de arii protejate, naționale sau de altă factură, într-o abordare ecosistemică

UICN subliniază faptul că ariile protejate nu trebuie privite ca entități izolate, ci ca parte a unor peisaje de conservare mai mari, care să includă atât sistemele de arii protejate cât şi abordări mai ample, ecosistemice de conservare, care trebuie implementate într-un peisaj terestru sau marin. În secțiunea următoare sunt date definiții sumare ale ambelor concepte.

Sistem de arii protejate

Scopul esențial al unui sistem de arii protejate este acela de a spori eficacitatea conservării *in-situ* a biodiversității.

UICN a sugerat că succesul pe termen lung al conservării *in-situ* impune ca sistemul global de arii protejate să includă un eşantion reprezentativ din fiecare ecosistem diferit al lumii (Davey 1998). CMAP al UICN caracterizează sistemul de arii protejate ca având cinci elemente conectate (Davey 1998 cu adăugiri):

- **Reprezentativitate, comprehensiune şi echilibru**: cuprinzând exemple de cea mai bună calitate din întreaga gamă de medii naturale care se găsesc într-o țară; include proporția în care ariile protejate asigură o eşantionare echilibrată a tipurilor de medii naturale pe care acestea îşi propun să le reprezinte
- **Caracterul adecvat**: integritatea, suficiența întinderii spațiale şi clasificarea unităților constitutive, împreună cu un management eficient, care să susțină viabilitatea proceselor de mediu şi/sau a speciilor, a populațiilor şi comunităților care alcătuiesc biodiversitatea țării.
- **Coerență şi complementaritate**: contribuția pozitivă a fiecărei arii protejate la întregul set de obiective de conservare şi dezvoltare durabilă definite în țara respectivă.
- **Consecvență**: aplicarea obiectivelor, a politicilor şi clasificărilor de management în condiții comparabile în moduri standardizate, astfel încât scopul fiecărei arii protejate din cadrul sistemului să fie clar pentru toată lumea şi să maximizeze şansele ca managementul şi utilizarea să ducă la îndeplinirea obiectivelor.
- **Rentabilitate, eficiență şi echitate**: un echilibru adecvat între costuri şi beneficii şi o echitate adecvată în distribuția acestora; include eficiența: numărul minim şi suprafața ariilor protejate necesare pentru a realiza obiectivele sistemului.

În 2004, *Programul de lucru în ariile protejate* al CDB prevedea câteva criterii pentru sistemele de arii protejate în cadrul obiectivului general al programului de a stabili şi menține „*sisteme de arii protejate naționale şi regionale comprehensive, administrate eficient şi reprezentative din punct de vedere ecologic*".

Abordări ecosistemice

UICN consideră că ariile protejate trebuie să fie integrate în sisteme omogene de arii protejate, şi că aceste sisteme trebuie la rândul lor integrate în metode de conservare şi utilizare a terenurilor/apei la scară mai mare, care să includă atât terenurile şi apele protejate cât şi o mare varietate de abordări de management durabil. Această abordare corespunde Principiilor Malawi ale CDB (CDB/COP4, 1998) care remarcă importanța strategiilor de utilizare durabilă. Aceste strategii de conservare la scară mai mare sunt denumite diferit, fie ca „abordări peisagistice", „abordări bioregionale" sau „abordări ecosistemice". Atunci când astfel de abordări includ conservarea unor zone care leagă ariile protejate, se utilizează termenul de „conservare a conectivității". Fiecare arie protejată trebuie prin urmare să contribuie ori de câte ori este posibil la planificarea națională şi regională a ariilor protejate şi la planurile de conservare la scară mai mare.

Definiția trebuie aplicată în contextul unei serii de principii aplicabile, prezentate în continuare pe scurt: Categoriile trebuie aplicate în contextul sistemelor de arii protejate naționale sau de altă factură într-o abordare la nivel de ecosistem.

Abordarea ecosistemică reprezintă un cadru mai larg de planificare şi dezvoltare a conservării şi managementului utilizării terenurilor/apei într-un mod integrat. În acest context, ariile protejate reprezintă un instrument important – poate cel mai important – într-o astfel de abordare.

CDB defineşte abordarea ecosistemică ca fiind: *„o strategie de management integrat al terenurilor, apelor şi resurselor vii care promovează conservarea şi utilizarea durabilă în mod echitabil…"* (CDB 2004).

Categorii

Categoriile individuale sunt descrise pe rând într-o serie de capitole:

- Obiectiv(e) principal(e)
- Alte obiective
- Trăsături distinctive
- Rol în peisajul terestru sau marin
- Trăsăturile unice ale unei categorii
- Aspecte de luat în considerare

Denumiri ale ariilor protejate

Sistemul de categorii a fost introdus, în mare parte, pentru a ajuta la standardizarea descrierilor a ceea ce constituie o arie protejată specifică. ***Denumirile tuturor ariilor protejate cu excepția celor din categoria a II-a au fost alese pentru a se referi, mai mult sau mai puțin precis, la obiectivul principal de management al categoriei respective.***

S-a constatat că termenul de „Parc Național", care exista cu mult timp înainte de sistemul de categorii, se poate aplica foarte bine ariilor protejate de mari dimensiuni din categoria II. Este însă adevărat că multe parcuri naționale existente din întreaga lume au scopuri foarte diferite de cele definite pentru categoria II. De fapt, unele țări au inclus parcurile naționale la alte categorii UICN (vezi Tabelul 2 de mai jos).

Categorie	Denumire	Localizare	Mărime (ha)	Dată
Ia	Parcul Național Dipperu	Australia	11.100	1969
II	Parcul Național Guanacaste	Costa Rica	32.512	1991
III	Parcul Național Yozgat Camligi	Turcia	264	1988
IV	Parcul Național Pallas Ounastunturi	Finlanda	49.600	1938
V	Parcul Național Snowdonia	Țara Galilor, RU	214.200	1954
VI	Parcul Național Expedition	Australia	2.930	1994

Este important de remarcat ***faptul că dacă un guvern a denumit sau doreşte să denumească o arie ca parc național nu înseamnă că acesta trebuie administrat conform ghidului pentru categoria a II-a.*** În schimb, trebuie identificat şi aplicat cel mai adecvat sistem de management; decizia asupra denumirii este la latitudinea guvernului şi a altor factori interesați.

Ceea ce urmează reprezintă un cadru. Deşi unele arii protejate se vor încadra în mod normal într-una sau alta dintre categorii, în alte cazuri distincțiile vor fi mai puțin evidente şi vor necesita o analiză aprofundată a opțiunilor. Deoarece încadrarea într-o categorie depinde de obiectivul de management, depinde mai mult de ceea ce autoritatea de management *are în vedere* pentru situl respectiv decât de un set strict şi inviolabil de criterii. Există mai multe instrumente care pot ajuta la stabilirea categoriei de încadrare, dar de cele mai multe ori decizia finală va reprezenta mai curând rodul unei o judecăți colective.

În plus, deoarece sistemul este global, în mod inevitabil el va fi şi destul de general. UICN încurajează țările să detalieze definiția categoriilor în funcție de propriile situații naționale, dacă acest lucru se dovedeşte util, rămânând însă în ghidul general prezentat în continuare. Mai multe țări au făcut-o deja sau sunt pe cale să o facă, iar UICN încurajează acest proces.

Peisaje terestre/marine naturale şi culturale

Remarcăm că puține sau niciuna dintre suprafețele de teren, zone umede continentale sau zone costiere nu au rămas complet neafectate de activitatea directă a omului, care de altfel a afectat şi oceanele lumii prin presiunile exercitate de pescuit şi poluare. Dacă se include şi impactul poluării atmosferice transfrontaliere şi al schimbărilor climatice, întreaga planetă a fost modificată. Rezultă prin urmare că termeni precum „natural" şi „cultural" sunt doar aproximativi. Într-o oarecare măsură putem descrie toate ariile protejate ca existând în peisaje „culturale" în care practicile culturale au schimbat şi influențat ecologia, adeseori timp de milenii. Însă nu ne ajută prea mult să facem deosebirea între dife-ritele tipuri de funcționare a ecosistemului. Prin urmare, vom utiliza termenii după cum urmează:

Arii naturale sau nemodificate sunt cele care mai păstrează o gamă completă sau aproape completă de specii native din zona respectivă, într-un ecosistem ce funcționează mai mult sau mai puțin natural.

Arii culturale au suferit schimbări substanțiale, de exemplu, agricultură stabilă, păşunat intensiv permanent şi management forestier care a modificat compoziția sau structura pădurii. Compoziția speciilor şi funcționarea ecosistemului au fost probabil modificate substanțial. Totuşi, peisajele culturale pot încă să conțină o bogată varietate de specii şi în unele cazuri acestea pot să fi ajuns dependente de managementul cultural.

Utilizarea unor termeni precum „natural" şi „nemodificat" nu încearcă să ascundă sau să nege custodia pe termen lung a unor arii protejate de către popoarele indigene sau tradiționale, acolo unde acestea există; ba chiar multe arii rămân valoroase pentru biodiversitate tocmai datorită acestei forme de management.

Obiectivele comune ale tuturor celor şase categorii de arii protejate

Definiția implică un set comun de obiective pentru ariile protejate; categoriile definesc pe rând diferențele între metodele de management. Obiectivele de mai jos ar trebui sau se pot aplica tuturor categoriilor de arii protejate, adică nu fac deosebirea dintre o categorie şi alta.

- **Toate ariile protejate ar trebui să:**
- Conserve compoziția, structura, funcția şi potențialul evolutiv al biodiversității;
- Contribuie la strategiile regionale de conservare (ca rezervații naturale cheie, zone tampon, coridoare, zone de protecție insulară pentru specii migratoare, etc.);
- Păstreze diversitatea peisajului sau habitatului, precum şi a speciilor şi ecosistemelor asociate acestora;
- Aibă o întindere suficientă pentru a asigura integritatea şi menținerea pe termen lung a obiectivelor de conservare specificate, sau să aibă posibilitatea să îşi mărească suprafața în acest scop;
- Perpetueze valorile pentru care au fost desemnate în perpetuitate;
- Funcționeze sub îndrumarea unui plan de management şi a unui program de monitorizare şi evaluare care sprijină un management adaptiv;
- Posede un sistem de administrare clar şi echitabil.

- **Dacă este cazul, toate ariile protejate ar trebui să[2]:**
- Conserve caracteristici semnificative ale peisajului, geomorfologiei şi geologiei;
- Asigure servicii de ecosistem reglementate, inclusiv ca tampon pentru prevenirea impactului schimbărilor climatice;
- Conserve ariile naturale şi pitoreşti de însemnătate națională şi internațională în scop cultural, spiritual şi ştiințific;
- Aducă beneficii locuitorilor şi comunităților locale compatibile cu celelalte obiective de management;
- Aducă beneficii de agrement compatibile cu celelalte obiective de management;
- Faciliteze activități de cercetare ştiințifică şi monitorizare ecologică cu impact redus, în relație şi în concordanță cu, valorile ariei protejate;
- Utilizeze strategii de management adaptiv pentru îmbună-tățirea în timp a eficacității managementului şi a calității administrației;
- Ajute la asigurarea oportunităților educaționale (inclusiv cu privire la metodele de management);
- Ajute la intensificarea sprijinului acordat de publicul larg ocrotirii.

Trebuie menționat că membrii UICN au adoptat o recomandare pentru Congresul Mondial pentru Conservare din octombrie 2000 desfăşurat la Amman, în Iordania, prin care sugerau că mineritul nu ar trebui să se practice în categoriile UICN I–IV de arii protejate. Recomandarea 2.82 include o secțiune care: *„Cere tuturor statelor membre ale UICN să*

[2]S-a făcut această distincție deoarece nu toate ariile protejate vor avea o geologie semnificativă, servicii de ecosistem, oportunități de câştigare a existenței pe plan local etc., astfel că aceste obiective nu sunt universale, ci adecvate, ori de câte ori apar oportunități. În paginile următoare sunt descrise caracteristicile distinctive ale fiecărei categorii de management care se adaugă la aceste obiective de bază. În unele cazuri, un obiectiv precum cercetarea ştiințifică sau agrementul pot fi menționate deoarece reprezintă un obiectiv major pentru o anumită categorie.

interzică prin lege orice activități de prospecțiuni și extracție a resurselor minerale în ariile protejate ce corespund categoriilor UICN I–IV de management al ariilor protejate". Recomandarea mai include de asemena un paragraf referitor la categoriile V și VI de arii protejate: „*în categoriile V și VI, vor fi acceptate activități de prospectare și extracție localizată numai dacă natura și mărimea activităților propuse pentru proiectul minier indică o compatibilitate între activitățile proiectului și obiectivele ariilor protejate*". Aceasta este o recomandare și în nici un caz o obligare a guvernelor; unele au interzis mineritul în ariile protejate din categoriile I–IV, altele însă nu.

Categoria Ia: Rezervație naturală strictă

Categoria Ia cuprinde arii strict protejate înființate pentru a proteja biodiversitatea și eventual unele caracteristici geologice/geomorfologice, în care vizitarea, utilizarea resurselor și impactul antropic sunt strict controlate și limitate pentru a asigura protecția valorilor de conservare. Astfel de arii protejate pot servi drept arii de referință indispensabile pentru cercetarea și monitorizarea științifică.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificați mai întâi dacă situl îndeplinește condițiile stabilite prin definiția ariei protejate (pagina 8).

Obiectiv principal

- Conservarea ecosistemelor, speciilor (izolate sau grupări) și/sau caracteristicilor de geodiversitate, de valoare remarcabilă la nivel regional, național sau global: aceste atribute au fost create în cea mai mare parte sau în totalitate de către forțe non-antropice și vor fi degradate sau distruse în caz că sunt supuse vreunui impact uman, oricât de superficial ar fi acesta.

Alte obiective

- Conservarea ecosistemelor, speciilor și caracteristicilor de geodiversitate într-o stare pe cât posibil neafectată de activități antropice recente:
- Ocrotirea unor exemple din mediu natural pentru studii științifice, monitorizare a mediului și educație, incluzând arii delimitate în care este exclusă orice formă de acces ce poate fi evitată;
- Minimizarea deranjului printr-o atentă planificare și implementare a activităților de cercetare sau altor activități aprobate;
- Conservarea valorilor culturale și spirituale asociate naturii.

Trăsături distinctive

În general, aria trebuie:

- Să dețină un set aproape complet de specii native, aflate în densități semnificative din punct de vedere ecologic, sau cu posibilitatea de a fi readuse la o astfel de densitate prin procese naturale sau intervenții pe termen limitat;
- Să dețină un set complet de ecosisteme native, în mare parte intacte, cu procese ecologice intacte, sau procese capabile să fie readuse la o astfel de stare prin intervenții minime de management;
- Să nu fie identificate intervenții directe ale omului modern, care ar compromite obiectivele de conservare specificate pentru aria respectivă, ceea ce implică de obicei limitarea accesului omului și excluderea posibilității creerii unor așezări umane;
- Să nu necesite intervenții substanțiale și continue pentru realizarea obiectivului de conservare;
- Să fie înconjurată, dacă este posibil, de zone cu utilizare a terenului care să contribuie la realizarea obiectivelor de conservare specificate pentru aria respectivă;
- Să poată fi folosită ca sit de referință pentru monitorizarea impactului relativ al activităților umane;
- Să fie administrată cu scopul de a fi relativ rar vizitată de oameni;
- Să poată fi administrată astfel încât să se asigure o minimizare a deranjului (foarte relevant în cazul mediilor marine).

Aria poate avea însemnătate religioasă sau spirituală (de exemplu un sit natural sacru) câtă vreme conservarea biodiversității este identificată ca obiectiv primar. În acest caz, aria ar putea conține situri ce ar putea fi vizitate de un număr limitat de oameni angajați în activități religioase compatibile cu obiectivele de management al ariei respective.

Rol în peisajul terestru / marin

Ariile din categoria Ia sunt o componentă vitală a setului de instrumente pentru conservare. Pe măsură ce pământul este tot mai influențat de activitățile umane, rămân tot mai puține zone în care aceste activități să fie strict limitate. În lipsa protecției presupuse prin desemnarea în categoria Ia, zonele de acest fel ar dispărea rapid. Ca atare, aceste arii contribuie în mod semnificativ la conservare prin:

- Protejarea unei părți din tezaurul pământului care nu va putea supraviețui în afara unor astfel de arii strict protejate;
- Asigurarea unor puncte de referință care să permită efectuarea de măsurători și monitorizări pe termen lung ale impactului și schimbărilor induse de om în afara acestor arii (ex., poluarea);Asigurarea unor arii în care ecosistemele pot fi studiate într-un mediu cât mai neafectat cu putință;
- Protejarea unor servicii de ecosistem adiționale;
- Protejarea siturilor naturale care au și o semnificație religioasă și culturală.

Care sunt trăsăturile unice ale categoriei Ia?

Alocarea categoriei este o alegere, depinzând de obiectivele de management pe termen lung, adesea presupunând o serie de opțiuni alternative ce pot fi aplicate pentru fiecare sit în parte. În tabelul de mai jos sunt prezentate pe scurt câteva dintre principalele motive pentru care se poate alege Categoria Ia în situații specifice *comparativ cu* alte categorii care urmăresc obiective similare.

Categoria Ia diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ib	Ariile protejate din categoria Ib sunt în general mai mari şi mai puțin strict protejate în ceea ce priveşte accesul oamenilor, decât cele din categoria Ia: deşi de obicei nu fac obiectul turismului de masă, ele pot fi deschise pentru un număr limitat de persoane pregătite să călătorească cu mijloace proprii, de exemplu pe jos sau cu barca, ceea ce nu este întotdeauna posibil în cazul categoriei Ia.
Categoria a II-a	Ariile protejate din categoria a II-a combină de obicei protecția ecosistemului cu activități de agrement, cu condiția respectării zonării, la o scară neadecvată categoriei I.
Categoria a III-a	Ariile protejate din categoria a III-a sunt în general axate pe o anumită trăsătură naturală, astfel că accentul principal în management este menținerea acestei trăsături, pe când obiectivele de la Ia sunt destinate în general unui ecosistem în ansamblu sau proceselor dintr-un ecosistem.
Categoria a IV-a	Ariile protejate din categoria a IV-a protejează fragmente de ecosisteme sau habitate, care adesea necesită intervenții continue de management pentru a fi menținute. Ariile din categoria Ia, pe de altă parte, trebuie să se poată autosusține în mare măsură şi obiectivele lor împiedică din start astfel de activități de management sau o rată de vizitare obişnuită pentru categoria a IV-a. Ariile protejate din categoria a IV-a sunt deseori stabilite pentru a proteja anumite specii sau habitate, mai curând decât obiective ecologice specifice precum în categoria Ia.
Categoria a V-a	Ariile protejate din categoria a V-a sunt în general peisaje culturale terestre sau marine care au fost modificate de om timp de sute sau chiar mii de ani şi care depind de intervenția continuă pentru menținerea calităților dobândite, inclusiv a biodiversității. Multe arii protejate din categoria a V-a includ aşezări umane permanente. Toate acestea sunt incompatibile cu categoria Ia.
Categoria a VI-a	Ariile protejate din categoria a VI-a conțin arii naturale în care conservarea biodiversității este legată de utilizarea durabilă a resurselor naturale, ceea ce este incompatibil cu categoria Ia. Totuşi, ariile protejate mari din categoria a VI-a pot conține arii din categoria Ia între limitele lor, ca parte a zonării de management.

Probleme de luat în considerare

- Există câteva zone terestre şi marine care nu poartă amprenta unei acțiuni umane recente, în multe cazuri fiind părăsite de vechii locuitori. În multe situații, ariile din categoria Ia vor necesita prin urmare un proces de refacere naturală. Această refacere naturală trebuie să aibă loc prin procese naturale sau prin intervenție limitată în timp: dacă necesită intervenție continuă, ar fi mai potrivit să fie încadrată într-o altă categorie, de exemplu a IV-a sau a V-a.
- Sunt doar câteva arii care nu se află încă sub o formă de proprietate juridică sau cel puțin tradițională, aşa că de multe ori sunt greu de găsit locuri din care să se poată exclude activitățile umane.
- Unele acțiuni ale omului au consecințe regionale şi globale care nu pot fi oprite de granițele ariei protejate. Efectele sunt cel mai evidente în cazul schimbărilor climatice şi poluării atmosferice, ca şi al bolilor noi şi emergente. Într-o ecologie din ce în ce mai modificată, poate deveni tot mai dificil să se mențină arii neafectate de intervenția omului.
- Multe situri naturale sacre sunt gestionate de o manieră asemănătoare ariilor protejate din categoria Ia, din motive spirituale şi culturale, putând fi chiar ***integrate*** ariilor protejate din categoriile V şi VI.

Categoria Ib: Zonă de sălbăticie

Categoria Ib de arii protejate constă de obicei din zone mari, nemodificate sau doar slab modificate, care îşi păstrează caracterul natural şi influența, în lipsa aşezărilor umane permanente sau semnificative, şi care sunt protejate sau gestionate astfel încât să-şi păstreze starea naturală.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificați mai întâi dacă situl respectă definiția unei arii protejate (pagina 8).

Obiectivul principal

- Protejarea integrității ecologice pe termen lung a ariilor naturale neafectate de activități umane semnificative, lipsite de infrastructură modernă şi în care predomină forțele şi procesele naturale, astfel încât generațiile actuale şi cele viitoare să aibă ocazia de a cunoaşte astfel de arii.

Alte obiective

- Asigurarea accesului public la un nivel şi într-un mod în care să se mențină calitățile de sălbăticie ale ariei pentru generațiile actuale şi cele viitoare;
- Permiterea păstrării stilului de viață şi a obiceiurilor tradiționale legate de sălbăticie a populațiilor indigene care locuiesc în densități mici şi utilizează resursele disponibile în moduri compatibile cu obiectivele de conservare;
- Protejarea valorilor culturale şi spirituale relevante şi a beneficiilor non-materiale aparținând populațiilor indigene sau non-indigene, ca de exemplu izolarea, respectul pentru siturile sacre, respectul pentru strămoşi etc.;
- Permiterea activităților educative sau de cercetare științifică cu impact redus şi efect invaziv minim, atunci când activitățile de acest gen nu pot fi desfăşurate în afara zonei de sălbăticie.

Trăsături distinctive

În general, aria trebuie:

- Să fie lipsită de infrastructură modernă, dezvoltare şi activități industriale extractive, printre care, dar nu exclusiv, drumuri, conducte, linii de tensiune, antene de telefonie mobilă,

platforme petrolifere sau de gaze, terminale maritime de gaz natural lichefiat, alte structuri permanente, minerit, construcții hidrotehnice, extracție de petrol și gaze, agricultură care include păşunat intensiv, pescuit comercial, zboruri la joasă înălțime etc., preferabil cu restricționarea severă sau interzicerea accesului vehiculelor cu motor.

- Să fie caracterizată printr-un grad ridicat de stare naturală: conținând un procent însemnat din întinderea inițială a ecosistemului, ansambluri de faună și floră nativă complete sau aproape complete, reținând intacte sistemele răpitor-pradă și incluzând mamifere mari.
- Să aibă o mărime suficientă pentru protejarea biodiversității; să mențină procesele ecologice și serviciile de ecosistem; să mențină refugii ecologice; să asigure un tampon față de impactul schimbărilor climatice; și să mențină procesele evolutive.
- Să ofere oportunități remarcabile de izolare, de care să ne putem bucura de îndată ce am ajuns în această arie, cu mijloace de transport simple, nezgomotoase și neintruzive (de exemplu acces nemotorizat sau, dacă este neapărată nevoie, motorizat strict reglementat, și compatibil cu obiectivele biologice de mai sus).
- Să fie ferite de utilizarea sau prezența neadecvată sau excesivă a omului, care să diminueze valorile de sălbăticie și care în cele din urmă să împiedice respectarea criteriilor biologice și culturale de mai sus. Prezența omului, însă, nu trebuie să fie factorul determinant pentru a decide stabilirea unei arii de categoria Ib. Obiectivele cheie sunt caracterul biologic intact și absența infrastructurii permanente, a industriilor extractive, agriculturii, utilizării vehiculelor cu motor și a altor indicatori ai tehnologiei moderne de lungă durată.

În plus, însă, ele mai pot include:

- Zone afectate, într-o oarecare măsură, dar capabile de refacere la starea de sălbăticie, și arii mai mici care pot fi extinse sau ar putea juca un rol important într-o strategie mai amplă de protecție a sălbăticiei, ca parte a unei rețele de arii protejate care să includă sălbăticia, dacă obiectivele de management pentru acele arii afectate într-o oarecare măsură, sau mai mici, sunt compatibile cu obiectivele enumerate mai sus.

Acolo unde integritatea biologică a unei zone de sălbăticie este asigurată și obiectivul primordial prezentat mai sus este respectat, orientarea managementului zonei de sălbăticie se poate schimba spre alte obiective, precum protecția valorilor culturale sau agrementul, dar numai atâta timp cât obiectivul principal rămâne asigurat.

Rolul jucat în peisajul terestru/marin

În multe privințe, zonele de sălbăticie joacă un rol similar parcurilor naționale din categoria a II-a, prin aceea că protejează ecosisteme funcționale mari (sau cel puțin zone în care multe aspecte ale ecosistemului se pot manifesta înfloritor).

Între aceste roluri specifice se numără:

- Protecția unor zone mari, în principal neatinse de om, în care procesele din ecosistem, precum evoluția, pot continua fără a fi împiedicate de către activitățile umane, ce includ dezvoltare sau turism de masă;
- Protecția unor servicii de ecosistem compatibile;
- Protecția anumitor specii și comunități ecologice care necesită zone relativ întinse sau un habitat neafectat;
- Asigurarea unui „fond" de astfel de specii care să ajute la populare ariilor gestionate sustenabil, care înconjoară aria protejată;
- Asigurarea de spațiu pentru un număr limitat de vizitatori care să se poată bucura de sălbăticie;
- Furnizarea de oportunități de a reacționa la schimbările climatice, printre care modificarea biomului.

Care sunt trăsăturile unice ale categoriei Ib?

Categoria Ib diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ia	Ariile protejate din categoria Ia sunt arii strict protejate, vizitate de om într-o măsură limitată. Ele au adesea (dar nu întotdeauna) suprafețe relativ reduse, spre deosebire de Ib. În categoria Ia nu există de obicei locuitori, însă în multe arii protejate din categoria Ib există utilizări ale resurselor de către comunitățile indigene și locale.
Categoria a II-a	Ariile protejate din categoriile Ib și II se aseamănă adeseori din punct de vedere al mărimii și al obiectivului de protejare a ecosistemelor funcționale; Dar în timp ce categoria a II-a include de obicei (sau urmăreşte să includă) utilizarea de către vizitatori, cu infrastructura necesară aferentă, în cazul categoriei Ib utilizarea de către vizitatori este mai limitată și se restrânge la cei care dispun de tehnicile și echipamentele necesare pentru a supraviețui fără ajutor.
Categoria a III-a	Categoria a III-a are ca obiectiv protejarea unei trăsături naturale specifice, ceea ce nu se urmăreşte în categoria Ib. Ariile protejate din categoria a III-a sunt adeseori destul de mici și, precum cele din categoria a II-a, caută să încurajeze prezența vizitatorilor, uneori în număr mare; siturile Ib pe de altă parte sunt în general mai mari și urmăresc descurajarea oricăror vizitatori în afara specialiştilor.
Categoria a IV-a	Ariile protejate din categoria a IV-a sunt în mod normal ecosisteme relativ mici și cu siguranță nu complet funcționale, cele mai multe vor avea nevoie de intervenții periodice de management pentru a menține biodiversitatea asociată: toate aceste atribute sunt opusul condițiilor impuse în categoria Ib.
Categoria a V-a	Ariile protejate din categoria a V-a conțin peisaje culturale terestre și marine, care s-au format prin intervenție umană (de obicei pe termen lung) și care în mod normal conțin importante comunități umane stabile. Categoria Ib ar trebui să se afle într-o stare cât mai naturală posibil și să nu conțină peisaje culturale decât dacă se urmăreşte readucerea acestora la o stare cât mai apropiată de cea naturală.
Categoria a VI-a	Obiectivul categoriei a VI-a este stabilirea unor zonări interioare și regimuri de management care să susțină utilizarea durabilă; deși zonele de sălbăticie includ uneori utilizări tradiționale limitate ale populațiilor indigene, acestea au un caracter incidental pentru obiectivele de management, nefiind parte intrinsecă a acestora.

Probleme de luat în considerare

- Unele zone de sălbăticie conţin activităţi de păşunat ale unor populaţii nomade şi poate fi necesar să se facă deosebirea dintre păşunatul intensiv şi cel neintensiv; însă această chestiune va ridica probleme dacă oamenii vor dori să crească numărul animalelor.

Categoria a II-a: Parc naţional

Ariile protejate din **Categoria a II-a** sunt arii naturale sau aproape naturale de mare întindere, stabilite pentru a proteja procese ecologice la scară mare, împreună cu speciile şi ecosistemele caracteristice zonei, care oferă de asemenea bazele unor oportunităţi de vizitare în scopuri spirituale, ştiinţifice, educaţionale, recreative sau turistice, compatibile din punct de vedere al mediului şi cultural.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificaţi mai întâi dacă situl respectă definiţia unei arii protejate (pagina 8).

Obiectivul principal

- Protejarea biodiversităţii naturale alături de structura sa ecologică de bază şi a proceselor de mediu pe care se sprijină, şi de a promova educaţia şi recreerea[3].

Alte obiective:

- De a gestiona aria cu scopul de a perpetua, într-o stare cât mai naturală posibil, exemple reprezentative de regiuni fizicografice, comunităţi biotice, resurse genetice şi procese naturale neafectate;
- De a menţine populaţii şi ansambluri de specii native viabile şi ecologic funcţionale, în densităţi suficiente pentru a conserva integritatea ecosistemului şi rezistenţa sa pe termen lung;
- De a contribui îndeosebi le conservarea speciilor cu teritorii întinse, a proceselor ecologice regionale şi a rutelor de migraţie;
- De a gestiona utilizarea de către vizitatori în scop inspiraţional, educaţional, cultural şi recreativ la un nivel care să nu cauzeze o degradare biologică sau ecologică semnificativă a resurselor naturale;
- De a ţine seama de nevoile populaţilor indigene şi ale comunităţilor locale, inclusiv privind utilizarea resurselor pentru subzistenţă, în măsura în care aceasta nu va afecta negativ obiectivul primar de management;
- De a contribui la economiile locale prin turism.

Caracteristici distinctive

Ariile din categoria a II-a au de obicei suprafeţe mari şi conservă un "ecosistem" funcţional, deşi, petnru a putea realiza acest lucru, poate fi necesar ca aria protejată să fie completată de un management adecvat al ariilor din jur.

- Aria ar trebui să conţină exemple reprezentative ale principalelor regiuni naturale şi ale trăsăturilor biologice, de mediu sau de peisaj în care speciile native de plante şi animale, habitatele şi siturile cu geodiversitate prezintă o însemnătate spirituală, ştiinţifică, educaţională, recreativă sau turistică specială.
- Aria trebuie să aibă o suprafaţă şi o calitate ecologică suficiente pentru a putea menţine funcţiile şi procesele ecologice care să permită speciilor şi comunităţilor native să persiste pe termen lung cu intervenţii minime de management.
- Compoziţia, structura şi funcţia biodiversităţii trebuie să fie în mare măsură în stare „naturală" sau să aibă potenţialul de a reveni la această stare, cu un risc relativ scăzut de invazii ale speciilor neindigene.

Rol în peisajul terestru/marin

Categoria a II-a oferă oportunităţi de conservare la scară largă acolo unde procesele ecologice pot fi perpetue, permiţând continuarea evoluţiei. Aceste arii sunt adesea mijloace cheie în proiectarea şi dezvoltarea coridoarelor biologice de mari dimensiuni sau a altor iniţiative de conservare a conectivităţii necesare pentru speciile (cu teritorii mari şi/sau migratoare) care nu pot fi conservate integral într-o singură arie protejată. Prin urmare, principalele lor roluri sunt următoarele:

- Protejarea unor procese ecologice la scară mai mare, care ar fi omise în arii protejate mai mici sau în cadrul peisajelor culturale;
- Protejarea unor servicii de ecosistem compatibile;
- Protejarea anumitor specii şi comunităţi care necesită zone relativ întinse de habitat neafectat;
- Asigurarea unui „fond" de astfel de specii care să ajute la populare ariilor gestionate adecvat care înconjoară aria protejată;
- Să fie integrate în strategiile de utilizare a terenurilor sau suprafeţelor de apă, care să contribuie la planurile de conservare la scară mare;
- Să informeze şi să conştientizeze vizitatorii cu privire la necesitatea şi potenţialul programelor de conservare;
- Să susţină dezvoltarea economică compatibilă, mai ales prin activităţi de agrement şi turism, care pot aduce beneficii economiilor locale şi mai ales comunităţilor locale.

Ariile din categoria a II-a trebuie să fie strict protejate în cazurile în care funcţiile ecologice şi compoziţia speciilor indigene sunt relativ intacte; peisajele care le înconjoară pot avea grade diferite de utilizări cu scopuri de consum sau nu, dar în mod ideal ar trebui să servească drept tampon pentru aria protejată.

[3]De remarcat că denumirea de „parc naţional" nu este legată exclusiv de categoria a II-a. Există locuri denumite parc naţional în toate categoriile (şi sunt chiar câteva parcuri naţionale care nu sunt deloc arii protejate). Denumirea este utilizată aici deoarece descrie ariile protejate din Categoria a II-a din mai multe ţări. Faptul că o arie este numită parc naţional nu depinde de metoda de management aplicată. În mod concret, termenul de „parc naţional" nu ar trebui utilizat ca mijloc de a deposeda oamenii de pământurile lor.

Caracteristicile unice ale categoriei a II-a

Categoria a II-a diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ia	Categoria a II-a nu este în general la fel de strict conservată ca şi categoria Ia şi poate include infrastructură de turism şi vizitare. Însă ariile protejate din categoria a II-a au adesea zone centrale în care numărul vizitatorilor este strict controlat, care pot fi asemănătoare cu categoria Ia.
Categoria Ib	Vizitarea în categoria a II-a diferă probabil foarte mult de cea a zonelor de sălbăticie, având în vedere infrastructura aferentă (poteci, drumuri, cabane, etc.) iar de aceea, va avea un număr mai mare de vizitatori. Ariile protejate din categoria a II-a au adesea zone centrale în care numărul vizitatorilor este strict controlat, ceea ce seamănă mai mult cu categoria Ib.
Categoria a III-a	Managementul din categoria a III-a se axează pe o singură caracteristică naturală, pe când în categoria a II-a se axează pe menținerea întregului ecosistem.
Categoria a IV-a	Categoria a II-a are ca scop menținerea integrității ecologice la scară ecosistemică, pe când categoria a IV-a este destinată mai mult protecției unor habitate şi specii. Practic, ariile protejate din categoria a IV-a sunt rareori suficient de întinse pentru a proteja un întreg ecosistem, iar deosebirea dintre categoriile a II-a şi a IV-a este prin urmare mai mult o chestiune de grad: siturile din categoria a IV-a sunt mai degrabă mici (mlaştini individuale, fragmente de pădure, deşi sunt şi excepții), pe când în categoria a II-a ele sunt mai degrabă mari şi într-o oarecare măsură se pot autosusține.
Categoria a V-a	Ariile protejate din categoria a II-a sunt practic sisteme naturale în curs de refacere pentru a reveni la sisteme naturale, pe când cele din categoria a V-a sunt peisaje culturale şi urmăresc să rămână în această stare.
Categoria a VI-a	În categoria a II-a nu se permite în general utilizarea resurselor, cu excepția cazurilor de utilizare pentru subzistență sau în scop recreativ.

Probleme de luat în considerare

- Conceptele de stare naturală sunt într-o rapidă evoluție iar unele arii considerate anterior ca naturale sunt acum tot mai mult percepute ca peisaje culturale – de ex., peisajele de savană în care s-a utilizat focul pentru a menține mozaicurile de vegetație, şi prin urmare populațiile de animale pentru vânătoare. Granița dintre ceea ce este considerat şi gestionat drept categorie II şi V se va putea deci deplasa în decursul timpului.
- Comercializarea terenurilor şi a apei în categoria a II-a creează probleme în multe părți ale lumii, parțial datorită unei percepții politice a resurselor ca fiind „blocate" în parcurile naționale, ceea ce face să crească presiunea pentru utilizări recreative mai intensive şi nerespectarea regulilor de către operatorii de turism, dezvoltarea unor scheme de acvacultură şi maricultură şi tendința de privatizare a acestor arii.
- Problemele legate de populațiile stabile din cadrul ariilor protejate propuse pentru categoria a II-a, cum ar fi chestiunile legate de strămutare, compensații (inclusiv pentru comunitățile strămutate din arii protejate marine sau litorale), opțiuni alternative de câştigare a existenței şi modificări de abordare în management sunt teme care apar tot mai mult în discuții.

Categoria a III-a: Monument al naturii

Ariile protejate din **categoria a III-a** sunt stabilite pentru a proteja un monument natural concret, care poate fi o trăsătură geomorfologică, un munte submarin, o peşteră subacvatică, o caracteristică geologică precum o peşteră sau o caracteristică vie, ca de exemplu un codru străvechi. Ele sunt în general arii protejate destul de mici şi au adesea o valoare mare pentru vizitatori.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificați mai întâi dacă situl respectă definiția unei arii protejate (pagina 8).

Obiectiv primar

- Protejarea unor caracteristici naturale specifice remarcabile, precum şi a biodiversității şi a habitatelor asociate acestora.

Alte obiective

- De a proteja biodiversitatea în cadrul peisajelor terestre şi marine care altfel ar suferi modificări majore;[4]
- De a proteja situri naturale specifice cu valori spirituale şi/sau culturale, acolo unde acestea au şi valoare pentru biodiversitate.
- De a conserva valorile tradiționale spirituale şi culturale ale sitului.

Caracteristici distinctive

Ariile protejate din categoria a III-a sunt în mod normal situri relativ mici, care se axează pe una sau mai multe caracteristici naturale remarcabile şi pe ecologia asociată acestora, mai degrabă decât pe un ecosistem mai amplu. Ele sunt gestionate aproape identic cu cele din categoria a II-a. Termenul „natural" în sensul dat aici se referă atât la trăsături complet naturale (utilizarea cea mai frecventă) cât şi, uneori, la caracteristici influențate de om. În acest caz, siturile

[4]Remarcând că protecția unor situri culturale specifice poate adesea oferi refugii de habitat natural sau semi-natural în arii care în alte privințe au suferit modificări substanțiale – ede ex. copacii străvechi din jurul templelor.

trebuie să aibă întotdeauna şi atribute de biodiversitate importante, care să se reflecte ca priorităţi în obiectivele de management dacă se doreşte clasificarea lor ca arie protejată şi nu ca sit istoric sau spiritual. Printre ariile protejate din categoria a III-a se pot număra:

- **Caracteristici naturale geologice şi geomorfologice:** ca de exemplu cascade, faleze, cratere, peşteri, puncte fosilifere, dune de nisip, formaţiuni de roci, văi şi caracteristici marine precum munţi subacvatici sau formaţiuni de corali;
- **Caracteristici naturale cu influenţe culturale:** precum locuinţe rupestre şi vestigii antice;
- **Situri natural-culturale:** precum numeroasele forme de situri naturale sacre (codri , izvoare, cascade, munţi, golfuri marine sacre etc.) importante pentru unul sau mai multe grupuri confesionale;
- **Situri culturale cu ecologie asociată:** în care protejarea unui sit cultural protejează şi o biodiversitate semnificativă şi importantă, ca de exemplu siturile arheologice/istorice care sunt asociate inextricabil unei arii naturale.

Atributele de conservare a naturii în ariile protejate din categoria a III-a se încadrează în două tipuri principale:

- Biodiversitate relaţionată în mod unic condiţiilor ecologice asociate unui element natural – precum zonele de pulverizare a apei unei cascade, condiţiile ecologice din peşteri sau speciile vegetale care se limitează la faleze.
- Biodiversitate care se menţine deoarece valorile culturale sau spirituale ale sitului au întreţinut un habitat natural sau semi natural, în cadrul unui ecosistem de altfel modificat – ca în cazul unor situri naturale sacre sau istorice cu arii naturale asociate. În aceste situaţii criteriile determinante pentru includerea în categoria de arie protejată vor fi (i) valoarea sitului din punct de vedere al contribuţiei la conservarea pe scară largă şi (ii) prioritizarea conservării biodiversităţii în cadrul planurilor de management.

Categoria a III-a a fost propusă pentru a asigura o abordare de management natural pentru numeroase situri naturale sacre, ca de exemplu codri sacri. Deşi siturile naturale sacre se întâlnesc în toate categoriile şi pot beneficia de pe urma unei game variate de metode de management, ele sunt potrivite în mod deosebit în cadrul managementului de monumente naturale.

Rol în peisajul terestru/marin

Categoria a III-a are de fapt rolul de a proteja neobişnuitul, mai mult decât de a oferi componente logice într-o abordare mai amplă a conservării, astfel că rolul lor în peisaj sau în cadrul strategiilor ecoregionale poate fi uneori oportunist şi nu planificat.

În alte cazuri (de ex., sisteme de peşteri) astfel de situri pot juca un rol ecologic cheie, identificat în cadrul planurilor de conservare mai cuprinzătoare:

- Monumentele naturale importante pot oferi uneori un *stimulent* pentru protecţie şi o *oportunitate* pentru o educaţie de mediu/culturală, chiar şi în arii în care alte forme de protecţie întâmpină rezistenţă datorită presiunilor populaţiei sau dezvoltării, precum siturile sacre sau culturale importante, iar în aceste cazuri categoria a III-a poate păstra modele de habitat natural în peisaje devenite altfel culturale sau fragmentate.

Caracteristicile unice ale categoriei a III-a

Deoarece are ca scop protejarea unei anumite caracteristici, categoria a III-a este, dintre toate categoriile, poate cea mai puternic influenţată de percepţia omului despre ceea ce reprezintă valoare într-un peisaj terestru sau marin, mai degrabă decât de alte evaluări cantitative ale valorii. Acest lucru este mai puţin aplicabil în cazul ariilor protejate din categoria a III-a desemnate pentru caracteristici geologice, unde este posibilă o identificare sistematică. Managementul se axează de obicei pe protejarea şi menţinerea anumitor caracteristici naturale.

Faptul că o arie conţine un monument natural important nu înseamnă că va fi gestionată în mod inevitabil drept arie din categoria a III-a; de exemplu Marele Canion din Arizona este gestionat drept arie din categoria a II-a, deşi este unul dintre cele mai renumite monumente naturale ale lumii, deoarece este o zonă cu suprafaţă întinsă şi diversitate mare, cu activităţi recreative asociate care o fac să se încadreze mai bine în modelul pentru categoria a II-a. Categoria a III-a este cea mai potrivită în cazul în care protejarea caracteristicii este unicul obiectiv sau cel dominant.

Categoria a III-a diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ia	Categoria a III-a nu se limitează la peisaje naturale şi nealterate, însă poate fi înfiinţată în arii care reprezintă peisaje culturale sau fragmentate. Vizitarea şi activităţile de agrement sunt adesea încurajate, iar cercetarea şi monitorizarea sunt limitate la înţelegerea şi menţinerea unei anumite caracteristici naturale.
Categoria Ib	
Categoria a II-a	Managementul categoriei a III-a nu pune accentul pe protecţia întregului ecosistem, ci a anumitor caracteristici naturale; în alte privinţe, categoria a III-a este asemănătoare categoriei a II-a şi este gestionată aproape la fel, dar la o scară ceva mai mică, atât ca întindere cât şi ca grad de complexitate a managementului.
Categoria a IV-a	În cadrul managementului categoriei a III-a accentul nu se pune pe protecţia speciilor şi habitatelor cheie, ci a anumitor caracteristici naturale.
Categoria a V-a	Categoria a III-a nu se limitează la peisajul cultural, iar practicile de management se vor axa probabil pe o protecţie mai strictă a caracteristicii specifice, decât în cazul categoriei a V-a.
Categoria a VI-a	Categoria a III-a nu are ca obiectiv utilizarea durabilă a resurselor.

Probleme de luat în considerare

- Uneori atributele de conservare ale siturilor din categoria a III-a vor fi dificil de stabilit, mai ales în cazurile în care pot exista presiuni de a accepta siturile într-un sistem de arii protejate pentru a ajuta la protecţia valorilor culturale sau spirituale.

- Nu toate monumentele naturale sunt permanente – deşi unii copaci sacri au supraviețuit o mie de ani sau mai mult, în cele din urmă vor muri – de fapt mulți arbori sunt considerați sacri şi fiindcă sunt deja foarte bătrâni. Nu este clar ce se întâmplă cu o arie protejată din categoria a III-a dacă principalul său monument natural dispare sau se degradează.
- Uneori este dificilă delimitarea granițelor dintre un monument natural şi un sit cultural, mai ales atunci când în categoria a III-a intră şi vestigii arheologice.
- Unele „monumente" evidente pot necesita protecția unui ecosistem mai vast pentru a putea supraviețui – de exemplu o cascadă poate avea nevoie de protecția întregului sistem hidrografic pentru a-şi menține debitul.

Categoria a IV-a: Arie cu management activ al habitatului/speciei

Ariile protejate din **categoria a IV-a** urmăresc să protejeze anumite specii sau habitate, iar managementul lor reflectă această prioritate. Multe arii protejate din categoria a IV-a necesită intervenții active periodice pentru a răspunde exigențelor anumitor specii sau a menține habitatele, dar aceasta nu reprezintă o cerință a categoriei.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificați mai întâi dacă situl respectă definiția unei arii protejate (pagina 8).

Obiectiv principal

- De a menține, conserva şi reface populații de specii şi habitate[5].

Alte obiective:

- De a proteja modelul de distribuție a vegetației şi alte caracteristici biologice, prin metode de management tradiționale.
- De a proteja fragmente de habitate ca elemente componente ale strategiilor de conservare a peisajului terestru sau marin.
- De a dezvolta conştientizarea publică şi aprecierea speciilor şi/sau habitatelor respective.
- De a oferi mijloace prin care locuitorii zonelor urbane să poată intra în contact în mod regulat cu natura.

Caracteristici distinctive

Ariile protejate din categoria a IV-a ajută de obicei la protejarea sau refacerea:

1) speciilor de floră de importanță internațională, națională sau locală; 2) speciilor de faună de importanță internațională, națională sau locală, inclusiv a speciilor de faună autohtone sau migratoare; şi/sau 3) habitatelor. Mărimea ariei variază, dar este adesea relativ mică; însă aceasta nu este o trăsătură distinctivă.

Managementul diferă în funcție de necesități. Protecția poate fi suficientă pentru menținerea anumitor habitate şi/sau specii. Totuşi, deoarece ariile protejate din categoria a IV-a cuprind adeseori *fragmente* dintr-un ecosistem, este posibil ca aceste arii să nu se poată autosusține, şi vor necesita intervenții de management regulate şi active prin care să se asigure menținerea habitatelor specifice şi/sau pentru a răspunde cerințelor anumitor specii. Mai multe moduri de abordare sunt adecvate:

- ***Protecția anumitor specii:***: protecția anumitor specii țintă, care sunt de obicei amenințate (de ex., una dintre ultimele populații rămase);
- ***Protecția habitatelor:***: menținerea sau refacerea habitatelor, care sunt adesea fragmente de ecosisteme;
- ***Management activ pentru menținerea speciilor țintă:*** pentru a menține populații viabile ale anumitor specii, ceea ce ar putea însemna de exemplu crearea sau menținerea unor habitate artificiale (de exemplu crearea de recife artificiale), hrănirea suplimentară sau ale sisteme de management activ;
- ***Management activ al ecosistemelor naturale sau semi-naturale:*** menținerea habitatelor naturale sau semi-naturale care sunt fie prea mici fie prea profund modificate pentru a se mai putea autosusține, de exemplu, dacă lipsesc ierbivorele naturale pot fi înlocuite de animale domestice sau se poate introduce cosirea manuală; sau dacă hidrologia a suferit modificări, pot fi necesare asanarea sau irigarea artificială;
- **Management activ al ecosistemelor definite cultural:** menținerea sistemelor de management cultural, dacă acestea au asociate o biodiversitate deosebită. Este necesară intervenția continuă, deoarece prin management s-a creat sau a fost substanțial modificat ecosistemul. *Obiectivul principal* al managementului este menținerea biodiversității asociate.

Prin management activ se înțelege că funcționarea generală a ecosistemului este modificată de exemplu prin stoparea succesiunii naturale, hrănirea suplimentară sau crearea artificială de habitate: managementul va include adesea mult mai mult decât oferirea de răspunsuri la amenințări, cum ar fi braconajul sau speciile invazive, deoarece aceste activități au loc practic în toate ariile protejate din orice categorie şi deci nu reprezintă un diagnostic. Ariile protejate din categoria a IV-a sunt de obicei accesibile publicului:

Rolul în peisajul terestru/marin

Ariile protejate din categoria a IV-a joacă adesea un rol în „astuparea golurilor" din strategiile de conservare, prin protejarea speciilor sau habitatelor cheie dintr-un ecosistem. Ele pot fi folosite, de exemplu pentru:

- Protejarea de populații de specii critic amenințate care necesită un anumit tip de intervenții de management pentru a li se asigura supraviețuirea continuă;
- Protejarea de habitate rare sau amenințate, inclusiv fragmente de habitate;
- Asigurarea de zone insulare de protecție cu rol de coridoare ecologice (locuri de hrănire şi odihnă pentru speciile migratoare) sau locuri pentru reproducere;
- Oferirea de strategii şi opțiuni flexibile de management în zonele tampon, sau în zonele de coridoare ecologice care conectează ariile mai strict protejate, şi care sunt mai uşor de acceptat de către comunitățile locale şi alți factori interesați;

[5]Aceasta este o modificare față de ghidul din 1994, în care categoria a IV-a era definită ca arie protejată care necesită intervenții regulate de management. Modificarea a fost adusă deoarece aceasta era singura categorie definită prin procesul de management şi nu prin obiectivul final, şi deoarece astfel ar fi însemnat că rezervațiile mici destinate protecției habitatelor sau anumitor specii nu se mai încadrau în sistemul de categorii.

- Menținerea de specii care au devenit dependente de peisajele culturale și unde habitatele originale au dispărut sau s-au modificat.

Caracteristicile unice ale categoriei a IV-a

Categoria a IV-a oferă o metodă de management utilizată în ariile care au suferit deja modificări substanțiale, necesitând protecția fragmentelor rămase, cu sau fără intervenții.

Categoria a IV-a diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ia	Ariile protejate din categoria a IV-a nu sunt arii strict protejate, în care să fie interzise activitățile umane; se pot realiza cercetări științifice, dar în general ca obiectiv secundar.
Categoria Ib	Ariile protejate din categoria a IV-a nu pot fi descrise ca „zone de sălbaticie" potrivit definiției UICN. Multe vor fi supuse intervențiilor de management care contravin conceptului zonelor de sălbăticie din categoria Ib; cele care rămân fără management sunt probabil prea mici pentru a îndeplini obiectivele categoriei Ib.
Categoria a II-a	Ariile protejate din categoria a IV-a urmăresc conservarea unor anumite specii sau habitate și s-ar putea, ca urmare a acestui fapt, să se acorde mai puțină atenție altor elemente ale ecosistemului, în timp ce ariile protejate din categoria a II-a urmăresc conservarea unor ecosisteme pe deplin funcționale. Categoriile a II-a și a IV-a se pot asemăna foarte mult în anumite circumstanțe, iar diferențierea lor depinde parțial de obiectiv – de exemplu, dacă obiectivul este de a proteja pe cât posibil întregul ecosistem (categoria a II-a) sau dacă se axează pe protecția câtorva specii sau habitate cheie (categoria a IV-a).
Categoria a III-a	Obiectivul ariilor din categoria a IV-a este mai degrabă de natură biologică pe când în cazul categoriei a III-a este specific sitului și are o orientare morfologică sau culturală.
Categoria a V-a	Ariile protejate din categoria a IV-a urmăresc să protejeze anumite specii sau habitate țintă, pe când categoria a V-a își propune protecția în ansamblu a unui peisaj terestru/marin cu valoare pentru conservarea naturii. Ariile protejate din categoria a V-a posedă în general caracteristici socio-culturale care pot lipsi în categoria a IV-a. Dacă în ariile din categoria a IV-a se pot utiliza tehnici tradiționale de management, acestea au ca scop explicit menținerea speciilor asociate ca parte a unui plan de management și nu ca parte a unei metode de management care include o varietate mare de activități cu profit.
Categoria a VI-a	Intervențiile de management în ariile protejate din categoria a IV-a au ca obiectiv primordial menținerea speciilor sau habitatelor, pe când în ariile protejate din categoria a VI-a obiectivul este asocierea conservării naturii cu utilizarea durabilă a resurselor. Ca și în cazul categoriei a V-a, ariile protejate din categoria a VI-a au în general suprafețe mai întinse decât cele din categoria a IV-a.

Probleme de luat în considerare

- Multe arii protejate din categoria a IV-a există în peisaje terestre și marine cu densități mari ale populației, în care presiunea umană este comparativ mai mare, atât din punct de vedere al utilizării potențial ilegale a resurselor cât și al vizitatorilor.
- Ariile protejate din categoria a IV-a care se bazează pe intervenții regulate de management necesită resurse adecvate din partea autorității de management și pot fi relativ costisitor de întreținut dacă nu se realizează un management voluntar din partea comunităților locale sau a altor actori.
- Dat fiind că de obicei ele protejează o parte a unui ecosistem, pentru o reușită a managementului pe termen lung a ariilor protejate din categoria a IV-a este nevoie de o atentă monitorizare și chiar o concentrare mai mare ca de obicei pe abordările ecosistemice și pe managementul compatibil a altor părți din cadrul peisajului terestru sau marin.

Categoria a V-a: Peisaj terestru/marin protejat

O arie protejată în care interacțiunea dintre om și natură în decursul timpului a produs o arie cu caracter distinct cu însemnată valoare ecologică, biologică, culturală și științifică: și în care protejarea integrității acestei interacțiuni este vitală pentru protecția și susținerea zonei, precum și a valorilor sale de conservare a naturii și a altor valori asociate.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificați mai întâi dacă situl respectă definiția unei arii protejate (pagina 8).

Obiectivul principal

- Protejarea și menținerea unor peisaje terestre/marine importante și conservarea naturii asociată lor, precum și alte valori create prin interacțiune cu omul prin practici tradiționale de management.

Alte obiective

- Menținerea unei interacțiuni echilibrate între natură și cultură prin protejarea unor peisaje terestre/marine importante și a practicilor tradiționale de management, a societăților, culturilor și valorilor spirituale asociate acestora;
- Contribuția la o conservare la scară mare prin menținerea speciilor asociate peisajului cultural și/sau prin oferirea de oportunități de conservare în peisaje intens utilizate;
- Oferirea de oportunități de delectare, bună-stare și practicare de activități socio-economice prin recreere și turism;
- Furnizarea de produse naturale și servicii de mediu;
- Oferirea unui cadru care să stea la baza unei implicări active a comunității în managementul peisajelor terestre sau marine valoroase și a patrimoniului natural și cultural pe care îl conțin acestea;
- Încurajarea conservării agrobiodiversității[6] și a biodi-

versității acvatice;
- Acționarea ca model de sustenabilitate astfel încât să ofere lecții aplicabile la o scară mai mare.

Caracteristici distinctive

Ariile protejate din categoria a V-a rezultă în urma interacțiunii unor factori biotici, abiotici și umani, și prin urmare trebuie să aibă următoarele caracteristici *esențiale*:

- Peisajul terestru și/sau marin, litoral sau insular, de o calitate estetică înaltă și/sau deosebită și care are asociate habitate, floră, faună semnificative și caracteristici culturale;
- O interacțiune echilibrată între om și natură care a persistat în decursul timpului și încă se caracterizează prin integritate, sau în care există speranțe rezonabile că această integritate să poată fi refăcută;
- Modele unice și tradiționale de folosire a terenurilor, de exemplu, cele care există în cadrul sistemelor durabile de agricultură și silvicultură, și ale așezărilor umane care au evoluat în echilibru cu peisajul în care se află.

Acestea sunt câteva caracteristici dezirabile:

- Oportunități de recreere și turism corespunzătoare stilului de viață și activităților economice;
- Organizări sociale unice sau tradiționale, evidențiate prin obiceiuri, moduri de a câștiga existența și credințe locale;
- Recunoaștere din partea artiștilor de toate felurile și în cadrul tradițiilor culturale (în prezent sau în trecut);
- Potențial de refacere ecologică și/sau a peisajului.

Rol în peisajul terestru/marin

În general, ariile protejate din categoria a V-a joacă un rol important în conservare la scară de peisaj terestru/marin, îndeosebi ca parte a unui mozaic de modele de management, desemnări de arii protejate și alte mecanisme de conservare.

- Unele arii protejate din categoria a V-a acționează ca tampon în jurul uneia sau mai multor arii strict protejate pentru a contribui la reducerea amenințării integrității acesteia prin activități legate de folosirea terenurilor sau a apei;
- Ariile protejate din categoria a V-a pot acționa, de asemenea, ca habitat de legătură între mai multe alte arii protejate.

Categoria a V-a oferă contribuții unice pentru conservarea biodiversității. În particular:
- Specii sau habitate care au evoluat în asociere cu sisteme de management culturale și nu pot supraviețui decât dacă sunt menținute acele sisteme de management;
- Prin oferirea unui cadru necesar în cazul în care obiectivele de conservare trebuie îndeplinite pe o arie cu o suprafață mare (de exemplu în cazul prădătorilor de vârf), în peisaje aglomerate cu o diversitate mare de forme de proprietate, modele de administrare și moduri de folosire a terenurilor.
- În plus, sistemele tradiționale de management sunt adesea asociate cu componente importante de agrobiodiversitate sau biodiversitate acvatică, ce pot fi conservate numai prin menținerea acelor sisteme.

Caracteristici unice ale categoriei a V-a

Categoria a V-a diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ia	Intervenția umană este de așteptat. În categoria a V-a cercetarea nu este o prioritate, deși ea poate oferi oportunități de studiere a interacțiunilor dintre om și natură.
Categoria Ib	Ariile protejate din categoria a V-a nu sunt considerate „de sălbăticie" potrivit definiției UICN. Multe pot fi supuse unei intervenții de management care contravine conceptului din categoria Ib.
Categoria a II-a	În categoria a II-a se caută minimizarea activităților umane pentru a permite „o stare cât mai naturală posibil". Categoria a V-a include opțiunea interacțiunii continue cu omul.
Categoria a III-a	Categoria a III-a se axează pe trăsături specifice și valori singulare și se pune accent pe monumentalitatea, unicitatea, și/sau raritatea anumitor caracteristici, pe când acestea nu sunt necesare pentru ariile protejate din categoria a V-a, care cuprind peisaje mai largi și conțin valori multiple.
Categoria a IV-a	Ariile protejate din categoria a V-a urmăresc să protejeze în ansamblu peisajele terestre sau marine cu valoare pentru biodiversitate, pe când cele din categoria a IV-a își propun adesea să protejeze speciile și habitatele țintă identificate. Ariile protejate din categoria a V-a sunt adesea mai mari decât cele din categoria a IV-a:
Categoria a VI-a	În categoria a VI-a accentul cade pe necesitatea de a asocia conservarea în arii naturale cu susținerea în același timp a unor moduri de existență durabile: dimpotrivă, în categoria a V-a se pune accent pe valori rezultate din interacțiunile de lungă durată dintre om și natură în condiții modificate. În categoria a VI-a se pune accent pe utilizarea durabilă a produselor și serviciilor mediului (de obicei vânătoare, păşunat, management de resurse naturale), pe când în categoria a V-a se pune accent pe utilizări mai intensive (de obicei agricultură, silvicultură, turism). Categoria a VI-a are de obicei un caracter mai „natural" decât categoria a V-a.

Probleme de luat în considerare

- Fiind un model relativ flexibil, categoria a V-a poate uneori oferi opțiuni de conservare în condiții în care în ariile mai strict protejate nu ar fi fezabile.
- Ariile protejate din categoria a V-a pot urmări menținerea practicilor actuale, refacerea sistemelor de management istorice sau, poate cel mai adesea, menținerea principalelor valori de peisaj făcând loc în același timp dezvoltării contemporane și schimbării: deciziile în acest sens trebuie să se ia la nivelul planurilor de management.

[6]v. definiția în Apendice

- Accentul care se pune pe interacțiunea dintre om și natură în decursul timpului ridică o problemă conceptuală pentru fiecare arie protejată din categoria a V-a: în care perioadă a timpului va trebui să se concentreze atenția managementului? Iar într-o arie stabilită pentru protecția valorilor pe baza sistemelor tradiționale de management, ce se întâmplă atunci când tradițiile se schimbă sau se pierd?
- Deoarece considerentele sociale, economice și de conservare sunt în egală măsură parte integrantă a conceptului pentru categoria a V-a, definirea măsurilor performanței pentru toate aceste valori este importantă pentru măsurarea succesului.
- Deoarece oamenii sunt custozii peisajului terestru sau marin din categoria a V-a de arii protejate, sunt necesare linii directoare clare cu privire la măsura în care decizia poate fi lăsată la latitudinea populației locale și cum ar putea prevala interesul public mai larg atunci când apar conflicte între necesitățile locale și cele naționale.
- Cum se deosebește categoria a V-a de managementul sustenabil al peisajului? Ca arie cu valori excepționale? Ca exemplu de bune practici de management? Categoria a V-a este poate metoda de management al ariilor protejate cu cea mai rapidă dezvoltare.
- Există doar puține exemple legate de aplicarea categoriei a V-a în zone litorale sau marine în care abordarea de „peisaj marin protejat" ar putea fi cea mai potrivită opțiune de management și sunt necesare mai multe exemple (v. de ex. Holdaway, nedatat).

Categoria a VI-a: Arie protejată cu utilizare durabilă a resurselor naturale

Ariile protejate din **categoria a VI**-a conservă ecosisteme și habitate, împreună cu valorile culturale asociate și sistemele tradiționale de management al resurselor naturale. Ele au în general suprafețe întinse, cea mai mare parte a ariei fiind în stare naturală, din care o proporție se află într-o formă de management durabil al resurselor naturale și în care o utilizare non-industrială la nivel scăzut a resurselor naturale compatibilă cu conservarea naturii este considerată ca unul din principalele obiective pentru acea arie.

Înainte de a opta pentru o categorie, verificați mai întâi dacă situl respectă definiția unei arii protejate (pagina 8).

Obiectivul principal

- De a proteja ecosisteme naturale și a utiliza durabil resursele naturale, atunci când conservarea și utilizarea durabilă pot fi reciproc avantajoase.

Alte obiective

- Promovarea utilizării sustenabile a resurselor naturale, ținând cont de dimensiunile ecologice, economice și sociale;
- Promovarea avantajelor sociale și economice pentru comunitățile locale acolo unde este cazul;
- Asigurarea mijloacelor de câștigare a existenței în cadrul comunităților locale la un nivel inter-generațional – prin aceasta asigurând sustenabilitatea acestor mjloace;
- Integrarea altor abordări culturale, sisteme confesionale și percepții ale lumii într-o gamă de abordări sociale și economice ale conservării naturii.
- Contribuirea la dezvoltarea și/sau menținerea unei relații mai echilibrate între oameni și restul naturii;
- Contribuirea la dezvoltarea durabilă la nivel național, regional și local (în ultimul caz ținând cont mai ales de comunitățile locale și/sau populațiile indigene care depind de resursele naturale protejate);
- Facilitarea activităților de cercetare științifică și monitorizare a mediului, legat în principal de conservare și utilizare durabilă a resurselor naturale;
- Colaborarea în asigurarea beneficiilor pentru om, în cea mai mare parte pentru comunitățile locale, care trăiesc în interiorul sau în apropierea ariei protejate desemnate;
- Facilitatea recreerii și a unui turism adecvat, la scară redusă.

Caracteristici distinctive

- Ariile protejate din categoria a VI-a, singurele din sistemul categoriilor UICN, au utilizarea durabilă a resurselor naturale prevăzută ca mijloc de realizare a conservării naturii, împreună și în sinergie cu alte acțiuni mai comune celorlalte categorii, precum protecția.
- Ariile protejate din categoria a VI-a urmăresc conservarea ecosistemelor și habitatelor, împreună cu valorile culturale asociate și sistemele de management al resurselor naturale. Prin urmare, această categorie de arii protejate tinde să fie relativ cuprinzătoare (deși nu este un element obligatoriu).
- Categoria nu este desemnată pentru a face loc recoltării industriale la scară mare.
- În general, UICN recomandă ca o parte din arie să fie lăsată în stare naturală[7], cea ce în unele cazuri poate implica definirea acesteia ca zonă de management fără recoltare.
  Unele țări au stabilit această arie ca reprezentând trei sferturi din total; UICN recomandă ca decizia să se ia la nivel național și uneori chiar la nivelul fiecărei arii protejate în parte.

Rol în peisajul terestru/marin

- Ariile protejate din categoria a VI-a sunt deosebit de adaptate la aplicarea abordărilor peisagistice.
- Aceasta este categoria cea mai potrivită pentru ariile naturale mari, ca de exemplu pădurile tropicale, deșerturile și alte terenuri aride, sisteme complexe de zone umede, zone litorale sau din largul mărilor și oceanelor, pădurile boreale etc. – nu numai prin stabilirea unor arii

[7]De remarcat că aceasta nu împiedică neapărat activitățile la nivel redus, precum colectarea unor produse forestiere nelemnoase.

protejate întinse, ci şi prin conectarea cu unele grupuri de arii protejate, coridoare sau rețele ecologice.
- Ariile protejate din categoria a VI-a pot fi potrivite şi pentru conservarea ecosistemelor naturale atunci când suprafețele neutilizate sau neocupate sunt puține sau lipsesc şi când utilizările şi ocuparea sunt predominant tradiționale şi reprezentate de practici cu impact redus, care nu au afectat substanțial starea naturală a ecosistemului.

Caracteristicile unice ale categoriei a VI-a

Alocarea în categoria a VI-a depinde de obiectivele de management pe termen lung şi de alte caracteristici locale specifice.
În tabelul de mai jos sunt prezentate pe scurt câteva dintre principalele motive pentru care se poate alege categoria a VI-a în situații specifice comparativ cu alte categorii.

Categoria a VI-a diferă de alte categorii în următoarele feluri:	
Categoria Ia	Ariile protejate din categoria a VI-a conservă biodiversitatea, mai ales la scară de ecosistem şi peisaj, însă obiectivul nu este acela de a le proteja strict față de interferența cu omul. Deşi cercetarea ştiințifică poate fi importantă, ea ar fi considerată prioritate numai dacă se aplică la utilizările durabile ale resurselor naturale, fie pentru a le îmbunătăți, fie pentru a înțelege cum se pot minimiza riscurile pentru sustenabilitatea ecologică.
Categoria Ib	Ariile protejate din categoria a VI-a, pot fi considerate în unele cazuri apropiate de termenul de „sălbăticie", însă ele promovează în mod explicit utilizarea durabilă, spre deosebire de zonele de sălbăticie din categoria Ib, în care aceste utilizări sunt minimale şi incidentale față de obiectivele de conservare. Ele contribuie de asemenea la menținerea serviciilor de mediu, dar nu doar prin conservarea exclusivă a naturii, dat fiind că utilizarea durabilă a resurselor naturale poate contribui şi la protecția ecosistemelor, a habitatelor mari şi proceselor ecologice.
Categoria a II-a	Ariile protejate din categoria a VI-a urmăresc conservarea ecosistemelor cât mai complet şi funcțional posibil, cu speciile şi diversitatea genetică şi serviciile de mediu asociate, dar diferă de categoria a II-a prin rolul pe care îl joacă în promovarea utilizării durabile a resurselor naturale. Turismul poate fi dezvoltat în ariile protejate din categoria a VI-a, dar numai ca activitate secundară sau ca parte a strategilor socioeconomice ale comunităților locale (de ex.,în relație cu dezvoltarea ecoturismului).
Categoria a III-a	Ariile protejate din categoria a VI-a pot include între obiective lor protecția unor caracteristici naturale sau culturale specifice, între care diversitatea speciilor sau diversitatea genetică, ori de câte ori utilizarea durabilă a resurselor naturale este inclusă şi ea între obiective, dar ele sunt mai orientate spre protecția ecosistemelor, proceselor ecologice şi menținerea serviciilor de mediu prin protecția naturii şi promovarea metodelor de management ce conduc la utilizarea durabilă a resurselor naturale.
Categoria a IV-a	Ariile protejate din categoria a VI-a sunt orientate mai mult pe protecția ecosistemelor, proceselor ecologice şi menținerea serviciilor de mediu prin protecția naturii şi utilizarea durabilă a resurselor naturale. Deşi în cadrul categoriei a IV-a de arii protejate se tinde spre prioritizarea managementului activ, în categoria a VI-a este promovată utilizarea durabilă a resurselor naturale.
Categoria a V-a	Categoria a V-a se aplică ariilor în care peisajele au fost transformate ca urmare a interacțiunii îndelungare cu omul; ariile din categoria a VI-a rămân predominant ecosisteme naturale. În categoria a VI-a accentul se pune mai mult pe protecția ecosistemelor şi a proceselor ecologice naturale, prin protecția naturii şi promovarea utilizării durabile a resurselor naturale.

Probleme de luat în considerare

- Protecția ecosistemelor naturale şi promovarea utilizării durabile trebuie integrate şi reciproc avantajoase; categoria a VI-a poate demonstra cele mai bune practici de management ce pot fi utilizate la scară mai mare.
- Autoritățile de management trebuie să elaboreze noi tehnici şi instrumente cu ajutorul cărora să facă față noilor probleme ce apar în planificarea, monitorizarea şi managementul zonelor cu utilizare durabilă.
- Este, de asemenea, necesară elaborarea unor forme adecvate de administrare, potrivite ariilor protejate din categoria a VI-a şi factorilor interesați care sunt adesea implicați.

Conservarea la scară de peisaj include în mod inevitabil un grup divers de factori interesați, ceea ce necesită orânduiri instituționale atent gândite şi abordări inovatoare de administrare.

Relațiile dintre categorii

- Categoriile nu implică o simplă ierarhie din punct de vedere al calității, importanței sau stării naturale
- Totodată, ele nu sunt neapărat egale în orice situație, ci trebuie mai curând alese astfel încât să maximizeze oportunitățile de conservare şi să contracareze amenințările la adresa conservării

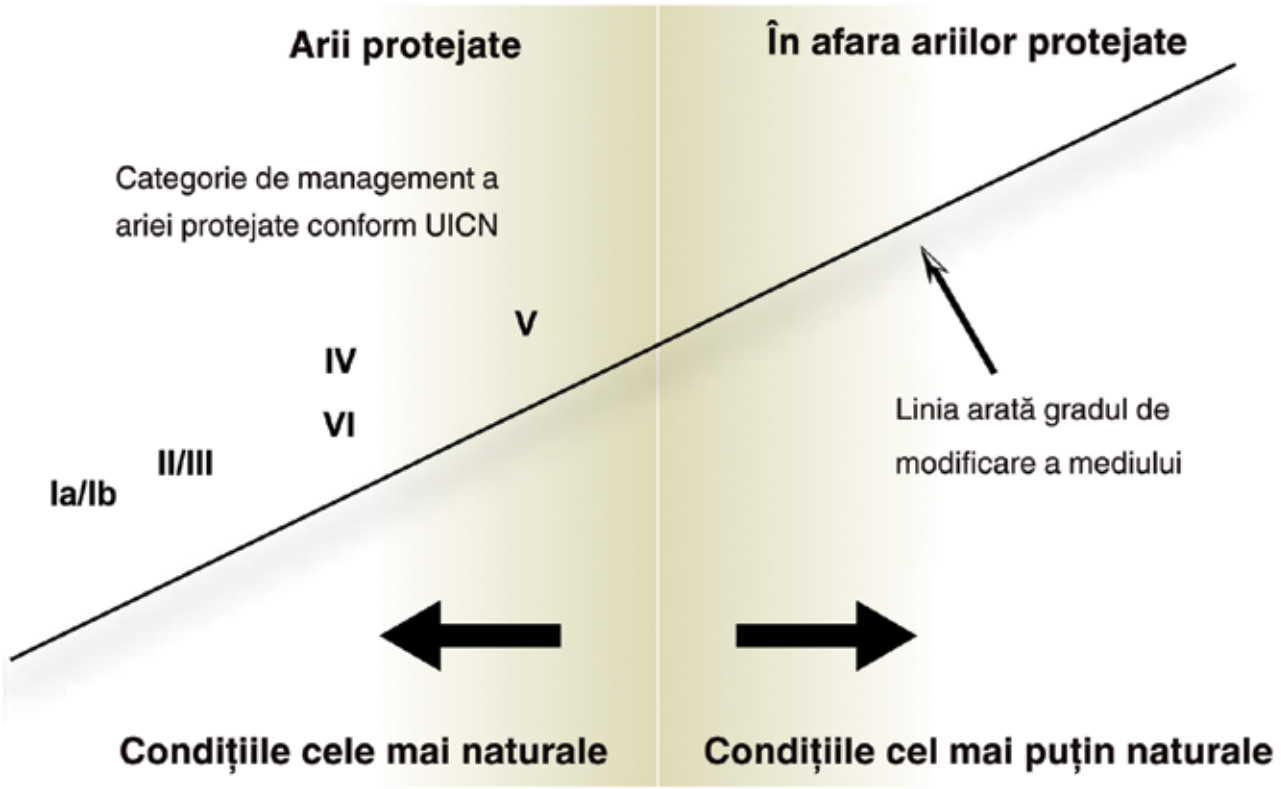
Categoriile nu implică o simplă ierarhie nici din punct de vedere al calității şi importanței, nici din alte puncte de vedere – de exemplu al gradului de intervenție sau caracterului natural. Dar nici nu înseamnă că toate categoriile sunt egale în sensul că ar fi la fel de utile în orice situație: Unul dintre principiile asociate definiției unei arii protejate arată: *„Toate categoriile contribuie la conservare, dar obiectivele trebuie alese din punct de vedere al unei anumite situații; nu toate categoriile sunt la fel de utile în toate situațiile”.*

Acest principiu implică faptul că un sistem de arii protejate bine echilibrat trebuie să țină seama de toate categoriile, chiar dacă se poate întâmpla ca nu toate opțiunile să fie necesare sau practicabile în orice regiune sau țară. În marea majoritate a situațiilor, cel puțin o parte a ariilor protejate trebuie să fie incluse în categoriile mai strict protejate, respectiv I–IV. Alegerea categoriilor este adesea o problemă complexă şi trebuie să se ghideze după nevoile şi urgența conservării biodiversității, după oportunitățile de a furniza servicii de ecosistem, după nevoile, dorințele şi credințele comunităților umane, tipurile de proprietate, puterea administrației şi nivelul populațiilor. Deciziile legate de ariile protejate presupun de obicei un anumit număr de schimburi compensatorii datorate concurenței în utilizarea terenurilor şi proceselor consultative. Este important ca obiectivele conservării să se bucure de atenția şi ponderea cuvenită în procesele de decizie relevante.

Metodele de management şi categoriile nu sunt neapărat fixate definitiv şi pot să se schimbe, ba chiar o fac, o dată cu schimbarea condițiilor sau dacă se consideră că o metodă eşuează; însă schimbarea categoriei unei arii protejate trebuie să se facă în baza unor proceduri cel puțin la fel de riguroase ca şi cele implicate în stabilirea inițială a ariei protejate şi a categoriei acesteia.

Multe persoane presupun că aceste categorii implică doar o gradare a caracterului natural de la I la VI, dar realitatea este mult mai complicată, după cum se prezintă în Figura 1 de mai jos, în care se încearcă o comparare a caracterului natural mediu al tuturor categoriilor.

Figura 1. Caracterul natural şi categoriile UICN de arii protejate

3. Administrare

Categoriile nu depind de cei care le dețin, controlează sau răspund de management. Însă administrarea este şi ea foarte importantă. UICN a identificat diverse tipuri de administrare care să ajute la înțelegerea, planificarea şi înregistrarea ariilor protejate. În această secțiune sunt prezentate sumar tipurile de administrare conform UICN, se explică în ce mod sunt relaționate cu categoriile şi se analizează cum administrarea de către populațiile indigene, comunitățile şi entitățile private poate contribui la sistemele de arii protejate.

Administrarea[8] ariilor protejate

UICN recunoaşte patru tipuri mari de administrare a ariilor protejate, fiecare dintre ele putând fi asociat oricărui obiectiv de management:

A. Sistem decizional la nivel de administraţie publică
B. Sistem co-decizional/Management colaborativ
C. Sistem decizional privat
D. Administrare de către populaţiile indigene şi comunităţile locale

Definiţia dată de UICN ariilor protejate şi categoriile de management sunt „neutre" faţă de forma de proprietate sau faţă de autoritatea de management. Cu alte cuvinte, terenul, apa şi resursele naturale din oricare categorie de management pot fi deţinute şi/sau gestionate direct de agenţii guvernamentale, ONG-uri, comunităţi, populaţii indigene şi entităţi private – singure sau în diferite combinaţii. Atât UICN cât şi CDB recunosc legitimitatea mai multor tipuri de administrare.Din punct de vedere al puterii de decizie, al autorităţii de management şi al răspunderii pentru ariile protejate, UICN deosebeşte patru tipuri mari de administrare a ariilor protejate:

Tipul A: Administrare de către organisme guvernamentale (la nivel federal/de stat/regional sau municipal). Un organism guvernamental (ca de exemplu minister sau agenţie a parcurilor aflată direct în subordinea guvernului) deţine autoritatea, responsabilitatea şi obligaţia de gestionare a ariei protejate, determină obiectivele de conservare ale acesteia (cele care deosebesc categoriile UICN), elaborează şi aplică planul de management şi de multe ori chiar deţine terenul din aria protejată, apele şi resursele aferente. Organismele administrative regionale şi municipale se pot angaja şi ele la cele menţionate mai sus şi/sau deţine terenuri şi resurse în ariile protejate. În unele cazuri, guvernul păstrează controlul asupra unei arii protejate – cu alte cuvinte decide *obiectivele* de management al ariei – dar deleagă planificarea şi/sau sarcinile de management zilnice unei organizaţii para-statale, ONG, entităţi private sau comunităţi. În funcţie de cadrul legal sau de administraţia publică există, sau nu, obligaţia legală de a informa sau consulta factorii interesaţi înainte de a stabili ariile protejate şi de a lua sau aplica deciziile de management. Metodele participative devin însă tot mai comune şi în general mai convenabile. Măsurile de responsabilizare variază şi ele de la o ţară la alta.

Tipul B: Co-administrare. Sunt întrebuinţate mecanisme şi procese instituţionale complexe pentru a împărţi autoritatea de management şi responsabilităţile între mai mulţi actori (în mod formal şi informal) guvernamentali şi neguvernamentali cu drepturi. Co-administrare, denumită uneori şi co-management, poate avea mai multe forme. În cadrul managementului „în colaborare", autoritatea şi răspunderea pentru luarea deciziilor depind de o agenţie, dar aceasta trebuie – prin lege sau politică – să informeze sau să se consulte cu alţi factori interesaţi. Participarea la managementul în colaborare poate fi întărită prin desemnarea mai multor organisme de factori interesaţi care să răspundă de elaborarea propunerilor tehnice privind reglementarea şi managementul ariilor protejate, care să fie prezentate în final spre aprobare unei autorităţi de decizie. În managementul „comun", mai mulţi actori alcătuiesc organul de management care deţine autoritatea de decizie şi răspunderea. Deciziile pot fi luate prin consens sau nu. În oricare dintre aceste situaţii, odată luate deciziile de management, implementarea lor trebuie delegată organismelor sau persoanelor stabilite de comun acord. O formă aparte de co-administrare este legată de ariile protejate transfrontaliere, care implică cel puţin două sau mai multe administraţii publice şi posibil alţi actori locali.

Tipul C: Administrare privată. Cuprinde arii protejate aflate sub control şi/sau proprietate individuală, cooperativă, a unui ONG sau corporaţii care sunt gestionate în sistem non-profit sau cu profit. Exemplele tipice sunt ariile dobândite de ONG-uri în mod explicit pentru conservare. Mulţi proprietari privaţi de terenuri urmăresc de asemenea conservarea, din respect faţă de teren şi din dorinţa de a-i menţine valorile estetice şi ecologice. Planurile de stimulare, precum obţinerea de venituri din ecoturism şi vânătoare sau reducerea impozitării şi taxelor, susţin adeseori acest tip de administrare. În toate aceste situaţii, autoritatea de a gestiona terenul şi resursele protejate revine proprietarilor, care determină obiectivul de conservare, elaborează şi aplică planurile de management şi păstrează responsabilitatea deciziei, în limitele legislaţiei aplicabile. În cazurile în care nu există recunoaştere din partea administraţiei publice, răspunderea pentru ariile protejate private faţă de societate poate fi limitată. O oarecare răspundere, de exemplu din punct de vedere al securităţii pe termen lung, se poate negocia cu administraţia publică în schimbul unor facilităţi specifice (ca în cazul scutirilor sau al concesionărilor de terenuri).

Tipul D: Administrare de către populaţii indigene şi comunităţi locale. Acest tip include două mari grupe: (1) ariile şi teritoriile populaţiilor indigene stabilite şi administrate de acestea şi (2) arii conservate de către comunităţi, stabilite şi administrate de comunităţile locale. Ambele grupe, care nu pot fi clar separate, se aplică atât populaţiilor şi comunităţilor sedentare cât şi celor nomade. UICN defineşte acest tip de administrare ca: *arii protejate în care autoritatea şi responsabilitatea de management revine populaţiilor indigene şi/sau comunităţilor locale prin intermediul diferitelor forme de instituţii şi reguli cutumiare sau legale, oficiale sau neoficiale.* Acestea pot fi relativ complexe. De exemplu, resursele terenului şi/sau a mării pot fi în co-proprietate şi gestionate, pe când alte resurse pot fi gestionate individual sau de câte un clan. Aceeaşi arie sau diferite resurse din aceeaşi arie pot fi în grija unor populaţii indigene sau comunităţi diferite în perioade diferite. Regulile se împletesc în general cu valorile culturale şi spirituale. De multe ori, regulile cutumiare şi organizaţiile care gestionează resursele naturale nu sunt recunoscute prin lege şi nu au putere de sancţionare. Însă în alte cazuri populaţiile indigene şi/sau comunităţile locale sunt recunoscute pe deplin ca autoritate legitimă însărcinată cu administrarea ariilor protejate declarate de stat, sau dispun de titlul juridic penru teren, apă sau resurse. Indiferent de structură, dispoziţiile de administrare cer ca aria aflată sub controlul populaţiilor indigene şi/sau a comunităţilor locale să deţină instituţii şi reglementări identificabile, care să permită realizarea obiectivelor ariei protejate.

Cele patru tipuri de administrare prezentate mai sus sunt luate în considerare împreună cu categoriile de management în matricea următoare (adaptată după Borrini-Feyerabend şi *colab.* 2004).

[8]Administrare se referă la sistemul decizional, respectiv la instituţiile şi organismele care au rol de decizie şi poartă întreaga responsabilitate pentru managementul ariei protejate. (Nota traducătorului)

Tabelul 3. „Matricea UICN a ariilor protejate”: sistem de clasificare a ariilor protejate cuprinzând categoria de management şi tipul de administrare

Tipuri de administrare	A. Administrare de către organisme guvernamentale			B. Co-administrare			C. Administrare privată			D. Administrarede către populații indigene şi comunități locale	
Categorii de arii protejate	Minister sau agenție guvernamentală	Minister sau agenție regională	Management delegat de administrația publică (ex., unui ONG)	Management transfrontalier	Management în colaborare (diferite forme de influență pluralistă)	Management comun (comisie pluralistă de management)	Declarată şi administrată de proprietari individuali	… de organizații non-profit (ex., ONG, universități)	… de organizații cu profit (ex corporații de proprietari, cooperative)	Arii protejate şi teritorii ale populațiilor indigene – stabilite şi administrate de populațiile indigene	Arii conservate de comunități– declarate şi administrate de comunități locale
Ia. Rezervație naturală cu regim strict											
Ib. Zonă de sălbăticie											
II. Parc național											
III. Monument al naturii											
IV. Arie cu management activ al habitatului /speciei											
V. Peisaj terestru/marin protejat											
VI. Arie protejată cu utilizare durabilă a resurselor naturale											

De remarcat faptul că tipurile de administrare descriu diferitele tipuri de autoritate de management şi responsabilitatea ce poate exista pentru ariile protejate, dar care nu se leagă neapărat de forma de proprietate. În unele tipuri de administrare– de exemplu, arii protejate de stat şi private – administrarea şi forma de proprietate vor fi adesea aceleaşi. Însă în alte cazuri aceasta va depinde de legislația din fiecare țară: de exemplu, multe arii protejate ale populațiilor indigene şi arii conservate ale unor comunități se află pe terenuri deținute de stat. În ariile protejate mari şi complexe, în special în categoriile a V-a şi a VI-a, pot exista mai multe tipuri de administrare în interiorul unei singure arii protejate, eventual sub umbrela unei autorități generale. În cazul majorității ariilor protejate marine, proprietatea poate fi a statului, care fie va gestiona direct fie va delega managementul comunităților, ONG-urilor sau altor entități. Există însă multe arii marine în care dreptul cutumiar al popoarelor indigene este recunoscut şi respectat de societate în ansamblu. În apele internaționale şi în Antarctica, unde nu există o singură autoritate de stat, ariile protejate se vor afla inevitabil sub o formă de guvernanță comună.

Înregistrarea tipurilor de administrare

UICN sugerează ca tipul de administrare al unei arii protejate să fie identificat şi înregistrat în acelaşi timp cu obiectivul de management (categoria) în statisticile şi sistemele de contabilizare naționale de mediu şi în bazele de date ale ariilor protejate.

În unele cazuri, stabilirea tipului de administrare poate fi o problemă la fel sau mai delicată şi complexă decât identificarea categoriei, iar una o poate inspira şi influența pe cealaltă; de asemenea, multe dintre ariile protejate, îşi pot modifica forma de

administrare în tmp. După cum am menționat, în cazul ariilor protejate întinse, pot exista mai multe tipuri de administrare în interiorul unei singure arii. Luând în considerare administrarea ca scop pentru raportare către Baza de Date Mondială a Ariilor Protejate, CMAP din cadrul UICN, propune adoptarea unei structuri bidimensionale. Deşi obiectivele de management pentru fiecare categorie pot fi elaborate şi desemnate fără a ține seama de tipul de administrare, comparațiile între ariile protejate şi eficacitatea lor vor fi mult înlesnite dacă în viitoarele baze de date se va trece şi tipul de admninistrare pe lângă categoria de management. Categoriile de arii protejate nu sunt taxonomice, spre deosebire de tipurile de administrare; totuşi, o clasificare bidimensională poate sorta cu uşurință atât obiectivele de management (respectiv categoriile I–VI) cât şi tipurile de administrare (respectiv A–D, din descrierea de mai sus). Cu ajutorul notației cu litere de mai sus, de exemplu, Parcul Național Yellowstone (SUA) poate fi descris drept categoria II-A; Sanctuarul de Sălbăticie Mornington (Australia) poate fi II-C; Parcul Național Snowdonia (Marea Britanie) V-B; şi Insula Coron (Filipine) ca o combinație de I-D şi V-D.

Calitatea administrării

Pentru ariile protejate din toate categoriile de management, eficacitatea managementului dă măsura realizării efective a obiectivelor de conservare. Eficacitatea managementului este influențată şi de calitatea administrării, adică de „cât de bine" funcționează un regim de administrare. Cu alte cuvinte, conceptual de calitate a administrării, aplicat în orice situație specifică, încearcă să ofere răspunsuri la întrebări precum "Este aceasta o 'bună' administrare?" şi "Poate această formulă de administrare să fie 'îmbunătățită' pentru a obține atât conservarea cât şi beneficiile mijloacelor de existență?"

Printr-o "bună administrare a ariilor protejate" se poate înțelege un sistem de administrare care răspunde principiilor şi valorilor liber alese de persoanele şi de țara în cauză şi consfințite prin constituția, legea resurselor naturale, legislația şi politicile privind ariile protejate sau practicile culturale şi cutumele locului. Acestea trebuie să reflecte principiile convenite pe plan internațional privind o bună administrare (de exmplu, Graham şi colab. 2003). Principiile şi valorile unei administrări s-au stabilit prin acorduri şi instrumente internaționale, precum CDB, Convenția de la Aarhus, Convenția ONU pentru Combaterea Deşertificării, Declarația Universală a Drepturilor Omului şi Declarația ONU privind Drepturile Populațiilor Indigene.

În stabilirea acestei agende au avut un rol critic şi o serie de procese internaționale şi regionale, între care Congresul Mondial al Parcurilor din 2003 din Africa de Sud, Primul Congres privind Ariile Protejate Marine din 2005 din Australia şi al Doilea Congres privind Ariile Protejate din America Latină din 2007 din Argentina. Pe baza acestora şi a experienței din teren, UICN a cercetat un set de principii largi privind buna administrare a ariilor protejate, printre care:

- **Legitimitate şi părere** – dialog social şi acorduri colective privind obiectivele de management ale ariei protejate şi strategii pe baza libertății de asociere şi de expresie fără discriminare legată de sex, etnicitate, stil de viață şi valori culturale sau alte caracteristici.
- **Subsidiaritate** – atribuirea autorității şi responsabilității de management instituțiilor cele mai apropiate de resursele în cauză;
- **Echitate** – împărțire echitabilă a costurilor şi beneficiilor stabilirii şi gestionării ariilor protejate şi asigurarea recursului la judecată imparțială în caz de conflict legat de acestea;
- **A nu face rău** – asigurând costuri de stabilire şi gestionare a ariilor protejate care să nu creeze sau să nu agraveze sărăcia şi vulnerabilitatea;
- **Direcție** – încurajarea şi menținerea unei viziuni pe termen lung inspiratoare şi coerente privind aria protejată şi obiectivele de conservare ale acesteia;
- **Performanță** – conservarea efectivă a biodiversității, răspunzând în acelaşi timp preocupărilor factorilor interesați şi utilizând în mod înțelept resursele;
- **Responsabilizare** – stabilirea unor linii de responsabilizare clar demarcate şi asigurarea unui proces adecvat de raportare şi răspundere pentru toți factorii interesați cu privire la îndeplinirea responsabilităților ce le revin;
- **Transparență** – asigurarea că toate informațiile relevante sunt disponibile pentru toți factorii interesați;
- **Drepturile omului** – respectarea drepturilor omului în contextul administrării ariei protejate, inclusiv a drepturilor generațiilor viitoare.

Administrarea de către populațiile indigene şi comunitățile locale şi administrarea privată sunt discutate în detaliu în continuare.

Administrarea de către populațiile indigene şi comunitățile locale

Notă privind terminologia: conceptele de administrare de către populațiile indigene şi comunitățile locale sunt încă în curs de elaborare şi diferă în diferite părți ale lumii. Unele populații indigene doresc să-şi vadă teritoriile clar deosebite de cele ale comunităților locale. În unele cazuri, populațiile indigene şi comunitățile locale coabitează şi co-administrează ariile, iar în altele populațiile indigene utilizează termenul „arii conservate comunitare" din motive practice, de exemplu atunci când termenul „indigen" nu este recunoscut. Diferențe regionale similare există şi în privința termenului de „teritoriu". Atât în rândul populațiilor indigene cât şi al comunităților locale există cazuri în care se utilizează termenul de „arie conservată", iar altele în care este preferat „arie protejată": aici am utilizat o serie întreagă de termeni. În continuare sunt prezintate pe scurt conceptele şi am inclus o descriere a teritoriilor şi ariilor protejate ale populațiilor indigene.

Deşi unele arii protejate administrate de populaţii indigene şi comunităţi locale există de sute sau chiar mii de ani, recunoaşterea lor de către guvernele naţionale şi includerea în sistemele naţionale de arii protejate este un fenomen mult mai recent, care merită o atenţie deosebită. Ariile protejate ale populaţiilor indigene, teritoriile conservate ale populaţiilor indigene şi ariile conservate comunitare (pe care le-am rezumat ca Arii conservate de către populaţii indigene şi comunităţi sau ACPIC) au trei caracteristici esenţiale:

- Populaţiile indigene şi/sau comunităţile locale se preocupă îndeaproape de ecosistemele relevante – de obicei având o legătură culturală cu acestea (de exemplu, datorită valorii lor ca arii sacre) şi/sau deoarece îi ajută să-şi câştige existenţa, şi/sau deoarece reprezintă teritoriile lor tradiţionale conform dreptului cutumiar.
- Astfel de populaţii indigene şi/sau comunităţi locale reprezintă principalii actori („deţin autoritate") în luarea şi implementarea deciziilor de management al ecosistemelor respective, ceea ce implică faptul că posedă o instituţie prin care îşi exercită autoritatea şi responsabilitatea şi prin care urmăresc aplicarea reglementărilor.
- Deciziile şi eforturile de management ale populaţiilor indigene şi/sau ale comunităţilor locale conduc spre şi contribuie la conservarea habitatelor, speciilor, funcţiilor ecologice şi valorilor culturale asociate acestora, deşi intenţia originală ar fi putut viza o varietate de obiective, nu neapărat direct legate de protecţia biodiversităţii.

Există tot mai multe dovezi că ACPIC-urile care respectă definiţia şi standardele de arie protejată pot asigura o conservare eficientă a biodiversităţii, care să răspundă oricărora dintre obiectivele de management ale categoriilor UICN şi în mod deosebit în locurile în care, din motive politice sau sociale, ariile protejate administrate de autoritatea publică nu pot fi implementate sau ar fi probabil prost gestionate. ACPIC-urile încep să fie recunoscute în cadrul strategiilor de planificare a conservării, ca venind în completarea ariilor protejate administrate de autoritatea publică, ariile protejate private şi diferitele forme de co-administrare (vezi http://www.iccaforum.org/). Însă această situaţie reprezintă mai degrabă excepţia decât regula.

Cele mai multe ACPIC-uri nu sunt în prezent recunoscute oficial, protejate sau chiar preţuite ca parte a sistemului naţional de arii protejate. În unele cazuri, pot exista motive justificate – inclusiv reticenţa populaţiilor indigene şi/sau comunităţilor locale în cauză de a fi mai bine cunoscute sau tulburate, de exemplu dacă situl are valori sacre care necesită intimitate sau dacă populaţiile indigene respective doresc să-şi gestioneze terenurile exclusiv potrivit cutumelor. Pe măsură ce ţările acordă o tot mai mare recunoaştere a ACPIC-urilor, va trebui să se ţină seama de aceste sensibilităţi.

În funcţie de situaţia specifică şi de principalele griji ale populaţiilor indigene sau comunităţilor locale în cauză, reacţia adecvată a autorităţilor poate varia de la incorporarea ACPIC-ului în sistemul naţional de arii protejate, la recunoaşterea „în afara sistemului", sau la nici un fel de recunoaştere oficială. Această ultimă soluţie ar trebui aleasă, desigur, în cazurile în care recunoaşterea oficială ar putea submina sau tulbura respectivele ACPIC-uri.

Cele mai multe ACPIC-uri se confruntă cu forţe imense ale schimbării, la care ar putea rezista mai bine cu ajutorul unei recunoaşteri şi aprecieri oficiale, mai ales când cea mai probabilă alternativă ar putea fi exploatarea, de exemplu, forestieră sau turistică. În aceste cazuri, recunoaşterea în cadrul sistemului naţional de arii protejate, dacă ACPIC-urile răspund definiţiei şi standardelor ariei protejate, sau altor tipuri de recunoaştere oficială, pot oferi populaţiilor indigene sau comunităţilor locale garanţii adiţionale de autoritate asupra terenurilor lor. Aceasta trebuie să se îmbine, însă, cu acceptarea de către stat că ACPIC-urile sunt inerent diferite de ariile protejate administrate de stat – în particular în ceea ce priveşte instituţiile care le administrează. De remarcat însă că recunoaşterea oficială a ACPIC-urilor poate aduce noi pericole, precum creşterea ratei de vizitare şi o atragere a activităţilor comerciale în zonă, sau un amestec administrativ mai accentuat. Populaţiile indigene şi comunităţile locale sunt îngrijorate de asemenea de faptul că recunoaşterea oficială a ACPIC-urilor i-ar coopta în sisteme mai mari pe care însă nu le pot controla.

Deşi creşte tot mai mult recunoaşterea rolului pozitiv pe care îl pot juca ACPIC-urile în menţinerea biodiversităţii, în rândul comunităţii de conservaţionişti există şi îngrijorarea că ACPIC-urile mai „slabe" ar putea fi integrate sistemelor naţionale de arii protejate ca alternativă mai ieftină şi politic mai expeditivă faţă de alte soluţii de conservare. Există de asemenea îngrijorarea că, o dată cu schimbările din societate, abordările managementului la nivel de comunitate s-ar modifica şi ele, iar unele dintre valorile şi atitudinile tradiţionale care au ajutat la conservarea biodiversităţii s-ar putea pierde în acest proces. ICCA-urile recunoscute oficial, care nu reuşesc să-şi menţină practicile tradiţionale de conservare, sunt mai rele decât ICCA-urile nerecunoscute oficial.

În cele din urmă, şi ţinând seama de toate aspectele de mai sus, semnalate cu rol de avertisment, recunoaşterea ICCA-urilor care respectă pe deplin definiţia şi standardele ariilor protejate în cadrul strategiilor naţionale şi regionale pentru ariile protejate este una dintre cele mai importante evoluţii contemporane din domeniul conservării. Câteva idei iniţiale privind criteriile de recunoaştere au fost deja publicate (Borrini-Feyerabend şi *colab*. 2004) şi se aşteaptă noi evoluţii în cadrul seriei de ghiduri de bună practică pentru ariile protejate al UICN/CMAP .

Teritoriile şi ariile protejate ale populațiilor indigene

În special în regiuni precum America Latină, America de Nord, Oceania, Africa, Asia şi Arctica, multe dintre ariile protejate desemnate oficial sunt în acelaşi timp teritorii şi ape ancestrale ale populațiilor, culturilor şi comunităților indigene. UICN a adoptat şi promovat cu multă vreme în urmă politici privind ariile protejate care respectă drepturile şi interesele populațiilor indigene şi a elaborat instrumente şi metode de facilitare a recunoaşterii şi implementării acestora.

Consecventă în politicile sale, UICN aplică următoarele principii de bună administrare legate de ariile protejate ce se suprapun teritoriilor, apelor şi resurselor ce aparțin populațiilor indigene:

- Ariile protejate stabilite pe terenuri, teritorii şi resurse indigene trebuie să respecte drepturile proprietarilor, custozilor sau utilizatorilor tradiționali ai unor astfel de terenuri, teritorii sau resurse;
- Managementul ariilor protejate trebuie de asemenea să respecte instituțiile şi cutumele populațiilor indigene;
- De aceea, ariile protejate trebuie să recunoască proprietarii sau custozii indigeni ca deținători ai autorității legale pentru aceste arii şi prin urmare să respecte şi să întărească exercitarea autorității şi a controlului populațiilor indigene asupra unor astfel de arii.

În ultimii ani au apărut multe evoluții importante legate de ariile protejate ce se suprapun terenurilor, apelor şi resurselor deținute de populații indigene. Mai întâi, UICN la Congresele Mondial pentru Conservare, a adoptat politici specifice privind ariile protejate şi drepturile populațiilor indigene. Apoi, la nivel național, multe țări au adoptat şi aplicat noi cadre juridice şi politice relevante pentru drepturile populațiilor indigene, cu implicații importante pentru ariile protejate. La nivel internațional, mai multe instrumente, precum *Programul de Lucru pentru Arii Protejate al CDB*, precum şi Declarația ONU privind drepturile populațiilor indigene, au fost adoptate şi au modificat semnificativ peisajul politic priind populațiile indigene şi ariile protejate.

În baza acestor evoluții politice, au apărut, de asemenea, schimbări importante pe teren. Multe arii protejate declarate de state, care se suprapuneau cu terenurile, apele şi resursele populațiilor indigene, au intrat în scheme de co-administrare şi au trecut la autogestionare de către populațiile indigene. În țări precum Canada, Australia, Noua Zeelandă şi mai multe state din America Latină au fost create numeroase arii protejate noi la cererea sau la inițiativa proprietarilor indigeni, sau prin scheme de co-administrare cu administrațiile publice. În astfel de cazuri, drepturile indigenilor asupra terenurilor şi resurselor, precum şi administrarea terenurilor de către indigeni sunt trăsăturile fundamentale.

Multe populații indigene consideră ariile protejate ca pe un instrument foarte util pentru ei, deoarece ele întăresc protecția teritoriilor, terenurilor şi resurselor lor împotriva amenințărilor externe, le oferă noi oportunități de utilizare durabilă, întăresc protecția culturală a locurilor importante şi consolidează instituțiile indigene de management al terenurilor. În astfel de condiții, ariile protejate ale populațiilor indigene sunt un fenomen tot mai activ şi mai important, care are toate şansele de a se amplifica la scară mondială.

Nu toate terenurile, teritoriile şi resursele populațiilor indigene respectă în totalitate definiția dată ariei protejate, dar unele o fac cu siguranță şi pot fi considerate „arii protejate". Prin urmare, arii protejate ale populațiilor indigene pot fi identificate ca:

„spații geografice clar definite, din interiorul terenurilor sau apelor tradițional ocupate şi utilizate de o anumită populație, națiune sau comunitate indigenă, în mod voluntar dedicate şi gestionate, prin mijloace legale sau alte mijloace efective, inclusiv prin intermediul drepturilor sau instituțiilor cutumiare, cu scopul de a realiza conservarea pe termen lung a naturii, cu serviciile de ecosistem asociate, precum şi protecția comunităților de locuitori împreună cu cultura, mijloacele de câştigare a existenței şi creațiile lor culturale".
Principalele caracteristici distinctive ale ariilor protejate aparținând populațiilor indigene țin de acordurile socio-politice stabilite între populația indigenă şi autoritățile naționale pentru administrarea terenurilor şi resurselor aflate pe terenurile populației indigene. Practic aceste trăsături:

1. Se bazează pe drepturile colective ale respectivelor populații, națiuni, comunități indigene asupra terenurilor, teritoriilor şi resurselor, într-un context național;

2. Sunt stabilite ca arii protejate prin aplicarea dreptului la autodeterminare exercitat în principal prin:

- Autodeclararea ariei protejate de către populația sau națiunea indigenă cu drepturi teritoriale colective asupra zonei;
- Consimțământul liber, prealabil şi informat al populației, națiunii sau comunității cu drepturi teritoriale asupra zonei, în situațiile în care propunerea de desemnare este inițiată de agenții guvernamentale, organizații de conservare sau alți actori.

3. Se bazează pe o ocupare tradițională strămoşească;

4. Ocuparea, utilizarea şi managementul sunt legate şi depind de structura socio-culturală şi politică mai largă a populației sau națiunii respective, care include cutumele şi instituțiile acesteia

5. Ele sunt autoguvernate de instituții indigene în limitele teritoriilor lor şi ale ariilor protejate conținute de acestea, prin aplicarea dispozițiilor stabilite cu autoritățile de la nivelul sistemului de arii protejate.

UICN recunoaşte că ar trebui să fie elaborat un ghid specific pentru întregul aspect al teritoriilor populaţiilor indigene şi al ariilor protejate şi speră să lucreze cu organizaţiile populaţiilor indigene din întreaga lume pentru a-l traduce în fapt.

Posibili paşi pentru a determina dacă un teritoriu al populaţiilor indigene sau ACPIC este o „arie protejată" şi pentru a îl recunoaşte în cadrul unui sistem naţional de arii protejate

- De determinat dacă aria şi sistemul actual de administrare se încadrează în definiţia unei arii protejate dată de UICN.
- De determinat dacă aria respectă şi criteriile pentru arii protejate conform legislaţiei şi politicii naţionale.
- Dacă da, de determinat dacă se încadrează în tipologia existentă a categoriilor de arii protejate ale ţării în cauză. Se poate încadra aria în categoria de parc naţional, sanctuar, rezervaţie de vânătoare sau o altă categorie existentă? Important, ar permite această categorie perpetuarea sistemului propriu de administrare al comunităţii? Ar permite ca obiectivele de management să fie diferite din punct de vedere conceptual şi/sau practic de conservarea în sine?
- Când legislaţia şi politicile naţionale sunt pe deplin compatibile cu practicile locale, agenţiile de conservare ar trebui să acorde, sau să recunoască în mod oficial, că autoritatea şi puterea de decizie pentru stabilirea şi managementul ariei ar trebui să revină populaţiei indigene şi/sau comunităţii locale în cauză. Important, un lucru care le va permite direct să-şi aplice deciziile (ca în cazul în care o ordonanţă pentru controlul pescuitului poate oferi suportul legal necesar pentru un sanctuar marin declarat de comunitate).
- Când există incompatibilitate între administrarea de către populaţii indigene sau de către comunităţile locale a unei arii valoroase şi legislaţia şi reglementările naţionale privind ariile protejate, poate fi nevoie de ajustări juridice şi de politici în sistemul prevederilor legale actuale, astfel încât populaţiile indigene şi comunităţile locale să îşi poată păstra propriile sisteme de administrare. Adeseori, ceea ce solicită populaţiile indigene sau comunităţile locale este o garanţie a drepturilor lor tradiţionale de proprietate, utilizare şi acces aprobate printr-o demarcare a teritoriilor şi resurselor. Însă, pentru ca acest lucru să se întâmple, poate fi necesar ca instituţia care administrează aria respectivă să fie recunoscută ca organism legal. Deoarece aceasta poate afecta modul de organizare al populaţiilor indigene şi a comunităţilor locale şi de modul în care gestionează ariile şi teritoriile ce le aparţin, este important ca ei să determine aceste aspecte.
- După înlăturarea incompatibilităţilor, agenţia poate demara un proces de negociere, care se poate finaliza cu un aranjament contractual între populaţiile indigene şi/sau comunităţile locale în cauză şi autorităţile naţionale sau sub-naţionale. Un astfel de aranjament contractual ar putea, de exemplu, acorda recunoaştere ariei, conferindu-i o formă de protecţie legală sau susţinere tehnică şi financiară, inclusiv prin includerea ei ca parte autonomă a unui sistem naţional de arii protejate. În alte cazuri, poate transforma acea arie într-o arie protejată cu co-administrare.
- Odată ce s-a ajuns la un acord între populaţiile indigene şi/sau comunităţile locale şi autorităţile naţionale sau sub-naţionale cu privire la recunoaşterea ariei ca arie protejată, poate fi necesar ca regulile şi reglementările aplicabile să fie clarificate şi făcute publice. Aceasta poate implica simpla înregistrare a regulilor cutumiare existente, fără interferenţe din partea agenţiilor statului, sau incorporarea de noi recomandări, metode şi instrumente în cadrul acestor reguli. Regulile trebuie să specifice ce tip de zonare a terenurilor şi resurselor există, ce drepturi (inclusiv de proprietate) individuale şi ale comunităţii există, ce structuri instituţionale gestionează aria, dacă şi cum se permite recoltarea sustenabilă a resurselor (de ex., cu limitări cantitative, de specii sau sezoniere) şi ce procese trebuie urmate pentru a declasa aria dacă se stabileşte de comun acord că nu sunt respectate obiectivele de conservare. Poate fi de asemenea util să se clarifice şi să se înregistreze împărţirea drepturilor şi responsabilităţilor în rândul respectivelor populaţii indigene şi comunităţi locale înseşi şi să se specifice prevederi pentru prevenirea utilizării incorecte a drepturilor şi puterii de către autorităţile de la orice nivel.
- Ca parte a procesului de administrare, limitele zonei trebuie aplicate cu eficacitate şi protejate împotriva ameninţărilor externe. Ce fel de supraveghere şi mecanisme de aplicare a legii tradiţionale şi locale sunt recunoscute de stat? De exemplu, pot membrii populaţiilor indigene şi comunităţilor locale să aresteze vinovaţi? Au nevoie de ajutor din partea guvernului? Cine judecă în caz că apar controverse? Cine răspunde de campaniile de informare necesare pentru ca publicul larg să respecte ICCA-urile şi ariile protejate ale populaţiilor indigene? Răspunsurile la aceste întrebări sunt importante pentru ca aceste arii să-şi păstreze în timp eficienţa ca arii protejate.

Administrare privată

Ariile protejate private sunt o subcategorie importantă şi în continuă creştere a ariilor protejate la nivel mondial şi care sunt reprezentate în toate categoriile UICN, dar care până în prezent nu au fost suficient reprezentate în totalul ariilor recunoscute de UICN şi raportate la BDMAP.

Ariile protejate private nu se află în general sub autoritatea directă a guvernului. Există trei entităţi care se ocupă de ariile protejate private, fiecare cu implicaţii deosebite pentru management:

- Individuale (aria se află sub controlul unei singure persoane sau familii).
- ONG (aria se află sub controlul unei organizaţii caritabile nonprofit care funcţionează cu scopul de a îndeplini

o anumită misiune şie este de obicei controlată de un organ executiv, un consiliu director şi membri cotizanţi). În cazuri rare aceasta poate include cooperative (de ex., Comunitatea pentru Conservare Ahuenco din Chile).
- Corporaţie (aria se află sub controlul unei companii private, cu profit sau al unui grup de persoane autorizate să acţioneze ca o singură entitate, de obicei controlată de un organ executiv, un consiliu de supraveghere şi în final acţionari particulari).

Fiecare dintre aceste sub-categorii generale (şi numeroasele variante ale acestora) prezintă anumite implicaţii pentru management: Populaţiile indigene şi comunităţile locale pot fi de asemenea proprietarii oficiali şi/sau deţine controlul asupra terenurilor şi resurselor pe care doresc să le conserve. Acest caz a fost discutat mai sus.

Ariile protejate private din fiecare categorie

Ariile protejate private se pot încadra şi sunt încadrate în toate categoriile: Unii consideră că sunt mai bine reprezentate în categoriile IV–VI; dar de fapt multe se încadrează la obiectivele de management de la I–III, poate mai ales cele deţinute/gestionate de ONG-uri. Deşi cea mai mare parte a apelor marine nu sunt în proprietate privată, tot mai multe insule private sunt protejate, inclusiv zonele de litoral şi marine aferente acestora.

Cele mai multe arii protejate private nu sunt în prezent înregistrate la WDPA şi prin urmare sunt în mare parte nerecunoscute de comunitatea mondială: ele sunt adeseori ignorate de guverne şi nu sunt incluse în planificarea naţională sau ecoregională. Acest fapt poate reflecta o lipsă de capacitate a guvernului de a colecta date despre ariile protejate private, sau o reticenţă a managerilor/proprietarilor ariilor protejate private de a comunica liber informaţiile.

„Mijloace efective"

În majoritatea cazurilor, crearea unei arii protejate private – şi managementul acesteia pentru obiective de conservare – este o acţiune voluntară a proprietarilor. Recunoaşterea tot mai largă a oportunităţilor de a realiza obiectivele de conservare pe terenuri private – şi mai ales proliferarea mecanismelor şi stimulentelor pentru a o realiza – au dus la o creştere spectaculoasă a numărului şi mărimii ariilor protejate private. Printre aceste mecanisme şi stimulente se numără:

- Sistemele de desemnare benevolă de arii protejate, în care proprietarii convin să respecte anumite obiective de management sau restricţii în schimbul asistenţei sau a altor măsuri compensatorii: un exemplu sunt Rezervaţiile Private de Patrimoniu Natural din Brazilia.
- Cedarea benevolă a drepturilor legale de folosinţă a terenurilor pe proprietatea privată, uneori în schimbul unor avantaje (de exemplu pe terenuri învecinate) conferite prin pierderea teoretică a valorii, sau pentru asigurarea protecţiei în perpetuitate, sau ca măsuri compensatorii: printre măsuri numărându-se înlesniri de conservare, dar şi acorduri şi servituţi conexe; şi acorduri de management pentru conservare.
- Contribuţiile caritabile, atunci când ONG-urile obţin finanţare din fonduri private sau publice pentru achiziţionarea terenurilor în vederea conservării, sau primesc donaţii de terenuri direct de la donatori: aici sunt incluse marile ONG-uri internaţionale precum The Nature Conservancy şi Conservation International ca şi multe alte exemple la nivel naţional şi local.
- Desemnarea, donarea sau managementul unei arii pentru conservare de către corporaţii, stimulate de dorinţa de a stabili relaţii publice bune; ca o concesiune pentru contracararea altor activităţi, deoarece acest lucru este stipulat în certificarea „verde"; ca investiţie în viitor; sau din interesul personal al conducerii.
- Cedarea involuntară a unor drepturi de management ca urmare a unor restricţii impuse de lege.

Sistemul de categorii are potenţialul de a asista guvernele să monitorizeze activităţile de conservare private, prin evaluarea pe de o parte a obiectivelor de management ale ariilor protejate private dar şi a eficacităţii acestora. Există în plus în unele ţări garanţii locale şi naţionale care asigură că ariile protejate private sunt gestionate potrivit desemnării, reglementării sau proclamării. Semnificaţia practică şi implementarea acestor garanţii diferă foarte mult de la o ţară la alta. (Există şi exemple de autoreglementare a ariilor protejate private, ca de exemplu programul de acreditare a trusturilor de terenuri în dezvoltare din Statele Unite). Aplicarea sistemului de categorii UICN prezentat în ghidul de faţă poate oferi guvernelor o bază de comparare pentru monitorizarea ariilor protejate private în cadrul strategiilor naţionale de conservare.

Definiţia dată de UICN unei arii protejate este clară asupra aspectului că aceste arii ar trebui gestionate pentru conservare în perpetuitate şi că acesta este principalul criteriu care va stabili dacă o anumită porţiune de teren privat sau apă este sau nu este o arie protejată. Proprietarul de teren care astăzi îl gestionează pentru conservare dar nu prevede dacă acest management va continua în viitor contribuie, desigur, la conservare, dar nu printr-o arie protejată recunoscută. Asigurarea ocrotirii pe termen lung este una dintre problemele cu care se confruntă ariile protejate private. Unele guverne naţionale au abordat această problemă prin introducerea unei legislaţii prin care declararea unei arii protejate private este echivalentul unui angajament legal pe termen lung, iar acolo unde acesta nu este cazul, pot fi necesare alt fel de mecanisme. Acestea sunt încă în curs de elaborare şi între ele se numără diferite sisteme de certificare, sisteme instituţionalizate de declarare şi puterea exemplului. Este nevoie urgent de acţiuni care să continue identificarea paşilor de urmat pentru integrarea ariilor protejate private în sistemele naţionale şi internaţionale de arii protejate.

4. Aplicarea categoriilor

În această secțiune sunt descrise procesele de aplicare a categoriilor, printre care:
alegerea şi stabilirea de comun acord a categoriei potrivite pentru fiecare situație; desemnarea categoriei pentru a respecta cerințele legale naționale şi standardele şi normele internaționale; înregistrarea ariei protejate şi a categoriei la Centrul de Monitorizare a Conservării al UNEP. Sunt discutate şi aspecte legate de verificarea categoriilor şi rezolvarea disputelor.

Alegerea categoriei corecte

După ce o zonă a fost identificată ca arie protejată potrivit definiției UICN, faza următoare a clasificării este să se determine care categorie se potrivește cel mai bine obiectivelor generale de management ale ariei protejate.

Deoarece sistemul de categorii reflectă obiectivele de management, înseamnă că după ce s-a luat o decizie în privința managementului ariei protejate, categoria adecvată ar trebui să fie evidentă.

Așa se și întâmplă uneori. Din păcate, în multe alte situații rămâne suficient loc pentru confuzii: poate deoarece există obiective multiple pentru o arie protejată (eventual în zone diferite ale acesteia); sau deoarece obiectivele ariei protejate evoluează și devin adeseori mai complexe; sau fiindcă rămâne încă o oarecare incertitudine în privința abordării care ar da cele mai bune rezultate. Stabilirea obiectivelor de comun acord (eventual prin reevaluarea obiectivelor inițiale) și elaborarea planurilor de management sunt ambele strâns legate de stabilirea categoriei.

Mulți au cerut UICN-ului un mod infailibil de identificare a categoriei, dar acest lucru nu este ușor. Există adesea mai multe moduri de abordare a managementului în aceeași arie protejată, care pot fi, prin urmare, clasificate în diferite moduri. Ce se întâmplă dacă cea mai mare parte a unei arii este gestionată într-un fel dar o zonă este gestionată altfel? Există o dimensiune minimă sau maximă în fiecare categorie? Ariile desemnate internațional ca de exemplu Patrimonii Mondiale sau Ramsar sunt asociate unor anumite categorii? Câtă activitate umană este „permisă" în ariile protejate din diferite categorii? În secțiunea următoare se încearcă găsirea unor răspunsuri la aceste întrebări.

Nu trebuie să uităm că în multe țări există o legislație care stabilește clar criteriile conform cărora sunt identificate diferite tipuri de arii protejate: acestea pot fi sau nu echivalate categoriilor UICN. În cel de-al doilea caz, țările care doresc să-și introducă ariile protejate pe lista BDMAP în mod corect trebuie să stabilească relația care există între sistemul propriu de clasificare și categoriile UICN – multe dintre ele deja au făcut-o. În alte cazuri, guvernele au preluat categoriile UICN și le-au detaliat în continuare pentru condițiile specifice din țara lor. Câtă vreme procesul de detaliere nu subminează principiile de bază ale unei arii protejate sau ale unei anumite categorii, UICN încurajează acest lucru. Prin urmare, alegerea unei categorii va fi diferită în funcție de condiții și de la o țară la alta și poate fi uneori un proces complicat – în aceeași măsură știință și artă.

Dar înainte de a trece la detaliile tehnice ale aplicării categoriilor de arii protejate, merită să analizăm și *de ce* sunt alese categoriile. Alegerea categoriilor poate avea loc în trei faze ale existenței unei arii protejate și deși aceasta nu ar trebui să influențeze rezultatul, poate cauza diferențe importante în proces. Categoriile pot fi selectate:

- Înainte de stabilirea ariei protejate, când deciziile privind obiectivele de management sunt încorporate procesului de planificare.
- După ce a fost stabilită aria protejată, când obiectivele de management sunt deja decise și alegerea categoriei potrivite ține mai mult de găsirea celei în care se încadrează ariile protejate în ansamblu; deși o analiză atentă a categoriilor în această fază poate stimula și unele schimbări ale obiectivelor de management și ale activităților.
- Într-o arie protejată stabilită în care există deja o categorie, însă fie se modifică managementul pentru a răspunde unor noi priorități și probleme legate de conservare, fie există dubii cu privire la alegerea corectă a categoriei în prima instanță. Totuși, în cele mai multe țări, schimbarea categoriei ține de un cadru legal privind ariile protejate și trebuie să urmărească o evaluare cel puțin la fel de riguroasă ca și cea utilizată pentru definirea inițială a categoriei existente.

Cum se relaționează obiectivul de management cu categoria?

- Alegerea categoriei trebuie să se bazeze pe obiectivul (obiectivele) principal(e) de management al(e) ariei protejate
- Obiectivul principal de management ar trebui să poată fi aplicabil pe cel puțin trei sferturi din mărimea ariei protejate

ALEGEREA CATEGORIEI TREBUIE SĂ SE BAZEZE PE OBIECTIVUL (OBIECTIVELE) PRINCIPAL(E) DE MANAGEMENT enumerate pentru fiecare categorie în Capitolul 2. (Trebuie, de asemenea, să corespundă definiției unei arii protejate). Aceasta presupune că agenția responsabilă pentru aria protejată poate decide obiectivul principal de management. Aceasta nu înseamnă neapărat o alegere ușoară; pe de altă parte, a nu o face sugerează că managementul însuși poate fi confuz și probabil lipsit de eficacitate. În principiu un bun proces de evaluare pentru identificarea categoriei corecte ar trebui să implice principalii factori interesați și agențiile care se ocupă cu conservarea și managementul ariei protejate și trebuie să se bazeze pe cele mai bune cunoștințe disponibile despre natură și societate. Identificarea unui obiectiv principal nu înseamnă că celelalte obiective nu sunt importante: aproape toate ariile protejate au valori multiple. În practică nu este întotdeauna ușor să se exprime o opinie – în exemplele de mai jos sunt analizate câteva dintre întrebările care apar în mod comun:

- ***Ecosistem sau habitat – categoria a II-a sau a IV-a?*** Ariile protejate din categoria a II-a sunt destinate conservării unor ecosisteme în ansamblu, pe când cele din categoria a IV-a sunt destinate conservării unor specii sau fragmente de ecosisteme. Practic, există foarte puține arii protejate suficient de întinse pentru a proteja ecosisteme întregi, cu funcțiile unui bazin hidrografic, coridoarele de migrație ascoiate acestora, etc. Deosebirea dintre categoriile II și IV este prin urmare mai mult o chestiune de grad: o arie protejată din categoria a II-a ar trebui să aibă ca obiectiv

protejarea majorității funcțiilor naturale ale ecosistemelor, pe când o arie protejată din categoria a IV-a este de obicei fie un fragment al unui ecosistem (de exemplu, o baltă, un fragment de recif de corali sau o mică zonă de mlaștină) sau o zonă care depinde de intervenții periodice de management pentru menținerea unui ecosistem artificial (de exmplu, o porțiune de lăstăriș sau pajiște cosită regulat). Ariile protejate din categoria a IV-a sunt în general mai mici decât cele din categoria a II-a, deşi acesta nu este o condiție, iar în categoria a IV-a există şi arii protejate mari.

- ***Intervenție de management sau peisaj cultural – categoria a IV-a sau a V-a?*** O arie protejată din categoria a IV-a este gestionată în primul rând pentru valorile sale de floră şi faună, iar intervențiile precum tăierile de regenerare, curățarea de vegetație, pârjolirile periodice etc. se efectuează în primul rând în acest scop: orice profituri sau avantaje sociale din astfel de activități sunt secundare. Intervențiile de management din ariile protejate din categoria a V-a sunt destinate dimpotrivă susținerii modului de câştigare a existenței de către om şi nu fac parte doar din strategia de management al biodiversității. O arie protejată din categoria a V-a utilizează deci sistemele de management cultural care au şi valoare pentru biodiversitate, ca de exemplu păduri de stejar de plută care sunt gestionate în primul rând pentru recoltarea plutei, dar prezintă şi valori importante din punct de vedere al faunei şi al florei dacă se integrează într-o abordare de conservare a întregului peisaj. În majoritatea ariilor protejate din categoria a V-a se utilizează adesea o combinație de metode de management.
- ***Refacerea unui peisaj cultural – categoria a V-a sau altceva?*** Un peisaj cultural se încadrează în mod normal în categoria a V-a. Dar dacă scopul managementului este refacerea unui fost peisaj cultural într-o formă mult mai naturală, atunci obiectivul de management şi categoria, la rândul ei, s-ar putea încadra mai bine în altă parte, de exemplu în categoria Ib, a II-a sau a IV-a. De exemplu, protejarea unei păduri relicte utilizate anterior pentru păşunatul oilor, cu scopul de a o restaura la un stadiu asemănător ecosistemului pădurii originale, nu s-ar încadra în mod normal în categoria a V-a de arii protejate. Protecția unui recif coralier intens exploatat cu scopul de a-l readuce la un ecosistem mai intact nu s-ar încadra nici ea în mod normal în categoria a V-a.
- ***Monument natural sau ecosistem – categoria a III-a sau a II-a?*** Când este protecția unui monument natural echivalentă protecției unui ecosistem? În practică este adesea vorba de mărime şi de accentul pus de obiectivele de management. O arie protejată care conține un monument natural important (în mod normal categoria a III-a), dar cu toate acestea gestionată în primul rând pentru funcțiile ecosistemului său (în mod normal categoria a II-a) va fi inclusă în categoria a II-a mai curând decât în a III-a; de exemplu Marele Canion din Arizona este unul dintre cele mai mari monumente naturale ale lumii, însă ca parc național este gestionat în primul rând pentru funcțiile ecosistemului şi a fost trecut în categoria a II-a.
- ***Utilizare durabilă sau utilizare incidentală de către comunitățile locale – când se utilizează categoria a VI-a?*** Multe categorii de arii protejate permit o utilizare limitată de către om; de exemplu multe zone de sălbăticie (Ib) şi ecosisteme protejate (II) permit populațiilor locale să-şi continue la scară redusă activități tradiționale pentru câştigarea existenței, în armonie cu natura în arii protejate ca (în funcție de acordurile individuale de management) creşterea renilor, pescuit, colectarea produselor forestiere altele decât lemnul şi vânătoarea de subzistență. Dar în aceste cazuri obiectivul este conservarea sălbăticiei sau a ecosistemelor şi ceea ce culeg oamenii trebuie să aibă un impact minim asupra acestora. În categoria a VI-a obiectivul de management este utilizarea durabilă în sinergie cu conservarea naturii şi este de aşteptat ca activitățile să fie gestionate astfel încât să nu producă un impact substanțial asupra acestor ecosisteme. Diferența este în parte o chestiune de grad de utilizare.
- ***Peisaj cultural – care nu este inclus în categoria a V-a?*** Prea puține zone sau poate chiar niciuna nu au fost modificate de societăți umane în decursul sutelor sau miilor (sau zecilor de mii) de ani şi multe ecosisteme acvatice au fost şi ele modificate. Se poate argumenta faptul că fiecare arie protejată din lume se află în categoria a V-a. Dar, deşi recunoaşte rolul comunităților umane, UICN face distincție între ariile care conțin predominant specii şi ecosisteme (de obicei nu în categoria a V-a) şi cele în care nivelul modificărilor este mai intens, de exemplu arii în care se desfăşoară activități agricole stabile sau procese de management care aduc modificări majore ecologiei şi diversității speciilor (de obicei în categoria a V-a).

OBIECTIVUL PRIMAR TREBUIE SĂ SE APLICE LA CEL PUȚIN TREI SFERTURI DIN ARIA PROTEJATĂ – REGULA CELOR 75 DE PROCENTE: multe arii protejate pot avea zone specifice în cuprinsul lor în care sunt permise alte utilizări, de exemplu:

- Cabane şi campinguri turistice în parcurile naționale din categoria a II-a – ca în cazul multor arii protejate din savanele africane;
- Sate rămase în arii protejate cu regim strict – de exemplu, un sat rămas în interiorul parcului național Cat Tien din Vietnam;
- Mici zone de protecție integrală şi strictă în ceea ce reprezintă un peisaj cultural gestionat în categoria a V-a – de exemplu, pădurile deținute de Fondul Național din Parcul Național Brecon Beacons, Țara Galilor, Marea Britanie;
- Zone în care este permis pescuitul în ceea ce ar fi arii marine sau de apă dulce strict protejate – de exemplu, în Rezervația Naturală Kosi Bay din KwaZulu Natal, Africa de Sud.

UICN recunoaşte aceste cazuri şi recomandă că până la 25 procente din suprafața de teren sau apă dintr-o arie protejată să poată fi gestionate în alte scopuri, atâta timp cât ele sunt compatibile cu obiectivul principal ale ariei protejate. În unele cazuri, cele 25 de procente se pot schimba: de exemplu, Parcul Național Pădurea Impenetrabilă Bwindi din Uganda permite comunităților locale să culeagă plante medicinale şi alte produse forestiere nelemnoase în zone special desemnate care se schimbă din când în când pentru ca speciile să nu fie colectate prea intensiv.

Cum este afectată categoria de mărimea ariei protejate?

- Nu există reguli clare, însă unele categorii tind să fie relativ mai mari sau mai mici ca dimensiuni

La scară generală depinde adesea de alți factori, ca de exemplu mărimea suprafeței de teren sau de apă disponibile, densitatea populației etc.

Din punct de vedere al *scării relative* unele categorii tind să fie ori mai întinse ori mai mici, datorită obiectivelor lor specifice de management, dar pot exista şi excepții practic în fiecare categorie. Pentru a înlesni selecția, în Tabelul 4 de mai jos sunt sugerate scările relative pentru fiecare categorie şi se explică de ce, dar sunt prezentate şi câteva excepții care arată că mărimea singură nu ar trebui să fie un factor determinant.

Tabelul 4. Relația dintre mărimea ariei protejate şi categorie

Cat.	Dimensiunea relativă	Explicație	Excepții
Ia	Adesea mici	Ariile strict protejate, fără acces, sunt adesea greu de stabilit, cu excepția zonelor slab populate: de aceea, deşi există zone întinse din categoria Ia (de ex. în Australia) acestea sunt probabil excepții.	Întinderi mari în locuri cu densitate scăzută de populații umane şi interes scăzut pentru turism.
Ib	De obicei mari	Un motiv al creării zonelor de sălbăticie este de a oferi spațiu suficient pentru a simți solitudine şi a fi în mijlocul unor ecosisteme naturale întinse.	Zone relativ mici create pentru sălbăticie în speranța că vor fi extinse în viitor.
II	De obicei mari	Conservarea proceselor de ecosistem sugerează că aria trebuie să fie suficient de întinsă pentru a conține toate sau majoritatea acestor procese.	Insulele mici pot fi practic ecosisteme şi deci să funcționeze în categoria a II-a.
III	De obicei mici	Siturile mai mari care conțin monumente naturale protejează de obicei şi alte valori (de ex. ecosisteme şi/sau valori asociate sălbăticiei).	
IV	Adesea mici	Dacă situl este creat pentru a proteja numai anumite specii sau habitate, acesta sugerează că este relativ mic.	Zonele mai mari desemnate ca rezervații naturale dar care necesită management periodic pentru a le menține în stare de funcționare se încadrează mai bine în categoria a IV-a.
V	De obicei mari	Mozaicul de abordări diferite care se adaugă la conservarea peisajului sugerează o întindere mai mare.	Unele mini-rezervații pentru specii sălbatice înrudite cu cele cultivate, sau fâşii lăsate în pârloagă, pot necesita management cultural.
VI	De obicei mari	Natura extensivă a managementului sugerează că de obicei este nevoie de o zonă întinsă.	Unele arii protejate marine din categoria a VI-a sunt mici.

Poate o arie protejată conține mai mult de o categorie?

- Ariile protejate diferite incluse pe teritoriul unei arii protejate mai mari pot avea propria categorie
- Diferite zone din interiorul ariilor protejate mai întinse pot avea categorie proprie, dacă aceste zone sunt descrise şi stabilite prin lege
- Arii protejate diferite care alcătuiesc o arie protejată transfrontalieră pot aparține unor categorii diferite

Aceasta este una dintre întrebările cele mai dezbătute referitoare la categorii. Răspunsul este variabil; depinzând de forma de proprietate, de forma de administrare şi într-o oarecare măsură de dorințele autorității sau autorităților ariei protejate.

Există trei situații în care ariile protejate de sine stătătoare sau contigue pot fi clasificate în categorii diferite:

Arii protejate incluse cu obiective multiple: ariile protejate aparținând diferitelor categorii sunt uneori „incluse" pe teritoriul altora – adică o arie protejată mai întinsă poate conține mai multe arii protejate mai mici în interiorul ei. Cel mai comun model ar fi acela al unei arii protejate întinse, mai puțin strict protejată, care conține arii mai mici, cu regim de protecție mai strict, pe teritoriul ei. De exemplu, multe arii din categoria a V-a conțin în interiorul lor arii din categoriile I şi IV – posibil aflate sub autorități de management sau metode de administrare complet diferite. Parcul Natural Regional Vercors din Franța (categoria a V-a) conține în interiorul său Hauts Plateaux du Vercors (categoria a IV-a). Aceasta corespunde pe deplin aplicării sistemului de categorii. Pentru realizarea unor rapoarte asupra ariilor protejate „incluse" este important să se evite dubla contabilizare şi să se asigure că în bazele de date nu sunt supraapreciate suprafețele terestre sau marine desemnate. De exemplu, în Marea Britanie, parcurile naționale (categoria a V-a), ce acoperă circa 9 procente din suprafața Angliei şi a Țării Galilor, includ o serie de rezervații naturale naționale (categoria a IV-a), care acoperă circa 0,7 procente din suprafața parcurilor naționale.

Zone diferite din interiorul ariilor protejate: zonarea reprezintă de obicei un instrument de management în cadrul fiecărei arii protejate şi nu ar fi în general identificată printr-o categorie separată, dar sunt şi excepţii. În unele arii protejate, porţiuni din aceeaşi unitate de management sunt clasificate *prin lege* ca având obiective de management diferite şi ca fiind arii protejate separate: de fapt, aceste „porţiuni" sunt arii protejate separate care împreună alcătuiesc o unitate mai mare, deşi se află toate sub aceeaşi autoritate de management. În cazul Australiei, de exemplu, zonarea se utilizează atât ca instrument de management cât şi ca instrument de desemnare a ariilor protejate şi este consfinţită prin reglementări. Astfel Parcul Marin Marea Barieră de Corali din Australia a fost clasificat în ansamblu în categoria a VI-a, dar a fost desemnat oficial şi în alte categorii care ţin de zone de management reglementate de pe teritoriul parcului. Separarea zonelor în categorii diferite este un lucru care se încearcă în general în cazul ariilor protejate mari şi este la latitudinea autorităţii administrative în cauză, având în vedere condiţiile descrise mai sus.

UICN recomandă ca în cazul categoriilor multiple să se raporteze o singură arie protejată mare dacă sunt îndeplinite anumite condiţii. Aceste condiţii reflectă permanenţa şi obiectivele sistemului de zonare. Cele două scenarii alternative sunt:

- **Zone „hard":** zonele pot fi clasificate într-o categorie UICN dacă: (a) sunt clar cartografiate; (b) sunt recunoscute prin mijloace juridice sau alte mijloace în vigoare; şi (c) au obiective de management distincte şi lipsite de ambiguitate ce pot fi repartizate unei anumite categorii de arie protejată (regula celor 75 de procente nu este relevantă);
- **Zone „soft":** zonele nu sunt incluse în categoriile UICN dacă: (a) sunt supuse unei evaluări periodice, precum un proces de planificare a managementului; (b) nu sunt recunoscute prin mijloace juridice sau alte mijloace în vigoare; şi (c) nu corespund unei anumite categorii de arii protejate (se aplică regula celor 75 de procente pentru a defini categoria generală a ariei protejate).

Pentru clarificare, este posibilă includerea zonelor în categorii separate dacă în legislaţia primară sunt descrise şi delimitate zonele dintr-o arie protejată şi nu dacă prin legislaţia primară se permite numai zonarea în interiorul unei arii protejate, precum printr-un proces de planificare a managementului. UICN specifică în majoritatea cazurilor că desemnarea de categorii pentru diferite zone din ariile protejate nu este necesară dar poate fi relevantă în ariile protejate mai întinse, unde chiar zonele reprezintă de drept arii protejate importante.

Arii protejate tansfrontaliere: în tot mai multe cazuri, ariile protejate există de ambele părţi ale unei frontiere naţionale sau federale, gestionate de autorităţi diferite dar cu un anumit nivel de cooperare, care variază de la înţelegeri neoficiale la acorduri oficiale interguvernamentale; acestea sunt cunoscute ca arii protejate transfrontaliere (Sandwith *şi colab*. 2001). De multe ori, ariile protejate învecinate pot fi gestionate diferit şi ca urmare se pot înscrie în categorii diferite. Deşi este important ca metodele de management din diferitele componente ale unei arii protejate transfrontaliere să fie complementare, nu există motive pentru care ar trebui să fie şi identice.

În Figura 2 este prezentat un exemplu de arbore decizional pentru a stabili dacă este potrivit ca o zonă să fie încadrată într-o categorie proprie.

Cum este influenţată categoria de forma de proprietate şi răspunderea pentru management?

- Categoria nu este influenţată de forma de proprietate sau administrare

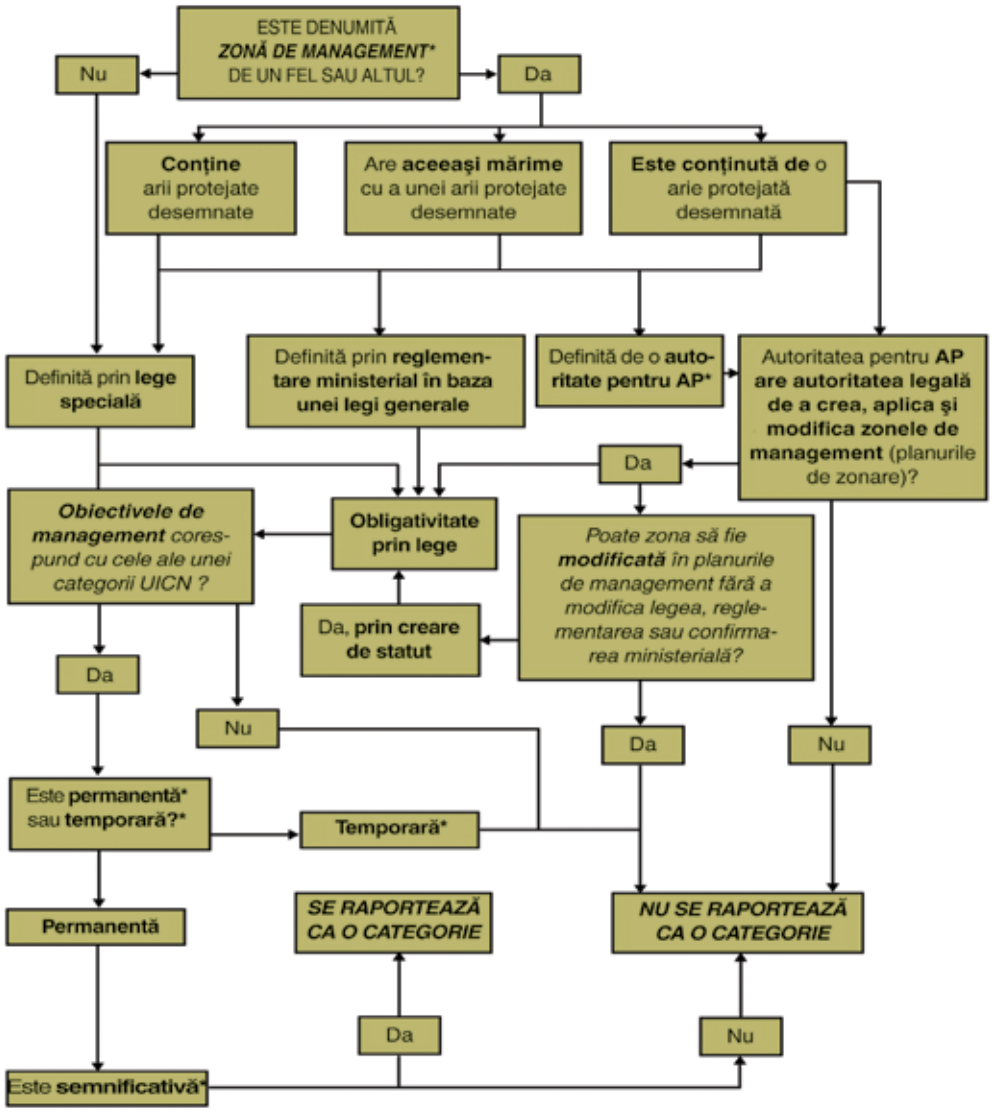
Orice structură de proprietate sau tip de guvernanţă poate fi întâlnit în oricare dintre categorii, iar în lume se întâlnesc exemple ale tuturor combinaţiilor posibile. Există însă unele tendinţe: arii mari de protecţie a ecosistemelor, precum cele din categoria a II-a sunt mai probabil în proprietatea şi administrarea statului, pe când ariile conservate de comunităţi se situează probabil în categorii mai puţin restrictive, V şi VI, însă există şi excepţii. De exemplu, unele dintre ariile cele mai strict protejate sin lume sunt siturile naturale sacre în care este interzis accesul tuturor în afara câtorva persoane autorizate special, sau în unele cazuri accesul oricărui om.

Dar zonele din jurul ariilor protejate?

- Zonele tampon, coridoarele biologice etc. pot fi sau nu şi ele arii protejate (şi de aceea pot fi eligibile pentru o categorie) în funcţie de forma de management şi de recunoaştere a lor de către stat

Persoanele care planifică conservarea accentuează importanţa conectării ariilor protejate prin coridoare biologice şi zone de protecţie insulară cu rol de coridor ecologic (habitat prielnic utilizat de speciile migratoare) şi a izolării lor prin zone tampon. Din păcate, competiţia pentru terenuri, presiunile populaţiei şi slaba administrare fac ca multe arii protejate să rămână „insule" izolate. Abordarea acestor situaţii prin proiecte de restaurare ecologică, pachete de măsuri compensatorii, retragerea de terenuri din circuitul agricol, acorduri benevole şi modificări legislative reprezintă o provocare pe termen lung. Dacă acestor arii le va fi desemnată o categorie sau nu depinde de măsura în care se încadrează în definiţia dată de UICN ariilor protejate. Unele arii protejate din categoria a V-a au fost create ca zone tampon în jurul unor arii protejate mai strict protejate. Alte zone tampon şi coridoare biologice nu sunt arii protejate, ci arii în care o combinaţie de acorduri benevole şi/sau pachete de măsuri compensatorii ajută la protejarea integrităţii ariei protejate prin abordări de management de peisaj şi conservare a conectivităţii. De exemplu, în unele ţări, plantaţiile comerciale de arbori sau pădurile naturale gestionate acţionează ca tampon în jurul ariilor protejate prin împiedicarea schimbării modului de utilizare a terenurilor: însă niciuna dintre acestea nu se încadrează în definiţia ariei protejate.

Figura 2. Zonele şi categoriile UICN de arii protejate

*** Zonă de management –** ex. zonă tampon, zonă de sălbăticie, zonă de agrement, zonă din care nu se poate recolta, zonă strict protejată etc.
Autoritatea ariei protejate – Departament ministerial, agenție, ONG sau instituție a comunității recunoscută prin lege
Permanentă – înscrisă în lege, stabilită şi recunoscută, face obiectul unei viziuni pe termen lung (de exemplu, zonă strict protejată pentru speciile de reproducere cheie)
Temporară – stabilită numai în scop de management, temporală (de exemplu, pe o perioadă limitată)
Semnificativă – la o scară şi/sau dimensiune rezonabilă şi uşor de recunoscut față de peisajul mai larg

Care este legătura dintre celelalte desemnări internaționale de protecție şi ariile protejate şi categoriile UICN?

- Majoritatea celorlalte desemnări internaționale nu sunt neapărat arii protejate în sensul recunoscut de UICN, deşi în practică multe sunt într-adevăr arii protejate
- Siturile de Patrimoniu Mondial, siturile Ramsar şi siturile Natura 2000 pot fi incluse în orice categorie UICN sau în niciuna
- Rezervațiile biosferei ar trebui să aibă o zonă foarte strict protejată (categoria I–IV) cu o zonă de management durabil în jur (categoria V/VI sau o arie mai puțin protejată)

Există o serie de eforturi la nivel global sau regional pentru a defini conservarea în arii terestre sau acvatice, printre care:

- Patrimoniul Mondial UNESCO – situri naturale sau situri combinate naturale şi culturale desmenate de Comitetul Patrimoniului Mondial ca fiind de o „remarcabilă valoare universală";
- Omul şi Biosfera al UNESCO (MAB) – rezervații ale biosferei care reprezintă situri în care conservarea este integrată utilizării durabile;
- Situri Ramsar – zone umede de ape dulci şi estuar importante incluse pe lista Convenției de la Ramsar.

Definirea unei relații între aceste situri şi ariile protejate conform UICN este complicată şi descrisă mai detaliat într-o secțiune următoare. În unele dintre cazurile de mai sus (de exemplu, siturile naturale aparținând Patrimoniului Mondial)

siturile cu desemnare internațională sunt şi arii protejate. Unele țări consideră aceste desemnări ca fiind automat arii protejate, altele nu. Tendința generală pare a fi să se considere că acordarea statutului deplin de arie protejată acestor desemnări este adesea cea mai bună modalitate de a asigura conservarea pe termen lung a valorilor acelui sit. Aşa stând lucrurile, alte desemnări pot, şi chiar conțin, situri din toate categoriile UICN: nu există o legătură specifică între o desemnare, de exemplu a statutului de sit de Patrimoniu Mondial şi una sau un grup de categorii UICN.

O posibilă excepție ar fi rezervațiile biosferei MAB, care promovează utilizarea durabilă în jurul unei zone terestre sau acvatice de protecție strictă. În general, o rezervație a biosferei conține: (a) o zonă de protecție integrală şi strictă (de obicei categoria I–IV); (b) o zonă tampon ce poate fi în categoria a V-a sau a VI-a sau, alternativ, terenuri/ape gestionate care nu ar corespunde vreunei categorii UICN; şi (c) o zonă de tranziție care nu ar corespunde vreunei categorii UICN.

Desemnare

Semnificația procesului de desemnare a crescut pe măsură ce au început să se aplice categoriile ca instrumente de politici precum şi ca modalități de măsurare. De exemplu, când desemnarea unei anumite categorii presupune restricții prin lege de utilizare a terenurilor sau apelor, sau dictează cine poate şi cine nu poate locui în aria respectivă, aşa cum este cazul în unele țări, decizia cu privire la categoria aplicabilă este mai semnificativă decât dacă ar fi utilizată numai ca instrument statistic. Procesul de desemnare este la latitudinea țării sau organismului decizional în cauză, dar în secțiunea următoare sunt prezentate pe scurt câteva principii şi o propunere de metodologie.

Câteva principii pentru desemnare

Abordarea de către UICN a desemnării categoriilor de management al ariilor protejate se bazează pe o serie de principii, prezentate în continuare, care țin de responsabilitate, implicarea factorilor interesați şi garanții:

- **Responsabilitate:** utilizarea categoriilor este benevolă şi niciun organism nu are dreptul să o impună. Statelor le revine de obicei decizia juridică definitivă, sau cel puțin o răspundere generală legată de utilizarea terenurilor şi apelor, deci este rezonabil ca statele să fie cele care decid şi categoria ariei protejate.
- **Democrație:** cu toate acestea, UICN îndeamnă statele să se consulte cu factorii interesați relevanți în procesul de desemnare a categoriei. Câteva propuneri sunt în continuare prezentate pe scurt. Procesele de democratizare şi descentralizare fac ca un număr tot mai mare de administrații centrale şi sub-naționale să preia responsabilitatea ariilor protejate; în acest caz administrația locală sau regională raportează în general guvernului central. În majoritatea ariilor conservate în sistem privat sau de comunități, administrația publică se supune adesea opiniei celor care posedă sau administrează aceste arii când este vorba de desemnare, deşi în unele țări pot exista politici sau legislație în aceste sens.
- **Procedura de contestații:** mulți factori interesați sprijină ideea că ar trebui să existe o modalitate prin care deciziile privind categoria să poată fi contestate. UICN este de acord cu aceasta, notând că decizia finală cu privire la management este încă la latitudinea statului sau proprietarului. Câteva propuneri de proceduri de contestare posibile sunt prezentate pe scurt în cele de mai jos.
- **Managementul datelor:** informațiile cu privire la ariile protejate, inclusiv categoria, ar trebui raportate la Centrul Mondial UNEP de Monitorizare a Conservării, care coordonează Baza de date mondială pentru arii protejate şi alcătuieşte *Lista de arii protejate a ONU*.
- **Verificare:** UICN poate face recomandări de încadrare şi uneori desfăşoară misiuni consultative individuale în țări şi chiar în anumite arii protejate. UICN are în vedere de asemenea elaborarea unei forme de sistem de verificare sau atestare a categoriilor de arii protejate, voluntar, dacă care autoritatea de management doreşte să verifice că obiectivele de management se încadrează la categoria desemnată.

Un proces de desemnare

Se recomandă ca desemnarea să se bazeze pe patru elemente principale:

- O îndrumare bună a guvernelor şi altor autorități de arii protejate;
- Un proces de desemnare stabilit de comun acord;
- Un sistem de contestare a categoriilor desemnate, ce urmează a fi pus la punct;
- Un proces de verificare; ce ar putea fi implementat la nivel național (de exemplu, de către o comisie de experți) sau solicitat unui organism independent precum UICN.

Primele trei sunt discutate în cele ce urmează: în prezent nu există un sistem de verificare, deşi el ar putea fi elaborat cu timpul.

O îndrumare bună a guvernelor şi altor autorități de arii protejate

Baza pentru utilizarea categoriilor sunt îndrumările conținute în ghidul de față. În plus, sfaturi mai detaliate privind problemele de specialitate pot fi disponibile sau vor fi disponibile, de exemplu cu privire la:

- **Biomuri:** de exemplu, păduri (Dudley şi Phillips 2006), arii protejate marine, sau de ape interioare etc.;
- **Categorii:** asemănător ghidului elaborat pentru categoria a V-a (Phillips 2002), deja planificate pentru categoriile Ib şi VI;
- **Regiuni:** asemănător ghidului produs deja în Europa (EUROPARC şi UICN 1999) şi planificate pentru câteva alte regiuni, fie ca ghid fie ca studii de caz;
- **Instrumente de selecție:** pentru identificarea categoriei şi tipului de administrare;
- **Tipuri de administrare:** există interes şi pentru producerea unor informații mai detaliate privind ariile protejate private, ariile conservate de comunități şi cele aparținând populațiilor indigene.

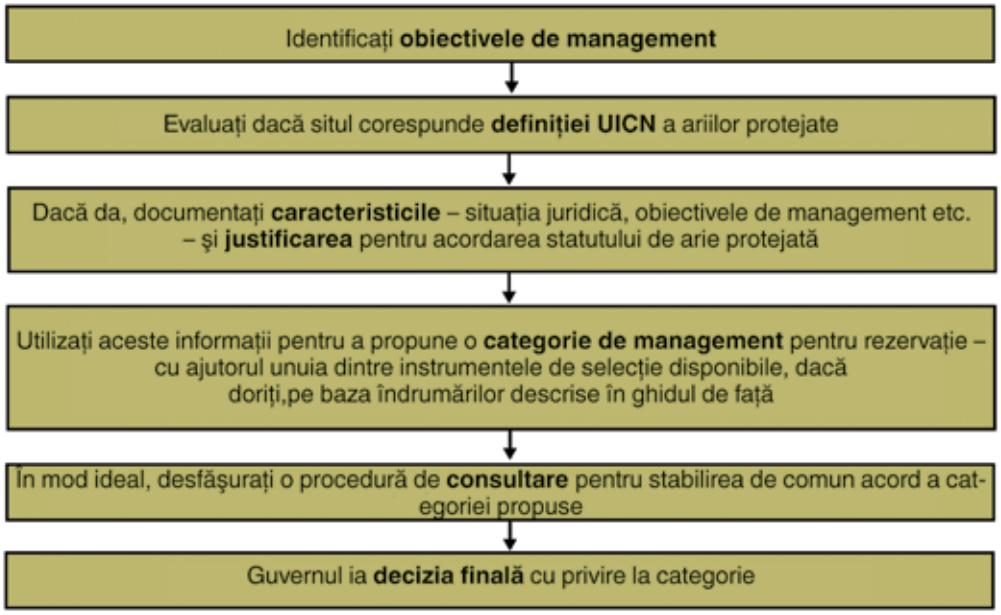
Un proces de desemnare stabilit de comun acord

În Figura 3 de mai jos este prezentată o procedură propusă pentru desemnare: în mod ideal, aceasta ar trebui să implice mulți factori interesați, mai ales când desemnarea într-o anumită categorie va avea impact asupra celor care locuiesc în sau în apropierea ariei protejate sau asupra altor factori interesați. O soluție ar fi existența unui grup de lucru național care să analizeze datele privind ariile protejate, şi s-a sugerat că pentru aceasta o alegere potrivită ar putea fi un comitet național al UICN. Măsura în care sunt implicați factorii interesați în astfel de decizii este în ultimă instanță la latitudinea guvernelor, iar UICN nu poate face decât recomandări şi încurajări. Există o serie de instrumente pentru identificarea celei mai potrivite categorii pentru un sit. Uneori apar întrebări când este vorba de o serie întreagă de situri similare: de exemplu dacă un ocol silvic încearcă să decidă care dintre rezervațiile sale forestiere ar trebui recunoscute ca arii protejate; sau dacă ariile protejate private încearcă să obțină recunoaştere ca arii protejate în cadrul sistemului național; sau atunci când comunitățile sunt interesate să includă zonele lor de control al pescuitului în arii protejate.

Raportare

După ce a fost desemnată categoria, se cere guvernelor să raporteze acest lucru la Centrul Mondial UNEP de Monitorizare a Conservării, pentru ca informațiile să fie introduse în Baza de Date Mondială pentru Arii Protejate (BDMAP) şi în *Lista de arii protejate a ONU*. Raportarea este voluntară, dar cerută în baza mai multor rezoluții şi politici ale ONU, cel mai recent prin *Programul de lucru pentru Arii Protejate al CDB*. Aceasta implică aşteptări ca guvernele să raporteze informațiile în mod regulat şi corect, pe baza formularului oferit de CMMC UNEP (Centrul Mondial de Monitorizare a Conservării). Există de asemenea o obligație a CMMC UNEP de a se asigura că toate informațiile sunt corect şi rapid transferate în bazele de date.

Figura 3. Procedura de desemnare a categoriilor de arii protejate

Întărirea procedurii de desemnare a categoriilor

Desemnarea categoriilor a reprezenta tradițional o responsabilitate a guvernelor şi s-a presupus că nici acestea nici altcineva nu va desemna cu bună ştiință o categorie greşită şi că guvernele au capacitatea de a desemna corect categoriile. În ultimii ani, această situație a revenit tot mai des în atenția şi sub analiza mai ales a unor grupuri industriale preocupate de suprafețele tot mai mari de teren şi ape „excluse" de la alte forme de dezvoltare, dar şi a unor comunități locale, preocupate de pierderea de drepturi şi acces. Unele guverne au cerut şi ele clarificări pentru a stabili dacă o anumită arie protejată a fost corect încadrată în categorie; mai ales de când nivelul de finanțare a ariilor protejate a început să fie determinat pe baza categoriei desemnate. S-a sugerat că ar putea fi util un anumit tip de procedură de contestare sau proces de verificare care să ofere o garanție independentă că: (1) zona este cu adevărat o arie protejată; şi (2) i-a fost atribuită categoria corectă. În cele din urmă, alegerea categoriei este la latitudinea fiecărui guvern, iar UICN nu are nici dreptul nici dorința de a impune o decizie care ar trebui să fie luată la nivel național. Totuşi UICN se bucură de un sprijin puternic pentru elaborarea unui cadru pentru guverne şi alți actori de a întări şi, dacă este cazul, contesta desemnarea categoriilor.

O soluție ar fi ca UICN, sau un terț, să pună la punct procesul de atestare sau verificare cu scopul de a examina

desemnarea într-o categorie – aceste aspecte sunt tratate mai în detaliu în secțiunea referitoare la eficacitatea managementului, mai ales din punctul de vedere al unor cazuri în care verificarea standardelor ar putea fi utilă deținătorilor ariei protejate sau administratorilor acesteia.

Un alt aspect privește posibilitatea ca factori interesați externi să poată contesta încadrarea într-o categorie. Din nou, se speră ca aceste exemple să rămână rare, dar devine clar că trebuie să existe în cadrul UICN și CMAP un sistem de a răspunde acestor necesități.

CMAP UICN intenționează să coopereze cu parteneri, inclusiv CMMC UNEP, pentru a investiga soluțiile practice de implementare în viitorul apropiat a unei proceduri de contestații.

Un astfel de proces nu poate fi însă decât unul simbolic: guvernele au dreptul final să se pronunțe asupra modului de gestionare și clasificare a ariei protejate. Însă evaluările independente de aceste tip s-au dovedit de o valoare politică importantă în situații asemănătoare, de exemplu în cazul *Listei Montreux* a Ramsar și al Mecanismului de Monitorizare Reactivă din cadrul Convenției pentru Patrimoniul Mondial.

UICN recunoaște necesitatea de a ajuta guvernele și alte instituții să își dezvolte capacitatea din punct de vedere al înțelegerii și aplicării categoriilor. Împreună cu lansarea noului ghid privind categoriile, UICN elaborează un proiect major privind dezvoltarea capacității de aplicare a acestora.

5. Utilizarea categoriilor

Categoriile au fost inițial desemnate ca modalitate de clasificare şi înregistrare a ariilor protejate – deja o sarcină enormă. Treptat, s-au adăugat noi utilizări, inclusiv, în particular, rolul în planificarea sistemelor de arii protejate şi în elaborarea unei politici de conservare coerente: după reticența inițială a membrilor UICN, ei înşişi au avizat această metodă printr-o recomandare ca guvernele să interzică mineritul în ariile protejate din categoriile I–IV.

Utilizarea categoriilor UICN de arii protejate ca instrument de planificare a conservării

Din punct de vedere istoric, categoriile de management al ariilor protejate au fost utilizate de către agenţiile de management pentru a clasifica, cu un grad de acurateţe variabil, obiectivul fiecărei arii protejate după determinarea acestuia prin planificarea conservării.

UICN recomandă utilizarea categoriilor de management al ariilor protejate şi pentru a contribui la proiectarea sistemelor de arii protejate cu diferite obiective de management (şi tipuri de administrare) pentru a răspunde nevoilor biodiversităţii într-un peisaj terestru sau marin.

Ţinând cont de faptul că toate guvernele sunt chemate să completeze golurile din sistemele de arii protejate pe care le deţin, planificatorii trebuind să aplice întreaga gamă de categorii de management al ariilor protejate atunci când identifică, desemnează şi demarează managementul unei noi arii protejate.

Origini

Din moment ce utilizarea şi consumul de către om domină o mare parte din peisajele terestre şi marine ale lumii, creşte tot mai mult nevoia de a privi ariile protejate ca o *serie* de practici de management şi nu ca locuri izolate, închise şi restrictive. Metoda „o singură mărime pentru toţi" a managementului biodiversităţii în ariile protejate nu numai că va crea conflicte cu alte nevoi societale, ci va şi limita opţiunile de management pentru conservaţionişti şi suprafeţele de teren şi mare disponibile pentru protecţia biodiversităţii. Diversitatea categoriilor de arii protejate poate fi utilizată pentru a răspunde unei necesităţi ecologice a unei specii sau ecosistem şi pentru a o pune în cumpănă cu nevoile societăţii.

În baza acordurilor CDB, guvernele s-au angajat să completeze sisteme de arii protejate reprezentative din punct de vedere ecologic, acest proces demarând de obicei cu identificarea **deficitelor** sistemului actual - de obicei printr-o analiză a deficitului ecologic. În contextul conservării, analiza deficitelor este o metodă de **identificare a unei biodiversităţi** *(adică specii, ecosisteme, procese ecologice)* **inadecvat conservată în sistemul de arii protejate** sau prin alte măsuri de conservare efective şi pe termen lung. O analiză a deficitelor ecologice bine concepută identifică trei tipuri de deficite dintr-un sistem de arii protejate (Dudley şi Parrish 2006):

- **Deficite de reprezentare:** informaţii lipsă sau insuficiente privind speciile sau ecosistemele existente în aria protejată;
- **Deficite ecologice:** sistemul de arii protejate nu include locuri sau fenomene cheie pentru conservarea unei specii sau ecosistem pe toată durata ciclului de existenţă al acestora;
- **Deficite de management:** ariile protejate acoperă geografic elementele de biodiversitate dar nu le protejează datorită unui management insuficient sau neadecvat.

Dacă sunt identificate deficite şi sunt implementate acţiunile necesare – ca de exemplu propunerea de noi arii protejate şi efectuarea unei analize a categoriilor de management pentru ariile protejate existente – trebuie avută în vedere întreaga gamă de categorii de management al ariilor protejate.

În momentul analizării categoriilor de arii protejate *existente* pentru a determina tipul de protecţie cel mai adecvat pentru conservarea biodiversităţii din aria protejată, nu există o ierarhie care să sugereze, de exemplu, că o arie protejată din categoria I este invariabil mai bună decât una din categoriile II sau III sau IV. Pe de altă parte, categoriile nu se pot schimba direct între ele. Singurul principiu care trebuie să se aplice în desemnarea categoriei este măsura în care obiectivul de management desemnat în cadrul sistemului este adecvat ***în raport cu nevoile ecologice şi ameninţările ecologice cu care se confruntă o specie sau ecosistem*** în contextul întregului peisaj terestru sau marin în care există acea biodiversitate. În momentul analizării şi desemnării unei categorii de management trebuie, de asemenea, avute în vedere obiectivele ariei protejate. În unele cazuri, poate fi mai bine să se întărească stricteţea protecţiei datorită declinului stării ecologice sau de conservare a unei specii sau ecosistem din aria protejată sau al distribuţiei acestora – de ex. o parte sau toate ariile protejate din categoria a V-a pot fi reatribuite în categoria Ib. În altele ar putea fi de fapt mai indicat din punct de vedere strategic să se schimbe managementul în sensul de a permite mai multă flexibilitate din punct de vedere al utilizării durabile (de ex. din categoria a II-a de arii protejate în categoria a VI-a).

Creşterea stricteţii protecţiei va fi de obicei reacţia faţă de continuarea declinului biodiversităţii dintr-o arie protejată existentă. Când pot managerii resurselor naturale să aleagă o metodă de protecţie mai puţin strictă faţă de una mai strictă? Printre exemple se numără:

- Dacă viabilitatea populaţiei speciei sau integritatea ecosistemului s-a îmbunătăţit pe toată aria sa de distribuţie şi nu mai necesită reducerea activităţii umane şi o protecţie intensivă.
- Dacă activităţile umane potenţiale într-o categorie de arie protejată mai puţin restrictivă nu ar afecta sănătatea speciei sau ecosistemului.
- Dacă schimbarea categoriei induce o creştere a mărimii ariei protejate în folosul speciilor sau ecosistemelor ţintă. De exemplu, ar putea fi mai eficient pentru protecţia unui râu sau unei zone umede să se gestioneze funcţiile ecosistemului pe o porţiune mai mare a bazinului hidrografic, cu o protecţie mai puţin restrictivă decât prin protejarea cursului principal al râului în categoria I sau II, depinzând de ameninţările prioritare asupra obiectivului biologic.
- Dacă biodiversitatea s-a adaptat la sistemele de management cultural şi absenţa acestor intervenţii presupune presiuni asupra supravieţuirii sau viabilităţii speciei.

Câteva consideraţii privind desemnarea categoriilor de management al ariilor în planificarea sistemului de arii protejate

Nu există reguli stricte privind modul de selectare a unei anumite categorii pentru o anumită arie protejată. Însă abordarea principală ar trebui să plece de la recunoaşterea faptului că nu toate ariile protejate sunt gestionate la fel şi că alegerea metodei de management trebuie să se facă punând în cumpănă diferitele

oportunităţi şi presiuni la care este supusă aria respectivă. Câteva principii generale sunt prezentate în continuare pe scurt.

- **Începeţi cu nevoile ecologice ale speciilor şi ecosistemelor.** Soluţiile de management trebuie determinate în primul rând pe baza caracteristicilor ecologice şi istoricului speciilor şi ecosistemelor. De exemplu, specii diferite reacţionează diferit la perturbări şi în general speciile cele mai sensibile pot necesita o protecţie mai strictă cu metode de management mai restrictive.
- **Ţineţi cont de ameninţările la care sunt supuse speciile şi valorile ecosistemului.** Unele ameninţări se pretează la o anumită abordare de management. De exemplu braconajul în arii protejate marine poate fi rezolvat mai bine dacă se permite accesul comunităţilor locale de pescari la anumite volume de captură (de ex. într-o arie protejată din categoria a V-a sau a VI-a) prin aceasta încurajându-le să contribuie la controlul braconajului practicat de cei din afară.
- **Ţineţi cont de obiectivele ariei protejate, desemnările internaţionale existente sau propuse şi modul în care contribuie la peisaj, la eforturile de conservare a biodiversităţii la nivel de ţară şi global.** Fiecare arie protejată existentă trebuie să fi fost stabilită pentru obiective specifice. Însă, când abordarea din planificare este extinsă pentru a ţine seama de peisaj şi de nivelul naţional, poate fi necesar să se reanalizeze scopurile şi obiectivele iniţiale. Desemnările internaţionale, precum cele ale Convenţie pentru Patrimoniul Mondial şi convenţia de la Ramsar, sunt utile pentru identificarea celei mai bune metode de gestionare a unui sit.
- **Luaţi în considerare elaborarea şi implementarea unui proces de desemnare/analizare a categoriilor de management dintr-o ţară.** O agenţie naţională pentru arii protejate ar trebui să elaboreze un proces oficial de analizare şi desemnare a categoriilor de management. De exemplu, pe baza analizei de deficite ecologice, agenţia pentru arii protejate din Panama a evaluat categoriile de management din toate ariile protejate ale ţării.
- **Să nu existe pierderi ale stării naturale, funcţiilor de ecosistem sau viabilităţii speciilor.** Soluţia de management aleasă nu ar trebui în cele mai multe cazuri să ducă la pierderea caracterului natural actual dintr-o arie protejată (de ex. UICN nu ar propune în mod normal o arie protejată de categoria a V-a sau a VI-a într-un un sit mai mult sau mai puţin natural) deşi pot exista excepţii.
- **Aveţi în vedere peisajul terestru şi marin atunci când desemnaţi o categorie.** Alegerea categoriei trebuie să reflecte contribuţia ariei protejate la mozaicul general al conservării şi nu doar valorile sitului în cauză, adică obiectivele de management pentru orice sit nu trebuie alese în mod izolat. De exemplu, un lac interior poate să fie important nu numai pentru populaţiile locului ci şi ca loc de popas pentru păsările migratoare. De asemenea, recomandăm celor care se ocupă de planificarea de mediu să elaboreze un portofoliu de arii gestionate prin intermediul utilizării tuturor categoriilor UICN pentru fiecare element al biodiversităţii.
- **Factorii interesaţi contează.** Soluţiile de management trebuie să ţină seama de nevoile, capacităţile şi dorinţele comunităţilor locale şi în general trebuie să fie alese după discuţii cu factorii interesaţi – obiectivele de management susţinute de comunităţile locale au o şansă mai mare de succes decât cele nepopulare sau faţă de care există opoziţii.
- **Când desemnaţi categoria ariei protejate, aveţi în vedere eficacitatea managementului.** Managerii trebuie să ţină cont şi de eficacitatea managementului existent sau propus pentru aria respectivă atunci când recomandă obiectivul de management (categoria ariei protejate). Un management ineficient sau inexistent într-o arie protejată din categoriile I sau II (sindromul parcului pe hârtie) poate realiza un impact de conservare mai scăzut decât o arie protejată efecientă din categoria a V-a sau a VI-a, chiar dacă normele de management din al doilea caz sunt mai puţin stringente.
- **Categoriile de management mai restrictive nu sunt întotdeauna mai bune.** Specialiştii în conservare adeseori presupun că opţiunile de conservare din categoriile I–IV sunt mai eficiente decât cele din categoriile V–VI în desemnarea ariilor protejate. Lucrurile nu stau întotdeauna astfel; de exemplu, abordări mai puţin restrictive care cuprind arii mai întinse pot fi uneori mai eficiente.
- **Utilizaţi categoriile ca instrument de planificare internă a ariei protejate** Într-o singură arie protejată pot fi stabilite de comun acord mai multe zone cu obiective de management diferite, dacă aceasta ajută la managementul general. Luaţi în considerare delimitarea unor zone temporare în interiorul ariilor protejate (de ex. exploatarea durabilă cu impact redus a produselor forestiere diferite de lemnul de cherestea de către comunităţile locale).
- **Aveţi în vedere beneficiile pentru societate prin diversificarea portofoliului de categorii.** Luarea în considerare a unei diversităţi de categorii de management al ariilor protejate poate duce adesea la îmbunătăţirea percepţiei de către public asupra ariilor protejate şi probabilitatea lor de succes – mai ales dacă oamenii recunosc că nu toate ariile protejate înseamnă „excluderea din circuit" a resurselor terestre, acvatice sau marine. Utilizarea anumitor categorii poate dezvolta angajarea în activităţi de conservare din partea factorilor interesaţi şi multiplica opţiunile de desemnare a ariilor de protecţie (de ex. situri sacre pentru religia populaţiei locale care contribuie semnificativ la protejarea biodiversităţii, ca în cazul Parcului Naţional Tikal din Guatemala).

Planificarea în perspectiva schimbărilor climatice

Încălzirea globală va afecta planificarea ariilor protejate în mai multe feluri. Schimbările climatice vor determina o creştere a temperaturilor medii anuale, modificarea regimului apelor

şi cu certitudine o mai mare imprevizibilitate. Pot apărea schimbări fundamentale ale atributelor naturale care determină ecosistemele şi habitatele şi distribuţia caracteristicilor biotice naturale. În unele părţi ale lumii zonele umede ar putea seca, iar în alte părţi zonele uscate pot deveni predispuse la inundaţii. Insulele şi terenurile din apropierea litoralurilor aflate la altitudine joasă vor fi mai vulnerabile la eroziune şi pierdere de teren şi habitat ca urmare a creşterii nivelului mării şi condiţiilor favorabile furtunilor.

Speciile şi habitatele aflate la limita teritoriului lor geografic vor fi mai probabil afectate negativ de schimbările climatice globale. Ritmurile sezoniere ale plantelor şi animalelor se vor modifica şi ele.

Multe arii protejate vor fi probabil afectate, putând pierde anumite specii şi ecosisteme; alte specii ar putea veni să le ia locul, deşi este probabil că multe dintre speciile mai puţin mobile sau adaptabile vor trebui să facă faţă unor ameninţări mai puternice cu dispariţia. Dar, în acelaşi timp, ariile protejate vor putea juca un rol în contracararea schimbărilor climatice, oferind zone tampon în calea fenomenelor climatice extreme (Stolton şi *colab*. 2008) şi o reţea de habitate naturale pentru o migraţie rapidă şi spaţiu pentru evoluţie şi adaptare (Dudley şi Stolton 2003).

Managerii ariilor protejate şi autorităţile încep să analizeze soluţiile existente pentru reducerea impactului pe care îl vor avea schimbările climatice asupra ariilor protejate şi pentru maximizarea beneficiilor pe care sistemele de arii protejate bine proiectate îl pot avea asupra societăţii în ansamblu prin contracararea impactelor. Din punct de vedere al obiectivelor şi categoriilor de management, există o serie de implicaţii:

- Impactul probabil al schimbărilor climatice trebuie inclus în proiectarea sistemelor de arii protejate pentru a maximiza oportunităţile oferite de o serie de metode de management, pe baza înţelegerii punctelor tari şi a celor slabe ale diferitelor categorii faţă de schimbările climatice. Acestea trebuie recunoscute astăzi în planificarea sistemelor de arii protejate şi a fiecărei arii protejate în parte, pentru a putea fi pregătite pentru schimbările viitoare (ţinând cont că încă de multe ori nu ştim cu siguranţă cum se vor materializa aceste schimbări – deci planificarea trebuie să presupună flexibilitate).
- Conectarea ariilor protejate prin coridoare şi reţele va deveni şi mai esenţială pentru facilitarea mişcării speciilor şi mărirea probabilităţii transferului natural spre locuri în care condiţiile sunt mai favorabile pentru supravieţuire. Proiectarea unor arii protejate mai mari, cu o gamă mai variată de caracteristici biogeografice este mai adecvată ori de câte ori este posibil.
- Unele specii s-ar putea confrunta cu dispariţia totală dacă nu există locuri în raza lor potenţială de expansiune naturală în care regimul climatic este adecvat supravieţuirii. Poate fi deci necesar să se elaboreze scheme de translocare a unor specii spre locuri mai adecvate şi de îmbunătăţire a legăturilor dintre eforturile de conservare *in-situ* şi *ex-situ*
- Schimbările climatice vor însemna probabil mai multe măsuri intervenţioniste de management pentru a proteja numărul de specii şi habitate. Aceasta va ridica întrebări cu privire la încadrarea în categorii şi eventual utilizarea mai intensivă a abordărilor de tipul categoriei IV.
- Schimbarea condiţiilor poate implica modificarea managementului în anumite arii protejate. În unele cazuri, înăsprirea condiţiilor poate face ca peisajele tradiţionale culturale să devină nepotrivite şi ca speciile rămase să devină ameninţate, necesitând o schimbare de la categoria a V-a de exemplu la categoria Ib, asociată cu abandonarea de către populaţia umană. În alte situaţii, este posibil ca medii, înainte destul de neatinse, să nu mai poată supravieţui decât prin intervenţia omului şi poate fi necesar să se treacă de la abordarea pentru categoria Ia la categoria IV. De remarcat că schimbările de categorie ar trebui să fie fenomene rare şi supuse unui proces la fel de riguros ca şi desemnarea iniţială.
- Poate fi necesar ca ariile protejate să fie relocate (de exemplu în cazul creşterii nivelului mării) sau să fie create noi arii protejate; în unele cazuri ariile protejate existente pot deveni irelevante dacă speciile pe care au menirea să le protejeze nu mai pot supravieţui în locul respectiv. Ne-am obişnuit să privim ariile protejate ca pe nişte entităţi fixe care rămân sacrosancte în viitorul previzibil, dar în condiţiile schimbărilor climatice aceasta ar putea să nu mai fie calea cea mai eficace de implementare a conservării.
- Vor trebui încurajate cercetările în domeniul schimbărilor climatice şi ariilor protejate. Aceste cercetări trebuie de asemenea să ajute pe managerii ariilor protejate să elaboreze măsuri adecvate şi relevante de răspuns la schimbările climatice.
- Ori de câte ori este posibil, ar trebui create arii protejate mai mari cu o gamă mai variată de caracteristici biogeografice, care să ofere spaţiu pentru schimbări de componenţă sau zone de protecţie împotriva fenomenelor meteorologice extreme.

Majoritatea acestor strategii depăşesc sfera ghidului de faţă. Trebuie însă să acumulăm informaţii referitoare la meritele relative ale diferitelor categorii şi modul în care pot fi ele utilizate mai eficient ca element cheie al strategiilor generale de răspuns la schimbările climatice. În Tabelul 5 este prezentată o analiză preliminară a punctelor tari, punctelor slabe, oportunităţilor şi ameninţărilor la care trebuie să facă faţă categoriile din perspectiva schimbărilor climatice.

Tabelul 5. Analiza Puncte tari-Puncte slabe-Oportunități-Amenințări a categoriilor din punct de vedere al schimbărilor climatice

Categoria	Puncte tari	Puncte slabe	Oportunități	Amenințări
Categoria Ia	Protecția strictă a unui mediu nealterat oferă datele de bază pentru măsurarea schimbărilor şi planificarea reacțiilor.	Adesea destul de mici, şi deci cu capacitate scăzută de a acționa ca tampon.	Stresul suplimentar poate necesita mai multe intervenții de management şi o trecere de ex. la abordarea de tip categoria a IV-a.	Lăsarea ariei protejate complet neatinsă poate reprezenta o soluție riscantă în fața unor schimbări rapide ale mediului.
Categoria Ib	Suprafețele mari de habitat relativ nemodificat sunt în general considerate cele mai puternice pentru absorbirea schimbării condițiilor climatice – cu oportunitatea de a proteja ecosisteme întregi şi procesele asociate lor.		O şansă de a menține suprafețe foarte mari de habitat nemodificat cu intervenții antropice minime pentru a permite adaptarea naturală la schimbările climatice.	
Categoria a II-a			Spațiu care permite concentrarea pe abordări ecosistemice, management activ deja existent pentru a o facilita.	Multe arii protejate din categoriile II şi III supraviețuiesc din veniturile din turism, care pot fi amenințate de creşterea prețului la carburanți şi campaniile împotriva zborurilor de vacanță.
Categoria a III-a	De obicei situri cu valoare simbolică cu un grad înalt de angajament de continuare a protecției.	Adesea prea mici pentru a putea absorbi impactul schimbărilor climatice.	Pot oferi „insule” de protecție în peisaje altfel puternic modificate.	
Categoria a IV-a	Intervențiile de management pentru menținerea habitatelor şi speciilor țintă pot fi deja prevăzute în planurile de management.	De obicei fragmente de habitat, cu rezistență probabil redusă față de schimbările climatice.	Deja există management antropic deci acestea oferă un laborator util în care se pot experimenta modificări de management.	Pierderea condițiilor necesare pentru specia protejată anume.
Categoria a V-a	Există deja strategii de management pe termen lung.	O parte din habitat a fost deja modificată şi poate chiar slăbită (ex. față de prezența unor specii invazive).	Cooperarea cu comunitățile locale pentru a elabora strategii de management adaptiv, îndeosebi în peisaje terestre şi marine culturale.	Abandonarea terenurilor datorită schimbării condițiilor şi deci pierderea sistemelor culturale de care biodiversitatea a ajuns să fie dependentă. Presiune suplimentară pe resurse datorită condițiilor mai aspre.
Categoria a VI-a	Angajament uman de protecție pe termen lung.		Cooperarea cu comunitățile locale pentru a elabora strategii de management adaptiv durabil.	Shimbările climatice determină sistemele de management anterior durabile să devină mai puțin viabile.
Toate categoriile	Menținerea unor ecosisteme sănătoase, considerate a fi cele mai adaptate pentru a face față impactului schimbărilor climatice. Menținerea potențialului de adaptare şi a băncilor genetice *in-situ*.	Fixate într-un anumit loc şi deci sensibile față de modificările climatice.	Schimbarea strategiilor de management ca reacție la schimbare, învățarea din experiența altor categorii şi a managementului durabil în afara ariilor protejate	Schimbările climatice fac ca situl să devină impropriu penru speciile şi habitatele țintă.

Utilizarea categoriilor UICN de arii protejate ca instrument al politicii de conservare

Deşi categoriile nu au fost iniţial concepute ca instrumente politice, în practică au fost frecvent utilizate ca atare, atât de UICN cât şi, mult mai frecvent, de guverne şi alte instituţii. Cei care utilizează categoriile trebuie să fie conştienţi de această realitate şi să o ia în considerare atunci când le aplică. Există şase tipuri mari de utilizare politică, cu grade variabile de statut oficial:

- **Politică descriptivă internaţională** în care categoriile sunt adoptate oficial pentru înregistrare – unul dintre obiectivele iniţiale ale sistemului de categorii. Categoriile au fost adoptate de sistemul ONU, de exemplu *Lista de arii protejate a ONU*[9] şi *Programul de lucru pentru arii protejate al CDB* şi Baza de date mondială pentru arii protejate. La nivel internaţional a existat de asemenea o utilizare limitată a sistemului de categorii în cadrul unor instituţii şi acorduri globale precum Forumul Interguvernamental pentru Păduri, Evaluarea ONU a Resurselor Forestiere, dar şi în contextul rezervaţiilor biosferei.
- **Politică prescriptivă internaţională** într-un mod mai controversat, categoriile au fost utilizate într-o măsură limitată la sugerarea unor politici internaţionale, incluzând măsuri de control asupra anumitor intervenţii de management în ariile protejate. Cea mai semnificativă a fost elaborarea unei „Poziţii a UICN privind interzicerea mineritului în categoriile de la I la IV". Această recomandare (numărul 2.82) a fost adoptată de Congresul Mondial al Conservării UICN desfăşurat la Aman în 2000. Ea a recomandat, între altele *„membriolr UICN să interzică prin lege orice activităţi de prospecţiuni şi extracţie a resurselor minerale în ariile protejate ce corespund categoriilor UICN I–IV de management al ariilor protejate"*. Această recomandare a jucat un rol important în adoptarea de către Shell şi ICMM, a unui angajament de „neintervenţie" în siturile naturale de Patrimoniu Mondial. A reprezentat o nouă aplicare a sistemului de categorii UICN, prin aceea că a făcut legătura dintre restricţiile de utilizare a resurselor şi sistemul însuşi, şi pentru că a semnalat aspecte importante în ceea ce priveşte măsura în care sistemul este suficient de riguros pentru a răspunde acestor scopuri.
- **Politică regională:** categoriile UICN a fost aplicate de două convenţii şi acorduri regionale (Dillon 2004). Acestea sunt Convenţia pentru Flora şi Fauna Arctică (CFFA) Reţeaua Circumpolară de Arii protejate (RCAP) Strategie şi Plan de Acţiune 1996 şi Convenţia Africană Revizuită privind Conservarea Naturii şi a Resurselor Naturale din 2003. În cazul Convenţiei Africane, categoriile UICN au influenţat puternic elaborarea Convenţiei revizuite şi au creat cadrul pentru mai multe secţiuni, iniţial fiind avizate de un grup de lucru inter-agenţii şi apoi supuse mai multor experţi guvernamentali africani, care au adaptat texul la contextul african. Articolul V al Convenţiei defineşte Aria de Conservare ca fiind orice arie protejată desemnată şi gestionată în primul rând pentru o serie de obiective şi apoi continuă cu detalierea acestor obiective, făcând referire la cele şase categorii UICN. Un alt exemplu de aplicare la nivel regional există în Europa, unde a fost editată o publicaţie a Federaţiei CMAP/EUROPARC privind *Interpretarea şi aplicarea categoriilor de management al ariilor protejate în Europa*, care oferă îndrumări în contextul european.
- **Politică descriptivă naţională:** o serie de ţări au depus eforturi conştiente de aliniere a clasificării ariilor protejate pe care o aveau deja la sistemul UICN, fie schimbând categoriile pentru a se încadra direct în acest sistem, fie stabilind echivalenţe pentru a facilita compararea. Deşi utilizarea categoriilor este benevolă, majoritatea ţărilor aplică în prezent aceste categorii la o parte dacă nu la toate ariile lor protejate. Circa 10 procente din legislaţiile naţionale privind ariile protejate de după 1994 au utilizat categoriile UICN. Între acestea se numără legislaţiile din Australia, Brazilia, Bulgaria, Cambogia, Cuba, Georgia, Ungaria, Kuweit, Mexic, Niger, Slovenia, Uruguay şi Vietnam.
- **Politică prescriptivă naţională:** un grup mai restrâns de ţări au legat în mod explicit politicile de fiecare categorie, inclusiv în ceea ce priveşte nivelul finanţării (de ex., Austria) sau politicile de stabilire a unor aşezări în arii protejate. În anumite situaţii, ţările au venit cu detalieri a ceea ce înseamnă categoriile în contextul naţional, păstrând cadrul iniţial, dar oferind detalii în ceea ce priveşte politicile – ca în cazul Madagascarului.
- **Politică ONG:** utilizarea de către ONG-uri este mai puţin oficială, dar cu toate acestea semnificativă. De exemplu, mai multe ONG-uri practic nu au recunoscut decât categoriile I-IV ca arii protejate, influenţând astfel multe planuri la scară ecoregională sau bioregională. ONG-urile au utilizat categoriile UICN şi pentru propagandă, de exemplu făcând lobby pentru anumite metode de management în ariile protejate.

Lecţii învăţate din aplicarea sistemului de categorii în politici

Experienţa de până acum a oferit câteva concluzii generale privind utilizarea categoriilor ca formă de politici:

- Categoriile au un potenţial semnificativ de a influenţa politicile şi legislaţiile ariilor protejate la toate nivelurile, iar nivelul de aplicare s-a accelerat foarte mult de la

[9]Au fost utilizate categoriile din 1994 ca bază pentru alcătuirea versiunilor Listei ONU din 1997 şi 2003.

publicarea ghidului din 1994;
- Se anticipează că importanța relativă a sistemului de categorii în influențarea deciziilor politice va creşte, mai ales la nivel național, pe măsură ce *Programul de lucru pentru arii protejate al CBD* este aplicat mai mult şi cu mai mare eficacitate;
- Avantajele includerii sistemului de categorii în decizii la nivel politic sunt acelea că oferă sistemului mai multă greutate şi credibilitate şi poate îmbunătăți conştientizarea valorilor ariilor protejate;
- Utilizarea cea mai eficientă a sistemului de categorii în decizii la nivel politic a fost constatată în situațiile când a fost aplicat flexibil, ca răspuns la circumstanțe naționale sau regionale deosebite;
- Aplicarea sistemului de categorii conferă recunoaştere şi din punct de vedere al standardelor internaționale.

Există însă o serie de constrângeri în aplicarea efectivă a sistemului de categorii la deciziile politice. Acestea sunt:

- Validitatea şi acuratețea procesului utilizat pentru încadrarea ariilor protejate în categoriile UICN, mai ales în categoriile I–IV, au fost contestate: în particular legat de recomandarea politici de „neintervenție" privind mineritul în ariile din categoriile UICN I–IV şi sugestia că utilizarea în politici implică o mai mare rigoare în aplicare decât s-a întâmplat în trecut;
- Lipsa conştientizării şi/sau înțelegerii sistemului de categorii UICN;
- Acuratețea variabilă a datelor privind ariile protejate în Baza de date mondială pentru arii protejate şi *Lista ONU de arii protejate*;
- Lipsa înțelegerii şi conştientizării modului în care sistemul de categorii se poate aplica la nivel național sau în anumite biomuri;

Rezultă că eforturile viitoare de utilizare a categoriilor în decizia politică trebuie să se bazeze pe o înțelegere mai riguroasă şi o aplicare obiectivă a acestor categorii.

6. Aplicații specializate

Ariile protejate cuprind o varietate foarte mare de biomuri, structuri ale tipurilor de proprietate şi motivații – toate acestea afectează modul în care sunt stabilite obiectivele de management şi, prin urmare, categoriile aplicate. În această secțiune sunt analizate mai detaliat câteva cazuri particulare care au creat confuzii în trecut: păduri, arii protejate de ape interioare şi marine, situri naturale sacre şi rolul refacerii mediului în protecție.

Arii protejate forestiere

Au existat confuzii cu privire la ariile protejate forestiere şi în particular ceea ce „contează" ca arie protejată în biomul forestier, mai ales când aceste informaţii sunt incorporate în culegerea unor date mai complexe privind resursele forestiere. Îndrumările de mai jos (având la bază Dudley şi Phillips 2006) tratează o serie de aspecte printre care:

- Definiţia pădurii în contextul ariilor protejate forestiere;
- Aplicarea sistemului de categorii UICN la păduri;
- Calcularea întinderii ariilor protejate forestiere;
- Ce arii nu se încadrează în definiţia UICN a unei arii protejate forestiere?
- Deosebirea coridoarelor biologice, zonelor de protecţie insulară cu rol de *coridor ecologic* şi zonelor tampon din interior.

Definiţia pădurii în contextul ariilor protejate forestiere

Definiţia se inspiră din cea dată de UNECE/FAO la care adaugă interpretarea UICN după cum urmează:

Definiţia pădurii conform CEE/ONU/FAO

Pădure: Teren acoperit de coronamentul copacilor (sau un nivel echivalent de vegetaţie) care să depăşească 10 procente din suprafaţa totală şi o suprafaţă de peste 0,5 ha. Arborii trebuie să poată atinge la maturitate o înălţime minimă de 5 m *in situ*. Pădurea poate consta fie din formaţiuni forestiere închise, în care arborii din diferite etaje de înălţime şi vegetaţia subiacentă acoperă o parte importantă din suprafaţa terenului, fie formaţiuni de pădure deschise cu acoperire vegetală continuă din care coronamentul depăşeşte 10 procente. Arboretele naturale tinere şi toate plantaţiile stabilite în scop forestier care încă nu au ajuns la o densitate a coronamentului de 10 procente sau o înălţime a arborelui de 5 m sunt considerate păduri, la fel şi ariile care fac parte în mod normal din suprafaţa de pădure temporar descoperită ca urmare a intervenţiei antropice sau din cauze naturale, dar care este de aşteptat că vor reveni la starea de pădure.

Include: Pepiniere forestiere şi semănţişuri ce constituie parte integrantă a pădurii; drumurile forestiere, suprafeţele defrişate, terenurile curăţate de copaci pentru a opri extinderea unui incendiu şi alte mici suprafeţe deschise; pădurile din parcurile naţionale, rezervaţiile naturale şi alte arii protejate, precum cele de interes ştiinţific, istoric, cultural sau spiritual; perdelele de arbori şi cordoanele vegetale cu rol de protecţie ce acoperă o suprafaţă de peste 0,5 ha şi o lăţime de peste 20 m; plantaţiile utilizate în principal în scop silvic, inclusiv plantaţii de arbori de cauciuc şi arboretele de plută.

Exclude: Terenurile utilizate predominant pentru practici agricole.

Alte terenuri împădurite:
Terenurile care au fie o acoperire cu coronament (sau nivel echivalent de vegetaţie) de 5–10 procente de arbori ce pot atinge la maturitate o înălţime de 5 m *in situ*; sau o suprafaţă de coronament (sau nivel echivalent de vegetaţie) de peste 10 procente de arbori care nu pot atinge la maturitate o înălţime de 5 m *in situ* (ex. arbori pitici sau piperniciţi); sau acoperite cu tufe sau arbuşti în proporţie de peste 10 procente.

Îndrumări pentru politici: Definiţia CEE/ONU/FAO ar trebui să se utilizeaze pentru pădurile din ariile protejate împădurite ţinând cont de următoarele avertismente:

- Pădurile de plantaţie al căror obiectiv principal de management este recoltarea lemnului industrial, secreţiilor/răşinii sau fructelor *nu* sunt luate în considerare;
- Terenurile refăcute ca păduri naturale *trebuie* contabilizate dacă obiectivul principal de management este menţinerea şi protecţia biodiversităţii şi a valorilor culturale asociate;
- „Pădurile culturale" vor fi incluse, *dacă* sunt protejate în primul rând pentru biodiversitate şi valorile culturale asociate.

Aplicarea sistemului de categorii UICN la păduri

Multe dintre confuziile potenţiale despre ceea ce este şi ce nu este o arie protejată pot fi evitate dacă se accentuează natura ierarhică a definiţiei şi dacă sistemul este aplicat secvenţial.
Pe scurt, categoriile se aplică numai ariilor protejate forestiere dacă aria respectivă respectă deja definiţia unei arii protejate. Chiar după ce o arie protejată a fost corect identificată, pot părea greşeli atunci când se decide categoria la care să fie încadrată. Aici apar două întrebări:

- **Cât din aria protejată trebuie să fie acoperită de pădure înainte să fie considerată arie protejată forestieră?** Unele păduri importante din arii protejate pot fi de fapt habitat minoritar, de exemplu păduri relicte, păduri riverane şi mangrove. Aceasta creează probleme de interpretare şi de disponibilitate a datelor. Ar trebui ca statisticienii silvici să facă deosebire între diferite fracţiuni de arii protejate care conţin păduri?
- **Este toată pădurea dintr-o arie protejată automat considerată arie protejată forestieră?** Unele arii protejate, în special în categoriile V şi VI, pot conţine suprafeţe cu arbori care nu reprezintă păduri protejate, ca de exemplu plantaţiile exotice din multe arii protejate din categoria V din Europa. **Acestea nu respectă definiţia pădurii propusă spre utilizare în ariile protejate şi prezentată mai sus,** dar în prezent acestea sunt uneori înregistrate ca fiind „protejate" – şi astfel pot apărea în statisticile oficiale ca „arii protejate forestiere".

Este important să se urmărească o procedură standardizată de determinare a mărimii ariilor protejate forestiere care să ofere

date semnificative şi exacte. Calculele ar trebui să urmărească succesiunea prezentată în continuare. Ariile protejate forestiere pot fi calculate ca submulțime neambiguă a statisticilor naționale ale ariilor protejate, captând informațiile privind toate pădurile protejate, dar eliminând plantațiile din categoriile cu protecție mai puțin strictă.

Îndrumări pentru politici şi interpretare: procesul de încadrare trebuie deci să înceapă cu definiția UICN a ariei protejate şi să fie apoi *aprofundat* în raport cu categoriile UICN:

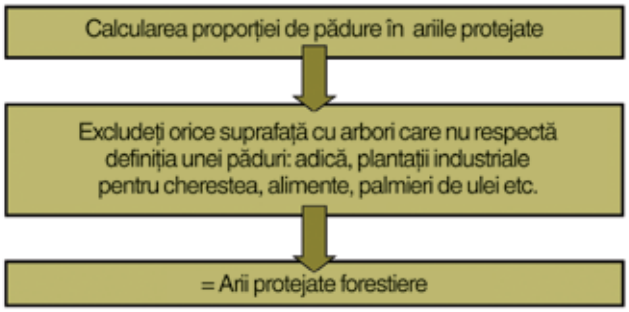

Prin urmare *orice arie care pare să se încadreze într-o categorie exclusiv pe baza analizei practicilor de management aplicate, dar care nu respectă definiția generală a ariei protejate, nu este considerată arie protejată conform definiției UICN.*

Calcularea întinderii ariilor protejate forestiere

Când este nevoie de statistici cu referire specifică la păduri, este necesar să se identifice porțiunea de arii protejate care conțin pădure. De foarte puține ori acest calcul va fi simplu şi direct: multe arii protejate conțin suprafețe de pădure, chiar şi „ariile protejate forestiere" nu sunt adesea exclusiv păduri, iar în plus, calculele trebuie să țină uneori cont de pădurile aflate la o scară mai mare de protecție a peisajului, dar care nu respectă criteriile de identificare enumerate mai sus.

Îndrumări pentru politici: calcularea ariilor protejate forestiere constă din următorii paşi:

Ce arii nu se încadrează în definiția UICN a ariei protejate forestiere?

Există multe utilizări ale pădurii – unele cu mari valori sociale şi ecologice sau biologice – care nu intră în definiția UICN.

Îndrumări pentru politici: cele de mai jos *nu* sunt automat arii protejate forestiere:

- Pădurile gestionate pentru protejarea resurselor, altele decât biodiversitatea – de ex., păduri rezervate pentru protecția apei dintr-un bazin hidrografic sau a apei potabile, controlul avalanşelor, bariere de incendiu, perdele forestiere sau controlul eroziunii;
- Pădurile gestionate în principal ca resursă pentru comunitate – de ex., pădurile gestionate pentru produse forestiere altele decât lemnul de cherestea, lemn de foc şi nutreț, pentru scopuri de agrement sau religioase;
- Pădurile gestionate ca resursă strategică – de ex., pădurile gestionate pentru furnizarea de cherestea în situații de urgență în vreme de conflict;
- Pădurile cu obiective primare de management neclare, care fac ca protecția biodiversității să fie considerată o prioritate egală sau inferioară față de alte utilizări;
- Păduri rezervate întâmplător – de ex., terenuri împădurite pe suprafața dintre benzile de circulație sau pe marginea autostrăzilor, pădurile menținute din motive militare sau de securitate.

În Tabelul 6 sunt prezentate câteva exemple.

Tabelul 6. Exemple de Arii Protejate Forestiere, ca şi de păduri bine conservate care nu sunt Arii Protejate Forestiere

Tipul pădurii	Exemplu	Note
Exemple de Arii Protejate Forestiere		
Arie protejată din categoria Ia conform UICN	Rezervația naturală Wolong din Sichuan, China	Arie strict protejată, stabilită în primul rând pentru protecția urşilor panda uriaşi, inclusiv un centru de creştere în captivitate.
Arie protejată din categoria a II-a conform UICN	Parcul național Huerquehue, Chile	Acest parc național este complet protejat (conține câteva proprietăți pe teritoriul său, dar excluse din aria protejată, utilizate pentru ecoturism). Stabilit în principal pentru conservarea pădurilor unicat de *Araucaria* (pin chilian).
Categoria a III-a conform UICN	Aria cu utilizări multiple Monterrico, Guatemala	Este o zonă litorală cu cea mai mare parcelă de mangrove rămasă în țară, plus plaje cu țestoase şi mai multe comunități marine. Mangrovele sunt gestionate pentru protecție şi pescuit artizanal.
Categoria a IV-a conform UICN	Rezervația faunistică Dja, Camerun	În sud-estul Camerunului, în bazinul fluviului Congo. În această arie protejată şi în jurul ei trăiesc mulți oameni printre care triburi de *baka* (pigmei). Este necesar un management activ pentru a controla comerțul cu vânat ilegal şi a contribui la refacerea unor porțiuni de pădure.
Categoria a V-a conform UICN	Parcul Național Sugarloaf Mountain, Brecon Beacons, Marea Britanie	Pădurile de pe versanții muntelui sunt deținute şi gestionate ca arie protejată de National Trust, un mare ONG din Marea Britanie, deşi este permis păşunatul limitat al oilor în interiorul ariei protejate forestiere. Dealurile din jur sunt utilizate ca păşuni petu oi.
Categoria a VI-a conform UICN	Rezervația antropologică Talamanca Cabécar, Costa Rica	În această arie protejată sunt permise unele utilizări ale pădurii, mai ales de către populațiile indigene, dar cea mai mare parte rămâne strict protejată.
Exemple de păduri care nu sunt Arii Protejate Forestiere		
Pădure din categoria a V-a conform UICN	Platația forestieră din Parcul Național Snowdonia, Țara Galilor, Marea Britanie	Deşi plantația este în categoria a V-a de arii protejate, are un caracter complet comercial, fiind o plantație de stat de specii exotice pentru cherestea, şi ca atare nu constituie o arie protejată forestieră.
Pădure gestionată pentru controlul mediului	Bazinul hidrografic Brisbane, Queensland, Australia	Unele părți ale bazinului hidrografic din jurul oraşului Brisbane sunt protejate împotriva exploatării lemnului şi altor perturbări pentru a menține sursa de aprovizionare cu apă a oraşului. Pădurea este strict conservată, dar nu ca arie protejată, deoarece nu are un scop special de protecție a biodiversității, deşi există arii potejate care sunt şi ele componente ale bazinului hidrografic.
Pădure gestionată de comunitate	Comunitatea locală din Kribi, în sud-vestul Camerunului.	Populația locală gestionează o pădure în cadrul unui proiect facilitat de WWF. În pădurea aceasta se urmăreşte oferirea unor beneficii atât populației locale cât şi mediului, dar nu este desemnată ca arie protejată (şi nu are obiective speciale de protecție a biodiversității).
Pădure gestionată pentru scopuri multiple	Pădurile din munții Jura, Elveția	Politica forestieră elvețiană pune accent pe managementul în scopuri multiple, tăieri selective şi conservare. Munții Jura reprezintă o resursă valoroasă atât pentru comunitatea locală cât şi pentru speciile sălbatice. Însă regiunea în ansamblu nu este o arie protejată, deşi în interiorul său există unele arii protejate (de diferite categorii).
Păduri protejate întâmplător	Pădurile de la granița dintre Coreea de Sud şi de Nord (zona demilitarizată)	Mari porțiuni de pădure sunt complet conservate prin excludere în scop de apărare, dar situația s-ar putea modifica în cazul unei schimbări politice.

Atolul izolat Aldabra din arhipelagul Seychelles, din categoria Ia, situat în partea de vest a Oceanului Indian oferă un ideal laborator natural pentru stdierea ecosistemelor tropicale marine şi a mediilor înconjurătoare asociate (precum alge şi mangrove). © *Sue Stolton*

Zona de sălbăticie Imfolozi (din rezervaţia de vânătoare Imfolozi, KwaZulu Natal, Africa de Sud) este o arie din categoria Ib gestionată la nivel de provincie de la care a pornit iniţiativa de a crea şi alte zone de sălbăticie în Africa. Aici, „drumeţii" de la Wilderness Leadership School vizitează zona pe un traseu de drumeţie de cinci zile care utilizează practici de campare cu impact redus. © *Vance G. Martin*

Kaziranga este un parc național clasic din categoria a II-a. Renumit pentru marele rinocer indian cu un singur corn, peisajul din Kaziranga poate fi apreciat de turişti în plimbări cu elefantul sau cu barca pe fluviul Brahmaputra. © *Nigel Dudley*

Monumentul național Organ Pipe Cactus (categoria a III-a) protejează majoritatea cactuşilor conductă ce pot fi întâlniți în Statele Unite. © *Nigel Dudley*

Acoperind mai puțin de 1 km², Rezervația naturală de categoria a IV-a Insel Vilm deține câteva dintre cele mai vechi păduri de stejar şi fag din Germania; vizitele sunt strict controlate şi o mare parte a insulei este interzisă accesului uman. © *Sue Stolton*

Parcul național de categoria a V-a Snowdonia, din Țara Galilor, protejează zone întinse de înălțimi golaşe şi vârfuri stâncoase într-un peisaj cultural, dominat de impactul păstoritului şi fosta industrie minieră. © *Nigel Dudley*

Rezervaţia pentru dezvoltare durabilă Mamirauá (categoria a VI-a) din Brazilia face parte dintr-un mare complex de conservare (de peste 6 milioane de hectare) din bazinul Amazonului. În managementul său se caută un echilibru între nevoia de a conserva biodiversitatea oferind în acelaşi timp opţiuni de îmbunătăţire a posibilităţilor de a desfăşura activităţi durabile pentru populaţia locală. © *Jim Barborak*

Parcul Naţional de categoria a II-a Grampians din Victoria, Australia, protejează 975 de specii vasculare; o treime din flora statului, din care 148 de specii sunt ameninţate în Victoria. © *Nigel Dudley*

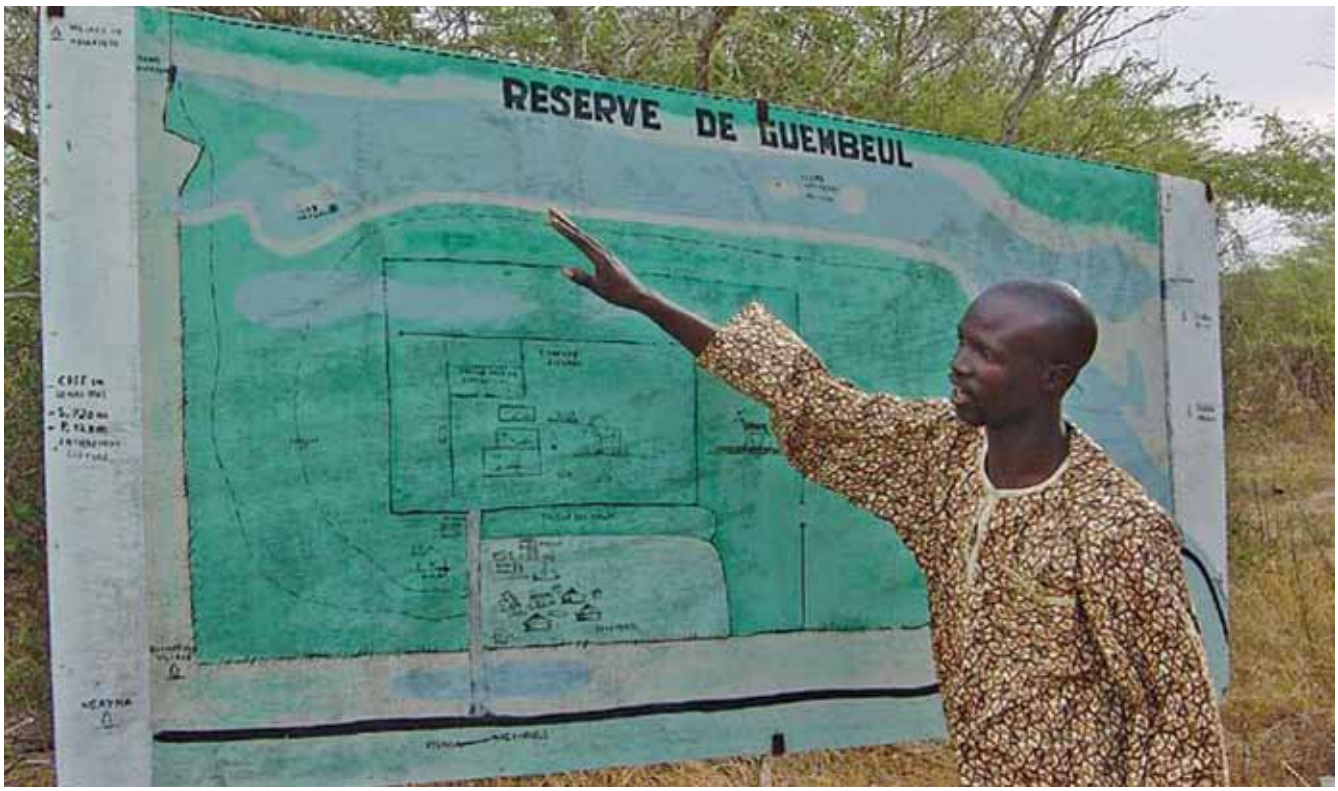
Apele marine protejate şi foarte productive ale rezervaţiei naturale Atol das Rocas (categoria Ia, Brazilia) oferă hrană pentru specii ca tonul, peştele spadă, cetacee, rechini şi ţestoase marine aflate în migraţie spre coasta africană a Atlanticului de Est © *Pedro Rosabal*

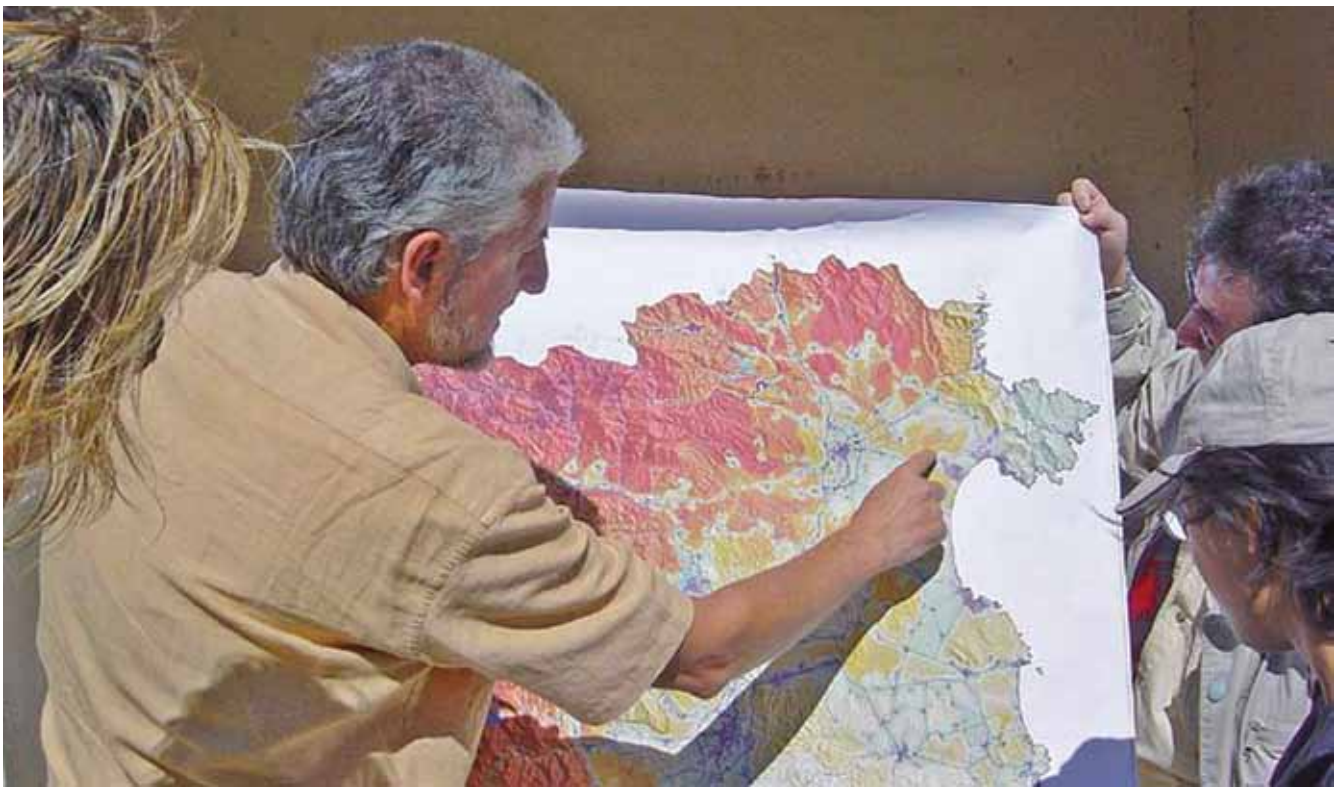
Singurele arii de pădure tropicală rămase în Singapore sunt protejate în Rezervaţia naturală Bukit Timah (164 ha) şi în rezervaţia naturală învecinată Central Catchment (circa 2000 ha), ambele arii protejate din categoria a IV-a. Împreună, ele acoperă mai puţin de 4 procente din pădurea tropicală iniţială. © *Nigel Dudley*

Rezervaţia biosferei Kogelberg a fost prima rezervaţie a biosferei declarată în partea de sud a Africii şi face parte din reţeaua mondială UNESCO de rezervaţii ale biosferei. Rezervaţia deţine 1300 de specii diferite de plante pe 10000 km2 – cea mai mare diversitate de floră din lume. © *Nigel Dudley*

Reserve de Geumbeul este o mică arie conservată de către o comunitate din Senegal care protejează ţărmul cu mangrove şi populaţiile reproducătoare de ţestoase uriaşe şi oryxul de sud (*Oryx gazella*). © *Nigel Dudley*

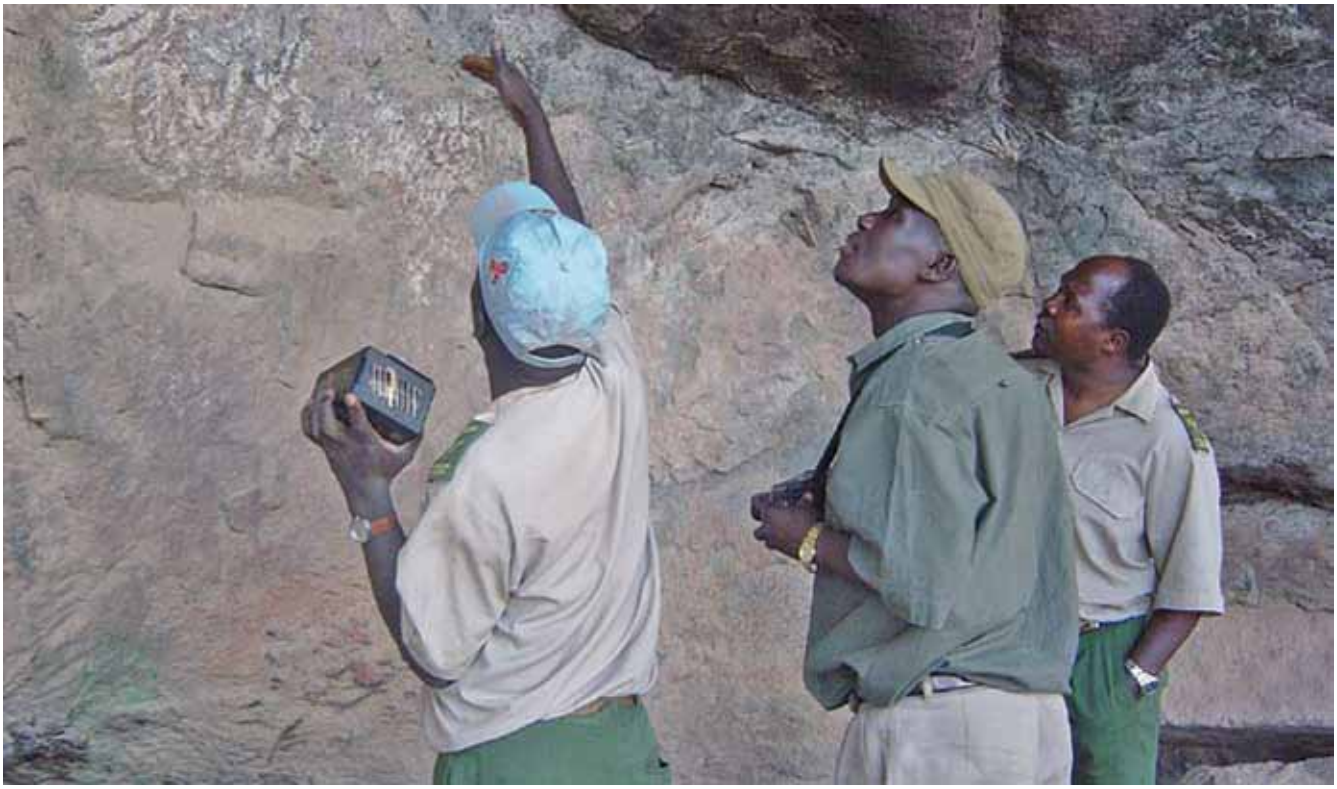
Discutarea zonării ariilor protejate în Catalonia, Spania. O rețea de arii protejate de diferite categorii ajută la menținerea biodiversității acestui bogat peisaj mediteranean. © *Nigel Dudley*

Parcul Național Yellowstone (categoria a II-a) din SUA este un peisaj căruia forțele geologice îi dau continuu o nouă formă. Yellowstone deține cea mai diversă şi intactă colecție de gheizere, izvoare fierbinți, vulcani noroioşi şi fumarole de pe planetă.
© *Roger Crofts*

S-a estimat că în sudul Africii (Botswana, Namibia, Africa de Sud şi Zimbabwe) sunt circa 14 milioane ha de terenuri private incluse într-o formă sau alta de protecţie a speciilor sălbatice sau management durabil al speciilor sălbatice. © *Nigel Dudley*

Parcul Naţional Nyika (categoria a II-a) din Malawi conţine mai multe situri naturale sacre şi importante vestigii cu artă rupestră, precum şi niveluri ridicate de biodiversitate. © *Nigel Dudley*

Diferențierea dintre coridoarele biologice, zonele de protecție insulară cu rol de coridor ecologic şi zonele tampon din interiorul şi din afara ariilor protejate forestiere

UICN propune, de asemenea, ghiduri de identificare a cazurilor în care trebuie identificat dacă anumite habitate importante de legătură – ca de exemplu coridoare sau zone tampon – se încadrează sau nu în definiția unei arii protejate (v. Tabelul 7 de mai jos).

Tabelul 7. Diferențierea dintre ariile de conservare pentru conectivitate precum coridoarele biologice, zonele de protecție insulară cu rol de coridor ecologic şi zonele tampon din interiorul şi din afara ariilor protejate

Element	Descriere	Exemple
Coridor biologic	Arie cu habitat potrivit, sau habitat în curs de refacere, ce leagă două sau mai multe arii protejate (sau face legătura cu un habitat important dar neprotejat) pentru a permite schimbul de specii, migrația, schimbul de gene etc.	**Arii protejate** • Desemnarea unei păduri care leagă două păduri protejate existente ca arie pe deplin protejată într-o categorie UICN **Nu sunt arii protejate** • Ariile de pădure certificată pentru management adecvat aflate între arii protejate forestiere • Aria de pădure care leagă două arii protejate gestionate voluntar şi temporar de către un proprietar pentru specii sălbatice • Ariile de pădure aflate într-o servitute de conservare, deținute de guvern sau de o organizație privată de conservare
Zonele de protecție insulară cu rol de coridor ecologic	Arie cu habitat potrivit, sau habitat în curs de refacere, dintre două arii protejate sau alte tipuri de habitat importante care oferă habitat temporar pentru păsări şi alte specii migratoare.	**Arii protejate** • Pădurile relicte gestionate pentru a oferi locuri de popas pentru păsările migratoare **Nu sunt arii protejate** • Pădurile retrase din circuitul agricol de către fermieri în cadrul unor acorduri benevole şi acorduri de compensații cu statul pentru a oferi habitat temporar păsărilor migratoare
Zonă tampon	Zonă din jurul unei arii protejate nucleu gestionat cu scopul de a facilita menținerea valorilor ariei protejate.	**Arie protejată** • Pădure la marginea unei arii protejate, deschisă utilizării sustenabile de către comunitate cu măsuri de control pentru protejarea naturii care nu afectează scopul conservării. De obicei, arie protejată din categoria a V-a sau a VI-a, care înconjoară un nucleu strict protejat (I-IV). În unele țări, zonele tampon sunt declarate legal ca parte a ariei protejate. **Nu este arie protejată** • Zona de pădure din afara unei arii protejate care este gestionată rațional prin acorduri cu comunitățile locale, cu sau fără plăți compensatorii.

Arii protejate marine

Ariile protejate marine (APM) prin natura lor prezintă o gamă particulară de probleme de management pentru care pot fi necesare abordări diferite față de ariile protejate din mediul terestru. Unele dintre caracteristicile particulare ale ariilor protejate din zona marină, care adeseori lipsesc sau sunt relativ mai puțin comune pe uscat, sunt:

- APM sunt desemnate într-un mediu fluid tridimensional; în unele cazuri pot fi avute în vedere metode diferite de management pentru diferite adâncimi (v. discuția de la punctul 3 de mai jos);
- De obicei există fluxuri multidirecționale (de ex., maree, curenți);
- Rareori se poate aplica principiul proprietății în mediul marin; cel mai adesea, zonele marine sunt considerate „zone comune" la care toți utilizatorii au drept de utilizare şi acces;
- Protecția completă poate fi necesară în anumite perioade ale anului, de exemplu protecția siturilor de reproducere a peştilor sau mamiferelor marine;
- Controlul accesului şi al activităților în APM este adesea deosebit de dificil (şi de multe ori imposibil) de reglementat sau aplicat, rareori putând fi aplicate limite sau restricții ale influențelor externe;
- APM sunt supuse influențelor mediului înconjurător şi mai ales a celor „în direcția curentului" care apar adesea în afara ariei aflate sub controlul managementului şi ceea ce face şi mai greu de gestionat ariile marine ca unități separate decât cele de uscat;
- Scara la care apare conectivitatea marină poate fi foarte mare.

Astăzi există circa 5.000 de APM şi multe au fost încadrate într-una sau mai multe categorii UICN. Totuşi aplicarea categoriilor în mediul marin este în prezent adeseori inexactă. În plus, în situaţiile în care ariile protejate cuprind şi suprafeţe de uscat şi de mare, obiectivele marine nu sunt de multe ori luate în considerare atunci când se stabileşte categoria sitului. Astfel de inconsecvenţe între tipuri similare de APM reduc eficacitatea şi relevanţa sistemului ca schemă de clasificare globală. Această secţiune a ghidului are ca scop să ajute la creşterea acurateţei desemnării şi raportării.

Principii generale de aplicare a categoriilor la APM (sau zone dintr-o APM)

1. Deosebirea dintre APM şi alte arii gestionate pentru o formă sau alta de conservare

Pentru ca o arie să fie considerată arie protejată marină, ea trebuie să se încadreze în definiţia generală a unei arii protejate dată de UICN; unele situri rezervate în primul rând pentru alte scopuri (de ex., pentru apărare) pot fi valoroase pentru biodiversitatea marină dar nu sunt clasificate ca arii protejate marine.

Definiţia unei APM utilizată de UICN din 1999 a fost: *„Arie a unui domeniu intermareic sau submareic, împreună cu apa de deasupra sa şi flora, fauna, trăsăturile istorice şi cultural asociate, care a fost rezervată prin lege sau alt mijloc efectiv de protecţie pentru a proteja o parte sau întregul mediu inclus”* (Kelleher 1999).

Noua definiţie generală a ariilor protejate utilizată de UICN (v. pag. 8) înlocuieşte acum definiţia APM în ariile marine din 1999. Deşi se pierde referinţa specifică la mediul marin, aceasta permite o demarcare mai clară între siturile axate pe conservare şi cele în care scopul principal este utilizarea extractivă, adică zone de management pentru pescuit. Aceasta nu împiedică includerea unor zone relevante pentru protecţia pescuitului, însă ele trebuie să corespundă noii definiţii pentru a fi incluse ca APM în UICN/CMAP-Marine. Astfel, toate zonele marine dedicate într-un fel sau altul conservării întrunesc condiţiile, iar pentru cele care nu, este clar cum se poate merge mai departe pentru a obţine recunoaşterea oficială a UICN ca APM.

Ca şi în cazul ariilor protejate terestre, există o mare varietate de forme de administrare. De exemplu, au fost create multe APM mici gestionate de comunităţi mai ales în Pacific şi Asia de SE. Acestea nu sunt în prezent recunoscute întotdeauna ca APM de către agenţiile naţionale şi deci nu pot figura pe listele naţionale sau internaţionale şi nu pot fi încadrate în categorii. Un exemplu este Samoa de Vest, unde a fost creată o reţea de peste 50 de mici rezervaţii piscicole mici în cadrul Planului de Management pentru Zonele de Pescuit Rurale [Village Fisheries Management Plan] (Sulu şi colab. 2002). Categoriile UICN au fost create cu scopul de a putea fi aplicate în orice fel de abordare de management legală sau prin alte mijloace efective, iar ariile protejate marine gestionate de comunităţi pot fi recunoscute ca arii protejate şi clasificate pe baza obiectivelor de management cu condiţia să respecte definiţia ariei protejate.

2. Protecţie temporară

Unele situri, precum zonele de adunare în bancuri ale peştilor pentru pontă sau rutele de migraţie pelagică, au o importanţă critică şi speciile în cauză sunt extrem de vulnerabile în anumite perioade previzibile ale anului, în timp ce în restul anului nu au nevoie de un management mai special decât al ariilor învecinate. Boxa pentru cod din Marea Irlandei, de exemplu, are ca scop conservarea efectivelor de cod din Marea Irlandei prin restricţionarea activităţilor de pescuit în perioada de pontă. UE a încurajat stabilirea unor astfel de ”boxe” de conservare în care sunt aplicate măsuri de control sezoniere, pe toată perioada, temporare sau permanente asupra metodelor de pescuit şi/sau accesului. Acestea ar putea să se califice ca APM dacă respectă definiţia ariei protejate.

3. Aplicarea categoriilor în APM cu zonare verticală

Într-un mediu marin tridimensional, câteva administraţii au instituit zonarea verticală (de ex., reguli diferite pe lungimea coloanei de apă faţă de cele permise pe fundul mării) care au determinat categorii UICN diferite la diferite adâncimi ale coloanei de apă. Deşi aceasta poate fi o modalitate de a urmări creşterea protecţiei bentosului permiţând în acelaşi timp pescuitul pelagic, există probleme de aplicare a acesteia, iar zonarea verticală nu poate fi vizualizată uşor în bazele de date bidimensionale sau pe hărţile existente. Mai important, legăturile dintre sistemele şi speciile bentonice şi pelagice pot nu sunt întotdeauna bine cunoscute, astfel că exploatarea domeniilor piscicole de suprafaţă sau medie adâncime pot avea impact ecologic necunoscut asupra comunităţilor bentonice aflate la adâncime mai mare. Din aceste motive, CMAP-Marine descurajează zonarea tridimensională. Pentru cele câteva APM în care există această situaţie, recomandarea actuală a UICN este ca APM să se clasifice pe baza celui mai puţin restrictiv dintre regimurile de management. De exemplu, dacă sistemul bentonic este strict protejat şi zona pelagică este deschisă pentru utilizarea durabilă a resursei, compatibilă cu categoria a VI-a, întreaga arie trebuie desemnată în categoria a VI-a. Aceasta subestimează într-adevăr nivelul mai înalt de protecţie acordat (şi ascunde obiectivul iniţial de protecţie a mediului bentonic). Însă numai câteva situri sunt astfel afectate iar utilizarea categoriei mai puţin restrictive reflectă probabil incertitudinea ecologică în ceea ce priveşte eficacitatea unor niveluri mai înalte de protecţie a bentosului în aceste împrejurări.

4. Utilizarea zonării în APMcu utilizări multiple

APM conţin de obicei ecosisteme marine fluide şi dinamice, o mare diversitate de habitate şi specii pe aceeaşi arie şi specii marine cu necesitate mare de a migra. Această complexitate dictează de multe ori necesitatea unor obiective multiple şi a unor scheme complexe de management. În mediul marin, acesta este un aspect deosebit de important şi ghidul de bună practică al UICN privind APM recomandă zonarea ca pe cea mai bună cale de gestionare a ariilor marine cu utilizări multiple (Kelleher 1999; Day 2002).

APM cu utilizări multiple pot avea în interiorul lor un spectru larg de zone, fiecare tip de zonă având obiective diferite, unele permiţând o utilizare şi recoltarea resurselor mai intensivă decât altele (de ex., zonele de prohibiţie sunt de obicei desemnate ca una dintre zonele unei APM cu utilizări multiple).

CMAP a recunoscut problema modului de tratare a zonelor în cadrul sistemului de categorii. Ca şi în ariile protejate terestre, unitățile cu o singură formă de management din APM pot fi raportate şi contabilizate separat dacă:

- Ariile în cauză au fost delimitate prin legislație primară sau un plan de management legiferat;
- Aceste arii sunt clar delimitate şi cartografiate;
- Obiectivele de management pentru fiecare zonă nu sunt ambigue, permițând încadrarea într-o anumită categorie de arii protejate.

S-a propus ca această abordare să nu fie utilizată decât în cazul unor APM cu suprafață mare, cu utilizări multiple în care zonele sunt definite prin lege şi reprezintă peste 25 % din aria totală (v. la pag. 35 o explicație a regulii „celor 75%").

Identificarea zonelor din interiorul APM trebuie să se bazeze pe cele mai bune cunoştințe şi criterii disponibile şi ar trebui să fie elaborată după o consultare cu factorii interesanți relevanți.

Ca exemplu, datele modificate pentru Marea Barieră de Corali în *Lista ONU a ariilor protejate* elaborată de UNEP-WCMC au fost propuse în forma prezentată în Tabelul 8:

Tabelul 8. Clasificarea Marii Bariere de Corali

Aria	Categoria UICN	Mărimea (ha)
Parcul Marin Marea Barieră de Corali constând din:		34.440.000
Marea Barieră de Corali	Ia	86.500
Marea Barieră de Corali	II	11.453.000
Marea Barieră de Corali	IV	1.504.000
Marea Barieră de Corali	VI	21.378.000
Insulele Commonwealth[10]		18.500

5. Aplicarea diferitelor categorii în APM

În mediile marine pot fi aplicate oricare dintre categorii, deşi unele pot fi mai potrivite decât altele. În Tabelul 9, deşi nu este definitiv, sunt date câteva indicații privind gama de metode de management şi locurile în care ar putea fi aplicate. Aceste îndrumări suplimentare trebuie citite împreună cu descrierile mai ample pentru fiecare categorie din ghid.

Tabelul 9. Aplicarea categoriilor în ariile protejate marine

Categoria	Note privind utilizare în APM
Ia	Obiectivul în aceste APM este conservarea biodiversității şi a altor valori dintr-o arie strict protejată. Zonele de prohibiție/ rezervațiile marine sunt tipul concret de APM care ajung la acest rezultat. Ele au devenit un instrument important atât pentru protecția biodiversității marine cât şi pentru managementul pescuitului (Palumbi 2001; Roberts şi Hawkins 2000). Ele pot include o întreagă APM su adesea o zonă separată în cadrul unei APM cu utilizări multiple. *Nici un fel de* recoltare de specii marine şi modificarea, extragerea sau colectarea de resurse marine (de ex. prin pescuit, recoltare, dragare, minerit sau foraje) nu este compatibilă cu această categorie, cu excepții precum cercetarea ştiințifică. Vizitarea de către om este limitată, pentru a se asigura păstrarea valorilor de conservare. Rezervarea unei arii protejate stricte în mediul marin are o importanță fundamentală, mai ales pentru protecția zonelor de reproducere şi pontă a peştilor şi pentru a oferi zone de bază pentru cercetarea ştiințifică, cât mai puțin perturbate posibil. Însă astfel de arii sunt extrem de dificil de delimitat (utilizarea balizelor poate servi ca stimulent de agregare a peştilor, anulând valoarea de zonă neperturbată) şi deci dificil de controlat. Ori de câte ori se au în vedere arii posibile pentru categoria Ia, utilizarea apelor înconjurătoare şi mai ales influențele „din direcția curentului" şi aspectele de conectivitate marină ar trebui să facă parte din criteriile de evaluare. Ariile din categoria Ia ar trebui să fie privite de obicei ca „nuclee" înconjurate de alte arii protejate adecvate (adică, zona care înconjoară aria din categoria Ia să fie şi ea protejată astfel încât să completeze şi să asiure protecța biodiversității din aria nucelu de protecție integrală şi strictă din categoria Ia).
Ib	Ariile din categoria Ib din mediul marin ar trebui să fie situri de peisaj marin relativ neperturbat, semnificativ lipsit de perturbări cauzate de om, lucrări sau instalații antropice şi care se pot păstra astfel printr-un management eficient. Aspectul de „sălbăticie" în mediul marin este mai puțin clar decât în cazul ariilor protejate terestre. Dacă aceste arii rămân relativ neperturbate şi lipsite de influențe antropice, calități precum „singurătatea", „aprecierea în liniște" sau „contactul cu ariile naturale care păstrează calitățile de sălbăticie" se pot realiza imediat prin scufundare sub apă. Aspectul legat de accesul motorizat nu este un factor la fel de important ca în cazul zonelor de sălbăticie terestre, având în vedere întinderea imensă a oceanelor şi faptul că multe astfel de arii nu ar fi accesibile altfel; mai importantă este însă minimizarea densității de utilizare pentru a garanta menținerea „sentimentului de sălbăticie" în zonele considerate adecvate pentru desemnare în categoria Ib. De exemplu, punctele de amarare fixe ar putea fi o modalitate de gestionare a densității şi de limitare a impactului asupra fundului mării, acordând în acelaşi timp acces.

[10]De notat că Insulele Commonwealth fac parte juridic din Parcul Marin Marea Barieră de Corali, pe când majoritatea celorlalte insule, aflate sub jurisdicția statului, nu sunt incluse.

Tabelul 9. Aplicarea categoriilor în ariile protejate marine

Categoria	Note privind utilizare în APM
a II-a	Ariile din categoria a II-a repezintă o provocare în mediul marin, deoarece sunt gestionate pentru „protecția ecosistemului", cu prevederi referitoare la vizitare, activități de agrement şi turism în natură. În mediile marine, utilizarea pentru extracție (a materialului viu sau inert), ca activitate cheie, nu corespunde în general obiectivelor ariilor din categoria a II-a. Aceasta deoarece multe activități antropice întreprinse chiar la un nivel scăzut (ca de exemplu pescuitul) sunt recunoscute acum drept cauze ale scăderii resurselor ecologice şi de aceea sunt considertate incompatibile cu o protecție eficace a ecosistemului. Când aceste utilizări nu pot fi supuse unui management activ într-o arie din categoria a II-a, pentru a asigura îndeplinirea obiectivelor generale de protecție a ecosistemului, ar trebui să fie luată în considerare posibilitatea de a nu fi permisă niciun fel de recoltare, sau dacă obiectivele rezervației, sau zonei din cadrul rezervației, nu s-ar potrivi mai realist într-o altă categorie (de ex.. categoria a V-a sau a VI-a) şi dacă aceasta nu ar trebui schimbată. Conservarea naturii în ariile din categoria a II-a din mediul marin ar trebui să fie realizabilă prin protecție şi să nu necesite un management activ sau o manipulare a habitatelor substanțiale.
a III-a	Protecția monumentelor sau a caracteristicilor naturale marine poate răspunde unor obiective variate. Protecția localizată a unor caracteristici precum munții marini are o valoare de conservare importantă, pe când alte caracteristici marine pot avea valoare culturală sau de agrement penru anumite grupuri, inclusiv peisajele terestre istorice/arheologice inundate. Clasificarea în categoria a III-a este probabil mai puțin comună în cazul ecosistemelor marine.
a IV-a	Ariile de categoria a IV-a din mediile marine ar trebui să joace un rol important în protecția naturii şi supraviețuirea speciilor (incorporând, după caz, zone de reproducere, zone de pontă, zone de hrănire/căutare a hranei) sau alte trăsături esențiale pentru bunăstarea florei importante la nivel național sau local sau faunei rezidente sau migratoare. Categoria a IV-a este destinată protecției anumitor specii sau habitate, adesea cu intervenții active de management (de exemplu, protecția unor habitate bentonice cheie împotriva traulării sau dragării). Regimurile de protecție care se adresează anumitor specii sau grupuri, în care nu sunt interzise alte activități, se clasifică adesea în categoria a IV-a, de ex.sanctuarele de balene. Protecția pe timp limitat, ca în cazul interdicțiilor sezoniere de pescuit sau protecția plajelor cu cuiburi de broaşte țestoase în sezonul de reproducere poate să întrunească, de asemenea, condițiile pentru categoria a IV-a. Spre deosebire de uscat, unde în categoria a IV-a pot intra fragmente de ecosisteme, în mediul marin, utilizarea acestei categorii prezintă o oportunitate semnificativă pentru protecția ecosistemului la o scară mai mare, cuprinzând cel mai adesea mici arii de interes pentru categoria Ia sau b şi categoria a II-a.
a V-a	Interpretarea conceptului de peisaj marin în ariile protejate stârneşte tot mai mult interes. Ariile protejate din categoria a V-a pun accent pe importanța „interacțiunii dintre om şi natură în decursul timpului", iar în cazul unui mediu marin, categoria a V-a ar putea apărea în mod cel mai comun în zonele de litoral. Păstrarea practicilor locale de pescuit pe termen lung şi durabile sau recoltarea durabilă a coralilor, eventual în prezența unor habitate de litoral modificate cultural (de ex., prin plantarea de cocotieri) ar putea reprezenta un mozaic adecvat de management pentru a justifica încadrarea în categoria a V-a.
a VI-a	APM-urile care mențin habitate predominant naturale, dar permit colectarea durabilă a anumitor elemente, ca de exemplu anumite specii pentru hrană sau mici cantități de coral sau scoici pentru comerțul turistic, ar putea fi identificate în categoria a VI-a. Pnctul în care o arie gestionată pentru extragerea resurselor devine o arie protejată marină de categoria a VI-a poate fi uneori greu de stabilit şi va fi în ultimă instanță determinat prin referire la respectarea sau nu a definiției generale a ariei protejate, ca şi la realizarea în aria respectivă a unei sustenabilități ecologice verificabile, măsurate cu indicatorii adecvați.

Măsura în care activitățile extractive şi nivelul la care sunt reglementate este un considerent important pentru determinarea categoriei UICN adecvate pentru o APM (sau zone din cadrul unei APM). Utilizarea pentru extracție, inclusiv orice tip de pescuit, nu corespunde obiectivelor categoriilor Ia şi Ib şi este improbabil să corespundă categoriei a II-a.

6. Clasificarea APM pe baza a ceea ce realizează şi nu pe baza titlului categoriei

Încadrarea unei APM într-o categorie UICN trebuie să se bazeze pe analiza obiectivelor de management şi nu pe denumirea categoriei. Aceeaşi denumire sau titulatură a unei APM poate însemna lucruri diferite în țări diferite. De exemplu, termenul „sanctuar", utilizat în contextul SUA, desemnează o APM cu utilizări multiple desemnată în cadrul Programului Național pentru Sanctuare Marine (ex. Sanctuarul Național Marin Florida Keys). Însă „sanctuar", primeşte un cu totul alt sens în alte părți – în Marea Britanie termenul este utilizat cu referire la rezervații marine strict protejate în care este interzisă orice utilizare extractivă. Ca şi în cazul ariilor protejate terestre şi de ape interioare, categoriile nu depind de denumirea APM.

Arii protejate de ape interioare

Ecosistemele de ape interioare ocupă numai o mică suprafață a planetei, dar sunt poate cel mai grav afectate şi amenințate de activități antropice dintre toate biomurile şi habitatele. Guvernele şi comunitatea specialiştilor în conservare şi-au asumat angajamente de a conserva speciile şi habitatele de ape interioare, identice cu cele încheiate pentru mediile marine şi terestre, dar aceste angajamente încă nu sunt pe deplin realizate. Mai mult, prin conservarea acestor habitate de calitate, se furnizează un serviciu esențial pentru oamenii care se confruntă cu crize tot mai mari de apă potabilă/utilă. Prin urmare considerentele legate de apele interioare vor trebui integrate în managementul *tuturor* ariilor protejate relevante, care trebuie la rândul lor să fie gestionate în funcție de contextul mai larg, bioregional şi hidrografic.

Definiții: Zone umede interioare, sisteme de apă dulce și zone umede

Termenii *ape interioare (zone umede interioare), sisteme de ape dulci* și pur și simplu *zone umede* sunt adesea utilizați alternativ cu același sens, însă există unele diferențe. *Ape interioare* sau *zone umede interioare* se referă la orice sistem acvatic non-marin, inclusiv sisteme de ape interioare sărate sau salmastre; includerea unor sisteme tranziționale precum estuarele este o chestiune de interpretare. *Zone umede interioare* este termenul utilizat de CDB. *Apă dulce* se definește tehnic ca „de, referitor la, care trăiește în, sau care se compune din apă care nu este sărată". Deci, tehnic sunt excluse sistemele de ape interioare saline sau salmastre, dar în practică termenul se utilizează adesea ca echivalent pentru zone umede interioare.
Convenția Ramsar definește *zonele umede ca „arii de mlaștină, zonă inundabilă, turbărie sau apă, naturală sau artificială, permanentă sau temporară, cu apă stătătoare sau curgătoare, dulce, salmastră sau sărată, inclusiv arii de apă marină a cărei adâncime la reflux nu depășește șase metri"*. În unele regiuni ale lumii se înțelege neoficial că zonele umede exclud sistemele acvatice fără vegetație precum pâraiele, lacurile și apa subterană. În sensul prezentului ghid vom utiliza termenul *ape interioare* pentru a descrie varietatea de habitate acvatice și semi-acvatice și speciile asociate acestora, care nu intră în categoria marine. Zonele umede interioare naturale includ (modificare după *Millennium Ecosystem Assessment [Evaluarea ecosistemelor mileniului]* , Raport de sinteză privind zonele umede și ape, Tabelul 3.1):

- Râuri și pâraie permanente și temporare;
- Lacuri permanente;
- Lacuri sezoniere, mlaștini și smârcuri, inclusiv lunci;
- Zone umede împădurite, mlaștini și smârcuri împădurite, inclusiv lunci;
- Zone umede alpine și de tundră;
- Izvoare, oaze și zone umede geotermale;
- Zone umede subterane, inclusiv peșteri și sisteme de ape subterane.

Complexitățile protecției apelor interioare

Relația dintre ariile protejate şi conservarea apelor interioare este complexă. Există mai multe incompatibilități şi provocări reale care apar atunci când se analizează această relație, printre care:

- Rolul şi relația în cadrul peisajului Sistemele de ape interioare fac parte din peisajul terestru şi diferite părți din ele sunt legate de bazinele hidrografice din amonte [11] printr-o diversitate de procese hidrologice supra – şi subterane.
- Perspectiva „îngrădirii " sistemelor de zone umede este de cele mi multe ori tehnic imposibilă, din motivele descrise în continuare. Cele mai eficiente arii protejate pentru conservarea apelor interioare vor face parte dintr-un management integrat al bazinului hidrografic (MIBH), uneori denumit management integrat al bazinului de colectare sau bazinului de recepție. MIBH implică o strategie la scară de peisaj pentru a realiza concomitent obiective de mediu, economice şi sociale. MIBH este o formă de *Abordare la nivel de ecosistem*, pe care părțile semnatare ale CDB (Convenția Diversității Biologice) s-au angajat să o implementeze. Guvernele lumii s-au angajat de asemenea să planifice şi să implementeze managementul integrat al resurselor de apă (MIRA), similar în teorie cu MIBH dar nelegat geografic de bazine hidrografice. Fapt regretabil în practică, MIRA şi chiar MIBH nu au acordat întotdeauna o atenție adecvată conservării biodiversității apelor interioare.
- **Procese hidrologice.** „Factorul determinant" în sistemele interioare de ape curgătoare (lotice) este regimul debitelor[12]: mărimea, frecvența, timpul, durata şi rata schimbării debitului de curgere a apei. În sistemele de ape stătătoare (lentice), principala variabilă este de obicei hidroperioada: modelul sezonier şi ciclic al apei. Atât regimul debitelor cât şi hidroperioada caracterizează „modelul hidrologic" al sistemului. În aproape toate sistemele de ape interioare apa este generată „în afara" sistemelor propriu-zise şi pătrunde pe căi supraterane şi subterane şi prin fluxuri de afluenți. Protecția modelului hidrologic necesită o protecție sau management care se extinde în amonte şi pe versanți şi adesea chiar şi asupra bazinelor hidrologice subterane[13]. În multe cazuri, poate fi necesar un management transfrontalier al apei, chiar dacă aria protejată în cauză se află într-un singur stat. În cazul majorității ariilor protejate existente, aceasta înseamnă colaborarea cu factorii interesați şi partenerii pentru a gestiona debitele de curgere dincolo de limitele ariei protejate.
- **Conectivitate longitudinală.** Cursurile de apă şi rețelele de cursuri de apă au o dimensiune lineară, sau longitudinală, ca şi dimensiunile laterală, verticală şi temporală. Protejarea conectivității longitudinale – legăturile între habitate, specii, comunități şi procese ecologice între porțiunile din amonte şi din aval ale unui coridor sau rețele de ape curgătoare – este adesea un țel esențial în conservarea apelor interioare şi implică prevenirea sau îndepărtarea barierelor fizice şi chimice. Protecția conectivității longitudinale este şi ea identificată ca având un caracter critic pentru menținerea unor sisteme rezistente față de schimbările climatice. Dimpotrivă, conectivitatea adițională artificială, așa cum apare în transferul de apă între bazinele hidrografice, poate fi dăunătoare datorită invaziilor de specii străine. Ariile protejate tradiționale sunt adeseori privite ca poligoane şi nu ca elemente lineare şi rareori sunt proiectate pentru protecția şi managementul conectivității longitudinale a albiilor de râu. Adesea, cursurile de apă sunt utilizate

[11] *Bazinul hidrografic* este definit aici ca fiind toate terenurile înconjurate de o cumpănă a apelor continuă cu suprafață hidrologică aflată mai sus de un anumit punct al unui curs de apă specificat; sau, în cazul sistemelor cu bazin închis, toate terenurile de pe care apa se scurge într-un lac.
[12] *Debit* este definit aici ca volumul de apă care trece printr-un anumit punct în unitatea de timp.
[13] Echivalentul subteran al unui bazin hidrografic, sau bazin de colectare de suprafață.

pentru a marca granițele ariilor protejate, fără ca ele să se bucure de o protecție specială.

- **Conectivitate laterală.** Legăturile laterale dintre cursurile de apă și peisajul înconjurător sunt esențiale pentru sănătatea ecologică atât a cursurilor de apă cât și a luncii și comunităților ripariene asociate. Aceste conexiuni sunt determinate în mare parte de procesele hidrologice descrise mai sus; interacțiunea dintre curenții de apă și terenurile ripariene creând condiții dinamice ce stau la baza habitatelor unice și bogate ale luncilor și zonelor umede ripariene. Aceste terenuri aduc și ele un aport de materiale organice și anorganice esențiale pentru cursurile de apă și pot servi ca tampon pentru pătrunderea poluanților în habitatele acvatice. Lățimea acestor arii variază foarte mult, de la fâșii relativ înguste în zonele cu versanți abrupți la lunci extrem de vaste. Ariile protejate pot juca un rol important în conservarea habitatelor ripariene și de luncă și a conectivității acestora cu albiile de râu.
- **Interacțiuni ape subterane** – ape de suprafață. Protecția speciilor și habitatelor de ape interioare de suprafață necesită de obicei o analiză care să treacă dincolo de hidrologia de suprafață. Sistemele alimentate cu apă subterană sunt comune în multe zone, necesitând protecția debitelor subterane ca și a celor de suprafață. Majoritatea apelor de suprafață depind de asemenea de apele subterane (stratul freatic) în funcționarea lor, indiferent dacă sunt sau nu alimentate de apa subterană. Apele subterane, de exemplu în zonele carstice, oferă habitat pentru specii adesea specializate, dar și apă pentru milioane de oameni. Bazinele hidrologice subterane și bazinele de suprafață pot să nu coincidă spațial sau geopolitic, ceea ce adaugă un nou nivel de complexitate la protecția debitelor de alimentare.
- **Amenințări exogene.** Apele interioare se află în general în punctele cele mai joase ale peisajului și prin urmare suferă perturbări care se propagă între bazine fiind transmise pe calea apei (de ex. poluare, eroziunea solului și eutrofizare). Deși toate ariile protejate trebuie să facă față unor amenințări ce au originea în afara granițelor lor, cele care conservă sisteme de ape interioare trebuie în mod explicit să rezolve amenințări venite de pe versanți, din amonte și, în unele cazuri, chiar și din aval (ca de exemplu specii invazive).
- **Excludere de la resursele de ape interioare.** Comunitățile umane s-au stabilit întotdeauna în vecinătatea sistemelor de ape interioare, care oferă o mare varietate de servicii esențiale de ecosistem. Dreptul fundamental de acces la apă dulce, atât pe teritoriul cât și în amonte de ariile protejate, poate intra în conflict cu obiectivele unor categorii de arii protejate care limitează utilizarea antropică a resursei.
- **Autorități de management multiplu.** În multe țări, dacă nu în toate, există suprapuneri și posibil conflicte de responsabilități între diferite agenții guvernamentale care se ocupă de managementul resurselor de apă dulce, speciilor din zonele umede, habitatelor acvatice, peisajelor înconjurătoare și ariilor protejate. Prin urmare, gestionarea speciilor și habitatelor apelor interioare dintr-o arie protejată – care, după cum am observat mai sus, va necesita probabil și gestionarea terenurilor și apei din afara ariei protejate – poate fi complicată de necesitatea de a coordona activități între mai multe autorități, unele cu atribuții ce contravin conservării biodiversității.

Pe scurt, provocările nu lipsesc. Deși, în mod ideal, ariile protejate stabilite pentru a conserva ecosistemele de ape interioare ar trebui să cuprindă bazine întregi, sunt necesare combinații inovatoare de arii protejate și alte strategii care să se aplice în cadrul MIBH. Ariile protejate existente desemnate pentru protecția unor ecosisteme terestre conferă desigur unele beneficii biodiversității din zonele umede prin managementul de peisaj, dar există oportunități considerabile de a îmbunătăți protecția. În proiectele de noi arii protejate se pot și ar trebui să fie incluse de la început considerente legate de apele interioare pentru a se realiza o mai bună integrare. În paginile următoare sunt descrise câteva îndrumări preliminare privind modul în care o serie de metode de management diferite în ariile protejate reprezentate de categorii pot ajuta mai bine la conservarea zonelor umede interioare.

Aplicarea noii definiții a AP

Noua definiție a AP - *Un spațiu geografic clar definit, recunoscut, destinat și gestionat, prin mijloace legale sau alte mijloace efective, cu scopul de a realiza conservarea pe termen lung a naturii, împreună cu serviciile de ecosistem și valorile culturale asociate* – include mai bine termenul de ape interioare decât definiția adoptată anterior, prin înlocuirea *„arie de teren și/sau mare"* cu *„spațiu geografic clar definit"*. Ariile protejate care conservă în primul rând caracteristicile apelor interioare precum coridoare de râu sau lacuri sunt acum clar incluse în această definiție. Ea include câteva tipuri de arii protejate unice pentru ecosistemele de ape interioare, precum râurile neamenajate[14]. O mare varietate de strategii de conservare a apelor interioare destinate protecției calității și cantității apei, ca de exemplu gestionarea debitelor de servitute[15] și aplicarea unor practici înțelepte de management a folosinței terenurilor, nu se încadrează în mod normal în definiția ariei protejate. Ele au fost menționate aici deoarece o bună conservare a sistemelor de ape interioare din ariile protejate se va putea realiza de cele mai multe ori prin utilizarea coordonată a unor astfel de strategii în afara limitelor ariei protejate.

Aplicarea categoriilor de AP

În principiu, oricare dintre categorii se poate aplica zonelor cu obiective explicite de conservare a zonelor umede interioare. Exemple de arii protejate care au obiective clare legate de conservarea zonelor umede interioare se găsesc în fiecare categorie UICN (Tabelul 10):

[14]Râurile sălbatice pitorești sunt sub incidența unei legislații separate în unele țări.

[15]Calitatea, cantitatea și perioadele debitelor de apă necesare pentru a menține componentele, funcțiile, procesele și rezistența ecosistemelor acvatice care oferă bunuri și servicii oamenilor.

Tabelul 10. Exemple de arii protejate din diferite categorii care aduc beneficii apelor interioare

Categoria	Exemplu	Descriere
Ia	Rezervația Naturală Srebarna (Bulgaria)	Rezervație a biosferei de 600 ha, sit de Patrimoniu mondial (WHS) și sit Ramsar pentru protecția Lacului Srebarna, din lunca Dunării. Rezervația a fost creată în principal pentru protecția avifaunei bogate, mai ales păsări de apă.
Ib	Avon Wilderness Park (Australia)	Un parc sălbatic de 39.650 ha care cuprinde întregul bazin superior al râului Avon, desemnat pentru conservarea și refacerea de la sine în baza Legii Parcurilor Naționale.
a II-a	Parcul Național Pantanal (Brazilia)	Parc național de 135.000 ha (și sit Ramsar) situat într-o depresiune întinsă ce funcționează ca o deltă interioară. Aria constă dintr-o regiune vastă de savane inundate sezonier, insule de tufișuri xerofite și păduri umede de foioase.
a III-a	Lacul Ganga (Mongolia)	O trăsătură naturală de 32.860 ha (și sit Ramsar) constând dintr-un mic lac sărat și lacuri asociate din estul Mongoliei cu un peisaj unic în care se combină zone umede, stepe și dune de nisip. Districtul lacustru are o mare importanță pentru cuibăritul și popasul păsărilor de apă migratoare.
a IV-a	Koshi Tappu (Nepal)	O rezervație de specii sălbatice de 17.500 ha, aflată de-a lungul râului Sapta Kosi, care constă din vaste zone netezi noroioase înconjurate de mlaștini. Rezervația conține ultima populție de bivoli de apă sălbatici care mai supraviețuiește în Nepal
V	Big South Fork (SUA)	Acest râu național și zonă de agrement cuprinde 50.585 ha din Podișul Cumberland și protejează brațul neamenajat Big South Fork al râului Cumberland și afluenții acestuia. Aria a fost protejată în mare parte pentru oportunitățile de agrement.
VI	Titicaca (Peru)	Rezervație națională de 36.180 ha stabilită pentru protecția celui mai înalt lac navigabil din lume.

Apele interioare pot fi zonate pentru a permite diferite niveluri de utilizare. De exemplu, În Parcul Național Lacul Malawi (Malawi), metodele tradiționale de pescuit care urmăresc prinderea peştilor migratori sunt permise pe arii limitate, în timp ce în cea mai mare parte a parcului nu este permis pescuitul peştilor rezidenți.

De la caz la caz se stabileşte dacă şi cum sunt legate categoriile de arii protejate de măsurile de protecție adaptate locului. În Tabelul 11 sunt prezentate o serie de strategii adaptate locului şi sunt identificate când acestea sunt în mod special compatibile, nu sunt incompatibile, sau sunt incompatibile cu categoriile UICN de arii protejate. Aceste desemnări a un caracter general şi există, desigur, excepții. Siturile de patrimoniu mondial, siturile Ramsar şi rezervațiile biosferei sunt incluse deoarece au fost larg utilizate pentru protecția unor elemente ale apelor interioare şi deoarece au făcut din zonare un instrument de management.

Tabelul 11. Compatibilitatea dintre diferite strategii de protecţie a apelor interioare şi categoriile UICN

Tipul ariei protejate: descrierile se referă în mod normal la aceste tipuri ca entităţi izolate – toate pot fi incorporate în rezervaţii mai mari	Compatibilitate cu categoria de arii protejate.							Dacă apar în afara categoriilor I–VI, probabilitatea de a contribui la conservare în cadrul MIBH*	Exemple
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI		
Desemnare/recunoaştere în baza unei convenţii sau program internaţionale									
Sit de Patrimoniu mondial								Redusă	Lacul Malawi (Malawi)
Sit Ramsar								Foarte mare	Aria de Conservare a Cursului Superior Navua (Fiji)
Rezervaţie a biosferei								Mare	Lacul Dalai (China)
Mecanisme de protecţie adaptate locului unde se află apa dulce									
Râu neamenajat								Mare	Cursul superior al râului Delaware (SUA)
Rezervaţie ripariană/ tampon								Mare	Aria de Conservare Douglas River/Daly River Esplanade (Australia)
Rezervaţie de luncă								Mare	Pacaya-Samiria (Peru)
Rezervaţie de pescuit/ recoltare								Mare	Lubuk Sahab (Indonezia)
Rezervaţie de vânătoare în zonă umedă								Moderată	Rezervaţia de vânătoare Ndumo (Africa de Sud)
Arie restricţionată pentru pescuit de agrement								Moderată	Râul Onon (Mongolia)
Bazin protejat pentru alimentare cu apă								Mare	Parcul Naţional Munţii Rwenzori (Uganda)
Arie protejată de reîncărcare a stratului acvifer								Mare	Mlaştina Susupe (Saipan)
Alte mecanisme adaptate locului cu beneficii potenţiale pentru apa dulce									
Zonă de management marin/litoral								Redusă	Delta Dunării (România)
Zonă piscicolă închisă sezonier								Moderată	Lacul Santo Antonio (Brazilia)
Rezervaţie forestieră								Moderată	Rezervaţia forestieră Sundarbans (Bangladesh)
Arie forestieră certificată								Moderată	Cursul superior al râului St. John (SUA)

Compatibilitate deosebită cu categoria de arii protejate
Nu incompatibil cu categoria de arii protejate.
Nu deosebit sau niciodată potrivită cu categoria de arii protejate.

*IRBM = management integrat de bazin hidrografic, v. text

Nu toate ariile protejate desemnate în totalitate sau parţial pentru protecţia apelor interioare, inclusiv cele mai multe situri Ramsar, au fost clasificate în categorii. În plus, multe arii protejate care contribuie la conservarea ecosistemelor de ape interioare nu au statut Ramsar.

Prin urmare, în prezent nu este posibil să se evalueze la nivel global care dintre ariile protejate existente are obiective referitoare la apele interioare, sau în ce fel s-au aplicat în cazul lor categoriile UICN. Diferitele tipuri de sisteme de ape interioare, cu grad diferit de nealterare, se pretează la una din categoriile de arii protejate mai mult decât la altele: În Tabelul 12 sunt oferite câteva sugestii.

Tabelul 12. Cele mai potrivite categorii de arii protejate pentru diferite tipuri de ecosisteme din zonele umede interioare

Tip de ecosistem de apă dulce	Categoria UICN							Exemple
	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI	
Sisteme fluviale								
Bazine întregi	■	■	■					Parcul Național Kakadu (Australia)
Întregul curs sau o porțiune considerabilă a acestuia						■	■	Râul de Patrimoniu Fraser (Canada)
Cursul superior			■					Rezervația forestieră Adirondack (Statele Unite)
Cursul mijlociu sau inferior		■	■					Parcul Național Doñana (Spania)
Zone ripariene			■				■	Aria de Conservare Douglas River/Daly River Esplanade (Australia)
Porțiuni din albia râurilor				■		■		Monumentul Național Hippo Pool (Zambia)
Chei				■				Aria de Conservare Fish River Canyon (Namibia)
Cascade				■				Parcul Național Iguacu (Argentina/Brazilia)
Zone umede și lacuri								
Zone umede de luncă			■			■	■	Rezervația pentru dezvoltare durabilă Mamirauá (Brazilia)
Lacuri ;			■	■		■	■	Lacul Balaton (Ungaria)
Porțiuni de lacuri					■	■	■	Parcul Național Rubondo Island (Tanzania)
Delte interioare	■		■		■		■	Aria de Management a Faunei şi Florei din Delta Okavango Delta (Botswana)
Delte de litoral			■			■	■	Rezervația biosferei Delta Dunării (România)
Zone umede litorale			■				■	Parcul Național Doñana (Spania)
Zone umede geotermale	■		■	■				Lacul Bogoria (Kenya)
Izvoare	■		■	■				Refugiul Național pentru Faună şi Floră Ash Meadows (SUA)
Zone umede alpine și de tundră;	■	■	■	■				Zona umedă Bitahai (China)
Mlaștini de apă dulce	■		■	■	■		■	Mlaştinile Busanga (Zambia)
Turbării	■		■	■	■			Rezervația Naturală Națională Silver Flowe (Marea Britanie)
Zone umede subterane								
Ape carstice și peșteri	■			■				Polia Mira Minde și Izvoarele sale (Portugalia)

Sisteme de protecție integrate pentru sisteme de zone umede terestre și ape interioare

În general este dificil de identificat o „arie protejată de ape interioare" şi influența unei arii protejate asupra sistemelor acvatice poate ține la fel de mult de obiectivele sale de management, ca şi de habitatele care o alcătuiesc. Ariile protejate marine sunt uşor de identificat după localizare. Însă sistemele de ape interioare se întind pe întregul peisaj terestru şi apar practic în toate ariile protejate terestre. Anumite arii protejate, precum râurile neamenajate şi multe dintre siturile Ramsar, se pot în mod clar clasifica drept „arii protejate de ape interioare", dar desemnarea altor situri poate fi mai ambiguă. Unele au inclus de la început obiecitve de management atât pentru zona terestră cât şi pentru apele dulci, pe când altele, destinate inițial protecției unor elemente terestre s-au dezvoltat ajungând să includă cu timpul şi obiective privind apele dulci. Parcul Național Kruger dn Africa de Sud este un exemplu în acest sens: desemnat inițial pentru protecția faunei de mamifere mari, se estimează că zonele riverane şi ripariene ale râului susțin 50 % din biocenoza parcului, iar managementul include în prezent aproximativ 30 % din obiectivele de management al apelor interioare.

Deşi unele arii protejate beneficiază de sisteme de zone umede interioare pe teritoriul lor, există numeroase alte exemple de cazuri contrare. De multe ori, ecosistemele de zone umede interioare din cuprinsul ariilor protejate au fost în mod deliberat modificate pentru a furniza apă şi energie hidroelectrică şi chiar penru a facilita admirarea speciilor sălbatice şi alte forme de agrement. Este necesară integrarea considerentelor referitoare la zonele umede interioare în management *tuturor* ariilor protejate relevante, inclusiv în APM litorale. Managementul ariilor protejate terestre s-ar putea ocupa mai bine de apele interioare, de exemplu prin:

- Protejarea sau refacerea conectivităţii longitudinale şi laterale a coridoarelor de apă curgătoare (de ex. prin înlăturarea barierelor, reconectarea râurilor cu luncilor, asigurându-se că drumurile şi infrastructura asociată lor de pe teritoriul ariilor protejate să nu fragmenteze sistemele de ape curgătoare);
- Protejarea faunei indigene (de ex. interzicerea populării cu peşti exotici sau a pescuitului excesiv);
- Protejarea florei indigene – mai ales în zonele ripariene,care pot fi neglijate în cadrul mai larg al ariei protejate;
- Gestionarea activităţilor acvatice de agrement (de ex., restricţionarea ambarcaţiunilor motorizate şi a deversărilor provocate de acestea);
- Protejarea agresivă a calităţii apei (de ex., management atent al deversărilor provenite de la dotările de agrement);
- Protejarea debitelor cursurilor superioare astfel ca utilizatorii din aval să se poată bucura de beneficiile serviciilor de ecosistem;
- Protejarea sau refacerea zonelor ripariene tampon, atât în cadrul parcului cât şi pe lungimea graniţelor sale, dacă râul formează graniţa (şi extinderea graniţelor AP dacă este posibil, pe baza unor criterii adecvate de ecosistem de zonă umedă interioară – de ex., utilizând limitele bazinului hidrografic în locul albiei râului pentru marcarea zonelor);
- Protecţie specială a izvoarelor sau bazinelor sacre, cu semnificaţie culturală.

În parte datorită ambiguităţii continue în a stabili dacă o arie este sau nu „arie protejată de ape interioare", rămâne o provocare separarea acestor componente în momentul înregistrării lor în cadrul BDMAP. Măsurarea şi interpretarea mărimii multor zone umede poate fi dificilă, iar în multe cazuri zonele umede variază foarte mult datorită unor factori naturali (de ex., inundare sezonieră), iar în prezent BDMAP nu prevede măsurători de lungime.

Până când conservarea apelor interioare va fi incorporată mai eficient în planurile de management ale ariilor protejate şi aceste planuri de management vor recunoaşte procesele şi ameninţările externe graniţelor ariei protejate, mărimea geografică a sistemelor de ape interioare din ariile protejate ne indică mai mult potenţialul de conservare decât conservarea în realitate.

Situri naturale sacre

Siturile sacre (inclusiv siturile şi peisajele naturale sacre) care se încadrează în definiţiile naţionale şi internaţionale ale ariilor protejate ar putea fi recunoscute drept componente legitime ale sistemelor de arii protejate şi pot fi atribuite oricărei dintre cele şase categorii UICN de arii protejate. În acelaşi timp, valorile culturale şi spirituale ale ariilor protejate ar putea fi mai bine reflectate în gama completă a categoriilor, din care în prezent lipsesc sau sunt insuficient recunoscute.

Multe arii protejate conţin situri importante pentru una, uneori mai multe sisteme de valori religioase sau spirituale, incluzând atât situri naturale sacre cât şi monumente construite precum mănăstiri, temple, sancture şi poteci de pelerinaj. Chiar şi în sistemele de arii protejate din cele mai secularizate ţări din Europa, care au fost stabilite pe baza criteriilor ecologice, se estimează că între 20–35 % conţin valori culturale sau spirituale. Există ţări şi teritorii în care toată natura este sacră, iar ariile protejate pot constitui entităţi mai mici în cadrul unor peisaje sacre mai mari.

Managerii trebuie să se asigure că aceste valori spirituale sunt protejate împreună cu patrimoniul natural. Însă siturile sacre nu sunt în prezent în realitate reflectate în desemnările de arii protejate şi planurile de management, iar politica şi cadrele legale existente nu sprijină în mod adecvat siturile sacre (naturale).

Există dovezi solide şi larg răspândite că siturile naturale sacre au asigurat o conservare eficientă a biodiversităţii, adesea timp de sute de ani. Siturile sacre pot exista în ecosisteme mai mult sau mai puţin naturale, în peisaje culturale sau gestionate şi atunci când apar în arii protejate trebuie să fie pe deplin incorporate în strategiile de management realizate în cooperare cu grupurile religioase sau comunitare relevante. În Tabelul 13 sunt prezentate câteva exemple.

Tabelul 13. Exemple de situri sacre din categoriile UICN

Ia	**Rezervație naturală strictă: arie protejată gestionată în principal pentru cercetare ştiințifică**		
	Sri Lanka	Parcul Național Yala	Important pentru budişti şi hinduşi; necesită un nivel ridicat de protecție din motive ce țin de credință
	Federația Rusă	Yuganskiy Kanthy	Importantă pentru creştinism. Aria protejată a fost creată în jurul Lacului Numto – un loc sacru pentru Khanty şi Nenets – în regiunea Beloyarsk.
Ib	**Arie naturală sălbatică: arie protejată gestionată în principal pentru protecția sălbăticiei**		
	Mongolia	Muntele Bogd Khan	Muntele este important pentru budism şi, anterior, pentru şamanism. Masivul a fost declarat oficial un munte sacru de către stat. Există dovezi cu privire la declararea ariei ca fiind arie sălbatică din 1294.
	Mongolia	Dornod Mongol	Important pentru budism. Vangiin Tsagaan Uul (Muntele Alb al Vangi) este un vârf budist sacru în cadrul rezervației.
II	**Parc național: arie protejată gestionată în principal pentru protecția ecosistemelor şi recreere**		
	Malawi	Parcul Național Nyika	Arie întinsă cuprinzând patru situri sacre, pe care localnicii încă le pot folosi pentru ceremoniile de invocare a ploii.
	Japonia	Parcul Național (şi sit UNESCO) Munții Kii	Mai multe temple shinto şi budiste, situri sacre şi rute de pelerinaj folosite de ambele credințe de peste un mileniu.
	India	Parcul Național Great Himalayan	Include multe locuri de importanță religioasă pentru hinduism.
III	**Monument natural: arie protejată gestionată în principal pentru conservarea trăsăturilor naturale specifice**		
	Cambodgia	Sanctuarul pentru viață sălbatică Phnom Prich	O arie mică din cadrul sanctuarului este pădure sacră şi, prin urmare, monument natural (alte exemple sunt pădurile Kaya din Kenya).
	Federația Rusă	Munții de Aur Altai	Sacri pentru populația altaiană indigenă şi pentru multe alte credințe inclusiv, budismul, creştinismul şi islamismul.
	Grecia	Peninsula sit UNESCO Muntele Athos	O fortăreață a creştinismului ortodox, incluzând 20 de mănăstiri în cadrul unui stat monastic şi sute de aşezări monahale mai mici, schituri şi peşteri cu o activitate monahală neîntreruptă de peste un mileniu.
	Spania	Rezervația Naturală şi Parcul Național Montserrat	Munte sfânt conținând chilii foarte vechi şi o mănăstire creştină care au constituit un loc de pelerinaj încă din secolul al 14-lea. Astăzi este cea mai vizitată arie protejată din Spania.
IV	**Arie de Gestionare a Habitatelor/Speciilor: arie protejată gestionată în principal pentru conservare prin intervenții de management**		
	Liban	Valea Qadisha şi Pădurile de Cedri ai lui Dumnezeu (şi sit UNESCO)	Pădure sacră pentru biserica maronită creştină, incluzând o mănăstire importantă, chilii şi clădiri rezidențiale ale autorităților religioase.
	Borneo	Grădinile *tembawang*	Unele situri sacre au nevoie de intervenție continuă sau chiar de plantări, cum ar fi de exemplu grădinile *tembawang* care conțin o biodiversitate ridicată.
	Sri Lanka	Parc Sălbatic Peak (Sri Pada-Adams Peak)	Sit natural sacru pentru islamism, budism, hinduism şi creştinism atrăgând mulți pelerini aparținând acestor credințe.

Tabelul 13. Exemple de situri sacre din categoriile UICN

V	**Peisaj Terestru/Marin Protejat: arie protejată gestionată în principal pentru conservarea peisajelor terestre/marine şi recreere**		
	China	Parcul Național Xishuangbanna	Peisaj cuprinzând câteva situri sacre (crânguri şi munți) care au fost gestionate de mult timp de comunitatea locală.
	România	Parcul Natural Vânători Neamț	Centru spiritual al României, cu 16 mănăstiri creştine, împreună cu o faună extraordinară: populații de zimbru, urs brun şi lup.
VI	**Arie Protejată cu Resurse Gestionate: arie protejată gestionată în principal pentru utilizarea durabilă a ecosistemelor naturale**		
	Ecuador	Cayapas Mataje	Arie de utilizare durabilă care conține, se spune, cele mai înalte mangrove şi cunoscută pentru prezența unor spirite care sunt venerate de populația locală.
	SUA	Pădurea Națională San Francisco Peaks	Considerată sacră de peste o duzină de triburi de amerindieni.
	Egipt	Mănăstirea Sfânta Ecaterina (sit UNESCO) – Muntele Sinai	Muntele Sinai este sacru pentru iudaism, creştinism şi islamism. Mănăstirea străveche a Sf. Ecaterina este sit al patrimoniului mondial.

Dacă este posibil, custozii siturilor sacre trebuie să participe la managementul acestora. Custozii tradiționali ai siturilor sacre trebuie să comunice şi să traducă valorile culturale şi spirituale ale siturilor sacre pentru a contribui la determinarea obiectivelor de management.
Siturile sacre oferă o excelentă oportunitate de a se angaja în acest dialog şi de a dezvolta sinergii sustenabile pentru mediu şi echitabile pentru societate.

Siturile sacre și categoriile de arii protejate

Dacă anumite situri natural sacre trebuie sau nu să fie incluse în mod oficial în sistemele de arii naturale protejate depinde de dorința grupului confesional şi de măsura în care obiectivele de management ale sitului se încadrează în definiția ariei protejate şi cerințele unei anumite categorii. Aceasta implică din partea grupului confesional recunoaşterea importanței de a păstra biodiversitatea odată cu valorile sacre ale sitului şi acordul de a o face.

Trebuie acordată atenție ca valorile culturale şi spirituale să nu pună în pericol valorile biodiversității şi invers, managementul ariei protejate să nu pericliteze valorile sacre ale sitului. Integrarea efectivă a siturilor sacre sau, în sens mai larg, a percepției sacralității naturii în planurile de conservare, nu este posibilă decât dacă este abordată dincolo de granițele ideologice, fizice şi instituționale. Pe scurt, este un proces în care se integrează cunoştințe şi înțelepciune laolaltă cu conservarea biodiversității. De aceea, includerea siturilor sacre în toate categoriile de arii protejate dezvoltă valorile interculturale şi trans-sectoriale care, la rândul lor, pot produce sinergii echitabile între diversitatea spirituală, culturală şi naturală care susțin obiective de conservare mai holistice.

Geodiversitate

„Geodiversitatea este varietatea de roci, minerale, fosile, forme de relief, sedimente şi soluri, împreună cu procesele naturale care le dau formă şi le modifică".

Multe arii protejate conțin o importantă geodiversitate şi unele arii protejate sunt desemnate în primul rând pentru valorile de geodiversitate pe care le conțin; în ambele cazuri, păstrarea acestor valori necesită o considerație specială în politicile de management. Geodiversitatea este inclusă la termenul de „conservare a naturii" în definiția ariei protejate dată de UICN.

Geodiversitatea oferă bazele vieții pe pământ şi ale diversității habitatelor şi peisajelor naturale. Multe elemente geologice şi forme de relief au valori culturale sau simbolice pentru oameni, care influențează modul în care privim habitatele naturale sau semi-naturale înconjurătoare. Geodiversitatea a avut dintotdeauna şi o influență profundă asupra multor aspecte ale peisajelor culturale, mediilor construite şi activităților economice. Protecția geodiversității poate fi un răspuns la o serie întreagă de interese, inclusiv cele asociate unor importante situri fosile; situri de referință pentru știința pământului; caracteristici spectaculoase legate de turism şi forme de relief cu valori culturale sau spirituale deosebite. Geodiversitatea poate contribui la dezvoltarea economică durabilă prin turismul asociat elementelor geologice. Înțelegerea legăturilor funcționale dintre geodiversitate şi biodiversitate are o importanță deosebită pentru managementul conservării în medii dinamice, în care procesele naturale (de ex., inundații, eroziune şi depunere) mențin diversitatea habitatelor şi funcțiile ecologice. Aceasta este formulată explicit în abordarea la nivel de ecosistem şi are un rol fundamental într-un moment în care multe ecosisteme se confruntă cu impactul schimbărilor climatice. Geodiversitatea

este deci un considerent cheie pentru managementul durabil al terenurilor, râurilor şi zonelor de coastă. Ea necesită abordări integrate ale managementului patrimoniului natural, uscatului şi apei la scară de peisaj/ecosistem, pe baza înțelegerii şi conlucrării cu procesele naturale şi reacțiile pe care acestea le-ar putea avea față de schimbările climatice.

Deşi în categoria a III-a se pune accent evident pe protecția anumitor elemente geologice sau forme de relief, geodiversitatea poate fi, şi este, protejată în toate categoriile UICN şi sub toate formele de administrare. În continuare, în Tabelul 14, sunt prezentate câteva exemple.

Tabelul 14. Exemple de geodiversitate în diferite categorii de arii protejate UICN

Categoria	Exemplu	Țara
Ia		
Ib		
a II-a	Parcul Național al Marelui Canion	Statele Unite
a III-a	Rezervația de Conservare Carstică Jenolan	Australia
a IV-a		
a V-a	Parcul Național Brecon Beacons	Marea Britanie
a VI-a		

Deşi nu în forma definitivă, în Tabelul 15 de mai jos se pot găsi unele indicații privind punctele în care valorile geodiversității ar putea corespunde anumitor categorii UICN de arii protejate.

Tabelul 15. Indicații privind categoriile de arii protejate UICN adecvate pentru diferite aspecte ale geodiversității

Aspect particular al geodiversității avut în vedere	Categoria/categoriile adecvate
Protejarea are ca obiectiv principal o anumită caracteristică individuală de interes (monument natural ca de exemplu o cascadă sau o peşteră), sau un sit de valoare națională sau internațională pentru științele pământului.	Mai ales categoria a III-a
Un ansamblu de forme de relief (de ex., sistem de relief într-o vale glaciară) și/sau procese, sau elemente geologice.	Mai ales categoriile Ia, Ib, a II-a și a V-a
Elementele caracteristice prezintă potențial de interpretare şi geoturism.	Mai ales categoriile a II-a și a III-a
Geodiversitatea este ea însăși baza habitatelor și speciilor (de ex., plante pe substrat calcaros sau specii adaptate peşterilor).	Mai ales categoriile Ia, Ib, a II-a, a IV-a, a V-a și a VI-a
Geodiversitatea are legături importante cu peisajele culturale (de ex., peşteri folosite ca locuințe sau forme de relief adaptate la agricultura în terase).	Mai ales categoria a V-a, dar și categoriile a II-a și a III-a
Geodiversitatea este baza dezvoltării durabile (activități asociate proceselor naturale, ca de exemplu turismul speologic).	Compatibilă în special cu categoriile a V-a și a VI-a

Refacerea și categoriile UICN de arii protejate

Categoria UICN de arie protejată se alege în primul rând din punct de vedere al obiectivului de management, adică este legată de obiectivele de management şi nu de starea actuală, astfel că orice categorie poate face obiectul refacerii ecologice. Însă, în practică, o categorie implică de obicei şi ceva legat de starea ariei protejate respective, iar refacerea activă nu este de obicei potrivită pentru fiecare categorie de arii protejate. De exemplu, clasificarea din punct de vedere al valorilor de sălbăticie (Ib) nu se potriveşte de obicei într-o arie care va necesita intervenții active de management pe o perioadă indefinită pentru a menține aceste valori. În unele situații, refacerea unei arii protejate poate reprezenta o intervenție limitată în timp pentru remedierea unor deteriorări provocate anterior, pe când în alte cazuri schimbările au fost atât de profunde încât va fi necesară o intervenție continuă pe termen lung: este de multe ori cazul atunci când au dispărut unele componente ecologice, ca de exemplu specii importante. Un anumit grad de intervenție, precum controlul speciilor invazive, iar în unele habitate şi condiții incendierea controlată periodică, poate fi necesar în orice categorie. Recomandările de mai jos descriu situația generală, însă pot apărea şi excepții:

- Refacere prin procese naturale ca urmare a protecției (mise en défense): de exemplu, refacerea pădurilor naturale prin îndepărtarea presiunii tăierilor sau păşunatului; refacerea stocurilor de peşte sau a recifelor de corali prin

restricționarea pescuitului; îndepărtarea presiunii create călcarea în picioare a comunităților de plante alpine – adaptate oricărei categorii de arii protejate.

- Refacere prin intervenții limitate în timp pentru repararea deteriorărilor provocate anterior: una sau mai multe intervenții pentru repararea deteriorărilor; de exemplu reintroducerea unor specii exterminate; replantare pentru a grăbi regenerarea pădurilor; alegerea răsadurilor; rărirea vegetației; îndepărtarea speciilor invazive – nu întotdeauna potrivită în categoriile cu regim strict de protecție Ia sau Ib dar de obicei adecvată în alte categorii[16].
- Refacere ca proces continuu pentru conservarea biodiversității: de exemplu întreținerea artificială a nivelului apei dintr-o zonă umedă într-un bazin în care au avut loc modificări hidrologice majore; lăstărirea copacilor (tăieri periodice) pentru a menține o pădure culturală importantă; utilizarea păşunatului vitelor domestice pentru menținerea valorilor biodiversității – în general adecvată pentru categoriile IV–VI.
- Refacere ca proces continuu atât pentru resursele naturale cât şi pentru biodiversitate: de exemplu recuperarea productivității după erodarea solului, asigurarea resurselor pentru bunăstarea umană – adecvată pentru categoriile V–VI.

Tabelul 16. Ghid indicativ privind refacerea în diferite categorii UICN

<table>
<tr><th colspan="7">Categorii IUCN</th></tr>
<tr><th>Ia</th><th>Ib</th><th>II</th><th>III</th><th>IV</th><th>V</th><th>VI</th></tr>
<tr><td colspan="7">Refacere pin procese naturale ca urmare a protecției</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="5">Refacere activă, limitată în timp</td></tr>
<tr><td colspan="4"></td><td colspan="3">Refacere continuă pentru biodiversitate</td></tr>
<tr><td colspan="5"></td><td colspan="2">Refacere continuă pentru biodiversitate și nevoi umane</td></tr>
</table>

În situațiile în care distrugerea generală a habitatului a avansat atât de mult încât chiar ariile protejate necesită refacere substanțială, poate fi înțelept să se aştepte obținerea unor succese în intervențiile de refacere înainte de a desemna o categorie. Nivelul necesar de refacere şi management activ poate creşte în multe arii protejate în condițiile schimbărilor climatice.

[16]Este posibil ca o arie protejată să fie reclasificată în categoria Ia sau Ib de arie protejată dacă refacerea a avut succes.

7. Inițiative internaționale privind conservarea

În cadrul Națiunilor Unite sau al unor acorduri regionale există o serie de încercări paralele de protejare a habitatelor cheie. De o relevanță deosebită sunt Convenția privind Diversitatea Biologică, siturile UNESCO pentru Patrimoniul Natural Mondial, rezervațiile UNESCO Omul şi Biosfera şi siturile Ramsar. În secțiunea următoare este analizat modul în care în special siturile Ramsar şi cele de Patrimoniu Mondial se raportează la categoriile UICN.

Convenția privind Patrimoniul Mondial

Siturile de Patrimoniu Mondial reprezintă unele dintre locurile cele mai importante din punct de vedere cultural şi natural din lume, recunoscute prin Convenția UNESCO privind Patrimoniul Mondial cărora li se acordă o protecție specială de către națiunile gazdă. Printre ele se numără monumente precum Angkor Wat din Cambogia sau piramidele din Egipt, dar şi arii naturale excepționale precum Parcul Național Serengeti din Tanzania sau Parcul Național Canaima din Venezuela. Guvernele nominalizează situri ce pot fi incluse pe Lista Patrimoniului Mondial, recunoaşterea depinzând de o evaluare tehnică[17] urmată de o analiză şi decizia finală a membrilor Comitetului pentru Patrimoniul Mondial. Gradul de adecvare se bazează într-o oarecare măsură pe includerea sitului printre cele cu Valoare Universală Remarcabilă (VUR), termen care se referă la combinația valorilor de patrimoniu ale unui sit care demonstrează faptul că are valoare globală şi îndeplineşte cerința ca situl să aibă integritate şi management eficient. UICN este recunoscută oficial în textul Convenției ca Organ Consultativ pentru toate siturile naturale şi mixte, natural-culturale. Aceasta implică efectuarea unor evaluări tehnice ale tuturor siturilor care solicită recunoaştere şi desfăşurarea misiunilor de monitorizare necesare pentru siturile existente care ar putea fi ameninţate. Practic, toate siturile de Patrimoniu Mondial sunt arii protejate. În trecut, siturile de Patrimoniu Mondial erau trecute separat pe *Lista ONU de Arii Protejate* dar aceasta a dus la duplicare, pentru că multe erau trecute şi pe lista categoriilor UICN.

Care sunt cerințele Convenției pentru Patrimoniu Mondial de la siturile aflate pe Lista Patrimoniului Mondial?

Notele de mai jos urmăresc să ajute guvernele să analizeze relația dintre siturile de Patrimoniu Mondial şi sistemul UICN al categoriilor de arii protejate. Nu sunt incluse siturile culturale, dintre care majoritatea nu se află în arii protejate (sau dacă sunt, este doar întâmplător).

Relația teoretică dintre siturile de Patrimoniului Mondial şi ariile protejate

Versiunea *Ghidului Operațional (GO)* al Convenției pentru Patrimoniu Mondial din 2008 explică cerințele pentru siturile de Patrimoniu Mondial (PM). Se explică faptul că o arie poate fi înscrisă pe lista PM numai dacă situl întruneşte criteriile relevante de Patrimoniu Mondial şi dacă sunt respectate condiții stricte de integritate şi conservare (alineatul 88), ceea ce înseamnă că:

- Include toate elementele necesare pentru a exprima o *Valoare Universală Remarcabilă (VUR)* pentru care este nominalizat pentru înscriere pe lista PM;
- Are dimensiunile adecvate pentru a reprezenta complet elementele şi procesele care transmit semnificația sitului;
- Nu suferă de efecte adverse ale dezvoltării şi/sau neglijenței.

Siturile potențiale de PM sunt judecate după mai multe criterii, dintre care două (ecosisteme şi biodiversitate) au o relevanță deosebită pentru ariile protejate. În alineatele 94–95 este descrisă integritatea acestor două criterii:

- **Criteriul ix (ecosisteme):** situl „trebuie să aibă o mărime suficientă şi să conțină elementele necesare pentru a demonstra aspectele cheie ale proceselor esențiale pentru conservarea pe termen lung a ecosistemelor şi diversității biologice pe care le conține".
- **Criteriul x (biodiversitate):** situl „trebuie să conțină habitate pentru menținerea celei mai diverse faune şi flore caracteristice provinciei bio-geografice şi ecosistemelor în cauză".

GO recunoaşte că *„nicio arie nu este întru totul neatinsă de om şi toate ariile naturale se află într-o stare dinamică şi într-o oarecare măsură implică un contact cu omul. Activitățile umane, inclusiv cele ale societăților tradiționale şi comunităților locale, au loc adesea în arii naturale. Aceste activități pot fi consecvente față de VUR a ariei în care sunt durabile din punct de vedere ecologic"* (alin. 90).

În sfârşit, este inclusă o secțiune intitulată *Protecție şi management* (alin. 96–118), în care sunt prezentate măsurile de conservare pe termen lung a ariilor nominalizate spre analiză pentru PM. Mai precis, în alineatul 97 se arată că: *„Toate proprietățile înscrise pe Lista de Patrimoniu Mondial trebuie să se bucure de protecție şi management adecvat sub aspect legislativ, reglementativ, instituțional şi/sau tradițional şi pe termen lung care să le garanteze continuitatea. Această protecție trebuie să includă limite în mod adecvat stabilite."* Alineatul 98 al GO adaugă apoi: *„Prin măsuri legislative şi de reglementare la nivel național şi local ar trebui să se asigure supraviețuirea proprietății şi protecția sa împotriva dezvoltării şi schimbării care ar putea afecta negativ valoarea universală remarcabilă sau integritatea … proprietății. Statele Semnatare trebuie de asemenea să asigure implementarea deplină şi efectivă a acestor măsuri".*

În ceea ce priveşte relația dintre siturile nominalizate şi ariile protejate existente, GO indică în alineatul 102, că: *„Limitele proprietăților nominalizate pot coincide cu una sau mai multe arii protejate propuse, ca de exemplu parcuri naționale sau rezervații naturale, rezervații ale biosferei […].* Deşi astfel de arii stabilite pentru protecție pot conține mai multe zone de management, se poate ca numai unele dintre aceste zone să satisfacă criteriile de înscriere". Această afirmație implică faptul că este posibil ca unele arii protejate legal să nu se califice pentru statutul de PM, adică unele forme de protecție legală nu sunt suficient de restrictive pentru a satisface cerințele din GO.

Aşadar, deşi în GO nu se spune că un sit trebuie să fie „arie protejată", sau să facă referire la categoriile UICN de arii protejate, se poate deduce că ariile care nu se află sub un anumit

[17]Toate siturile naturale sunt evaluate de UICN şi toate siturile culturale de către ICOMOS – Consiliul Internațional al Monumentelor şi Siturilor.

regim de protecție trebuie excluse dintre siturile de PM (de ex., GO alineatele 97 şi 102): deci siturile naturale de Patrimoniu Mondial ar tebui gestionate astfel încât să echivaleze cu o arie protejată, fie că sunt sau nu protejate oficial. Aceasta este interpretarea aplicată de UICN în rolul său consultativ.

Relația practică dintre siturile de Patrimoniului Mondial și ariile protejate

Existența unui regim de management efectiv este o cerință pentru includerea pe Lista de Patrimoniu Mondial şi în practică aceasta înseamnă că marea majoritate a siturilor naturale de Partimoniu Mondial natural sunt arii protejate. CMMC UNEP întocmește fișe de date pentru toate siturile propuse pentru Patrimoniul Mondial şi în acestea sunt trecute explicit categoriile UICN de AP la care se încadrează fiecare sit propus. Există astfel o legătură clară între siturile de Patrimoniu Mondial natural şi sistemul de categorii.

Această situație s-a dezvoltat în timp. În primii ani ai Convenției, unele situri naturale de Patrimoniu Mondial conțineau dezvoltări care nu ar fi acceptate astăzi de Comitetul pentru Patrimoniul Mondial. Ca rezultat, unele situri de PM conțin arii cu folosințe incompatibile, suficient de mari pentru a fi considerate zone clar definite într-un sit de PM şi nu doar intruziuni minore „preexistente" într-o arie protejată în alte privințe relativ imperturbată. Statele Semnatare ar putea teoretic propune amendamente pentru excluderea unora dintre aceste arii din nominalizările mai vechi. Acest lucru se întâmplă în unele situații, deşi necesită o analiză atentă de la caz la caz[18].

Majoritatea siturilor de PM existente şi nominalizate în prezent corespund limitelor ariilor protejate existente. Acolo unde spații mari separă arii protejate cu valori similare şi complementare există posibilitatea de a înscrie o nominalizare în serie, astfel de nominalizări fiind tot mai comune (de ex., Rezervația Forestieră Atlantică Discovery Coast din Brazilia şi Aria Protejată din Regiunea Cape Floral din Africa de Sud). Studiile de caz prezentate în Tabelul 17 demonstrează cum a avut loc această creştere a stricteții în ultimii 25 de ani. Cu timpul, noile situri de PM s-au conformat tot mai strict definiției UICN a ariei protejate, iar ariile care nu beneficiază de regim de protecție au fost tot mai des excluse. Totuşi continuă să apară unele excepții (de ex., Peninsula Valdés din Argentina) şi încă nu există cerința ca un sit natural de Patrimoniu Mondial să fie oficial arie protejată dacă prin alte mijloace sunt asigurate un nivel de protecție şi management adecvat.

Tabelul 17. Schimbarea în timp a relației dintre siturile naturale aparținând Patrimoniului Mondial şi ariile protejate

Denumirea sitului	criterii PM	Cat. UICN	An înscr.	Discuție
Insulele Galapagos ECUADOR	vii, viii, ix, x	II (terestră) IV (marină)	1978	Printre primele loturi de nominalizări depuse spre înscriere pe lista PM, limitele terestre nu exclud ariile agricole și așezările, ceea ce face ca situl PM să includă ferme mari de vite și zone urbane dens populate. Situl a fost extins pentru a include o arie protejată marină în 2001, ce conține un amestec de zone cu utilizări de intensitate redusă și multiple (scufundări, pecuit artizanal).
Marea Barieră de Corali AUSTRALIA	vii, viii, ix, x	V	1981	Zonă cu utilizări multiple cu o varietate de folosințe permise, de la conservare strictă la agrement, inclusiv pescuit. În raportul de evaluare a nominalizării, UICN a sugerat ca granițele sitului de PM să se limiteze la aria nucleu complet protejată (aceste comentarii nu au fost respectate în evaluarea nominalizării pentru Galapagos), dar în final a recomandat, în același raport, înscrierea nominalizării conform propunerii inițiale.
Lacul Baikal RUSIA	vii, viii, ix, x	Ia, II, IV	1996	Acest sit constă din mai multe entități distincte de management pentru conservare, ca și din terenuri fără conservare (de ex., zonele de potecție a malului) cu valoare limitată pentru conservare. Apar o serie de folosințe potențial incompatibile, inclusiv pescuit comercial, exploatare forestieră, agricultură, vânătoare și turism. În cadrul sitului există și mai multe mici așezări umane. Recomandările inițiale privind limita sitului de PM priveau o suprafață mult mai întinsă, inclusiv orașe importante, dar în final a fost înscrisă o suprafață mai mică cu mai puține folosințe conflictuale.

[18]De exemplu, se analizează acum excluderea ariilor cu stațiuni de schi din situl de patrimoniu mondial existent în Parcul Național Pirin din Bulgaria.

Tabelul 17. Schimbarea în timp a relației dintre siturile naturale aparținând Patrimoniului Mondial şi ariile protejate

Denumirea sitului	criterii PM	Cat. UICN	An înscr.	Discuție
Insula Rennell de Est INSULELE SOLOMON	ix	n/a	1998	Aproximativ 800 de persoane de origine polineziană locuiesc în interiorul acestui sit. Se practică agricultura, pescuitul și vânătoarea. Populația locală folosește produse forestiere pentru majoritatea materialelor de construcție. Terenul se află în proprietate cutumiară și un lac cu apă dulce este considerat proprietate comună. Acesta a fost primul sit natural de Patrimoniu Mondial aflat în regim de management cutumiar înscris pe lista Patrimoniului Mondial. În acest caz, Comisia de PM, la recomandarea UICN, a notat că regimul de management cutumiar este suficient de efectiv pentru a asigura protecția valorilor naturale.
Peninsula Valdès ARGENTINA	x	II, IV, VI	1999	O serie de șapte arii protejate distincte, împreună cu un procent semnificativ (de ex. >50%) de proprietăți private. Proprietarii sunt încurajați să colaboreze printr-un exercițiu de planificare comună a managementului, deși se pare că nu au obligația legală de a o face. Între amenințările actuale se numără subdivizarea parcelelor pentru dezvoltarea rezidențială a litoralului. Acesta pare a fi un experiment de proprietate privată în cadrul unui sit natural de PM.
Rezervația Forestieră Atlantică Discovery Coast BRAZILIA	ix, x	Ia, II	1999	O serie de opt arii portejate distincte întinse pe 450 km^2 și înconjurate de un milion de hectare de rezervație a biosferei – terenurile interstițiale sunt în cea mai mare parte proprietăți private.
Ariile Protejate din Regiunea Cape Floral AFRICA DE SUD	ix, x	Ib, II, IV	2004	Înscrierea acestui sit în serie este rezultatul unui proces multianual în care nominalizarea inițială făcută de Statul Semnatar nu a fost acceptată datorită lipsei unui regim de management unic pentru cele șapte arii protejate. Ca urmare, a fost depusă o nominalizare finală, care răspunde cerințelor tehnice ale UICN și care a fost înscrisă de Comitetul Patrimoniului Mondial.
Rezervațiile de urşi panda din Sechuan CHINA	x	n/a	2006	Granițele inițiale propuse de Statul Semnatar cuprindea orașe, zone agricole și lucrări de infrastructură publică. Revizuirile nominalizării inițiale au durat peste 10 ani. UICN a cerut revizuirea granițelor astfel încât să nu fie incluse decât ariile de protecție strictă. Forma finală a granițelor reflectă solicitarea UICN.

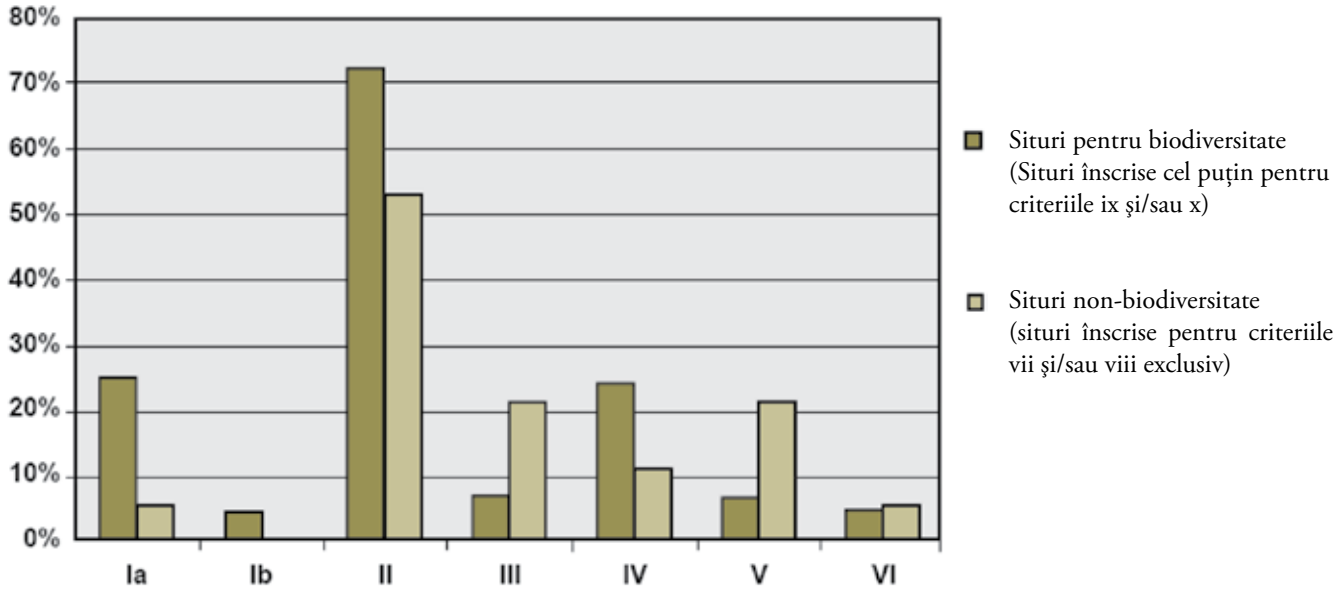
Relația dintre siturile de Patrimoniului Mondial și categoriile UICN de arii protejate

Se deduce că dacă nu toate siturile de Patrimoniu Mondial natural sunt arii protejate, nu toate vor putea fi încadrate în categoriile UICN. Dar, în practică, majoritatea sunt arii protejate şi majoritatea au fost încadrate în categorii. Siturile de Patrimoniu Mondial apar în toate categoriile UICN, dar cu precădere în cele cu obiective de management de protecție mai strict din categoriile Ia, Ib şi II. În iunie 2008 existau 166 de situri de Patrimoniu Mondial natural şi 25 mixte. Dintre acestea, 139 sunt înscrise conform criteriilor ix şi/sau x (şi deci pun accent pe aspectele de biodiversitate/specii), fie exclusiv, fie în combunație cu criteriile care nu țin de biodiversitate vii şi viii şi sunt considrate ca situri naturale de patrimoniu de „biodiversitate". În Figura 4 este ilustrată frecvența apariției unei anumite categorii UICN în cadrul siturilor naturale de PM[19].

Peste 70 % dintre siturile de Patrimoniu Mondial natural înscrise pentru valori de biodiversite conțin (total sau parțial) o arie protejată din categoria a II-a. Unele dintre aceste situri pot conține, de asemenea, arii protejate din alte categorii (de exemplu, Te Wahipounamu din Noua Zeelandă constă din mai multe arii protejate diferite care reprezintă cinci categorii diferite de arii protejate). Graficul arată că foarte puține situri de PM pentru biodiversitate conțin arii protejate din categoriile V şi VI (aceste categorii sunt reprezentate în şapte şi respectiv opt situri de PM dintre cele 128 penru care baza de date CMMC UNEP atribuie o categorie de arie protejată). Dintre acestea, numai trei (2 % dintre toate siturile pentru biodiversitate) sunt compuse exclusiv dintr-o arie protejată din categoria V sau VI – respectiv Marea Barieră de Corali din Australia (care se modifică), Parcul Național Banc d'Arguin din Mauritania (de obicei considerat în categoria a II-a), şi Aria de Conservare Ngorongoro din Tanzania. Acestea sunt de obicei situri întinse: 348.700 km^2, 12.000 km^2 şi respectiv 8.288 km^2.

[19]Deoarece un sit de PM poate fi compus din mai multe AP, desemnate în diferite categorii, totalurile nu corespund cu 100 %. De asemenea, 128 dintre cele 139 de situri de biodiversitate, şi 38 dintre cele 47 situri de non-biodiversitate sunt desemnate la o categorie de AP în baza de date BDMAP.

Figura 4. Frecvența de apariție a categoriilor de arii protejate UICN în siturile de Patrimoniu Mondial natural pentru biodiversitate și non-bodiversitate

Concluzii

Pentru guvernele care au în vedere nominalizarea unui sit de Patrimoniu Mondial:

- Toate siturile naturale aparținând Patrimoniului Mondial trebuie să dispună de un regim de management efectiv. Aceasta înseamnă că toate ariile trebuie să fie desemnate arii portejate în practic toate situațiile.
- Nu există o regulă care să spună că aceste situri trebuie să aibă desemnată o categorie UICN, dar din nou acest lucru este recomandat insistent și de fapt toate fișele de date ale CMMC privind siturile naturale propuse penru PM includ și categoria UICN ce corespunde sitului propus. Majoritatea siturilor înscrise pentru criteriul (ix) sau (x) crespund categoriilor UICN I sau II; totuși există excepții și orice categorie poate fi acceptabilă.

Convenția Ramsar

Convenția Ramsar încurajează Părțile Semnatare să desemneze și să gestioneze zonele umede importante astfel încât să nu le modifice caracterul ecologic. Cele 158 de Părți Contractante (guverne) s-au angajat să „utilizeze înțelept" toate zonele umede de pe teritoriul lor (inclusiv râurile), să conserve „zonele umede de importanță internațională" (situri Ramsar), și să coopereze la nivel internațional. Fiecare parte se angajează să facă un inventar al zonelor umede și să întocmească un „cadru strategic pentru lista Ramsar" în vederea desemnării sistematice și reprezentative și a managementului tipurilor de habitat de zone umede la nivel național. Convenția prezintă numeroase beneficii pentru conservarea zonelor umede deoarece creează presiuni morale asupra guvernelor membre de a stabili și gestiona ariile protejate din zonele umede; stabilește standarde, oferă îndrumări și facilitează colaborarea privind utilizarea înțeleaptă; cere raportarea trienală la nivel global și un sistem de monitorizare; și încurajează participarea ONG-urilor, comunităților locale și populațiilor indigene.

Deși multe dintre Zonele umede de Importanță Internațională (siturile Ramsar) au și un alt statut de protecție (de ex. sunt arii protejate în baza legislației naturale, situri de Patrimoniu Mondial sau rezervații UNESCO ale biosferei), nu există *obligația* ca situile Ramsar să fie legal protejate **prin legislație națională.** Într-adevăr, aceasta ajută uneori la convingerea guvernelor să desemneze situri Ramsar în caz că există reticențe de a le face arii protejate naționale.

Protecția oferită de Convenție este ea însăși un suport juridic, dar cu prevederi mai puțin stricte și nu întotdeauna clar articulate. De exemplu, *Criteriile de identificare a zonelor umede de importanță internațională* nu se referă la statutul de protecție. *Fișa informativă privind zonele umede Ramsar* sugerează faptul că statutul de protecție nu este obligatoriu, prin expresii precum: „Dacă a fost stabilită o rezervație". *Manualul Convenției Ramsar* (2006) este explicit: *„Desemnarea unei zone umede pe Lista Ramsar nu necesită prin ea însăși ca situl să fi fost anterior declarat arie protejată".* De fapt, înscrierea potrivit Convenției Ramsar, în special în cazul siturilor supuse unei utilizări intensive de către comunitățile umane – fie pentru extragerea de resurse fie pentru a profita de funcțiile naturale ale zonei umede – poate oferi protecția necesară care să asigure sustenabilitate pe termen lung. Aceasta se poate realiza cel mai bine prin pregătirea și implementarea unui plan de management bun, cu participarea activă a tuturor factorilor interesați.

După cum sugerează cele de mai sus, înscrierea potrivit Convenției Ramsar, în special în cazul siturilor supuse unei utilizări intensive de către comunitățile umane trebuie să ofere **protecția necesară** pentru a asigura sustenabilitate pe termen lung. Înscrierea în cadrul Ramsar conferă siturilor un statut mai

înalt, atrage mai multă atenție asupra lor și ar trebui să contribuie la conservarea lor pe termen lung și utilizarea înțeleaptă – dacă statutul Ramsar determină o protecție juridică adițională la nivelul statului este la latitudinea guvernului respectiv să decidă. Utilizarea zonelor umede de către om este compatibilă cu includerea pe lista Convenției Ramsar, cu condiția să respecte conceptul Ramsar de „utilizare înțeleaptă" (utlizare durabilă) și să nu determine o schimbare negativă a caracterului ecologic.

Secretariatul Ramsar a considerat uneori Lista Ramsar ca pe un set de „arii protejate": de exemplu documentul *Soluțiile de urgență rareori generează sustenabilitate* realizează „o prezentare introductivă a conceptului de zone umede de importanță internațională ***ca rețea de arii protejate***" (accentuarea ne aparține). Unele Părți Contractuale consideră includerea pe această listă ca însemnând de fapt că situl devine arie protejată (cu sau fără încadrare în categoriile UICN), altele nu.

Sistemul de categorii și siturile Ramsar

În versiunea originală a categoriilor de management, rezervațiile biosferei și siturile de Patrimoniu Mondial erau identificate ca o categorie aparte, însă siturile Ramsar nu erau identificate astfel. Ulterior, ghidul din 1994 nu a mai tratat nicio desemnare internațională ca pe o categorie separată. La cea de-a noua conferință a Părților Semnatare Ramsar s-a stabilit (Rezoluția IX.22) includerea datelor privind categoria UICN în baza de date a siturilor Ramsar. Dintre cele 84 de situri desemnate după 1 ianuarie 2007, 37 (44 %) includ informații privind categoria UICN. Siturile Ramsar sunt desemnate la nivel național. Sistemul categoriilor UICN este un mijloc de a le clasifica în funcție de obiectivele de management. Siturile Ramsar contravin acestei abordări deoarece însuși conceptul întruchipează ideea unei game variate de obiective de management. Pe de altă parte, unele situri Ramsar conțin adeseori o serie de zone de management cu obiective de management diferite, fiecare corespunzând unei categorii din sistemul UICN. Unele pot consta dintr-o serie de categorii de utilizare.

Ghidul UICN prevede mai multe modalități prin care mai multe situații diferite ce pot apărea în siturile Ramsar pot fi reconciliate în sistemul de categorii. După ce s-a stabilit că situl respectă definiția UICN a ariei protejate, recomandăm o abordare în doi pași:

- **Pasul I:** *identificați dacă situl Ramsar în ansamblu se clasifică la o categorie sau mai multe.*

Pentru aceasta, este necesar să se determine care dintre cele trei posibilități teoretice este aplicabilă:

1. *Există o singură autoritate de management pentru întregul sit Ramsar și, din punct de vedere juridic, întregul sit Ramsar se clasifică după lege ca având un singur obiectiv principal de management.*

   Aria va fi desemnată într-o singură categorie.

Deși ghidul cere ca desemnarea să se facă pe baza obiectivului principal al managementului, el recunoaște că planurile de management conțin adeseori zone de management cu obiective variate care țin cont de condițiile locale. Pentru a stabili categoria corectă, cel puțin trei sferturi, preferabil mai mult din suprafața ariei, trebuie gestionate în primul rând pentru obiectivul principal; iar managementul restului ariei nu trebuie să creeze conflict cu respectivul obiectiv principal.

2. *Există o autoritate de management care răspunde de două sau mai multe arii care alcătuiesc situl Ramsar, dar fiecare dintre aceste arii are obiective de management separate, definite prin lege.*

Ghidul recunoaște această situație arătând că *„ariile protejate din diferite categorii sunt adesea contigue, iar uneori o categorie este ‚înconjurată' de alta".* Astfel, multe arii din categoria a V-a conțin în interiorul lor arii din categoria I și IV: altele se învecinează cu arii din categoria a II-a. La fel, unele arii din categoria a II-a conțin arii din categoria Ia și Ib.

În acest caz, porțiunile separate ale sitului Ramsar vor fi clasificate diferit.

3. *Există două sau mai multe autorități de management care răspund de arii separate cu obiective de management diferite, care împreună alcătuiesc situl Ramsar.*

Și aici interpretarea corectă a ghidului ar fi clasificarea separată a acestor arii.

- **Pasul 2:** *desemnarea porțiunilor diferite ale sitului Ramsar în categorii individuale.*

Sistemul de categorii poare fi aplicat unei serii de situații juridice și de management diferite care caracterizează siturile Ramsar din diferite țări. Aceasta corespunde pe de-a-ntregul modului în care se urmărește aplicarea sistemului. UICN declară că ariile protejate se stabilesc pentru a îndeplini obiectivele ce corespund scopurilor și nevoilor naționale, locale sau private (sau combinații ale acestora) și abia apoi sunt clasificate într-o categorie UICN în funcție de obiectivele de management. Aceste categorii au fost elaborate pentru a facilita comunicarea și informarea și *nu* pentru a sta la baza sistemului.

Beneficii

Beneficiile unui sistem ce poate fi aplicat internațional, în mod transparent, sunt semnificative. Principalul avantaj este că permite evaluarea la nivel global a siturilor Ramsar existente. În plus, este facilitată dezvoltarea și stabilirea unui sistem de situri Ramsar în care fiecare țară poate să-și mențină propria rețea Ramsar, făcând însă parte în mod clar din cadrul global al ariilor protejate. Permite de asemenea rețelei de situri Ramsar să relaționeze și să-și aducă aportul la dezvoltarea unui sistem global comprehensiv, adecvat și reprezentativ de arii protejate. Se dorește pregătirea unui ghid mai detaliat al legăturilor dintre siturile Ramsar și categoriile UICN de arii protejate.

Convenția privind Diversitatea Biologică

La cea de-a VII-a întrunire a Conferinței Părților Semanatare (COP 7) a CDB din 2004, 188 de Părți Semnatare au fost de acord cu un *Program de lucru privind ariile protejate*, una dintre cele mai ambițioase strategii de mediu din istorie. Programul își propune ca, până în 2010 (pentru mediul terestru) și 2012 (pentru mediul marin), să stabilească *„sisteme naționale și regionale de arii protejate complete, gestionate cu eficacitate și ecologic reprezentative".* El conține peste 90 de acțiuni țintă specifice, cu termene de realizare, pentru statele membre și alții.

Mai specific, Programul *„recunoaște valoarea unui sistem unic internațional de clasificare a ariilor protejate și avantajul oferirii de informații comparabile de la o țară la alta și de la o regiune la alta și prin urmare salută efortul actual al CMAP UICN de a îmbunătăți sistemul de categorii UICN și încurajează părțile, alte guverne și organizații relevante să desemneze categoriile de management al ariilor protejate pe care le dețin, oferind informații corespunzătoare categoriilor UICN îmbunătățire în vederea raportării".*

CDB a stabilit de comun acord o definiție proprie a ariei protejate ca fiind: *o arie definită geografic desemnată sau reglementată și gestionată în vederea realizării unor obiective de conservare specifice.* Există un acord tacit între Secretariatul CDB și UICN ca cele două definiții să însemne practic același lucru. Semnificativ, Programul de lucru al CBD recunoaște explicit categoriile UICN de arii protejate:

> Explorarea stabilirii unui sistem armonizat şi a unui calendar de raportare a siturilor desemnate conform Convenției privind Zonele Umede, Convenției privind Patrimoniul Mondial, şi programului MAB (Omul şi Biosfera) al UNESCO, precum şi a altor sisteme regionale, după caz, ținând cont de activitatea în curs a CMMC UNEP privind armonizarea raportării **şi de sistemul de categorii UICN de management al ariilor protejate în vederea raportării** (s.n.)

La cea de-a noua Conferință a Părților Semnatare a CDB din 2008, a fost reafirmat și confirmat sprijinul pentru aceste categorii.

„9. Reafirmă alineatul 31 al deciziei VII/28 care recunoaşte valoarea unui sistem unic internațional de clasificare a ariilor protejate şi avantajul oferirii de informații comparabile de la o țară la alta și de la o regiune la alta și prin urmare salută efortul actual al Comisiei Mondiale pentru Ariile Protejate de a îmbunătăți sistemul de categorii UICN și încurajează părțile, alte guverne și organizații relevante să desemneze categoriile de management al ariilor protejate ariilor pe care le dețin, oferind informații corespunzătoare categoriilor UICN îmbunătățite în vederea raportării".

Există deci o îndrumare clară din partea CDB ca țările să utilizeze sistemul de categorii UICN în raportarea progreselor realizate în stabilirea și menținerea sistemelor de arii protejate.

8. Eficacitatea categoriilor UICN

UICN a subliniat întotdeauna că orice categorie are la bază un obiectiv şi nu are a face cu eficacitatea: adică, dacă o arie protejată nu reuşeşte să-şi îndeplinească obiectivul, aceasta nu este o scuză pentru a trece la altă categorie (ci mai curând de a dezvolta capacitatea de management). Însă mulți factori interesați cer stabilirea unei relații mai strânse între categorii şi eficacitate: în secțiunea următoare sunt studiate câteva soluții.

Evaluarea managementului și categoriilor UICN

Eficacitatea managementului ariilor protejate s-a bucurat de tot mai multă atenție ca element esențial pentru menținerea unui bun sistem de arii protejate, iar *evaluarea pe parcurs* sau *evaluarea inițială* a managementului este considerată acum ca un instrument foarte util de îmbunătățire a eficacității, care oferă informații concise şi practice pentru manageri şi ceilalți factori interesați. *Evaluarea eficacității managementului este definită ca evaluare a calității gestionării unei arii protejate* – în principal după măsura în care protejează valorile şi realizează scopurile şi obiectivele. Termenul „eficacitatea managementului" reflectă trei „teme" principale ale managementului ariilor protejate:

- Aspecte de proiectare ce țin de fiecare sit în parte şi de sistemele de arii protejate;
- Cât de adecvate şi de potrivite sunt sistemele şi procesele de management;
- Respectarea obiectivelor ariei protejate inclusiv conservarea valorilor.

Evaluarea este acum recunoscută ca o componentă a unui management reactiv şi proactiv al ariei protejate; atât pentru a ajuta managerii să ia deciziile de rutină privind alocarea timpului şi resurselor cât şi tot mai mult, ca o fază a progresului raportării privind conservarea în context internațional, prin convenții şi acorduri precum CDB. În *Programul de lucru în ariile protejate al CDB*, de exemplu, statele semnatare s-au angajat să elaboreze sisteme de evaluare a eficacității managementului şi să raporteze cu privire la 30% din ariile lor protejate până în 2010.

Prin evaluarea eficacității managementului se poate:

- Permite şi sprijini o abordare adaptivă a managementului;
- Contribui la alocarea eficientă a resurselor;
- Promova responsabilizarea şi transparența;
- Genera o implicare a comunității şi dezvolta sprijinul pentru ariile protejate.

Gama de motive pentru realizarea evaluării împreună cu marea diversitate a ariilor protejate – cu valori şi obiective, contexte culturale, regimuri şi probleme de management diferite – înseamnă că nu este practic să se elaboreze un instrument de evaluare unic. Din acest motiv, CMAP UICN a decis elaborarea unui cadru comun (ed. a 2-a, Hockings şi *colab*. 2006), care să ofere o bază consecventă de proiectare a sistemelor de evaluare, să ofere îndrumări cu privire la ceea ce trebuie evaluat şi să ofere criterii largi de evaluare. Procesul de evaluare recomandat de UICN este prezentat sumar în Tabelul 18 de mai jos. Pe baza acestui cadru, se pot utiliza o serie de „instrumente" de evaluare pentru a realiza evaluări la scări şi grade de detaliere diferite.

Tabelul 18. Elemente ale cadrului CMAP de evaluare a eficacității managementului ariilor protejate

	Proiectare		**Adecvare/potrivire**		**Realizare**	
	Context	**Planificare**	**Date de intrare**	**Proces**	**Date de ieșire**	**Rezultate**
Accentul pus în cadrul evaluării	Importanță Amenințări Mediu politic	Concept și planificare	Resurse necesare pentru gestionare	Cum se efectuează managementul	Implementarea programelor și acțiunilor de management	Măsura în care au fost realizate obiectivele
Criteriile evaluate	Valori Amenințări Vulnerabilitate Factorii interesați Contextul național	Legislație și politică Conceperea sistemului Planificarea managementului	Adecvarea resurselor disponibile pentru management	Cât de potrivite sunt procesele de management	Rezultatele acțiunilor de management	Efectele managementului în raport cu obiectivele

În ultimii 10–15 ani au fost elaborate un mare număr de sisteme de evaluare a eficacității managementului, deşi multe dintre ele au fost aplicate în doar câteva arii protejate. Peste 90 % din evaluările de situri au fost efectuate cu ajutorul unor sisteme compatibile cu cadrul CMAP UICN. Aceasta înseamnă că împărtăşesc o abordare comună la bază şi în mare parte criterii comune, deşi indicatorii şi metodele de evaluare vor varia. Sistemele se pot împărți în linii mari în două mari tipuri: (1) sisteme care utilizează în principal cunoştințe tehnice de specialitate şi (2) sisteme care utilizează monitorizarea datelor, studii ale factorilor interesați şi alte surse de date cantitative sau calitative. Unele sisteme de evaluare combină ambele abordări ale evaluării, în funcție de aspectul de management pe care îl evaluează. Sistemele bazate pe cunoştințe tehnice de specialitate utilizează în general o metodă bazată pe chestionare prin care oamenii cu cunoştințe detaliate despre aria protejată şi managementul acesteia sunt rugați să dea note pentru diverse aspecte de management sau să numească trăsături caracteristice amplasamentului precum natura şi însemnătatea valorilor şi amenințărilor ariei protejate. Aceste evaluări pot fi susținute cu o bază de cunoştințe considerabilă constând din rezultatele monitorizării şi cercetărilor desfăşurate în sit. Această abordare a evaluării se aplică de multe ori atunci când este evaluat managementul a numeroase arii protejate, adesea al tuturor ariilor protejate dintr-o țară, deoarece este mai rapidă şi solicită mai puține resurse decât abordarea bazată pe monitorizare.

În ultimii 10–15 ani au fost elaborate un mare număr de sisteme de evaluare a eficacității managementului, deşi multe dintre ele au fost aplicate în doar câteva arii protejate. Peste 90 % din evaluările de situri au fost efectuate cu ajutorul unor sisteme compatibile cu cadrul CMAP UICN. Aceasta înseamnă că împărtăşesc o abordare comună la bază şi în mare parte criterii comune, deşi indicatorii şi metodele de evaluare vor varia. Sistemele se pot împărți în linii mari în două mari tipuri: (1) sisteme care utilizează în principal cunoştințe tehnice de specialitate şi (2) sisteme care utilizează monitorizarea datelor, studii ale factorilor interesați şi alte surse de date cantitative sau calitative. Unele sisteme de evaluare combină ambele abordări ale evaluării, în funcție de aspectul de management pe care îl evaluează. Sistemele bazate pe cunoştințe tehnice de specialitate utilizează în general o metodă bazată pe chestionare prin care oamenii cu cunoştințe detaliate despre aria protejată şi managementul acesteia sunt rugați să dea note pentru diverse aspecte de management sau să numească trăsături caracteristice amplasamentului precum natura şi însemnătatea valorilor şi amenințărilor ariei protejate. Aceste evaluări pot fi susținute cu o bază de cunoştințe considerabilă constând din rezultatele monitorizării şi cercetărilor desfăşurate în sit. Această abordare a evaluării se aplică de multe ori atunci când este evaluat managementul a numeroase arii protejate, adesea al tuturor ariilor protejate dintr-o țară, deoarece este mai rapidă şi solicită mai puține resurse decât abordarea bazată pe monitorizare.

Relația dintre evaluare și desemnarea categoriei

Evaluarea poate privi două aspecte diferite ale ariilor protejate:

- Dacă obiectivele stabilite pentru aria protejată se potrivesc categoriei desemnate. Este vorba de mai mult decât de un interes academic dacă politica sau legislația națională leagă decizia (privind, de ex. finanțarea, utilizările de teren permise, drepturile de vânătoare etc.) de desemnarea într-o anumită categorie.
- Dacă obiectivele sunt realizate în mod eficient.

Prima dintre acestea este practic evaluarea intenției de management. Scopul acestor evaluări nu este de a aprecia eficacitatea managementului, ci de a clarifica obiectivele de management exprimate şi implementate. O astfel de abordare a fost pusă la punct de CMAP UICN în Europa şi a fost utilizată pentru a „atesta" că o arie protejată a fost încadrată la categoria corectă de arii protejate (potrivit legislației şi reglementărilor aplicabile) şi dacă situl este gestionat în conformitate cu obiectivele de management relevante pentru categoria respectivă. Până acum nu există o metodologie scrisă şi sistemul este încă în curs de dezvoltare. El se axează îndeosebi asupra primelor două elemente ale cadrului CMAP – context şi planificare – şi aproape deloc asupra ultimelor două, privind datele de ieşire şi rezultatele.

A doua analizează mai profund dacă aceste obiective au fost practic îndeplinite. Aceste obiective sunt în mod normal specificate la nivel național prin legislația aplicabilă sau printr-un sistem de administrare (de ex. autoritatea tradițională pentru ariile conservate de către comunitate) care oferă o direcție generală a managementului sitului. De exemplu, desemnarea în categoria a II-a de arii protejate înseamnă că aria respectivă trebuie gestionată în primul rând pentru conservarea biodiversității fără, sau aproape fără utilizare extractivă a resurselor. În unele cazuri, managerii pot avea dificultăți în gestionarea sitului în strictă conformitate cu aceste obiective. Se presupune că rezultatele evaluărilor eficacității managementului nu trebuie să fie utilizate ca bază pentru alocarea sau schimbarea categoriei în care este încadrată aria protejată. Astfel, de exemplu, reacția potrivită față de evaluarea eficacității managementului care evidențiază nereuşita în controlul exploatării ilegale a resurselor într-o arie protejată din categoria a II-a nu este de a o trece situl în categoria a V-a (care permite un anumit grad de utilizare durabilă a resurselor), ci de a căuta adaptarea managementului pentru a realiza mai eficient obiectivele de management stabilite legal.

În viitor, UICN va investiga cererea pentru o evaluare mai riguroasă a eficacității în contextul sistemului de categorii şi analizând implicațiile practice.

Apendice. Tipologie și glosar

Utilizatorii vor citi ghidul de față rând cu rând, încercând să ia decizii dificile, adesea într-o limbă străină de limba lor maternă. De aceea, ghidul trebuie să fie cât mai clar posibil, însă precizia este îngreunată de faptul că multe cuvinte utilizate în ecologie şi conservare rămân vag definite şi sunt subiectul unor multiple interpretări. Glosarul din Tabelul 19 a fost inclus pentru a conferi mai multă claritate şi ar trebui
utilizat împreună cu definiția şi descrierile categoriilor care urmează. Sursele utilizate au fost pe cât posibil inspirate de definițiile mai vechi date de UICN sau de cele date de CDB şi astfel ar trebui să fie familiare guvernelor şi celorlalți care utilizează categoriile.

Tabelul 19. Definițiile termenilor utilizați în acest ghid

Termen	Definiție	Sursă şi note
Agrobiodiversitate	Include plantele sălbatice având legături strânse cu culturile (rudele sălbatice ale plantelor de cultură), plante cultivate (specii agricole locale) şi varietățile de animale domestice. Agrobiodiversitatea poate constitui un obiectiv al ariilor protejate în ceea ce priveşte speciile sălbatice ale plantelor cultivate, speciile agricole locale tradiționale şi amenințate, în special cele dependente de practicile culturale tradiționale; şi/sau speciile de animale domestice tradiționale sau amenințate, în special dacă sunt depedente de sistemele de management culturale tradiționale care sunt compatibile cu „biodiversitatea sălbatică".	**Sursă**: Amend, T., J. Brown, A. Kothari, A. Phillips and S. Stolton (editori). 2008. *Peisajele protejate şi agrobiodiversitatea [Protected Landscapes and Agrobiodiversity Values].* Volumul 1 din seria Valori ale Peisajelor Terestre şi Marine Protejate [Values of Protected Landscapes and Seascapes]. Heidelberg: Kasparek Verlag, din partea IUCN şi GTZ.
Diversitate biologică	Variabilitatea organismelor vii din toate sursele, inclusiv, printre altele, ecosistemele terestre, marine şi alte ecosisteme acvatice, cât şi din complexele ecologice din care acestea fac parte; aceasta include diversitatea în cadrul speciilor, dintre specii şi a ecosistemelor.	**Sursă**: CBD, Articolul 2 – Utilizarea termenilor. http://www.cbd.int/convention/articles.shtml?a=cbd–02 **Traduceri**: text disponibil pe website-ul CBD în arabă, chineză, engleză, franceză, rusă, spaniolă.
Biom	O porțiune importantă a mediului viu dintr-o anumită regiune (cum ar fi pădurea de brad sau păşunile), caracterizată de vegetația distinctivă şi menținută în mare parte datorită condițiilor climatice locale.	**Sursă**: Din Glosarul de biodiversitate al CBD, setul de instrumente pentru comunicare, educație şi conştientizare publică (CEPA): http://www.cbd.int / cepa/toolkit/2008/cepa/index.htm
Zonă tampon	Arii situate între nucleul ariilor protejate şi peisajul terestru sau marin înconjurător, care au rolul de a proteja rețeaua de influențele externe potențial distrugătoare şi care sunt esențialmente arii de tranziție.	**Sursă**: Bennett, G. şi K.J. Mulongoy. 2006. *Rezumat al experienței câştigate cu privire la rețele ecologice, coridoare şi zone tampon [Review of experience with ecological networks, corridors and buffer zones].* Serii Tehnice nr. 23. Montreal: Secretariatul CBD (SCBD).
Arie conservată cu implicarea comunității	Ecosisteme naturale şi modificate, incluzând o biodiversitate, servicii ecologice şi valori culturale semnificative, conservate în mod voluntar de populațiile indigene şi locale şi de comunitățile nesedentare prin intermediul unor legi proprii sau al altor mijloace eficiente.	**Sursă**: Borrini-Feyerabend, G., A. Kothari and G. Oviedo. 2004. *Comunitățile indigene şi locale şi ariile protejate: Calea către echitate şi conservare sporită [Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Towards Equity and Enhanced Conservation].* Linii directoare privind bunele practici în ariile protejate [Best Practice Protected Area Guidelines] Seria Nr. 11. Gland&Cambridge: IUCN.

Tabelul 19. Definiţiile termenilor utilizaţi în acest ghid

Termen	Definiție	Sursă şi note
Coridor	Mijloc de a menține o conectivitate ecologică vitală prin păstrarea unor legături fizice între arii nucleu.	**Sursă**: Bennett, G. şi K.J. Mulongoy. 2006. *Rezumat al experienței câştigate cu privire la rețele ecologice, coridoare şi zone tampon [Review of experience with ecological networks, corridors and buffer zones].* Serii Tehnice nr. 23. Montreal: Secretariatul CBD (SCBD).
Ecosistem	Un complex dinamic de comunități de plante, animale şi microorganisme şi mediul lor fără viață, care interacționează ca o unitate funcțională.	**Sursă**: CBD, Articolul 2 – Utilizarea termenilor. http://www.cbd.int/convention/articles.shtml?a=cbd–02 **Traduceri**: arabă, chineză, engleză, franceză, rusă, spaniolă.
Serviciile ecosistemului	Beneficiile obținute de oameni de pe urma ecosistemelor. Acestea includ servicii de aprovizionare (de exemplu cu alimente şi apă), servicii de regularizare (cum ar fi reglarea inundațiilor, a secetei, a degradării terenului şi a bolilor), servicii de suport (cum sunt formarea solului şi circuitele nutrienților) şi servicii culturale (cum ar fi cele recreative, spirituale, religioase şi alte beneficii non-materiale).	**Sursă**: Hassan, R., R. Scholes şi N. Ash (editori). 2005. *Ecosistemele şi bunăstarea umană: Stare actuală şi tendințe: Rezultatele Grupului de Lucru Condiții şi Tendințe v.1 (Evaluarea ecosistemelor pentru mileniu) [Ecosystems and Human Well-Being: Current State and Trends: Findings of the Condition and Trends Working Group v. 1 (Millennium Ecosystem Assessment)]*. Washington DC: Island Press. Definiții în Cap. 1: Cadru conceptual al evaluării pentru mileniu.
Ghid cadru	O structură de nivel înalt care propune un scop şi o direcție comune pentru planuri şi programe.	**Sursă**: Setul de instrumente CBD pentru Comunicare, Educație şi Conştientizare Publică (CEPA): http://www.cbd.int/cepa/toolkit/2008/ cepa/index.htm. Această definiție este preluată din Glosarul CEPA, care este o versiune revizuită a glosarului de comunicare întocmit de IUCN CEC Product Group cu privire la comunicarea corporatistă, editat de Frits Hesselink în 2003.
Geodiversitate	Varietatea mineralelor (fie sub formă „solidă", fie sub formă de „aluviuni"), rocilor, fosilelor, formelor de relief, sedimentelor şi solurilor, împreună cu procesele naturale prin care se formează topografia, peisajul şi structura de bază a Pământului.	**Sursă**: McKirdy, A., J. Gordon şi R. Crofts. 2007. *Țara munților şi inundațiilor: geologia şi formele de relief ale Scoției [Land of Mountain and Flood: the geology and landforms of Scotland]*. Edinburgh: Birlinn.
Guvernare	În contextul ariilor protejate, guvernarea a fost definită ca fiind: „*interacțiunile dintre structurile, procesele şi tradițiile care determină modul în care puterea este exercitată, modul în care se iau deciziile cu privire la aspecte de importanță publică, cât şi modul în care cetățenii sau alți factori interesați se fac auziți*".	**Sursă**: Borrini-Feyerabend, G., A. Kothari and G. Oviedo. 2004. *Comunitățile indigene şi locale şi ariile protejate: Calea către echitate şi conservare sporită [Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Towards Equity and Enhanced Conservation].* Linii directoare privind bunele practici în ariile protejate [Best Practice Protected Area Guidelines] Seria Nr. 11. Gland&Cambridge: IUCN.

Tabelul 19. Definițiile termenilor utilizați în acest ghid

Termen	Definiție	Sursă şi note
Calitatea guvernării	Cât de bine este administrată o arie protejată – gradul în care aceasta răspunde principiilor şi criteriilor „bunei guvernări" identificate şi alese de către populațiile, comunitățile şi guvernele relevante (parte din moralitatea, identitatea şi mândria lor culturală) şi legate, în general, de principiile agreate de agențiile şi convențiile internaționale.	**Sursă**: Borrini-Feyerabend, G. 2004. "Guvernarea ariilor protejate, participare şi echitate", pag. 100–105 în Secretariatul Convenției privind Diversitatea Biologică, *Aspecte privind biodiversitatea de considerat în planificarea, stabilirea şi managementul ariilor protejate şi rețelelor* ["Governance of protected areas, participation and equity", pp. 100–105 in Secretariat of the Convention on Biological Diversity, *Biodiversity Issues for Consideration in the Planning, Establishment and Management of Protected Areas and Networks*]. Serii Tehnice nr. 15. Montreal: SCBD.
Tip de guvernare	Tipurile de guvernare sunt definite în fuincție de „cine deține autoritatea managerială şi responsabilitatea şi poate fi luat la răspundere" în legătură cu o anumită arie protejată.	**Sursă**: Borrini-Feyerabend, G. 2004. "Guvernarea ariilor protejate, participare şi echitate", pag. 100–105 în Secretariatul Convenției privind Diversitatea Biologică, *Aspecte privind biodiversitatea de considerat în planificarea, stabilirea şi managementul ariilor protejate şi rețelelor* ["Governance of protected areas, participation and equity", pp. 100–105 in Secretariat of the Convention on Biological Diversity, *Biodiversity Issues for Consideration in the Planning, Establishment and Management of Protected Areas and Networks*]. Serii Tehnice nr. 15. Montreal: SCBD.
Conservare *in-situ*	Conservarea ecosistemelor şi habitatelor naturale şi menținerea şi refacerea populațiilor viabile de specii în mediul lor natural şi, în cazul speciilor domestice sau cultivate, în mediul în care şi-au dezvoltat caracterele lor distincte.	**Sursă**: CBD, Articolul 2 – Utilizarea termenilor. http://www.cbd.int/convention/articles.shtml?a=cbd–02 **Traduceri**: arabă, chineză, engleză, franceză, rusă, spaniolă.
Populații indigene şi tribale	(a) populații tribale din țări independente ale căror condiții sociale, culturale şi economice le deosebesc de alte grupuri ale comunității naționale şi al căror statut este reglementat în întregime sau parțial prin intermediul propriilor obiceiuri sau tradiții sau prin intermediul unor legi sau reguli speciale; (b) populațiile din țările independente care sunt considerate indigene ca urmare a descendenței lor din populații care au locuit în țara respectivă sau într-o regiune geografică de care aparține țara respectivă în perioada cuceririi, colonizării sau trasării limitelor prezente ale Statului şi care, indiferent de statutul lor legal, îşi păstrează unele sau toate instituțiile proprii sociale, economice, culturale şi politice.	**Sursă**: Definiție utilizată de Convenția (nr. 169) a Organizației Internaționale a Muncii (ILO) privind populațiile indigene şi tribale din țări independente. Expresia de „populație indigenă" scoate implicit în evidență faptul că există un grad de autodefinire în determinarea a ceea ce înseamnă o populație indigenă sau tribală specifică/anume.

Tabelul 19. Definiţiile termenilor utilizaţi în acest ghid

Termen	Definiție	Sursă şi note
Eficacitatea managementului	Cât de bine este administrată o arie protejată – în principal gradul în care îi sunt protejate valorile caracteristice şi în care sunt atinse scopurile şi obiectivele.	**Sursă**: Hockings, M., S. Stolton, F. Leverington, N. Dudley J. Courrau. 2006. *Evaluarea eficacității: ghid cadru pentru aprecierea eficacității managementul ariilor protejate [Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas].* Ed. II. Linii directoare privind bunele practici în ariile protejate [Best Practice Protected Area Guidelines] Seria Nr. 14. Gland&Cambridge: IUCN. **Traduceri**: în curând în franceză şi spaniolă.
Sit sacru	O arie cu semnificație spirituală deosebită pentru populații şi comunități	
Sit natural sacru	Arie terestră sau acvatică având o semnificație spirituală deosebită pentru populații şi comunități.	**Sursă**: Wild, R. şi C. McLeod. 2008. *Situri naturale sacre: Ghid pentru managerii ariilor protejate [Sacred Natural Sites: Guidelines for Protected Area Managers]*. Linii directoare privind bunele practici în ariile protejate [Best Practice Protected Area Guidelines] Seria Nr. 16 Gland&Cambridge: IUCN.
Arie protejată cu administrare participativă	Arie protejată declarată de Guvern în care puterea de luare a deciziilor, responsabilitatea şi capacitatea de raportare sunt împărțite între agenții guvernamentale şi alți factori interesați, în special populațiile indigene şi locale şi comunitățile nesedentare care depind de aria respectivă din punct de vedere cultural şi/sau pentru asigurarea traiului.	**Sursă**: Borrini-Feyerabend, G., A. Kothari şi G. Oviedo. 2004. *Comunitățile indigene şi locale şi ariile protejate: Calea către echitate şi conservare sporită [Indigenous and Local Communities and Protected Areas: Towards Equity and Enhanced Conservation].* Linii directoare privind bunele practici în ariile protejate [Best Practice Protected Area Guidelines] Seria Nr. 11. Gland&Cambridge: IUCN.
Factor interesat	Acele persoane sau organizații care au un rol vital în succesul sau eşecul unei organizații sau al unui proiect în atingerea obiectivelor lor. Factorii interesați principali sunt (a.) cei de la care este necesară permisiunea, aprobarea şi suportul financiar şi (b.) cei care sunt direct afectați de activitățile organizației sau proiectului. Factorii interesați secundari sunt cei care sunt indirect afectați. Factorii interesați terțiari sunt cei care nu sunt afectați sau implicați, dar care pot influența opiniile în favoarea sau împotriva organizației sau proiectului.	**Sursă:** Setul de instrumente CBD pentru Comunicare, Educație şi Conştientizare Publică (CEPA): http://www.cbd.int/cepa/toolkit/2008/ cepa/index.htm Această definiție este preluată din Glosarul CEPA, care este o versiune revizuită a glosarului de comunicare întocmit de IUCN, CEC Product Group cu privire la comunicarea corporatistă, editat de Frits Hesselink în 2003.
Utilizare durabilă	Utilizarea componentelor diversității biologice într-un mod şi ritm care să nu ducă la declinul pe termen lung al diversității biologice, menținându-i astfel potențialul de a împlini nevoile şi aspirațiile generațiilor prezente şi viitoare. (Această definiție din CBD este specifică utilizării durabile, fiind legată de biodiversitate).	**Sursă**: CBD, Articolul 2. Utilizarea termenilor. http://www.cbd.int/convention/articles.shtml?a=cbd–02 **Traduceri**: arabă, chineză, engleză, franceză, rusă, spaniolă.

Referințe

Bishop, K., N. Dudley, A. Phillips și S. Stolton. 2004. *Vorbind o limbă comună – utilizările și performanțele Sistemului UICN a Categoriilor de Management a Ariilor Protejate.* Cardiff University, IUCN și UNEP/WCMC.

Borrini-Feyerabend, G., A. Kothari și G. Oviedo. 2004. *Populațiile indigene și comunitățile locale și Ariile Protejate: Către echitate și conservare consolidată.* Ghid pentru cele mai bune practici în ariile protejate nr.11. Gland și Cambridge: UICN.

Bridgewater, P., A. Phillips, M. Green și B. Amos. 1996. *Rezervații ale Biosferei și Sistemul UICN de Categorii de Management a Ariilor protejate.* Canberra: Agenția Australiană pentru Conservarea Naturii.

Brockman, C.F. 1962. "Completarea Raportului Comitetului asupra Terminologiei". În: Adams, A.B. (Ed.) *Prima Conferință Mondială a Parcurilor Națională*. Washington, DC: Serviciul pentru Parcuri Naționale.

CBD. Nedatat. http://www.cbd.int/programmes/cross-cutting/ecosystem/default.shtml. Accesat în 24 August 2007.

Chape, S., S. Blyth, L. Fish, P. Fox și M. Spalding. (Eds). 2003. 2003 *Lista Ariilor Protejate a Națiunilor Unite*. Gland și Cambridge: UICN și UNEP-WCMC.

Davey, A.G. 1998. *Sistemul Național de Planificare pentru Arii Protejate*. Ghid pentru cele mai bune practici în ariile protejate Seria Nr. 1. Gland și Cambridge: UICN.

Day, J. 2002. "Zonarea: Lecții din Great Barrier Marine Park". *Management Oceanic și Costier* 45: 139–156.

Dillon, B. 2004. "Utilizarea Categoriilor în Legislația și Politica Națională și Internațională". PARKS 14(3): 15–22.

Dudley, N., L. Higgins-Zogib și S. Mansourian. 2006. *Dincolo de convingeri: Legând credințe și rețele de arii protejate pentru susținerea conservării biodiversității*. Gland și Bath: WWF International și Alianța pentru Religii și Conservare.

Dudley, N. și J. Parrish. 2006. *Acoperirea deficitului: Crearea de sisteme ecologice reprezentative de arii protejate*. Seria Tehnică nr. 24. Montreal: Secretariatul CBD.

Dudley, N. și A. Phillips. 2006. *Păduri și Arii Protejate: Ghid de utilizare a categoriilor de management UICN a ariilor protejate*. Ghid pentru cele mai bune practici în ariile protejate Nr. 12. Gland și Cambridge: UICN.

Dudley, N. și S. Stolton. 2003. "Beneficiile ecologice și socio-economice a ariilor protejate în raport cu schimbările climatice". În:

Hansen, L.J., J.L. Biringer și J.R. Hoffman (Eds) *Cumpărând timp: Un ghid al utilizatorilor pentru construirea de rezistență și flexibilitate împotriva schimbărilor climatice în sisteme naturale*, pp. 217–233. Washington, DC: WWF US.

Eidsvik, H. 1990. Un cadru pentru clasificarea ariilor protejate terestre și marine. Bazat pe Lucrarea CNPPA Task Force privind clasificarea, IUCN/CNPPA. Nepublicat.

Elliott, H.B. (Ed). 1974. *A doua Conferință Mondială a Parcurilor Naționale, Proceduri*. Morges: IUCN.

EUROPARC și UICN. 1999. *Ghid privind Categoriile de Management a Ariilor Protejate – Interpretare și Aplicare în Europa*. Grafenau: EUROPARC.

Graham, J., B. Amos și T. Plumptre. 2003. *Principii de Buna Guvernare în secolul 21*. Raport de politici Nr. 15. Ottawa: Institutul de Administrare.

Hockings, M., S. Stolton, F. Leverington, N. Dudley și J. Courrau. 2006. *Evaluarea Eficacității: Un cadru pentru evaluarea eficacității managementului ariilor protejate*. A 2-a ediție. Gland și Cambridge: UICN.

Holdaway, E. Nedatat. Realizarea Conexiunii între Pământ și Mare: Locul peisajelor protejate costiere în mediul marin. Wadebridge și Bangor: EUROPARC Insulele Atlanticului și Consiliul Regional pentru Țara Galilor.

Holdgate, M. 1999. *Rețeaua verde*. London: Earthscan.

UICN. 1974. *Clasificarea și utilizarea ariilor protejate naturale și culturale*. UICN Revistă ocazională Nr. 4. Morges: UICN.

UICN. 1978. *Categorii, Obiective și Criterii: raport final al Comitetului și criteriile CNPPA/IUCN*. Morges: IUCN.

UICN/WCMC. 1994. *Ghid privind Categoriile de Management a Ariilor Protejate*. Gland și Cambridge: UICN.

UICN. 2004. PARKS 14. (include 10 documente).

Kelleher, G. 2002. *Ghid pentru ariile protejate marine*. Ghid pentru cele mai bune practici în ariile protejate Seria Nr. 3. Gland și Cambridge: UICN.

Palumbi, S.R. 2001. "Ecologia ariilor protejate marine". În: Bertness, M.D, S.M. Gaines și M.E. Hixon (Eds). *Ecologie marină comunitară*, pp.509–530. Sunderland, MA: Sinauer Associates.

Phillips, A. 2002. *Ghid de management pentru categoria V UICN de arii protejate:Peisaje terestre/ Peisaje marine protejate*. Ghid pentru cele mai bune practici în ariile protejate Seria Nr. 9. Gland și Cambridge: UICN.

Phillips, A. 2007. "O scurtă istorie a sistemului internațional al categoriilor de management de arii protejate". Document pregatit pentru WCPA Task Force asupra categoriilor de arii protejate.

Sandwith. T., C. Shine, L. Hamilton și D. Sheppard. 2001. *Arii protejate transfrontaliere pentru pace și cooperare*. Ghid pentru cele mai bune practici în ariile protejate Seria Nr. 7. Gland și Cambridge: IUCN.

Stolton, S., N. Dudley și J. Randall. 2008. *Securitate naturală: Arii protejate și diminuarea riscului*. Argumente pentru protejare Seria. Gland: WWF International.

Sulu, R., R. Cumming, L. Wantiez, L. Kumar, A. Mulipola, M. Lober, S. Sauni, T. Poulasi și K. Pakoa. 2002. "Starea Recifelor de

Corali din regiunea Pacificului de Sud-Vest în 2002: Fiji, Nauru, Noua Caledonia, Samoa, Insulele Solomon, Tuvalu și Vanuatu". In: Wilkinson, C.R. (Ed.) *Starea Recifelor de Corali la nivel mondil 2002*. Townsville, Queensland: Institutul Australian de Științe Marine.

INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE

Rue Mauverney 28
1196 Gland
Switzerland
Tel +41 22 999 0000
Fax +41 22 999 0020
www.iucn.org